ISSN 1300-5901

AYLIK COĞRAFYA VE KEŞİF DERGİSİ

ATLAS

GLADYATÖRLER / ROMA

DÖVÜŞÜN KÖLELERİ

SAYI: 284 - KASIM 2016 FİYATI: 10.00 TL (KKTC FİYATI 12.50 TL) NO: 2016 / 11

MACAHEL / ARTVİN

SINIRDAKİ CENNET

ARABESK

BİTMEYEN HAYKIRIŞ

ŞİRİNCE / İZMİR

MATEMATİK KÖYÜ

KARAKURUM DAĞLARI

TEHLİKENİN ZİRVESİNDE K2

SAYI: 284 - KASIM 2016

KAPAK FOTOĞRAFI:
SALVATOR BARKİ / MACAHEL

İÇİNDEKİLER

ATLAS

Yayıncı
Doğan Burda
Dergi Yayıncılık ve Pazarlama A.Ş.

İcra Kurulu Başkanı
Mehmet Y. Yılmaz

Yayın Direktörü
Murat Köksal

Yayın Danışmanı
Mehmet Yaşin

Yayın Yönetmeni (Sorumlu)
Sinan Çakmak *(scakmak@doganburda.com)*

Yazı İşleri Müdürü
Hüseyin Keçe *(hkece@doganburda.com)*

Yazı İşleri Müdür Yardımcısı: Mustafa Türker Erşen *(tersen@doganburda.com)*
Haber Müdürü: Nazlı Kurt *(nkece@doganburda.com)*
Görsel Yönetmen: Tolga Çoruh *(tcoruh@doganburda.com)*

Editoryal Servis
Foto Muhabiri: Turgut Tarhan
Araştırma: Tevfik Taş *(ttas@doganburda.com)*

Fotoğraf Kurulu
Yasin Akgül, Sinan Anadol, Ali Murat Atay, Servet Dilber, Şebnem Eraş, Umut Kaçar, Selim Kaya, İzzet Keribar, Ali Ethem Keskin, Zafer Kızılkaya, Ufuk Sarışen, Tolga Sezgin, Cüneyt Oğuztüzün, Hakan Öge, Gökhan Tan, Kerem Yücel

Yazı Kurulu
Füsun Arman, Rüstem Aslan (Arkeoloji), Cenk Durmuşkâhya (Botanik), Yard. Doç. Dr. Yıldırım Güngör (Jeoloji), Nedim Gürsel, Doç. Dr. Necmi Karul, Prof. Dr. İlber Ortaylı, Tülay Zihli Özgür, Ayşegül Parlayan, Selcen Pirge, Melih Şabanoğlu, Kansu Şarman, Prof. Dr. Feza Tansuğ (Antropoloji), Mehmet Sait Taşkıran.

Teknik Servis
Sorumlu ve Sayfa Yapım: Bahadır Erşık

Katkıda Bulunanlar
Eren Aytuğ, Salvator Barki, Uğur Biryol, Sedef Seçkin Büyük, Ergun Candemir, Haluk Çobanoğlu, Salih Durhan, Tunç Fındık, Azim Gheychisaz, Alper Günay, Fabrice Imparato, Sercan Kamalı, Serkan Ocak, Yakup Önal, Bülent Özalp, Mustafa Seven, Staffan Widstrand, Seçkin Yılmaz

Marka Müdürü: Nihal Ayan

Ankara Temsilcisi: Erdal İpekeşen
0 312 207 00 71 - 95
atlas@doganburda.com www.atlasdergisi.com

Yönetim
Genel Yayın Koordinatörü: Yeşim Denizel
Projeler Direktörü *(Tüzel Kişi Temsilcisi)*: Ferit Özkaşıkçı
Satış Direktörü: Orhan Taşkın
Finans Direktörü: Didem Kurucu
Üretim Direktörü: Servet Kavasoğlu

Kurumsal İletişim Müdürü: Seren Urun

Reklam
Grup Başkanı: Koray Bilici
Başkan Yardımcısı: Neslihan Can
Satış Koordinatörü: Suzan Özen, Ebru Elçi
Satış Müdürü: Hatice Tarhan, Ayşin Sarıkaya, Altuğ Selçuk
Teknik Müdür: Nusret Kırımlıoğlu
Tel: 0 212 336 53 60 - 3 hat Faks: 0 212 336 53 90

Rezervasyon: Tel: 0 212 336 53 00 - 57 - 59 - Faks: 0 212 336 53 92 - 93
Ankara Reklam Bölge Temsilcisi: Sezinur Balıkçıoğlu Tel: 0 312 207 00 72 - 73
Hedef Sayfalar: Tel: 0 212 336 53 70 - Faks: 0 212 336 53 91
Bölgeler Reklam Satış Sorumlusu: Dilek Ünlü Tel: 0 212 336 53 72

Uluslararası Reklam Satış Temsilcilerimiz
Almanya: Vanessa von Minckwitz
Tel: +49 89 92 50 3532, *vanessa.vonminckwitz.denz@burda.com*
Michael Neuwirth
Tel: +49 89 9250 3629, *michael.neuwirth@burda.com*
Avusturya: Christina Bresler
Tel: +43 1 230 60 3050, *Christina.Bresler@burda.com*
İsviçre: Goran Vukota
Tel: +41 44 81 02 146, *goran.vukota@burda.com*
Fransa/Lüksemburg: Marion Badolle-Feick
Tel: +33 1 72 71 25 24, *marion.badolle-feick@burda.com*
İtalya: Mariolina Siclari
Tel: +39 02 91 32 34 66, *mariolina.siclari@burda-vsg.it*
İngiltere/İrlanda: Jeannine Soeldner
Tel: +44 20 3440 5832, *jeannine.soeldner@burda.com*
ABD/Kanada/Meksika: Salvatore Zammuto
Tel: +1 212 884 48 24, *salvatore.zammuto@burda.com*

Yönetim Yeri
Trump Towers, Kule 2, Kat: 21-24, 34387, Şişli, İstanbul
Tel: 0 212 410 35 66 **Faks:** 0 212 410 35 64

Baskı
Vatan Ofset Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş.
Sanayi Mahallesi 1650. Sokak No: 2 Doğan Medya Tesisleri
Esenyurt/İSTANBUL **Tel:** 0 212 622 19 00

Dağıtım: Yaysat A.Ş.
0 212 622 22 22

Yayın Türü: Yerel, Süreli, Aylık

FIPP üyesidir

DB Okur Hizmetleri Hattı: 0 212 478 0 300
okurhizmetleri@doganburda.com
DB Abone Hizmetleri Hattı: 0 212 478 0 300
Faks: 0 212 410 35 12-13
abone@doganburda.com - www.doganburda.com
Pazar hariç her gün saat 9.00 - 22.00 arasında hizmet verilmektedir.

K2, PAKİSTAN 48

FOTOYORUM
Çölü Görebilmek 6

PANORAMA
Gökyüzünden Bakış 8

ATLAS RAPORU
Cennete Termik Santral 18

ÇEVREN
Böceklerin de Duyguları Var 24

BENİM ŞEHİRLERİM
Roma'da Bir Gün 26

YERYÜZÜ PORTRELERİ
Sazların Güzel Yükü 28

TEKNOLOJİ
Uçan Özçekim Robotu 30

GEZGİNCE
Çağların Yurdu 32

FOTOKEŞİF
Yitirilen Gelecek 34

İZMİR-SELÇUK- ŞİRİNCE
Matematik Köyü 40
Ege'de dağların içinde, ağaçların arasında bir mucize. Her köşede çalışma ve dinlenme alanları, açık hava derslikleri, taş ve kerpiç yapılar ve görkemli bir kütüphane. Dünyanın her köşesinden gelip ders veren hocalar. Tek amaç matematik!

KARAKURUM DAĞLARI / PAKİSTAN
K2: Tehlikenin Zirvesinde 48
K2, 8 bin 611 metre yüksekliğinde, kaya ve buzdan oluşan ürkütücü, dev bir kütle; dünyanın en tehlikeli dağı...

ARABESK
Bitmeyen Haykırış 66
Önce ağır, dertli, sitemkâr müziklerle geldi ve 1970'lerde kasırgaya döndü. Gecekondulardan, sanayi bölgelerinden, minibüslerden başlayarak toplumun gözeneklerine işledi.

MACAHEL - ARTVİN
Sınırdaki Cennet 82
Orada, Türkiye'nin en kuzeydoğusunda, tam Gürcistan sınırında altı köy var; hepsi de derin yamaçlara asılı duruyor.

GLADYATÖRLER / ROMA
Dövüşün Köleleri 94
Hayvanların karşına ellerindeki bir tek mızrakla çıkarlardı; bazen bir ayıyla, bazen bir aslan ya da leoparla dövüştüler. Arenaya çıplak ayakla çıkarlar, dövüşürken değişik silahlar kullanırlardı.

HAFTASONU
Bir Sonbahar Rotası 112

EK
Doğada 75 Macera
YAMAÇ PARAŞÜTÜ, DALIŞ, MAĞARACILIK, DAĞCILIK, YÜRÜYÜŞ, KAYA TIRMANIŞI, RAFTİNG, DENİZ KANOSU, SÖRF, BİSİKLET

@AtlasDergisi ATLASDergisi atlasdergisi.com atlas_dergisi

DEREKÖY, SAKARYA / SEÇKİN YILMAZ

Soluğu Uzun Tutmak

Şu talihsiz sözü ne de ciddiye almışız: Su akar Türk bakar! Aksini kanıtlamak için önüne musluk bağlanmamış kaynak, HES borusuna alarak vadisinden koparılmamış bir akarsu bırakmayacağız bu gidişle.

Oysa Seçkin Yılmaz'ın anne ve babası emekli olup köylerine döndüklerinde hayallerinde taşıdıkları gelecek tasavvuru bambaşkaydı. Güzel de başlamıştı yeni hayatları... Sakarya Nehri kıyısındaki bahçelerine çilek fideleri dikmelerini önyargıyla karşılayan köylüler, sonucu görünce fikirlerini çabuk değiştirmiş, hemen ertesi sene aynı şeyi yapmışlardı. Harcadıkları emek karşılığını hem maddi, hem de daha bakımlı hale gelen, güzelleşerek serpilen tarlaları sayesinde manevi olarak vermişti.

Sanırım hikâyenin ilk paragrafa nasıl bağlandığını tahmin etmişsinizdir. Önce tüm Karadeniz'i sonra Türkiye'nin her tarafına yayılan HES ihalelerinden Adapazarı-Bilecik yolu üzerinde bulunan Dereköy de komşu yerleşimleriyle beraber nasibini alacaktı. Köy sakinlerinin fikri yine çabuk değişecekti: Hem topraklarının karşılığı anında ödenecek, çilek tarlaları gibi fazla emek istemeyecekti; hem de ilerisi için nasılsa doğacak olan iş imkânlarından faydalanacaklardı.

Gazeteler ilk, dergiler son sözü söylemeyi hedeflerler. Kurulan HES'lerin sayısını kimse tam olarak söyleyemezken yapılacak bir "ilk" haberi de kalmadı. Bahisleri, ancak inşaatlara direnen birileri güvenlik güçleriyle karşı karşıya geldiklerinde geçiyor. Duymadıklarımızın ise, uğurlarına satılan toprakların parası hızla harcanıyor; hiçbir zaman yaratmayacakları iş olanakları bekleniyor. İnsanlar ve kültürleri, çevrelerindeki doğalarıyla beraber eriyip gidiyorlar.

Seçkin Yılmaz'ın 15 seneyi kapsayan uzun soluklu çalışması, hepimiz için HES'ler hakkında son sözü söylüyor: Su boşa akmıyor!

Sinan Çakmak

10 yıldır kadın girişimcilerin gücüne güç katıyoruz.

Finansman Desteği
3,2 milyar TL

Türkiye'nin Kadın Girişimcisi Yarışması
33 bin başvuru

Kadın Girişimci Yönetici Okulu Eğitimleri
16 ilde 1.500 katılımcı

Kadın Girişimci Buluşmaları
32 ilde 7.000'e varan katılımcı

ÇÖLÜ GÖREBİLMEK

Çölü düşünmek; için için işleyen kaynayışıyla, buzu, serabı ve ağulu suskunluğuyla, her an yeniden okunaksız olabileni anlamaya çalışmak... Çetin iş bu, sarp… Petrolün vadettiği geliri, hızı ve endüstriyi her şeyden daha çok isteyenler; terör örgütleri, bunları yaratıp oraya itekleyenler; silah baronları ve savaşı politikanın bir biçimi olarak görüp gösterenler; düşünürler, yardım kuruluşları herkes Ortadoğu coğrafyasına, o dehşetin çölüne bakıyor. İnsanlık ve yaşam açısından her bakımdan kora döndü bu yerler, bütün anlamların zindanı oldu. Zifir! Bugün “Ona karşı savaşıyoruz” diyenlerin bir kısmının verdiği destekle şişen IŞİD, Musul’a bağlı Kayyara kasabasındaki çölde, petrol kuyularını yakıyor. Çünkü hava saldırılarını önlemek için, göğü karartıp gündüzü gece kılmak istiyor. Musul ah! O camın, telkârinin, ilmekle dokunmuş halının, kınanın, gümüşün, ışığın ve ipeğin kenti... Antik Ninova’dan beri halkların o kenti de tarumar, paramparça! Bakıyoruz... Lakin?..

FOTOĞRAF: YASİN AKGÜL

BÜLENT ÖZALP

ANTALYA

Gökyüzünden Patara

Antalya'nın Kaş ilçesinin Kalkan beldesi yakınlarında bulunan Patara antik kentindeki kazı çalışmaları 28. yılına geldi. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile Akdeniz Üniversitesi desteğiyle 1988'de Prof. Fahri Işık tarafından başlatılan kazılar 1999'dan itibaren Prof. Havva İşkan Işık başkanlığında devam ediyor. Atlas, geçtiğimiz haftalarda Anadolu'nun en etkileyici antik kentlerinden biri olan Patara'yı, kazı başkanı Işık'ın özel izniyle havadan görüntüledi. Video görüntüsü, antik kentin ve onu çevreleyen coğrafyanın etkileyiciliğini gözler önüne sererken yöreyi daha iyi tanımamızı sağlıyor.

Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Havva İşkan Işık ve Prof. Fahri Işık önderliğinde yürütülen çalışmalar bazilikada devam ederken, bulunan eserlerin konservasyon/restorasyon işlemleri de sürdürülüyor. Patara, günümüze oldukça iyi biçimde ulaşan tiyatro, meclis, tapınak, horrea (depo yapıları), stadyum, hamam ve kiliseleri ile görkemli bir ören yeri resmi sergiliyor. "Deniz Feneri" ve "Yol Kılavuz Anıtı" gibi benzersiz anıt eserlerin yanı sıra, 1905 yılına ait ilk Osmanlı Telsiz Telgraf İstasyonu olma özelliğine sahip bir külliyeye de ev sahipliği yapıyor. Patara'daki arkeolojik çalışmalara Türkiye İş Bankası, iştiraklerinden Şişe ve Cam Fabrikaları AŞ ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası destek veriyor.

Patara'nın havadan çekilmiş görüntüleri için: *www.atlasdergisi.com*

HAVACILIK

Türkiye'yle 60 Yıl

Lufthansa Grubu, Türkiye'deki faaliyetlerinin 60. yılını kutluyor. İlk adım 1956 yılında haftada iki uçuşla atılmış, Lufthansa Frankfurt merkez havalimanı ile İstanbul arasında tarifeli uçuşlara başlamıştı. Lufthansa Grubu 1956'da başlattığı Türkiye uçuşlarını 2016-2017 kış sezonunda Almanya ile İstanbul, Ankara ve Antalya arasında haftada toplam 27 uçuşla sürdürüyor.

BURSAFOTOFEST

Kent Diyalogları

SİNAN ÇAKMAK

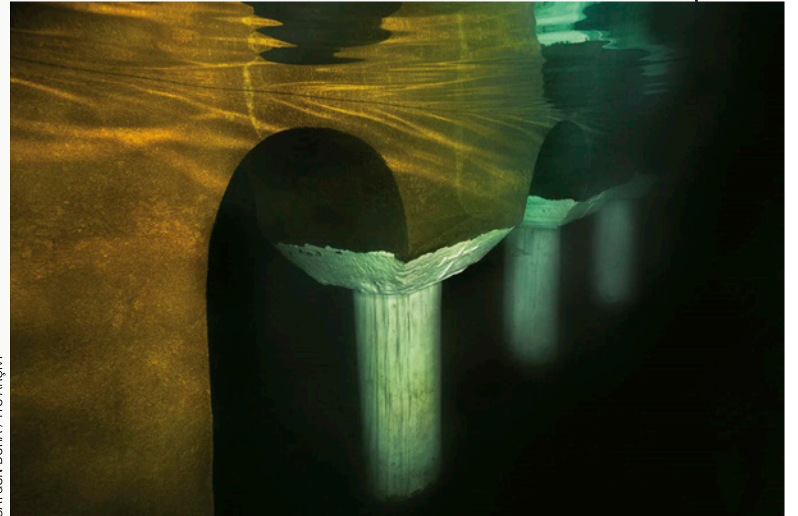
Bu yıl "Kent Diyalogları" temasıyla altıncısı düzenlenen uluslararası fotoğraf festivali BursaFotoFest, 5-10 Kasım 2016 tarihlerinde fotoğrafseverleri bekliyor. Yurtiçi ve yurtdışından 130 fotoğrafçının çalışmalarının sergileneceği festival kapsamında ayrıca birçok panel, toplantı, atölye çalışmaları, portfolyo değerlendirmeleri yapılıyor. BursaFotoFest' in katılımcıları arasında Atlas'ın yayın yönetmeni Sinan Çakmak da var. Portfolyo değerlendirmesi yapacak isimler arasında yer alan Çakmak'ın sergisi de etkinlik boyunca gezilebilecek.
Bu yılın yeniliği ise daha fazla genç fotoğrafçının çalışmalarını sergileme imkânı bulması. Atatürk Kongre Kültür Merkezi'ndeki (Merinos AKKM) festival Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa Kent Konseyi ve Bursa Fotoğraf Sanatı Derneği (BUFSAD) işbirliğiyle gerçekleşiyor. Festival kapsamında uluslararası fotoğraf yarışması da düzenleniyor. Yarışmada 50'yi aşkın ülkeden 750 fotoğraf tutkununun eserleri değerlendirilecek.

Ayrıntılı bilgi için: *www.bursaphotofest.org*

SUALTI ARKEOLOJİSİ

Yeraltındaki İstanbul

Atlas İstanbul 2015 Özel Sayısı'nın en çok ilgi çeken konulardan biri de "Yeraltındaki İstanbul" oldu. Konuda yer alan, Topkapı Sarayı I. Avlusu'nda bulunan Dolap Ocağı Kuyusu ve Topkapı Sarayı III. Avlusu altındaki sarnıçla ilgili sualtı fotoğrafları, İTÜ Güzel Sanatlar Bölümü Öğretim Üyesi Dr. Çiğdem Özkan Aygün başkanlığında yürütülen BAP (Bilimsel Araştırma Projesi) kapsamında çekilmişti. İTÜ adına gerçekleştirilen bu araştırmalar ile ilgili Aygün'e ait makale, konferans, medya haberleri ve belgeseller www.hagiasophiasubterranean.itu.edu.tr sitesinde yer alıyor. Ayrıca bu müthiş su sistemini maket, video ve fotoğraflarla anlatacak bir sergi ve kitap da hazırlanıyor.

SAYGUN DURA / İTÜ ARŞİVİ

SERGİ

Dünyanın Suretleri

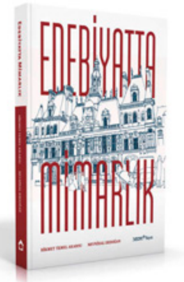
MUSTAFA SEVEN

Mustafa Seven'in "Faces of the Earth/Dünyanın Suretleri" başlıklı fotoğraf sergisi, 12 Ekim-22 Kasım 2016 tarihleri arasında İstanbul Beyoğlu'ndaki Olympus Galeri'de ziyaret edilebilir. Seven bu sergisinde izleyiciye mekânlardan bağımsız portreler sunuyor ve bunu yaparken fotoğraflardaki karakterlerle ilgili hiçbir ipucu vermiyor. Onlarca kadın ve erkeğin nerede, ne zaman çekildiği bilinmeyen fotoğraflarına bakarken izleyici de fotoğrafın bir parçası haline geliyor. İzleyiciyi, önyargılarından sıyrılarak olabildiğince çıplak bakmaya zorlayan fotoğraflar, son yıllarda dünyanın en çok ihtiyacı olan şeyi, diyaloğu bu kez "sözsüz" olarak başlatıyor.

Seven serginin bu özelliğiyle ilgili olarak Atlas'a şunları söyledi: "Dünyanın farklı köşelerine seyahat edip fotoğraf çektim, bu sırada elimde geniş bir portre arşivi de oluştu. Bir noktadan sonra bu portrelerin çekildiği yerlerin, objektife bakan insanların kökenlerinin ya da diğer kişisel özelliklerinin önemini kaybettiğini fark ettim, her fotoğraf ve suretin evrensel yönünü gördüm. Dünyanın Suretleri sergisi bu yüzden portredeki kişilerle ilgili hiçbir bilgi vermiyor, izleyiciyi tüm önyargılarından arınarak sadece yüzlere bakmaya çağırıyor."

KİTAP

Mimariyi Edebiyattan Okumak

Mimarlık, mühendislik, kentleşme, endüstriyel tasarımlar, arkeoloji, sanat gibi birçok alanda kitaplar yayımlayan YEM Yayın, uzun erimli çalışmalardan biri olan *Edebiyatta Mimarlık* kitabını okuyucularına sundu. Hikmet Temel Akarsu ve Nevnihal Erdoğan tarafından yaklaşık yedi yılda hazırlanan *Edebiyatta Mimarlık* sanatçı, felsefeci, mimar ve akademisyenlerden oluşan elli beş önemli ismin katkılarını içeriyor. Kitapta, Homeros'un eserlerinden *Binbir Gece Masalları*'na, Dante ve Victor Hugo'dan Umberto Eco'ya, Orhan Pamuk'tan Ahmet Hamdi Tanpınar'a ve oradan Gabriel García Márquez, Halikarnas Balıkçısı'na uzanan yelpazede dünya ve Türk edebiyatından 100 önemli yazarın yapıtlarında yer alan mimari inceleniyor. Eserler şu başlıklar altında ele alınıyor: "Mimarlığa Referans Veren Klasikler", "Mimarlıktan İlham Alan Romanlar/Mimarlığa İlham Veren Romanlar", "Seyahatnameler ve Biyografik Seyahatnameler", "Ütopyalar", "Bilimkurgu ve Distopyalar", "Fanteziler", "Mimari Denemeler." Kitapta ele alınan her yapıtın mimari evreni Türkiz Özbursalı'nın çizimleriyle canlandırıldı.

NESİN VAKFI

Her Şey Çocuklar İçin

Aziz Nesin Çocuk Vakfı, 1982 yılından beri eğitim olanaklarından yoksun, ilkokul çağına yeni girmiş yüzlerce çocuğa kapılarını açtı ve bu çocuklar toplumda kendi başlarına ayakta durabilecek eğitim, beceri ve olgunluğa erişinceye dek vakfın çocukları olarak yaşamlarını sürdürdü. Bu yıl da vakfın kapasitesine uygun olarak vakıfta 42 çocuk yaşıyor. Hiçbir sermayeye dayanmayan vakıf, çocuklarının gereksinmelerini daha yüksek düzeyde karşılamak için, kendi çiftlik ürünleri başta olmak üzere, salçadan bala, pekmezden peynir ve bakliyata kadar doğal ürünler satıyor. Satışlar, İstanbul Çatalca'daki Nesin Vakfı Çiftliği'ndeki satış merkezinden ve *nesinvakficiftligi@nesinvakficiftligi.com* iletişim adresi üzerinden yapılıyor.

ERGUN CANDEMİR

K2

Tırmanış Günlüğü

Tunç Fındık, bu sayıda Atlas okurlarıyla K2 macerasını paylaşıyor. Pakistan'da, Karakurum Dağları'nda yer alan K2, 8 bin 611 metrelik yüksekliğe sahip ve dünyada tırmanması en zor zirve. Dünyanın 8 bin metreden yüksek 14 dağına birer birer tırmanmaya devam eden Tunç Fındık, K2'nin zirvesine de zorlu "14x8000" projesi çerçevesinde çıktı. Fındık, K2 heyecanını fotoğraflar eşliğinde ayrıntılı olarak anlattığı, 206 sayfalık bir kitaba da sahip. Fındık'ın K2'ye tırmanış günlüğü olarak da tanımlanabilecek *Dağların Dağı* adlı çalışmayı istemek için: *www.tuncfindik.com*

Tunç Fındık'ın yine K2 çıkışını konu alan *Dağların Dağı* belgeseli de youtube'dan izlenebilir.

Zirvelerin Uğur'u

Uğur Uluocak, Atlas'ın dağlardaki gözüydü. Türkiye ve dünyada sayısız zirveye tırmanmış başarılı bir sporcu, genç dağcılara yol göstermiş bir öğretmen, çalışkan bir keşif insanıydı. Birçok zirve Atlas'ın sayfalarında onun yazı ve fotoğraflarıyla boy göstermişti...

Uğur'u 2 Temmuz 2003'te, Kırgızistan'ın Ala Arça Dağları'nda acı bir kazada kaybetmiştik. Ama dünyaya çalışma ve keşif azmiyle attığı imzası daima yerinde duruyor, hiç silinmiyor.

K2'ye Uğur da iki kez gitmiş ama hava koşulları ikisinde de zirveye ulaşmasına izin vermemişti. Zirve, iki sezonda da hiçbir dağcıyı kabul etmemişti. Uğur ilk K2 macerasını Atlas'ın Aralık 1998 tarihli 69. sayısında, ikincisini ise Aralık 1999 tarihli 81. sayıda anlatmıştı. İkinci denemesini paylaştığı konusunun başlığı nüktedan yanını da gösteriyordu: K2 Uğur 0.

Dostumuzu sevgiyle anıyoruz…

Uğur Uluocak, K2 tırmanışında.

ÜCRETSİZ

HER CUMARTESİ KONSERİN TEK ADRESİ TRUMP CADDE!

TRUMP
ALIŞVERİŞ MERKEZİ

MECİDİYEKÖY / ŞİŞLİ
0 212 348 78 67

/TrumpAVM

www.trumpalisverismerkezi.com

GRUP 27

YÜKSEK SADAKAT

ADAMLAR

PİNHANİ

SELÇUK BALCI

GECE YOLCULARI

EMRE AYDIN

MERVE ÖZBEY

DG EVENT

Trump AVM, etkinlik günü ve saatini değiştirebilir.

SAİMBEYLİ-ADANA

KENDİ KELEBEĞİNİ KEŞFET

Türkiye'de kaydı olan 412 kelebek türünden yaklaşık 160'ı Adana'nın Saimbeyli ilçesinde görülebiliyor.

YAZI VE FOTOĞRAFLAR: TURGUT TARHAN

Sosyal sorumluluk projesi Kendi Kelebeğini Keşfet'in tanıtımı geçtiğimiz haftalarda Adana'nın Saimbeyli ilçesinde yapıldı. Etkinliğin katılımcıları ilçe merkezinin beş kilometre kuzeyindeki Obruk mevkiinde farklı türde kelebekleri gözlemleme imkânı buldu; Çukurova Üniversitesi'nden Prof. Zeynel Cebeci, doğanın bu narin canlıları hakkında ayrıntılı bilgiler verdi. Proje, Anadolu Efes sponsorluğunda 2007 yılından bu yana sürdürülen "Gelecek Turizmde" inisiyatifi kapsamında yürütülüyor.

Saimbeyli, Türkiye'nin önemli orman alanları arasında. Türkiye faunasında kaydı olan 412 kelebek türünden yaklaşık 160'ı Saimbeyli'de uçuyor; bunlardan en önemlisi de ilçenin adıyla anılan Saimbeyli mavisi (*Polyommatus theresiae*). Kendi Kelebeğini Keşfet projesi, ilçenin doğa turizminin önemli adreslerinden biri haline gelmesini amaçlıyor; kelebek gözlemciliğinin ve ekoturizmin gelişmesiyle biyolojik çeşitliliğin korunması, yörenin tabiat parkı statüsüne alınması ve ilçeye ekonomik kaynak sağlanması hedefleniyor.

Kelebek varlığı açısından özellikle Obruk mevkiindeki ormanlar çok zengin.

Saimbeyli Kalesi ilçenin en önemli tarihi eseri. Kale Roma döneminde yapılmış.

Saimbeyli ilçe sınırlarının kuzey kesimleri Akdeniz, Avrupa-Sibirya ve İran-Turan floristik bölgelerinin kesiştiği yerlerden biri. Saimbeyli mavisinin uzun yıllar sonra tekrar görülmeye başlanması yörenin kelebek varlığı açısından önemli bir gelişme olarak değerlendiriliyor. Saimbeyli'de kelebek popülasyonu açısından önem arz eden üç farklı saha var. Yaklaşık 1200 metre yükseklikte yer alan Obruk Şelalesi çevresindeki karaçam ormanı bunların başında geliyor.

Kendi Kelebeğini Keşfet projesinin başvuru sahibi Adana Toros Dernekler Federasyonu; projenin ortakları ise Saimbeyli Belediyesi, Çukurova Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü, Saimbeyli Kaymakamlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Adana Şube Müdürlüğü ●

ZARİF KANATLAR

İklim ve coğrafyası sayesinde Saimbeyli'de tür çeşitliliği çok yüksek; kelebek gözlemcileri için sayısız seçenek var.

1. Çokgözlü Levantin çillimavisi (*Polyommatus syriacus*)
2. Karanlık ormanesmeri (*Pararge aegeria*)
3. Doğu çayıresmeri (*Maniola telmessia*)
4. Benekli bakır (*Lycaena phlaeas*)
5. Bahadır (*Argynnis pandora*)

AMASRA

Cennete Termik Santral

Fatih Sultan Mehmet'in 1460'da fethinden önce "lala lala çeşm-i cihan bu m'ola" dediği Amasra'da termik santral yapımına izin verildi. Amasralılar onayın verildiği günden bu yana çeşitli eylemler yapıyor. Bölgedeki sivil toplum örgütleri Türkiye'nin en büyük çevre davasını açmaya hazırlanıyor.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Bartın'a bağlı Amasra'da deniz kıyısında kurulması planlanan termik santralle ilgili "Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) olumlu" kararı verdi. Projeye göre, Gömü ve Tarlaağzı köyleri sınırları içindeki koyda iki üniteden oluşan toplam 1300 megavat gücünde santral yapılacak. Ayrıca liman yapımı için de "ÇED olumlu" kararı verildi. Eğer proje hayata geçerse tarihi ve turistik ilçe Amasra'da ilk termik santral kurulmuş olacak.

SİNAN ÇAKMAK

Termik santralın Tarlaağzı ve Gömü köyleri arasındaki bir koyda yapılması planlanıyor.

Çok sayıda sivil toplum örgütünün dahil olduğu Bartın Platformu onayın verilmesiyle birlikte eylemlere başladı. Amasra'nın fethinin tarihini sembolize eden 1460 kişinin davacı olması için yoğun bir çalışma var. Dava açılırsa Türkiye'nin en büyük çevre davalarından biri olacak.

İlçedeki bu tartışmalar yeni değil. Daha önce de bölge halkı söz konusu termik santrale karşı platform oluşturmuş ve çeşitli eylemlerle projeye karşı çıkmıştı. Bartın Platformu 2014'te de yine tartışılan termik santral projesine karşı bakanlığa 42 bin imzalı dilekçe sunmuştu.

KARADENİZ

Yeşil Yol Kaldığı Yerden

Rize'de yapımı halkın tepkisi ve mahkeme kararıyla durdurulan "Yeşil Yol" projesinin çalışmaları yeniden başladı. Karadeniz Bölgesi'nde sekiz ilin yaylalarını birbirine bağlaması planlanan 2 bin 600 kilometrelik Yeşil Yol projesi için iş makineleri Rize Çamlıhemşin'e bağlı Yukarı Kavrun ve Samistal yaylalarına çıktı. Bölge sakinleri de anında tepkisini gösterdi. Jandarma 11 kişi hakkında yasal işlem yaptı.

Bu arada tartışmalar yeniden alevlenmişken mahkeme kararıyla durdurulan Yeşil Yol için önemli bir karar çıktı ve projeye ikinci kez onay verildi. TEMA Vakfı tarafından açılan davada "yürütmeyi durdurma" kararı verilen 1/100.000 ölçekli "Çevre Düzeni Planı", Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yeniden düzenlenerek onaylandı. Plan onayının yargı kararlarına aykırı olarak yapıldığını belirten TEMA Vakfı karara tepkiliydi.

Çevre ve Orman Bakanlığı'nca 2011'de hazırlanan planın 36 maddesine TEMA Vakfı itiraz etmişti. Askı sürecinde itirazlarına yanıt alamayan vakıf bu kez Danıştay'a dava açmıştı. Danıştay üyeleri 2013'te inceleme yaptı. Önemli doğa koruma alanları, su havzaları ve tarım alanlarını korumadığına vurgu yapılarak altı ilin Çevre Düzeni Planı'nın yürütmesi durduruldu. Bakanlık bu kez 1/100.000 ölçekli altı ilin Çevre Düzeni Planı'nı yeniden düzenleyerek onayladı. Ağustos'ta yeniden onaylanan ve geçtiğimiz haftalarda askıya çıkartılan planda Yeşil Yol'a da, yeniden yapılan düzenlemeyle yer verildi.

BATMAN

“Yeni” Hasankeyf

SERKAN OCAK

Batman’ın Hasankeyf ilçe merkezi, Raman Dağı eteklerindeki yeni yerine taşınıyor. Tarihi yerleşim ise artık Ilısu Barajı’nın sularını bekliyor.

Raman Dağı’nın eteklerinde artık Yeni Hasankeyf’in ilk binaları görünüyor. Kamu binaları tamamlanmış, ilk yapılan evlere de memurlar yerleştirilmiş. Zaten yıllardır uygulanan politikaların turizmi bitirmesi üzerine bir de memurların gidişiyle Hasankeyf’teki çöküş iyice hızlandı. Esnaf satış yapmadan dükkânı kapatıyor. Lokantalarda yemek yiyecek kimse yok. İlçe tamamen hayalet bir kasabaya dönmüş durumda; 11 bin 500 yıllık “insanlık tarihini” görmeye artık kimse gitmiyor... Hafta sonları çevre illerden gelenleri saymazsak ne yerli, ne de yabancı turistin adı anılıyor ilçede.

Ancak Hasankeyf’te artık başka bir tartışma var. Sular altında kalıp kalmayacağı meselesi çoktan bitmiş, artık hak sahiplerinin kendi akıbetleri konuşuluyor. Daha önce hak sahiplerinin tespiti konusunda girişimler sonuçsuz kalmıştı. Hasankeyf’te şu anda yaklaşık 500 hane var. Ancak son yapılan başvurunun sayısı 2 bin 120. Kaç kişiye yeni Hasankeyf’te ev verileceği henüz netlik kazanmadı. Ayrıca bu evler ücretsiz de verilmeyecek.

Tarihi eserlerin de durumu ise ayrı bir tartışma konusu. Sular yükselecek ancak hâlâ eserlerin durumu belirsiz. Örneğin 650 yıllık Zeynelbey Türbesi’nin taşınacağı söyleniyordu. Son verilen karara göre tek parça halinde türbe Yeni Hasankeyf’e taşınacak. Ancak şu ana kadar taşımayla ilgili bir çalışma yapılmadı. Başta Hasankeyf Belediye Başkanı Abdulvahap Kusen olmak üzere herkes tedirgin. Kusen, ağırlığı 1100 ton olan türbenin üst kısmında çatlaklar olduğunu, taşıma sırasında elde kalabileceğini söyleyerek uyarıda da bulunuyor: “Dünyaya rezil oluruz...”

ŞARKÖY LİMANI

Susamurları Ölmesin!

Tekirdağ’ın Şarköy ilçesinde balıkçı limanında bir susamuru ölüsü bulundu. Susamuru, Türkiye’de nadir rastlanan bir tür. Şarköy’de yaşayan Müjdat Emeklican konuyla ilgili olarak şunları söyledi: “Şarköy Limanı’nda daha önce de bir susamuru ölüsüne rastlanmıştı. Balıkçılar havanın lodoslu olduğu günün ertesinde susamurunun ölüsünü gördüklerini, ağa takılarak boğulmuş olabileceğini söyledi. Bu susamuru da tahminen 15 kilogram ağırlığında.”

–Yakup Önal

VAŞAK (*Lynx lynx*), LANGEDRAG DOĞA PARKI, NORVEÇ / STAFFAN WIDSTRAND

YAŞAYAN GEZEGEN RAPORU

ÇEŞİTLİLİKTE GERİ SAYIM

WWF'nin açıkladığı ve dünyanın sağlık durumunu ortaya koyan Yaşayan Gezegen Raporu'na göre 2020 yılına kadar küresel yaban hayatı popülasyonu üçte iki oranında azalabilir.

WWF tarafından iki yılda bir yayımlanan Yaşayan Gezegen Raporu, küresel biyolojik çeşitlilik eğilimini ve gezegenimizin sağlık durumunu ortaya koyan kapsamlı bir çalışma. Rapor, mevcut doğal yaşamın, insan faaliyetlerinin etkisinin ve olası çözümlerin özetini ortaya koyuyor; hükümetlerin, toplumun, iş dünyasının ve kuruluşların gezegenin kaynaklarını koruma ve kullanma konusunda doğru kararlar almasını sağlamayı hedefliyor.

Yaşayan Gezegen Raporu 2016, tarihte ilk defa dünyada insanın neden olduğu eşi benzeri olmayan bir yıkım yaşandığını gözler önüne serdi. Rapora göre, insan faaliyetlerinin doğa üzerindeki baskısının yoğunlaştığı 1970-2020 arasındaki 50 yıllık sürede vahşi yaşam popülasyonu yüzde 67 oranında yok olabilir. Örneğin, rapora göre küresel balık, kuş, memeli, çift yaşamlı ve sürüngen popülasyonları 1970-2012 yılları arasında yüzde 58 oranında azaldı.

WWF'in raporu, vahşi yaşamın boyutlarını izlemek için Zoological Society of London (ZSL) tarafından sağlanan Yaşayan Gezegen Endeksi'ni kullanıyor. Bu endeks, popülasyon büyüklüklerinin nasıl değiştiğini ortaya koyuyor.

Tarımsal faaliyetler, dünyanın karasal alanının toplam üçte birini işgal ediyor; toplam su kullanımının ise neredeyse yüzde 70'inden sorumlu. Rapor, tüm dünyanın sürdürülebilir şartlarda iyi beslenebilmesi için gıdayı üretme ve tüketme biçimlerimizi yeniden şekillendirmenin çözümlerini ortaya koyuyor.

Ama 2020, aynı zamanda bir umut ışığı da barındırıyor. Aynı yıl, Paris İklim Anlaşması'nın taahhütlerinin yerine getirilmeye başlaması ve yeni sürdürülebilir kalkınma planı kapsamında ilk çevreci adımların atılması bekleniyor. Eğer tüm bunlar uygulanırsa, dünya çapında yaban hayatını korumak için gıda ve enerji sistemlerinde gereken değişimler gerçekleşebilir.

Yalnızca bir dünyamız olmasına rağmen, kullandığımız mal ve hizmetlerin üretimi için 1,6 dünyalık kaynak kullanıyoruz. WWF, dünyanın sınırlarını zorlamaya devam edersek geleceğimizi daha da fazla tehlikeye atacağımızı; gıda, enerji ve finans sistemlerimizi daha sürdürülebilir hale getirme yolunda önemli bir karar alma anında olduğumuzu belirtiyor.

Ayrıntılı bilgi için: *www.wwf.org.tr*

BİZİM **PAZAR**DA MADEN SUYUNA

BEYPAZARI DER-LER.

ESKİLER, YENİLER, BAYANLAR, **BEY**LER

1957'DEN BERİ

BUNU BÖYLE BİLİR, BÖYLE SÖYLERLER.

KİMİ ZAMANSA PAZARA YEŞİL ŞİŞELERİ, KIRMIZI LOGOLARIYLA YENİ MADEN SULARI GETİRİRLER.

AMA BİZ BİLİRİZ Kİ; TAKLİTLER ANCAK ASLINI YAŞATIR.

ÖYLE Kİ: NE HER YEŞİL ŞİŞE MADEN SUYUDUR
NE DE HER MADEN SUYU **BEYPAZARI**'DIR!

ZOOLOJİ

BÖCEKLERİN DE DUYGULARI VAR

Böcekler çevrelerine reflekslerle tepki veren robot gibi varlıklar mı? Yoksa, şahsiyetleri, arzu ve istekleri olan duygulu canlılar mı?

Böcekler mutlu ya da üzgün olabilir mi? İnsanlar kaygılıyken karamsar olabiliyor. Köpek, kuş ve farelerle yapılan araştırmalar, onların da zor zamanlarda karamsar bir bakış açısına sahip olabildiklerini gösteriyor. 2011'de *Current Biology*'de yayımlanan bir araştırma, stresli arıların da karamsar olabildiğini ortaya koymuştu. Kısa süre önce, ünlü akademik dergi *Science*'ta yayımlanan bir araştırma ise arıların mutlu ve iyimser olabildiklerine işaret ediyor.

Geçtiğimiz Eylül ayında yayımlanan bu çalışmayı yürüten Londra'nın Queen Mary Üniversitesi'nden bilim insanlarının deneyleri, tatlı bir şerbetten az miktarda içen arıların olumlu duygular içindeymiş gibi davrandıklarını gösterdi. Araştırma ekibinden doktora öğrencisi Luigi Baciadonna, "tatlı yiyecekler yetişkin insanların olumsuz ruh halini düzeltebilir, yeni doğan bebeklerin negatif olaylar karşısında ağlamasını azaltabilir" diyor ve devamında araştırmada elde ettikleri bulguların, benzer tepkilerin arılarda da meydana geldiğine işaret ettiğini söylüyor.

Queen Mary Üniversitesi'nden araştırmacılar, son beş yıl içinde yayımlanan başka bilimsel makaleleri örnek göstererek böceklerin de aralarında bulunduğu omurgasızların temel duyguları sergileyebilecekleri fikrinin giderek daha çok kabul gördüğünü belirtiyorlar. İngiltere'nin Bristol Üniversitesi'nden Prof. Michael Mendl, böceklerin bilinçli olmaları ihtimalinin heyecan verici yeni teorilere ve hararetli tartışmalara konu olduğunu belirtiyor. Bilim insanları şunu anlamaya çalışıyor: Mesela, arı gibi hissetmek diye bir şey var mı? (Arının ruhu var mı şeklinde de düşünebiliriz.) Yoksa arılar ve diğer böcekler çevrelerine yalnızca bir takım reflekslerle mi tepki veriyorlar?

Hayatının büyük bir kısmını Güney Afrika'nın, kuleler inşa eden termitlerini araştırmaya adayan New York Eyalet Üniversitesi'nden Prof. Scott Turner, 2015 yılında *The Conversation* için kaleme aldığı yazısında çok ilginç tespitlerde bulundu. İşte bu yazıdan bazı bölümler: "...Ayırt edilebilir termit "kişilikleri" var: Bazıları "girişimci" inşaat işlerini başlatıyor ve etrafta koşturarak daha tembel olan yuva arkadaşlarını işe sevk ediyor, direnirlerse de dürterek harekete geçiriyor. Bazı bireyler hevesli bir şekilde su paylaştırıyor, on beş dakika veya daha fazla zamanlarını bu işe adayarak az bulunan suyu topraktan emiyor ve susamış yuva arkadaşlarına dağıtıyor."

Yeni araştırmalar arıların mutlu ve iyimser olabildiklerine işaret ediyor.

SODAPIX / THINKSTOCK

"Bazen doğa, yaptığımız gözlemler yoluyla bizle konuşur, deneylerin yakalayamayacağı veya bilim insanlarının duymaya istekli olmadığı bir mana ile" diyen Turner şunları da söylüyor: "Termitler, yalnızca basit davranış algoritmalarıyla işlemek üzere tasarlanmış küçük robotlar mı? Ya da onlara ilişkin özel, yaptıklarına tamamen farklı bir anlam yükleyen hayati bir şey mi var? Uzun süre boyunca ilk görüşün doğru olduğunu düşünüyordum, fakat itiraf etmeliyim ki artık ikincisine daha çok meylediyorum."

Prof. Turner daha sonra, fikrinin değişmesinde etkili olan gözlemlerinden söz ediyor: "Bir süre küçük yapay dünyalarını (laboratuar ortamındaki kum dolu petri kabı) inceledikten sonra, termitler birbirlerini tımar etmeye başlar. Seyretmesi harika bir manzaradır. Tımar eden termit, diğerini yalamaya başlar ve sonra özenli bir biçimde tımar ettiği termitin her uzvunu bacak, antenler ve ağız kısımlarını çene kemiklerinin arasından geçirerek işi tamamlar. Tüm bu süre zarfında, tımar edilen termit neredeyse tamamen sakin ve huzurlu görünür. Antenlerinin hareketi durur, sanki "şimdi de bunu yap" der gibi uzuvlarını yavaşça tımarcıya sunar. Tımar etme işi bayağı yoğun bir hal alabilir, termitler oluşan "tımar istasyonlarında" çok istekli bir tımarcıdan hizmet görmek için sıra beklerler."

"Zamanla anladım: Bunlar robot değiller, şahsiyetleri, arzu ve istekleri olan canlılar. Bir robot hiçbir zaman tımar edilmeyi istemez, başkasına su vermeyi, su içmeyi istemez. Oysa görünüşe göre termitler "istiyor" ve bu, termitlere hem bireysel hem de müşterek ruh gibi bir şey veriyor." Prof. Turner, bunun makinalarda bulunmayan canlandırıcı bir prensip, hayatın varlığını ve yokluğunu ayıran, tanımlanamayan bir şey olduğunu dile getirerek yazısına son veriyor ●

TRUMP KÜLTÜR VE GÖSTERİ MERKEZİ

KASIM 2016

YENİ SEZON, YEPYENİ OYUNLAR!

TRUMP ALIŞVERİŞ MERKEZİ

MECİDİYEKÖY / ŞİŞLİ
0 212 348 78 67

/TrumpAVM

www.trumpalisverismerkezi.com

ÇOCUK OYUNLARI

İBİ

5 Kasım Cmt. | 12.00

YETİŞKİN OYUNLARI

SHIRLEY

2 Kasım Çrş. | 20.30

ÖLÜ OZANLAR DERNEĞİ

3 Kasım Prş. | 20.30

İSİMSİZ YILDIZ

4 Kasım Cuma | 20.30
21 Kasım Pzt. | 20.30

HOŞ GELDİN BOYACI

5 Kasım Cmt. | 20.30

FIRAT TANIŞ İLE GELİN TANIŞ OLALIM

8 Kasım Salı | 20.30

GULYABANİ

9 Kasım Çrş. | 20.30

BÜTÜN KADINLARIN KAFASI KARIŞIKTIR

11 Kasım Cuma | 20.30

SUNAY AKIN

12 Kasım Cmt. | 20.30

KURUSIKI

13 Kasım Pazar | 18.00

HEDWIG AND THE ANGRY INCH

15 Kasım Salı | 20.30
26 Kasım Cmt. | 20.30

YAŞAMAYA DAİR

16 Kasım Çrş. | 20.30

KİBARLIK BUDALASI

17 Kasım Prş. | 20.30

ÖZDEMİR ERDOĞAN

18 Kasım Cuma | 20.30

VAHŞET TANRISI

20 Kasım Pazar | 18.00

NEREYE GİTTİ BÜTÜN ÇİÇEKLER

25 Kasım Cuma | 20.30

BASİT BİR EV KAZASI

28 Kasım Pzt. | 20.30

BABA VE PİÇ

29 Kasım Salı | 20.30

TESİR

30 Kasım Çrş. | 20.30

BİLETLER BİLETİX VE TRUMP KÜLTÜR VE GÖSTERİ MERKEZİ GİŞESİNDE

SARP EVLİYAGİL'LE
Roma'da Bir Gün

Ajans Türk Şirketler Topluluğu'nun yönetim kurulu başkanı Sarp Evliyagil, Atlas okurlarını çok sevdiği Roma'da bir günlük gezintiye çıkarıyor.

RÖPORTAJ: SEDEF SEÇKİN BÜYÜK

Sarp Evliyagil kendisini Ankaralı bir dünyalı olarak tanımlayan bir iş insanı. Ajans Türk Şirketler Topluluğu'nun yönetim kurulu başkanı olan Evliyagil, matbaacılığın çeşitli kollarında, inşaat ve gayrimenkul geliştirme sektörlerinde faaliyet gösteren bir şirketler grubunu yönetiyor. İş dışı yaşamını ise seyahat ve sanat gibi uğraşılarla renklendiriyor. Geçtiğimiz haftalarda Ankara'nın ilk özel modern ve çağdaş müzesi olan ve 1950'lerden günümüze uzanan 200 kadar eserin sergilendiği Müze Evliyagil'i açan iş adamıyla İtalya'nın başkenti Roma'daki özel adreslerini konuştuk.

Roma'ya yolu düşenlere öncelikle nereleri görmelerini tavsiye edersiniz?

Roma birçok kez gittiğim, en sevdiğim, "benim şehrim" sıfatını en çok hak eden yer. Burası dünyanın yaşayan en eski şehirlerinden biri. Zaten sokaklarında dolaşırken çok iyi muhafaza edilmiş tarihle iç içe yaşayan Romalılara imreniyorsunuz. Yapımına İS 72 yılında İmparator Vespasianus döneminde başlanan Colosseum, şehrin muhteşem amfitiyatrosu. Colosseum'dan aşağı bakarsanız Roma Forumu'nu görürsünüz. Burası antik Roma'nın siyaset, ticaret ve hukuk merkezi. Forum'daki Vesta ve diğer tapınaklar görülmesi gereken yerlerden.

Sarp Evliyagil

Bu tarihi yerlerin ardından nasıl bir rota izlenmeli?

Tarihi Roma'dan kuzeybatı yönüne yürürseniz Piazza Venezia'da şehrin tam kalbinde Vittorio Emanuele Anıtı ile karşılaşırsınız. Bu muhteşem yapıya Romalılar "düğün pastası" ve "yazı makinası" ismini takmış. Şehri kuzey-güney aksında bölen ve Piazza del Popolo'da son bulan Via Del Corso adlı cadde burada başlıyor. Hemen batıda Roma'da muhakkak görmeniz gereken, günümüze dek en iyi korunmuş antik tapınak olan Pantheon bulunuyor. Burası huşu uyandıran kubbesiyle Roma'nın başlıca sembollerinden biri. Yapının tek ışık kaynağı kubbesinin ortasındaki delik.

Öğle yemeği için nerede mola vermeli?

Piazza Rotonda'da bulunan Santa Maria Kilisesi ve dikilitaşı gördükten sonra hemen kuzeydeki küçük meydan Piazza Copelle'ye geçilebilir. Burada 44 numarada bulunan Macheroni, geleneksel Roma mutfağını modern tarzda yorumlayan bir restoran. Çeşit çeşit makarna ve mevsiminde beyaz trüf bulabileceğiniz, öğle yemeği için değişilmez bir adres. Bir seferinde yan masamda George Clooney yemek yiyordu diyerek popülerliğine de vurgu yapmış olayım. Piazza Copelle'nin batısında bulunan ve bence dünyanın en gösterişli meydanlarından biri olan Piazza Navona'daki üç göz alıcı çeşmeyi ve kalabalığı seyrederek kahve içebilirsiniz. Burası günün her saati dolu olduğu için çok hoş vakit geçirirsiniz.

Kahve molasının ardından Roma'nın hangi güzellikleriyle yola devam etmeli?

Navona'nın hemen güneyinde Campo De Fiori Meydanı bulunur. Adı İtalyancada "çiçek tarlası" anlamına gelen ve Tiber Nehri'nin yanı başında konumlanan

FOTOĞRAFLAR: UFUK SARIŞEN

bu küçük meydan, pazarı ve küçük İtalyan restoranları olan "tratoria"larıyla ünlü. Buradan tekrar doğuya sapıp Corso Caddesi'nin doğusuna geçip Trevi Çeşmesi'ne varırız. "Aşk Çeşmesi" olarak da ünlenen bu çeşmeye dilek tutup bozuk para atmak âdetten. Doğu köşesindeki Bar Trevi'de dondurma yiyebilir, kahve içebilirsiniz. Trevi'den kuzeye yürüdüğünüzde İspanyol Merdivenleri'ne ulaşırsınız. Burası Roma'nın ünlü ve pahalı markalarını barındıran Via Condotti ve onu kesen sokaklardan oluşur.

İspanyol Merdivenleri'nin bulunduğu bölgede sizin sevdiğiniz yerler nereleri?

İspanyol Merdivenleri'nden yukarı çıktığınızda Via Veneto bölgesi ve Via Vittorio adlı caddeye ulaşırsınız. Burası Roma'nın Fellini'nin *Dolce Vita* döneminde, yani 1950 ve 1960'lardaki piyasa caddesi. Gitmeden bir kez daha izlemenizi önereceğim *Dolce Vita* filminin birçok sahnesi burada çekilmiştir. Yine gitmeden Woody Allen'in *Roma'ya Sevgilerle* ve Ferzan Özpetek'in *Karşı Pencere*'sini seyretmenizi tavsiye ederim. Roma seyahati öncesi izlenecek diğer filmlerse *Yetenekli Bay Ripley* ve onun 40 yıl önce çevrilmiş versiyonu *Plein De Soleil*. İspanyol Merdivenleri'nin altındaki havuzlu Fontana della Barcaccia isimli meydandan Babuino Caddesi boyunca kuzeye yürüyünce 300 metre ileride geniş iç avlusu ve bahçesiyle, Via Condotti'ye yakınlığıyla şehrin en iyisi olan Hotel de Russie yer alır. Bu otelin birinci katında yer alan Le Jardin de Russie restoranı da çok şıktır.

Akşam için tavsiye edeceğiniz adresler var mı?

Hemen 50 metre ötedeki Popolo Meydanı'nda yer alan Dal Bolognese, akşam yemeği için en iyi seçim. Eğlenmek için Piazza Morcani'de bulunan 900 Lab, Roma'nın en iyi diskotek gece kulübü. Testaccio bölgesinde de sıra sıra mekânlar bulunuyor.

İspanyol Merdivenleri, Roma'nın başlıca buluşma noktalarından ve her zaman hareketli (karşı sayfada). Venedik Meydanı, adını Venedikli Kardinal Pietro Barbo'dan alıyor (üstte).

Roma'da "gidenler görmeden dönmesin" dediğiniz başka bir yer var mı?

Roma'ya kadar gelmişken bence Vatikan mutlaka gezilmeli. San Pietro Meydanı ve St. Peter Bazilikası aslında şehrin en görkemli müzesi sayılır. Vatikan'a ve hemen güneyindeki Trantevere bölgesindeki küçük meydanlara ve dar sokaklara Roma'daki ikinci gününüzü ayırabilirsiniz ●

SAZLARIN GÜZEL YÜKÜ

Bir yarısı Kars'ta, öteki yarısı Ardahan'da olan donmuş Çıldır Gölü'nün üzerinde ne yapacağı, yeryüzüne nasıl bir yağış indireceği kestirilemeyen yüklü bulutlar. Ne var ki bu çetin koşullara karşın, halk ozanları yine de yollarına devam edecek… Zira ellerindeki sazlar, salt bir çalgı değil; bütün bu bölgede sel felaketinden aşk efsanesine, kuraklıktan salgın hastalıklara, savaştan yiğitlik öykülerine kadar aklınıza gelen her türlü olayı bir uçtan ötekine asırlarca bu sazlar taşıdı... Yazının bilinmediği günlerden televizyonun sözlü kültüre ve yazıya üstün sayıldığı zamanımıza dek, sazların göğsünden tezenesine kadar yükü azalmadı. Giyimleri de günümüzün özelliklerini taşıyan bu âşıklar bir şey daha söylüyor: El ele tutuşarak yürümek, modern kentlerde sanıldığı gibi, sadece sevgililere özgü değildir. Samimi iki erkek için doğu ve güneydoğunun yaşamında bundan daha doğal bir şey yoktur.

YAZI: TEVFİK TAŞ

Uçan Özçekim Robotu

Dron çağında yaşıyoruz. Teknoloji dünyasının bu yeni hediyesi, çıkış noktası askeri amaçlar da olsa hayatın farklı alanlarında kendini göstermeye başladı.

Bir dronu uzaktan kumandalı oyuncak bir helikopterden ayıran çok fazla şey var. Her şeyden önce dronları belli bir amaç doğrultusunda programlayıp kullanabiliyoruz. Hover Camera Passport buna iyi bir örnek. Dron basitçe söylemek gerekirse, farklı modlarla etrafınızda dolaşıp yüksek çözünürlüklü fotoğraf ve videolarınızı çekiyor. Bunu tamamen otonom bir şekilde yapıyor olması sayesinde, siz bu arada kaya tırmanışı ya da rafting yaparken, çekilmesi mümkün olmayan harika görüntüler elde edebiliyorsunuz. Dron, sahip olduğu dört çekirdekli Snapdragon işlemci sayesinde sensörlerinden gelen verileri eşzamanlı olarak değerlendirerek çevresinde olup bitenleri algılıyor ve bu sayede uzaktan kumandaya gerek kalmadan kendi başının çaresine bakıyor. Üreticisinin de amacı zaten teknolojiye ilgisi olmayan birinin bile Hover Camera'yı kutusundan çıkarır çıkarmaz kullanabilmeyi başarması. Alt kısımdaki kamera ve sonar sayesinde yerden yüksekliğini ayarlayan dron, 4K çözünürlükte video, 13 Megapiksel çözünürlükte fotoğraf çekebiliyor. Tek bir şarjla sadece 10 dakikalık havada kalış süresi sunması ve kutusundan bir adet de yedek pil çıkması önemli bir nokta.

182x132x33 milimetrelik ölçüleri ve 238 gramlık ağırlığıyla kapalıyken kitap boyutlarında olan dron, çektiği görüntüleri gerçek zamanlı olarak akıllı telefonunuza yolluyor ve böylece onun gözünden görüyorsunuz. Hover Camera, bunu yapabilmek için güvenilir olmayan GPS verileri yerine yüz ve vücut tanıma algoritmalarını kullanıyor. Bu becerikli cihazı benzerlerinden farklı kılan bir özellik de hafif olmasına rağmen sağlamlıktan ödün vermemesi.

HAVADA SÜZÜLMEK İÇİN ÜRETİLDİ

Hover Cam'in gövdesi bunun için özel tasarlanmış bir karbon fiber ızgara ile korunmuş. Pervaneler için etkili bir koruma sağlayan bu ızgara olası düşme ve çarpmalar için de güven veriyor. Fakat üreticisi bir noktanın altını çiziyor. Hover Cam Passport, temelde uçmak için değil havada süzülmek için üretilmiş. Bu süzülme hareketi aslında uçmaktan daha zor. Fakat başarılı bir fotoğraf ya da video çekimi için uçmaya değil havada kalmaya ya da süzülmeye ihtiyaç var. Türünün ilk örneklerinden biri olarak, yazılımsal iyileştirmelere ihtiyaç duyması ve pil süresinin düşük olması gibi bazı eksileri olsa da, yakın gelecekte bizi nelerin beklediğini göstermesi açısından ilginç bir ürün Hover Camera Passport. Dron oldukça yeni olduğu için henüz ülkemizde satılmıyor. ABD fiyatı ise 550 dolar civarında.

Otonom özellikleri ve sağlamlığıyla dikkat çeken bu drona doğa aktivitelerinizde foto-video çekim işlerinizi emanet edebilirsiniz.

UZAĞI YAKIN EDİN!

Hem zorlu hava şartlarına dayanıklı, hem de yüksek performanslı bir dürbün, ister karada isterse denizde ve havada keyfinize keyif katabilir. Celestron, optik ürünler konusunda yılların deneyimine sahip bir üretici. Outland 71345 modeli, 10x büyütme oranı ile size tatminkâr bir performansı garanti ederken 42 mm'lik mercekler aydınlık ve pırıl pırıl bir görüntü sağlıyor. Montunuzun cebine sığabilen dürbün, 146x126x53 milimetrelik boyutlara sahip ve 618 gram ağırlığında. Bu bağlamda ürün örneğin klasik opera dürbünlerinden daha büyük olsa da, taşınabilirlikten minimum oranda feragat edilerek en yüksek performans elde edilmeye çalışılmış. 4.5 metrelik yakın mesafe netleme özelliğiyle de beğenimizi kazanan Celestron Outland, azot dolgusu sayesinde zorlu hava şartlarında buharlanmıyor ayrıca suya da dayanıklı. Son olarak, ürünün kutusundan taşıma çantası, taşıma askısı, mercek kapakları ve temizleyicisi çıkıyor. **Fiyat:** 550 TL

Bu Matara Çok Farklı!

HER DAİM TEMİZ SU!

Doğada bulduğunuz su kaynaklarından su içerken sizi zararlı patojenlerden büyük ölçüde koruyan bu dahili arıtma filtresine sahip matara, boşken sadece 225 gram ağırlığında ve doğa aktivitelerinde her daim yanınızda taşımak isteyebileceğiniz bir ürün. Arıtma için iki aşamalı bir filtrasyon kullanan Lifestraw Go, 100 litre temizleme kapasiteli değiştirilebilir aktif karbona ek olarak 1000 litre kapasiteli 0.2 mikronluk membran sayesinde optimum temizlik sağlıyor. Beş farklı renk seçeneği olan ürüne 670 mililitre su doldurabiliyorsunuz. Tüm bunlara ek olarak Lifestraw, satılan her ürün için gelişmekte olan ülkelerdeki bir okul çocuğuna eğitim yılı boyunca içme suyu yardımı yapıyor. **Fiyat:** 175 TL

BİR ÇAKIDAN FAZLASI

132 yıl önce kurulan Victorinox'un ürettiği çakılar, tüm kâşiflerin standart yardımcı donanımı arasında. Öyle ki, bu ürünler son dönemde NASA astronotlarının bile vazgeçemediği bir donanım haline geldi. Sayfalarımıza konuk ettiğimiz SwissChamp modeli de alıştığımız görünümü korumakla birlikte oldukça zengin bir işlev listesine sahip. 91 milimetre uzunluğundaki çakıda büyük bıçak ve küçük bıçağa ek olarak; tirbuşon, konserve açacağı, küçük boy tornavida, şişe açacağı, tornavida, kablo sıyırıcı, delik açıcı, paslanmaz anahtarlık halkası, cımbız, kürdan, makas, fonksiyonel kanca, ağaç testeresi, balık pulu çıkarıcı, olta ucu çıkarıcı, cetvel (cm. ve inç), tırnak törpüsü, tırnak ucu temizleyici, ince uçlu tornavida, yontma ucu, pense, kablo kesici, kablo kıvırıcı, yıldız tornavida, büyüteç , tükenmez kalem, toplu iğne, mini tornavida, iğneye iplik geçirme yeri, gözlük tornavidası gibi özellikler bulunuyor. Bizim en çok hoşumuza giden özellikse büyüteç oldu. Zira bu büyüteçle güneş ışınlarını kullanarak ateş yakmak mümkün. **Fiyat:** 299 TL

ERMENEK-KARAMAN

ÇAĞLARIN YURDU

Göksu Nehri'nin kıyısında saklı bir cennet Karaman'ın Ermenek ilçesi. Sedir, ladin, köknar ormanlarının, turkuvaz göllerin yer aldığı vadileri her mevsim ayrı güzelliğe bürünüyor.

GÖKHAN TAN

Ermenek'te yer alan Maraspoli Mağarası'nın uzunluğu 196 metre.

Ermenek'in adını duyduğunuzda, aklınıza hemen kömür karası gelecek. Patlayan grizu seslerini duyacak, ölen kömür işçilerine yakılan ağıtlar kulaklarınızı çınlatacak.

Halbuki kendisini bir görseniz, bir daha asla unutamayacaksınız. Kömür, kara, maden, dert, ölüm kelimeleri silinip gidecek belleğinizden. Ermenek'in renginin kara değil de mavi, yeşil ve turkuvaz olduğunu görüp şaşıracaksınız.

Öncelikle adına atfedilen anlamlardan birini söyleyelim: "Yükseklerde yaşayan yiğit insanların ülkesi." Bazıları bu adın "İrem-Nak" kelimelerinden oluştuğunu, bunun anlamının da "Cennet Bağları" olduğunu söyler.

Bütün medeniyetler bu bereketli toprakları çok sevmişler, hep kendilerinin olsun istemişler: Hititler, Akhalar, Babil'e egemen olmuş krallar, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Karamanoğulları, Osmanlılar... Biri gitmiş diğeri gelmiş. Böylece 5 bin yıllık zengin bir tarih oluşmuş.

Rengini gökyüzünden alan Göksu Nehri'nin kıyısındaki bu saklı cennet, Romalıların gözdesi olmuş, uzun bir dönem bölge buradan yönetilmiş. Romalı komutan Germanicus Julius Caesar Claudianus, bu kente olan sevgisinin kanıtı olarak buraya Germenicopolis adını koymuş.

Roma baskısından kaçan Hıristiyanlar, kayalıklarda oydukları sığınaklarda, mağaralarda saklanmış. Hıristiyanlardan sonra, saldırganlıkla başı derde giren pek çok topluluğun sığınağı olmuş Ermenek. Karamanoğlu Beyliği, yıllar boyu bu coğrafyada Osmanlı ordusuna direnmiş.

Bir zamanlar kadınların rüyalarını süsleyen, en aranan en pahalı kumaşın "Ermenek Bezi" olduğunu bilir miydiniz? Evliya Çelebi *Seyahatname*'sinde bu bez hakkında şunları yazar: "Beyaz buğday ekmeği, el dokuması bezi çok meşhur olup Osmanlı sarayından sipariş alınır..."

Geçmişi güzel de bugünü nasıl Ermenek'in. Bana sorarsanız, dünden de güzel. Toroslar'dan kayaların arasından fışkırıp, gürül gürül akan Göksu'nun kıyısında, muhteşem sedir, ladin, köknar ormanlarının kucağında, adını renginden alan Turkuvaz Barajı'nın kıyısında ve vadilerinde yetişen zeytin, nar, incir, ceviz ağaçlarının gölgesiyle az kişinin bildiği bir cennettir Ermenek. Bir kere görünce bin kere âşık olunan bir diyar burası.

Hele bir de yaylalarını görseniz, Balkusan Yaylası'nda arıların bin bir çiçekten yaptığı balın tadına bir baksanız, aklınız başınızdan uçar gider.

Baraj gölünün, Ambar Boğazı denen kesitinden de izlenebilen Nadire Kanyonu bir doğa şaheseridir. Bu kanyona giden herkesin gözdesi olan bir de Ayhatun Mağarası var.

Ermenek için anlatılacak daha bir çok şey var. Örneğin Gökçeseki, Göktepe ve Uğurlu civarındaki kaya mezarları, içinden şelaleler dökülen dünyanın üçüncü büyük mağarası Maraspoli bunlardan bazıları. Özellikle Maraspoli Mağarası başlı başına bir masal dünyası. Kısaca anlatacak olursam; Maraspoli Mağarası'nın iki giriş kapısı var. Ermenek kalesinin altında yer alan mağaranın uzunluğu 196 metreyi buluyor. Mağarada şelale yaratarak geçen yeraltı nehri Ermenek ilçesinin yakınındaki kasabaların içme suyunu karşılıyor. Ayrıca uzun süre Ermenek'in ve bağlı köylerin elektrik ihtiyacı da buraya kurulmuş olan hidroelektrik santralinden karşılandı. Ermenek'in sofrası da doğası kadar zengin ve çekicidir. Mağaralarda olgunlaştırılan deri peynirinin tadına doyum olmaz. Arabaşı çorbası, tarhanası, tarhana kavurması, batırması, Ermenek dolması, bulgurcası, deli böreği, maş böreği, maş pilavı, kıvırma tatlısı, kayganası, mısır pilavı, damakları şenlendiren yemeklerden bazılarıdır. Bu arada Ermenek'e özgü bir çay olan kaynarcayı da anmadan geçmemek lazım. Yedi değişik baharattan yapılan bu içecek adeta sağlık iksiri.

Bir de ünlü pekmez helvası var ki, tadı dillere destan. Bu helvada şeker yerine vadilerde yetişen üzümlerden yapılan pekmez kullanılıyor. Ancak bu helvanın hammaddesi olan o güzelim pekmezinin yapıldığı üzüm bağları giderek azalıyor. Eğer bu konuda bir önlem alınmazsa helva da "Ermenek Bezi" gibi sadece anılar da kalacak ●

Etrafı ağaçlarla çevrili Dereköy bir zamanlar, yakınındaki büyük yerleşimler başta olmak üzere, kentten gelenlerin temiz hava alıp rahatladığı bir yerdi; Tuğba Yılmaz da onlardan biriydi.

DEREKÖY - SAKARYA

YİTİRİLEN GELECEK

Bu, küçük bir köyün, orada yaşamış ve daha da yaşamak isteyen, ama insanla doğa arasındaki bütün ilişkiler paramparça edildiği için yaşayamayanların öyküsüdür.

Dereköy, Sakarya'nın Geyve ilçesinin sınırlarında, Adapazarı-Bilecik yolu üzerinde, Sakarya Nehri'nin kenarında, tepelerin arasında, ortasından berrak bir dere akan 50 hanelik şirin bir köydü. Ta ki 2011 yılında Doğançay HES Projesiyle nehir kenarındaki bahçeleri, Yüksek Hızlı Tren projesiyle de tarlaları ve evleri istimlak edilene kadar. HES'i yapanlar "Üzülmeyin. Göl manzaralı köyünüz olacak!" dedi. Sonra, "Ağaçlarınızı isterseniz kendiniz kesin, su toplanmaya başlayacak!" dediler. Meyve ağaçları odun oldu ve o kış, her soba yakılırken insanlar ağladı. Köylünün eline toplu para geçtiği için direnç göstermediler. Ne var ki o paralar çabucak tükendi ve Dereköylüler civar köylerde yevmiyeli işçiye dönüştü...

Şimdi de her yere tel örgü çekip "Girmek Yasaktır!" yazdılar. Kadınlar reçellik meyvesini pazardan alıyor. Gece sivrisinekten dışarıda oturulamıyor. "Göl" dedikleri bataklığın üzerini kokulu yeşil bir tabaka kapladı.

Dereköy'de 1999 yılından bu yana çekilen fotoğraflar, çok kısa bir süre öncesine kadar bozulmadan gelen kırsal yaşantıyı da; sonradan yaşananı, yani bugün ani ve vurucu bir şekilde kaybedilmiş olanı da zamana yayarak anlatıyor.

YAZI VE FOTOĞRAFLAR: SEÇKİN YILMAZ

YUKARIDAN AŞAĞIYA

Dereköy'de yaşayanların çoğunluğu eski dönemlerde Karaman'dan gelmişler. İlk yerleştikleri ve bugün "Yukarıköy" dedikleri yerleşim heyelan görünce biraz daha aşağıya inmişler. Ortasından geçen berrak dereden ötürü de bu yeni yerleşime "Dereköy" demişler (üstte.) Köylüler ekmek yapma geleneklerini bugün de sürdürmeye çalışıyor. Her evin arka tarafında bir fırın var. Celal ve Sevim Önal çifti, fırınlarında en az bir hafta yetecek ekmek pişirebiliyor (sağda en üstte.) Sevim Yılmaz, emekli olduktan sonra yeniden yerleştiği köyüne çilekçiliği getirdi. Bunu benimseyen köylüler ona "Çilek Anne" dediler ve yaşlanmış meyve ağaçları kesilerek çilek yetiştirilmeye başlandı. Ta ki HES köyün tarım alanlarını silinceye dek (sağda ortada.) Dereköy, hem ortasından geçen akarsu nedeniyle sahip olduğu verimli topraklarla, hem ağaç çeşitliliğiyle kırlara ilişkin düşleri her bakımdan besleyebilen bir dokuya sahipti (sağda altta.)

Rapor TÜSİAD

AĞLATAN KÖY

Dereköy, bir ucunda yer alan Yüksek Hızlı Tren Projesi kapsamında girişilen istimlak ve yıkımların, öte yandan köyün ortasına kurulan HES'in, kendi esenliğiyle yaşamaya çalışan bir yerleşimi nasıl izbeye dönüştürdüğünün çarpıcı bir örneği oldu.

HES kapsamında istimlak edilen alanlar, geniş meyve bahçeleri başta olmak üzere önemli tarım alanlarını yok etti, su tutulmaya başladıktan sonra, yeterince önlem alınmadığı için istimlak dışında kalan alanlar da bir dönem su içinde kaldı (üstte.) "Su tutulacak ağaçlarınızı isterseniz kendiniz kesin" dedi baraj yapan yetkililer. Sadettin Yılmaz gibi kimi köylüler, yitip giden bahçelerine bakıp çaresizce ağladılar (altta.)

İZMİR-SELÇUK- ŞİRİNCE

MATEMATİK KÖYÜ

Başlangıçta yalnızca Nesin Matematik Köyü olarak anılan ama şimdilerde eklenen felsefe ve sanat yerleşimleriyle Nesin Köyleri denen alternatif eğitim yerleşkesi, İzmir-Şirince'ye bir kilometre mesafede.

Ege'de dağların içinde, ağaçların arasında bir mucize. Her köşede çalışma ve dinlenme alanları, açık hava derslikleri, taş ve kerpiç yapılar ve görkemli bir kütüphane. Dünyanın her köşesinden gelip ders veren hocalar. Tek amaç matematik! İzmir-Selçuk'a bağlı Şirince'de, kendi kendine yetebilen ve gönüllülük esasına dayanan Matematik Köyü görenlerin hayranlığını kazanıyor.

YAZI: SALİH DURHAN FOTOĞRAFLAR: EREN AYTUĞ

Nesin Matematik Köyü, Şirince'nin bir kilometre uzağında dağlara saklanmış bir hayaller dünyasıdır. Hayallerin gerçek olduğu hikâyelerde bin bir zorluğa, olmadık dertlere ve bunlara göğüs geren bir baş kahraman olur. Matematik Köyü hikâyesinin baş kahramanı da Ali Nesin; 1990'ların başlarında ABD'deki işini bırakıp Türkiye'ye yerleşen bir matematikçidir. Kabına sığmayan, hayalleri olan ve bunların peşinde koşmaktan korkmayan, bıkmadan usanmadan çalışabilen cinsten bir insandır bu kahraman.

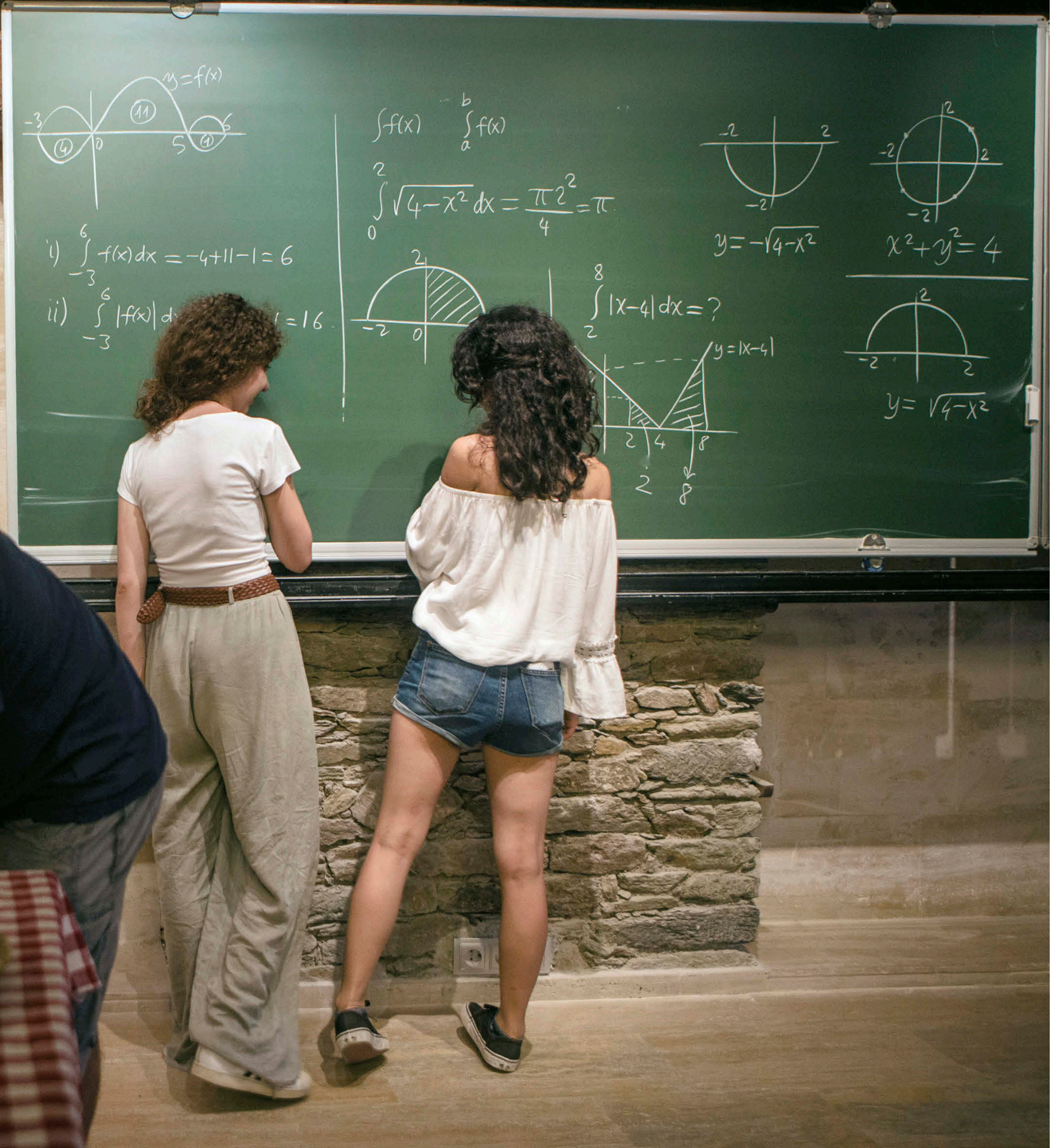
Bilgi Üniversitesi'nde matematik bölümünü kurma yükümlülüğünü alan Ali Nesin'in hedefi, eşi benzeri bulunmaz nitelikte eğitim verecek, dünyanın en iyileriyle boy ölçüşebilecek bir bölüm ortaya çıkartmaktı. Ben de hasbelkader Bilgi Üniversitesi Matematik Bölümü'nü kazanan öğrencilerden biriydim. Dersler inanılmaz güzel, hatta mükemmeldi; ne var ki zordan da zordu. Öyle bir zorluk ki günler geceler yetmiyordu çalışmaya, yine de sınavlardan geçer notu alamıyorduk. Eh Ali Nesin de vazgeçecek değil ya, mecburen yazları da eğitime devam etmeye karar verdi...

1997 yazında Bilgi Üniversitesi'nden aldığı küçük destekle bizi peşinden Antalya'ya sürükledi. Önce Akdeniz Üniversite'nin bir yurdunda kalmaya yeltendik ama bizim gibi muhallebi çocukları için uygun bir ortam olmadığını görüp Antalya'da ilk gecemizi sahilde geçirdik. Ertesi gün Kaleiçi'nde Temmuz ayında boş kalmayı başarabilmiş ucuz bir pansiyona yerleşip altı hafta gece gündüz matematik çalıştık. Denize gittiğimiz, rafting yaptığımız, dans ettiğimiz de oldu. Hiçbir resmiyeti olmayan bu sıra dışı yaz okulları kısa zamanda çok sevildi, diğer üniversitelerden öğrenciler de katılmaya başladı. Fakat yaz vakti bir tatil yöresinde eğitime, öğretime uygun ucuz bir yer bulmak kolay değil. Kimi zaman camların arkasına beyaz kağıt yapıştırıp tahta olarak kullandık kimi zaman müziğin sesini kıstırmak için otelcilerle kavgaya tutuştuk.

GÖNÜLLÜ ÇALIŞMA

Matematik Köyü'nün gönüllü eğitmenlerinden biri olan Mustafa Yağcı ve öğrencileri, bir yandan kara tahtada bir yandan da defterlerde problemler üzerinde çalışıyor...

"Şöyle gözden ırak, doğa içinde gönlümüzce çalışabileceğimiz bir yerimiz olsa güzel olmaz mıydı?" diye soruyorduk doğal olarak.

Tesadüf o ki Ali Nesin'in eski dostu Sevan Nişanyan o sıralarda mimarlığa merak sarmış, Şirince'de John Ronald Reuel Tolkien'in *Yüzüklerin Efendisi*'nde yarattığı Hobbit atmosferini bile kıskandıracak cinsten eski köy evlerinden pansiyon yapıyordu. Ali Nesin'in müşkülünü bildiğinden Kayser Dağı eteklerinde küçük bir arazi almasına önayak olduğu gibi, mimarlığını da üstlendi. 2007 yazında 90 öğrenciyle çadırlarda, açık hava dersliklerde başladı Matematik Köyü. Jandarmalar bastı, kapısına mühürler vuruldu ama ne gam! İki adım

Matematik Köyü'nün kurucusu Prof. Ali Nesin, Şirince'deki yerleşkeye hem dünyanın farklı ülkelerinden matematik dehalarını getirerek, hem de kendi verdiği derslerle genç kuşakların matematiği kavramalarında çok önemli bir rol üstleniyor.

öteye gidip yine kurdu matematikçiler tezgâhı.

Küçücük adımlarla, beş parasız başladı Matematik Köyü. Matematiğin duayeni sayılan hocalar dünyanın her yerinden gelerek gönüllü ders verdi, öğrenciler her şeye koştu. Güzel işler ortaya çıktıkça ilgi arttı, bağışlarla büyüdü, ayakta kalması için Ali Nesin varını yoğunu harcadı ve şimdi köy neredeyse kendi kendini çevirebilecek duruma geldi. Proje dünyaya örnek oldu. Hiçbir devlet ya da büyük sermaye desteği olmadan, kendi kendine yetebilen gönüllülük esaslı bir matematik enstitüsünün ayakta kalabilmesi gerçekten küçük çaplı bir mucize. Ancak bu mucize yerinde duramadı; şimdi buna Nesin Felsefe Köyü, Nesin Sanat Köyü gibi yenileri eklendi ve her biri hızla gelişiyor

Nesin Matematik Köyü'nün mimari temellerini Sevan Nişanyan attı ve inanılmaz güzel işler çıkardı. Her bir köşede çalışma, dinlenme alanları, açık hava derslikler, taş ve kerpiç yapılar. Bir de kütüphane –ki köyün en görkemli ve en etkileyici yapısı- kuruldu. Bütün bunların hepsi dağın, ağaçların içerisine karışmış durumda. Karşı tepelerden köyün yapıları görünmüyor bile. Son yıllarda popülerleşen Çamlık-Şirince ve Belevi-Şirince yürüyüş rotalarına çok yakınız, rehberler eşliğinde yürüyüş grupları sıklıkla geliyor ziyarete. Neler neler duyuyoruz rehberlerden bir bilseniz. "Kütüphane aslında yüzlerce yıllık bir kiliseymiş" diyenden tut, "burası eski bir Roma şehrinin üzerine kurulmuş" diyenlere kadar her türlü söylenti var. Ne kadar

Özgür Martin'in "Analiz Dersleri" olarak da adlandırılan derslerinde yoğun tartışmalar oluyor (sağda en üstte.)

Abaküs hem matematiğin ilk teknik araçlarından biri, hem de bilgisayarın ilkel atası sayıldığı için Matematik Köyü'nün simgesi olarak ana giriş kapısının yanında yer alıyor (sağda ortada.)

Pek çok matematik problemine kriptolojinin olanaklarıyla yaklaşmasının yanı sıra bir bibliyofil (kitapsever) olarak da tanın Prof. Haluk Oral, köyün gönüllü eğitimcileri arasında. Oral, dönem sonunda öğrencileriyle hatıra fotoğrafı çektirirken (sağda altta.)

Nesin Köyleri'nin mimarisi, bugüne dek "Roma devrinden kalma" gibi pek çok söylenceyle anıldı. Oysa köydeki her yapı yenidir, ancak geçmiş mimariye de atıfta bulunan yöntemler uygulandığı için bu güzel yanılsamalara da yol açabiliyor. İç dokusunu gördüğümüz ve köyde "Kayser Dağı Kulesi" olarak bilinen kesit de bunlardan biri (üstte.) Alternatif bir yaz okulu olan Matematik Köyü'ne Türkiye'nin çok farklı bölgelerinden gelen öğrenciler, ister gruplar halinde, ister yalnız başlarına çalışma olanağı bulabiliyor (altta.)

uğraşsak ikna edemiyoruz bazı taş yapıları daha geçen ay bitirdiğimize.

Köydeki programlara katılan öğrencilere hiç hesapta olmayan şekillerde dokunduğumuzu fark ediyoruz bazen; istisnasız herkesin görevleri oluyor. Çöplerin atılmasından temizliğe kadar her işe yardım ediyor öğrenciler. Aldıkları matematik eğitiminin ötesinde yaşama dair bu şekilde sorumlulukları çoğu ilk defa üstleniyorlar ve bundan da çok keyif aldıklarını görüyoruz. "Ne yaptınız benim oğluma? Evde çay demliyor" diyen veliler duyduk. Köydeki eğitimin etkileri üzerine bir araştırma da yaptık. Henüz değerlendirme aşamasında araştırma, fakat sizinle iki bulguyu paylaşabilirim: Öğrencilerin matematik tutumları geliştiği gibi köyde geçirdikleri zaman sonrasında yaşam doyumları da artıyor!

Şirince'nin dağlarında gerçeğin çirkinliğinden uzak bir köy var. Matematik, fizik, bilgisayar bilimleri, sosyoloji, felsefe, arkeoloji, sanat ne ararsanız var orada. Hepinizi -en azından bir çayımızı içmeye- bekleriz.

(Etkinlik programlarını *www.nesinkoyleri.org* adresinde bulabilirsiniz.) ●

Matematik Köyü'nde toplam yatak kapasitesi 159 olan 15 taş bina var. Öğrenciler buralarda kalabiliyor.

NESİN MATEMATİK KÖYÜ KATILMA REHBERİ

Nesin Matematik Köyü'nde (NMK) bir değişiklik zorunlu olmadıkça 20 Haziran - 11 Eylül arasında lise öğrencileri ve öğretmenleri için her biri ikişer haftalık altı yaz okulu programı gerçekleştiriyor. Programlar ikişer haftalık; tek hafta katılım kabul edilmiyor. Yaşamsal veya zorunlu nedenler dışında, dönemin başlangıç tarihinden bir gün önce (bir pazar günü) NMK'ya geliniyor ve bitiş tarihinde (tam iki hafta sonra, gene bir pazar günü) öğrenciler buradan ayrılıyor. Sadece perşembe günleri tatil yapılıyor; tatil günleri isteyenler Efes harabeleri, tekne gezisi, milli park gibi yerlere yapılan toplu gezilere katılabiliyor. Yerleşkede günde dört ders var ve sonuç olarak lise öğrencileri her gün sekiz saat derse girmek zorunda. Deneyimli öğrenciler ve eğitimciler "başlangıçta sekiz saat matematik çok gelebilir ama kısa zamanda alışılıyor" diyor. Haftada üç- dört akşam da iki saatlik etüt oluyor. Her öğrenci dönüşümlü olarak bulaşık, yemek, bahçe temizliği gibi köyün gündelik bir işinde çalışanlara yardım ediyor. Bu işler günde ortalama bir saat alıyor. Yaz okulunun ücretleri değişiklik olabileceği için her yıl yeniden ilan ediliyor. Ücretlere dört öğün yemek, konaklama, dersler ve her türlü temel ihtiyaçlar dahil (Bitmiş olan 2016 döneminde koğuşlar için bin 400, çadırlar için 980 TL olarak ücretlendirildi.) Geziler ücrete dahil değil.

Yerleşkede sekizinci sınıfı bitiren öğrencilere yönelik "Özel Lise Programları" başlığıyla dersler açılıyor. Bunun dışında soyut cebir, analiz ve sonlu matematik konularında, diğerlerine oranla daha yüksek seviyede üç özel lise programı yapılıyor. NMK'dan burs talep edecek öğrenciler, burs taleplerinin haklı olduğunu teyit edecek bir öğretmenin e-posta adresini ve telefonunu vermek zorunda.

Başvuru formları, internet ortamında Nesin Matematik Köyü sayfasında ve www.nesinkoyleri.org adresinde bulunabiliyor. Başvurunuz okul sistemine bilgisayar ortamından otomatik olarak aktarılıyor ve iki ya da üç gün içerisinde e-posta adresinize başvurunuzun ulaştığına dair bir onay mesajı gönderiliyor. Onay mesajı almamışsanız bir aksilik oldu demektir, bu gibi bir durumda okulla yeniden iletişim kurmak gerekiyor. Başvurunuz kabul edildikten sonra kaydınızı yaptırmalısınız, sadece başvuru yapmak yeterli değildir. Birden fazla programa katılmak istiyorsanız cerenaydin@nesinvakfi.org adresine katılmak istediğiniz programları yazmanız gerekiyor.

AKILDA TUTULMASI GEREKENLER

Nesin Matematik Köyü'ndeki hiçbir programa sekizinci sınıfı bitirmemiş öğrenciler kabul edilmiyor. İlk program dışındaki tüm programlara lise öğretmenleri ve sekizinci sınıfı bitirmiş olan tüm lise öğrencileri katılabilir. İlk programa yalnızca sekizinci sınıfı yeni bitirmiş öğrenciler kabul ediliyor.

NMK şunu her yayınında ısrarla yineliyor: Lütfen iltimas için yetkilileri ya da nüfuzluları devreye sokmayın. Nesin Matematik Köyü'nde eşitlik ilkesi geçerlidir ve hiçbir biçimde kimseye ayrıcalık tanınmayacaktır.

NMK'ya ana babalar değil sadece öğrencilerin başvurması gerekiyor; formu öğrencinin kendisi doldurmalı ve telefon ederek bilgi istemelidir.

Dünyanın çatısını oluşturan zirvelerden biri K2, yüksekliği 8 bin 611 metre. Zirve tırmanışı sırasında 8 bin 350 metredeki “Bottleneck” denen buz uçurumundan bakıldığında, sabah ışığı altında doğu ağır ağır pusa uyanıyor. Uzaklarda Çin-Pakistan sınırını çizen zirveler ve yakın planda ise 7 bin 555 metrelik Skyang Kangri Dağı gözüküyor. Kabaran bulutlarsa havanın bozabileceğinin işareti.

KARAKURUM DAĞLARI / PAKİSTAN

K2

TEHLİKENİN ZİRVESİNDE

K2, 8 bin 611 metre yüksekliğinde, kaya ve buzdan oluşan ürkütücü, dev bir kütle; dünyanın en yüksek ikinci, ama en tehlikeli dağı... Ve onun dipsiz buzul çatlaklarını aşarak, saatte 120 kilometre hızla esen rüzgârına direnerek zirvesiyle kucaklaşmayı başaran, içinde Tunç Fındık'ın da yer aldığı müthiş bir ekip…

YAZI VE FOTOĞRAFLAR: TUNÇ FINDIK

Buzda Yan Geçiş

Yaklaşık 8 bin 300 metredeki Bottleneck Traversi, K2'de kilit bir nokta. Dik, cam gibi buzda yapılan yan geçişli tırmanış etabı, çığ tehlikesi de eklenince çok büyük risk taşıyor; 2008 yılındaki felakette 11 kişinin hayatını kaybettiği yer de burası. K2'nin güney tarafındaki birçok rota, zirveye gitmek için bu güzergâhı izlemek durumunda.

K2 olumsuz hava koşullarıyla da ünlü; rüzgâr hızla fırtınaya dönüşebiliyor, bu nedenle dağcıların kötü havalarda da tırmanmayı göze alması gerekiyor. Tunç Fındık'ın bulunduğu ekip K2'ye Abruzzi Rotası'ndan çıktı. Tırmanıcılar hızı saatte 70 kilometreyi bulan sert tipide sabit hat iplerini izleyerek 6 bin 700 metre yükseklikteki ikinci kampa ilerledi.

Zihnim durgundu, oldukça sakindim, yaptığım işle bütünleşmiş hissediyordum kendimi. Saat gece yarısını geçti, takvim yeni bir güne geçti. Önümde ay ışığıyla yıkanan dik bir kar buz sırtı vardı; üzerinde, uzakta ufacık, cılız kafa lambaları görünüyordu. Acele etmeden, sakin bir tempoyla K2'nin zirvesine doğru yükseliyordum. "Bottleneck" denen dik buz ve kaya kulvarında tepeden düşecek ufak bir buz çığı bile hepimizi anında öldürebilirdi, kaçacak yer yoktu. Bunu düşünmemeye çalışarak yamaçta irtifa kazanmaya devam ettim…

Dağcılar arasında "Dağların Dağı" veya "Vahşi Dağ" olarak isimlendirilen, 8 bin 611 metrelik K2'deyim. Everest'ten sonra yerküremizin en yüksek ikinci dağında. Ancak yükseklikten yana görece düşük olması aldatıcı; tüm dağlar arasında belki de tırmanması en zor zirve K2. Bu nedenle sadece tecrübeli tırmanıcılarca denenebiliyor. Tabanından zirveye dek 4 bin metre yükseklik alımının tamamı dikey kaya ve buz üzerinde yapılıyor, bu nedenle "Dağcıların Dağı" olarak da anılıyor. Üstelik dağ, tabir caizse dünyanın diğer ucunda. Kuzey Pakistan'ın ücra bir köyünden sonra yaklaşık 120 kilometre buzullar üzerinde yürüyerek tırmanışın başladığı yere, dağın tabanına ulaşılabiliyor. Bunun anlamıysa insanlığa birkaç ışık yılı uzakta bir ortamda, vahşi bir dağ ortamında aylar geçirmek…

İngilizlerin 18. yüzyılın ortalarında, günümüzde Hindistan ve Pakistan sınırları içinde kalan dağları haritalama çalışmaları sırasında uzaklardan görülen en belirgin iki dağdan birine verdiği harita koduydu K2. Bu yalın isim o günden beri dünyadaki en zorlu dağı anlatır, yerel adı olmadığı için K2, bu buz ve kaya piramidini betimleyen tek sıfat olarak yerleşip kalmıştır.

DAĞLARA HAZIRLIK

Yüksekliği 8 bin metreyi geçen 14 dağın tümünün zirvesine tırmanmayı amaçladığım "14x8000" projem kapsamında, K2 tırmanışı için 2012 yazında yola çıktım. Bu tırmanışım İnnova bilişim firması ile

The North Face desteğinde gerçekleşecekti. İranlı dostum Azim Gheychisaz, Fransız Fabrice İmparato, Singapurlu Swee Khoo Chiow ve İspanyol Oscar Cadiach ile beraber tırmanacaktık. Toplam 22 kişilik ekipte 14 Nepalli Şerpa dağcı vardı. K2 tarihindeki belki de en kuvvetli ekiplerdendik desem doğru olur. Ancak K2 gibi bir dağa çıkmayı deniyorsanız zirveye ulaşamamak ve en az üç ayı boşa harcamak olasılığı çok büyük, hatta eve bir daha geri dönememek de olası…

K2 için yola çıkarken aklımda bunlar vardı, ancak bu dağa çok tecrübeli bir dağcı olarak gidiyordum, 20 yıllık dağcılık ve tırmanış yaşantımda zirvesine çıktığım sekizinci 8 bin metrelik dağ olacaktı. Tırmanışı deneyeceğimiz güneydoğu sırtı, yani Abruzzi rotasından üç yıldır kimse çıkamamıştı; 2008'deki son çıkışta ise büyük bir facia yaşanmış ve 11 kişi hayatını kaybetmişti. Pakistan'ın Karakurum bölgesindeki tüm 8 bin metrelik dağlar gibi K2 için de özel bir tırmanış izni gerekiyor. Zaten bu bölgede, Hindistan-Çin-Pakistan sınırında bulunan Baltoro Buzulu askeri açıdan hassas bir yer. Biz söz konusu resmi izni Pakistan Turizm Bakanlığı'ndan önceden almıştık. Pakistan'da dağcılığın bir diğer farklı yanı da tırmanış süresince ana kampta bize eşlik etmesi kanunca şart olan, iletişim subayı denen görevli. İletişim subayının görevi, kaza halinde helikopter organize etmek ve olası sorunların çözümüne yardım etmek.

Ekibimle buluştuğum başkent İslamabad'ın 47 derece sıcağından kaçarak Pakistan'ın kuzeydoğusuna doğru yola düştük. Çok yorucu bir araba seyahatiyle Pakistan'ı Khunjerab Geçidi'yle Çin'e bağlayan ve İndus Nehri yatağı boyunca uzanan,

K2, Pakistan'ın ücra bir köşesinde yer alıyor, dağa ulaşmak bile günler süren uzun bir yürüyüş gerektiriyor. Yaklaşık 65 kilometreyle dünyanın en uzun üçüncü buzulu olan Baltoro'da ilerleyen Balti hamallar, dağcıların yükünü ana kampa dek taşıyor. Arka planda ise bölgede 6 bin metreyi aşan birçok sarp doruktan biri olan Paiju Peak görülüyor.

tamamı 1000 kilometreyi aşan ünlü Karakurum Otoyolu'nu geçtik. Bu bölge Pakistan ordusu ve Taliban'ın kısa süre önce savaşması nedeniyle ayrıca riskliydi.

Sonunda 2 bin 300 metredeki Skardu kasabasına, yani dağların tabanındaki son medeniyet kırıntısına yorgunluktan bitmiş, bol toz yutmuş olarak ulaştık. Benim bu yolu dördüncü geçişimdi ve hiç özlememiştim! Ekibin geri kalanının bize yetişmesini Skardu'da bir hafta beklememiz gerekecekti. Bölgede yaşayan Balti halkının başkenti sayılan Skardu'da bizimle ana kampa kadar yük taşıyacak hamalları, ana kamp mutfak donanımını ve yiyecekleri, taze et ve sebzeleri, yani kısaca tüm ihtiyaçlarımızı ayarladık.

Nihayet hareket zamanı geldi. Serin bir sabahta her birine dörder kişi sığıştığımız, antika görünümünde 10 ciple dağlara yola çıktık. Yeşil Şigar Vadisi'nde küçük Balti köylerini süsleyen kayısı korulukları arasından, toz toprak içinde 10 saat kadar süren sarsıntılı yolculukla K2'nin ana kampına varacak yürüyüşün başlayacağı Askole Köyü'ne ulaştık. Heyelan nedeniyle devamlı yıkılan ve tekrar açılan yollar berbat durumdaydı, daha geçen hafta bir cip dereye uçmuş ve kazada beş kişi ölmüştü! Yaklaşık 3 bin metre yükseklikteki Askole'den başladık yürümeye. Tüm yükümüzü taşıyan 50 Balti hamal ve 30 katırla beraber ordu gibi ilerliyorduk. Arazi, bizi içinden geniş ve hırçın Braldu Nehri'nin aktığı boz renkli, kurak bir alpin boğazdan 65 kilometrelik uzunluğuyla gezegenimizin en uzun üçüncü buzulu olan Baltoro'ya çıkardı. Muazzam, sarp doruklar arasında ilerlediğimiz bir haftalık yaklaşım yürüyüşü manzara

yönünden müthişti ve yükseğe uyum sağlamamız açısından iyi oldu. K2'nin tabanına, 5 bin metrede soğuk rüzgârla kavrulan ana kamp yerine ulaştığımızda, K2 tepemizde nefes kesici bir buz ve kaya yığını olarak göklere uzanıyordu. Yeryüzündeki en tehlikeli dağlardan biri, tepeden bize bakan bir Tanrı edasıyla sessizce bekliyordu. Hamallarımız yükleri atıp ayrıldıktan sonra artık biz bizeydik; dağ üzerinde kendi kendimizin hamalı olacaktık.

AZ OKSİJENE UYUM

Öncelikle 5 bin-6 bin metre yüksekliğe uyum sağlamamız gerekiyordu. 5 bin metrede yarıya, 8 bin metrede üçte bire düşen hava basıncı nedeniyle soluduğumuz havadaki oksijen çok azalır, insan bedeni ancak zaman içinde irtifaya uyum sağlayabilir. İki aylığına evimiz olacak ana kampı organize etmek ve dinlenmekle geçen birkaç günden sonra tırmanış başlayacaktı. Kalabalık takımımızda küçük vardiyalar halinde tırmanacaktık, çünkü dağda çadır yeri kısıtlıydı. Abruzzi rotası üzerinde kuracağımız dört ayrı yüksek kampın malzemesini taşımak, zor yerlere ip hatları döşemek gibi işler ekip içinde paylaşılıyordu. İranlı dostum Azim ile ben, her şeyini kendi paylaşan ufak bir ekip olarak tırmanmayı planlamıştık.

K2'nin Abruzzi Rotası'ndaki en yüksek kamp 7 bin 900 metrede ve dördüncü kamp oluyor. Ekibin bir üyesi K2 zirvesinden yorgun adımlarla kampa iniyor, daha önce kamp yerine varmış olanlarsa yere uzanmış.

K2 tırmanışında kullanacağımız ve adını 1954 yılındaki İtalyan çıkışını destekleyen Abruzzi Dükü'nden alan rota, dağın güneydoğu yamacındaydı ve dik kaya, buz ve kardan oluşan çok geniş bir yüzeydi. Rota çok uzun ve devamlı surette iple tırmanış gerekiyor, diklik hiç azalmıyor. 5 bin 200 metrede ufak ve tehlikeli, çökerek devamlı şekil değiştiren bir buzul labirenti içinden varılan, "ileri ana kamp" denen köşeden girilen rota, içinden irili ufaklı çığların düştüğü bir buz duvarı kıyısından tırmanışla başlıyor. Kaya ve buzdan çıkışla 6 bin 100 metrede, ufak bir sırtın üzerindeki birinci kampa varılıyor. Devamında giderek dikleşen zeminle, son kısımda yolu kesen 60 metrelik bir kaya duvarını bölen 6 bin 600 metredeki "House Chimney" adlı, içi buz dolu dikey bir kaya bacası tırmanılıyor.

Dağcıların K2 tırmanışının başlangıcında, Abruzzi Rotası'nın girişinde, 5 bin 300 metre yükseklikte bulunan buz labirentini aşabilmeleri için çetin bir mücadeleye girmeleri gerekiyor.

Böylece 6 bin 700 metredeki ikinci kampa çıkıyorsunuz. Buradan sonra "Black Pyramid" (Kara Piramit) adı verilen dik granit kayalıklar içinden 7 bin 200 metreye kadar tırmanılıyor ve son 300 metrede kar ve buzda tırmanışla, 7 bin 550 metrede, görece yatık zeminde üçüncü kamp kuruluyor. Zirve tırmanışı için son kamp 7 bin 900 metrede, "Shoulder", yani "Omuz" denen sırtın üzerinde kuruluyor. Çıkışın kilit etabı "Bottleneck", yani "Darboğaz" denen, tepesinden Demokles'in kılıcı misali dev bir buzul duvarı sarkan buz oluğu. Yaklaşık 8 bin 350 metrelere kadar uzanan bu tehlikeli etaptan sonra sıra zirveye giden sırtların derin karını tırmanmaya geliyor.

Ve tabii, hızla değişen şiddetli havasıyla bugüne dek en güçlü alpinistlerin bile katili olmuş K2'nin en büyük sorunu, "jetstream" olarak bilinen, hızı saatte 120 kilometreyi aşan rüzgâr; 6 bin 500 metre üzerinde devamlı esen bu rüzgâr, Karakurum'dan geçici olarak çekilmeden zirveyi deneme şansı olmaz. Abruzzi Sırtı, batı rüzgârını profilden aldığı için özellikle rüzgârlı oluyor.

Tunç Fındık, "House Chimney" adlı dik kaya uçurumunun sonunda yer alan sabit hat ipleri boyunca ilerlerken Godwin Austen Buzulu da çok aşağılarda kalıyor.

Bizim şansımıza K2 bu sefer çok kar yağışlı değildi; hava şartları çok değişken olsa da pek taze kar yağmıyordu ve genelde güneşli günleri takiben çok sert rüzgârlı, bol bulutlu günler görülüyordu. Sıcaklık 5 bin metrede güneşle 35 derece oluyor, geceyse eksi 10 dereceye düşüyordu; 6 bin 500 metrelerde gece sıcaklığının eksi 20 derecelere, 8 bin metre ve üzerindeyse eksi 30 veya daha altına düşmesi normaldi.

Yüksekliğe uyum için 6 bin metrede üç, 6 bin 700 metrede bir gece geçirdik. Aslında, ilk iki seferde sert rüzgâr ve tipi birinci kamptan yukarıya ilerlememizi engelledi. Sonunda 2. kampta, 6 bin 700 metrede geçirdiğimiz tek geceyse dağı kasıp kavuran fırtınadan dolayı çetin geçti; ocağımızı çadır içinde, tüm fermuarlar kapalı olarak yakmamız ve bu şekilde kar eritip su elde etmemiz gerekti. Kamp yerleri elverişsizdi; dik buzdan yamaçta, onlarca patlamış çadırın paramparça enkazı üzerinde çadırımızı kuruyorduk. Tırmanış planımıza göre, daha yukarıdaki kamplara sadece zirve tırmanışı esnasında gidecektik.

GEÇMİŞİN İZLERİ

Artık zirve tırmanışı için hazırdık, ana kampta belirsizlikten her geçen gün daha da yılarak beklenecek bir zaman dilimi vardı önümüzde. Bu tür dağcılıkta haftalarca uygun havayı beklemek

kalma oksijen tüpleri, yırtık giysiler ve patlamış çadırlar, kırık, eğik bükük ve paslı kazma ve kramponlar, dağılmış ayakkabılar ve ne yazık ki kıyıda köşede karşımıza çıkan insan kemikleri… Her gün hava durumunu umutla incelediğimiz bir süreç sonunda, temmuz ayının son günlerinde ideal sayılabilecek şartların K2'ye gelmekte olduğunu öğrendik; jet rüzgârı kuzeye, Çin'in çölleri üzerine çekiliyordu.

Zirve tırmanışı için zaman gelmişti; buzulda bir santim taze karla yola çıktık ve 1700 metre irtifa farkını alarak 6 bin 700 metredeki ikinci kampa ulaştık. House Chimney, yüksekliğe uyum sağlamış olmanın sonucunda daha kolay geldi ama bu dik etapları ağır ve hacimli sırt çantasıyla tırmanmak zorluydu bu yükseklikte. Yükümüz ağırdı;

AZİM GHEYCHİSAZ

gerekebilir ve bu da dağcı için çok sıkıcıdır. Ana kampta hava durumunu Çinli dostlarımızın aldığı ayrıntılı raporlardan ümit ve beklenti içinde izliyorduk, jet rüzgârı 7 bin metre üzerine çöreklenmişti ve olası zirve tırmanış zamanı ağustos başı gelmeliydi.

Monoton günlerin birbirini izlediği, bazen gün boyu tipinin olduğu, bazen de yakıcı sıcaklıktaki ana kampımızda beklerken, Godwin Austen Buzulu üzerinde yaptığımız buzul gezileri biraz olsun hareket sağlıyordu. Yaklaşık 5 bin metrede yaptığımız bu ufak gezintiler, aynı zamanda K2'nin mazideki tırmanışlarının izlerini gözler önüne seriyordu: Eski tırmanışlardan ve trajedilerden Azim ile bir adet çadır, bir haftaya yetecek gaz silindiri, ocak, yiyecek, kar küreği paylaştık. Ayrıca kişi başı yüz metre statik ip taşıyorduk.

Yaklaşık 6 bin 700 metredeki ikinci kamp şaşırtıcı derecede sakindi. Akşam ayazı basarken çalışıp yeni bir platform açarak çadırımızı kurduk ve bolca yiyip içtik, ardından da uyuduk. Ertesi gün dağdaki en devamlı kaya tırmanış etaplarını içeren Kara Piramit'i tırmandık; sırtımızda yine ağır yükler vardı ve artık kalın kaz tüyü elbiselerle tırmanıyorduk. Hava bugün güneşe karşın rüzgârlı ve soğuktu. Kayalığın bitiminde cam gibi saydam gözüken bir buz etabını tırmanarak görece yatık bir omza çıktık. K2'nin buradan başlayan devasa

"Kara Piramit" olarak bilinen zorlu kayalık etapta, 7 bin 100 metrelerde dağcılara unutulmaz bir manzara eşlik ediyor. Aşağıda Godwin Austen, Abruzzi ve Baltoro buzullarının kavuştuğu Concordia Buzul Platosu var. Uzaklardaysa 7 bin 821 metrelik K1, yani Maşerbrum Dağı görülüyor.

K2'nin zirvesinde Tunç Fındık'ın saat altimetresi, basınç ve sıcaklık farkı nedeniyle küçük bir sapmayla 8 bin 625 metreyi gösteriyor; yani harita üzerinde gösterilen sayıdan 14 metre fazla. Ekibin kaz tüyü giysilere bürünmüş diğer üyeleri de ömre bedel bu anların sevincini yaşıyor (solda üstte.) Ve zafer anı! Tunç Fındık, dünyanın tırmanması en zor dağı K2'nin 8 bin 611 metrelik zirvesinde, Atatürk'le. Arka planda, K2'de sadece zirveye çıkınca üstü gözüken batı kayalıkları ve ufka uzanan bulut denizi görünüyor. Nepalli Şerpa takımının zirveye bıraktığı rengârenk Budist dua bayrakları da rüzgârda çırpınıyor (solda altta.)

kar yamacı tehlikeliydi; birçok gizli buzul çatlağı vardı ve hava kötüyken burada kaybolup can veren birçok dağcı olmuştu, üstelik burada çığ riski de vardı. Ama manzara muhteşemdi; otobanlara benzeyen yılankavi kıvrımlı buzullar, Çin ve Pakistan'ın sarp, kayalık dağları ufuk hattında masal gibiydi. On saatten çok süren bu tırmanışla üçüncü kampımıza, 7 bin 550 metreye ulaştık ve karda platformlar açıp çadırlarımızı kurduk. Çevredeki tüm zirveler artık aşağılarda kalmaya başlamıştı, gün battığı anda 7 bin 500 metrede acı bir soğuk bastı; bu irtifadaki uykumuz mükemmel olmadı ama yine de dinlenebildik.

Ertesi sabah yola çıkmak için hiç acele etmedik. Üzeri buz tutmuş uyku tulumlarının büzülü ağzı içinden Azim ile birbirimize baktık. Çadırın içi 7 bin 500 metrenin ayazında nefesimizin naylonda donmasıyla fena halde karlanmıştı. Sabah güneşi zorlukla her şeyi ısıttı, buzlar eridi ve saat 10 gibi çadırı topladık. Soğuk ve rüzgârlı bir gündü, havanın açık olmasına karşın sert patlamalarla rüzgâr esiyordu. "Omuz" olarak bilinen geniş sırttaki dördüncü kampımıza varmak için son 200 metreyi aşmamız derin kar nedeniyle zor oldu, 20 kişi ancak yarıp geçebildik. Neredeyse 8 bin metrede, bel hizasındaki bu dikey kar bataklığında saatlerce

debelenmek çekilmez bir ızdırapken, derin karı yarıp geçmenin yarattığı çığ riski de cabasıydı. Yorgunluğu hissediyorduk; hepimiz önceki üç günün zorlu tırmanışıyla harap durumdaydık ve şimdi de en zor etap önümüzdeydi. K2'nin zirvesiyle randevumuz bu geceydi; zaman ilerliyordu ve dinlenecek sadece birkaç saatimiz vardı.

K2 İLE RANDEVU

Azim'le çadır içinde matlara uzandık, buz eritmek için ocak yakmıştık. Çay, kahve, çorba, bisküviyle biraz doyar gibi olunca taşıdığımız tek uyku tulumunu üzerimize sererek biraz dinlenmeye çalıştık. Dinlendirici şekilde uyumak veya yemek 8 bin metrede mümkün değildir. Sabah saatinde zirveye varmak istediğimiz için gece yarısı hareket edecektik. Dün, bugün ve yarın, tüm günlerinin birleştiği, çok uzun ve yorucu bir zirve günü bizi bekliyordu.

Gecenin ilk saatlerinde tırmanış için termoslarımıza birer litre sıcak sıvı hazırladık. Dışarıdaki karanlıkta donuk sarı dolunay ışığı ve yıldızlar vardı sadece. Neyse ki hava açık ve sakindi, fakat 8 bin metrenin gece ayazıyla eksi 25 derecenin altındaydı. Kamp yeri çok hareketliydi, herkes art arda yola düşüyordu kara gecede.

Ekip, K2'nin buzlu doruğunda ama şimdi de onları yine çok zorlu bir iniş bekliyor. İstatistiki olarak zirveye varan her üç kişiden birinin iniş yolculuğunda can verdiği K2'de, zirveye varmak sadece yolun yarısı ama nadiren başarılan bir iş; 2016 yılına kadar yaklaşık 350 dağcı bunu başarabildi.

K2 8611 m.

Zirve kar yamacı

Bottleneck buz uçurumu
8200 - 8400 m.

Bottleneck kulvarı

Angelus Peak
6900 m.

K2 Batı Yüzü

4. Kamp 7980 m.
'The Shoulder' / Omuz

3. Kamp 7550 m.
Black pyramid

2. Kamp 6700 m.
'House Chimney'

1. Kamp 6100 m.

Tunç Fındık'ın yer aldığı ekip K2'ye güneydoğu sırtından, yani Abruzzi Rotası'ndan çıktı. Dik kaya, buz ve kardan oluşan bu zorlu rotada toplam dört kamp ve tehlikeli etaplar bulunuyor. Fındık'ın ekibinden önceki son tırmanışta, 2008'de Abruzzi'de büyük bir facia yaşanmış ve 11 kişi hayatını kaybetmişti. Rota adını 1954'teki İtalyan çıkışını destekleyen Abruzzi Dükü'nden alıyor.

Ve işte o ilk adımlar… Kampın bulunduğu yerden yükselen ufak kar yamacını kramponladım önce. Yaptığım işle bütünleşmiş bir şekilde zirveye doğru yükseliyordum. Derken takvim sayfası 31 Temmuz'a döndü. Yükseklik 8 bin metrenin üzerindeydi artık. Kafa lambamı kapattım, batıda yavaşça batan ay her şeyi gölgeli şekilde aydınlatıyordu. K2'nin zirvesine yakındım, büyüleyici bir geceydi. Bu manzarayı, yaşadıklarımı tam olarak tanımlamam olanaksız. Burada bulunmak insana imkânsız geliyor, o kadar büyük bir dağda bu kadar ufak insan! Ben, ben miyim, yoksa bu bir başkası mı? Algılarım çok açık, her şey gecenin zifiri karanlığına karşın çok net. Zemin giderek dikleşiyordu ve tepemdeki cılız ışıklar dizisine yaklaşıyordum. Bottleneck buz kulvarındaydım ve tam tepemde Azrail'in orağı gibi sarkan bembeyaz, parlak buz duvarını ayın batmasıyla koyulaşan karanlıkta bile algılayabiliyordum. Yoksa sadece endişeden dolayı oluşmuş bir imaj mıydı bu?

Saat 4.45 civarında doğu ufuk morarmaya başladı ve dünya solukça aydınlandı, sonra her şey güneşin ilk ışıklarıyla parlak pembe ve turuncuya boğuldu. "Gece başka 8 binliklerde olduğu kadar uzun ve soğuk değildi" diye düşündüğümü hatırlıyorum o anda. 7 bin 500 metrenin altı beyaz bir bulut deniziydi ve dağların zirveleri bu denizin üzerine çıkmıştı. Tepemdeyse cam gibi mavi parlayan Bottleneck Buzulu ve adeta hareketsiz, ufacık görünen insanlar vardı. Kulvarın bitimindeki buzlanmış kayalarda iyice boşluklu hale gelen tırmanış, emniyetsizlik nedeniyle daha da sıkıntılı olmuştu. İç kısmı düşmüş, kalanı dokunsan düşecek gibi gözüken masmavi bir buz mağarasının tabanından sola geçtim; artık diz boyu batak kar vardı, işte K2'nin zirvesine çıkışı engelleyen etaplardı bunlar. Son çıkışta, 2008'de 11 kişinin hayatını kaybettiği yer de burasıydı, keza bir buz çığı burada tüm sabit hatları alıp götürünce çok kişi mahsur kalıp aşağı inememişti…

Güneşle yükselen bulutlar nedeniyle hava sislendi; yoksa zirvede manzaradan mahrum mu kalacaktık? Önümüzde zirveye giden, kandırıcı tarzda kısa gözüken bir kar sırtı vardı. Derin kar işimizi zorlaştırıp ilerleyişimizi yavaşlatıyordu, her yönde tüm yamaçlar sis içinde kaybolup gidiyordu. Ancak sis tabakası ardından güneşin altın topu seçilebiliyordu. Azim hemen önümdeydi,

Dağcılar, K2'nin en tehlikeli etabı Bottleneck buz kulvarında, 8 bin 300 metrelerde iniş yapıyor. Ana kampa ulaşana dek inişin getirdiği risklerden kurtulamayacaklar (üstte.) Baltoro Buzulu'ndan K2 ana kampına uzanan ve toplam 150 kilometreyi bulan yürüyüş bazen çok zorlu hava şartlarında gerçekleşiyor. Dönüşte yük taşımak için ana kampa gelen hamallar ve katırlar, 5 bin metrenin buz gibi tipisine dayanmaya çalışıyor (altta.)

ben de Fabrice ve Dawa Chhiri ile tırmanıyordum. Ekipten zirveye ilk çıkanlar, üç Çinli ve sekiz Şerpa geri iniyordu. On üçüncü 8 bin metrelik dağını K2 ile yapan ekip lideri Chang Dawa ile konuşurken, Çinli Chinchuan ile üç Şerpa birbirlerine iple bağlı olarak düşüp kaymaya başladı ve duramadı, bir Şerpa dengesini yitirmişti çünkü. Çığlıkları yamaçlarda yankılanarak sis içinde, dik buzda yitip gittiler. Gözlerimiz önünde bir an içinde olup biten hadise korkunçtu ancak telsizden gelen haberle rahatladık: Arkadaşlarımız 150 metre kayarak yamaçtaki bir buzul çatlağında şans eseri durmuştu, ufak tefek sıyrıklar dışında kimsede hasar yoktu. Ancak o çatlak olmasaydı, zavallı dostlarımız K2'nin kurban listesine isimlerini yazdıracaktı. Zira, o çatlağın altı dev bir buz uçurumuydu.

VE ZİRVE…

Zirveyi oluşturan kardan sırtın kubbesine adım adım, nefes nefese varmak üzereydim. Finalde sert bir rüzgârla bulutlar dağıldı. İnanılmaz bir andı: 31 Temmuz günü, sabah 10.40'da, sekizinci 8 bin metrelik zirvem K2'nin 8 bin 611 metrelik zirvesine ayak bastım; rüzgar yoldaşım, daha alçak dağları örten bulut denizi ise manzaramdı. Çin tarafı açıktı, Pakistan tarafında dönüp duran bir bulut vardı, tepemiz koyu lacivert göktü. K2'nin zirvesinde bu olağanüstü anı biraz olsun uzatmaya çalışarak 20 dakika kadar kaldık. Sonra Azim inişe başladı, Fabrice ve Dawa ile fotoğraf ve video çektik. Ne olsa böylesi bir an insanın yaşamında belki bir kez gelir. Ancak iniş için yolumuzun tehlikelerle dolu olduğu hep aklımızdaydı, K2'de zirveden sonra inişte ölenlerin sayısı azımsanmayacak kadar çok.

Yorulmuş şekilde, toplam 15 saat süren zirve tırmanışını dördüncü kampta bitirdik. Tüm ekip çadırların yanına buzlara serilmişti, herkes güç toplamaya çalışıyordu. Azim ile enerjimiz bitmiş şekilde, buzluk gibi çadırda, 8 bin metrenin soğuk gecesini uyuklayarak geçirdik.

Ertesi gün, son derece zorlu bir inişle, 3 bin metrelik bir uçurumu inerek ana kampta ekiple kucaklaştık. Mağrur K2 bize zirvesine çıkmamız için izin vermişti. Sadece ben değil, sağ salim inişimi bekleyen geride kalanlar, evdekiler de böylece rahat bir nefes almışlardır sanırım. İşte şimdi K2'de zirveye çıkışı kutlayabilirdik! Dönüşte üç günde 125 kilometre yürüyerek bacakları yakmak bile neşemizi bozamadı. K2'den sonra başka 8 binlik dağlarla projeme devam ettim, ama hiçbiri bu kadar muazzam değildi; K2 benim için tüm 8 binliklerin kralı olarak her zaman zihnimde capcanlı olarak kaldı…●

ARABESK

Bitmeyen Haykırış

Önce ağır, dertli, sitemkâr müziklerle geldi ve 1970'lerde kasırgaya döndü. Gecekondulardan, sanayi bölgelerinden, minibüslerden başlayarak toplumun gözeneklerine işledi. Kitlelerin kadere isyanı oldu. Gizli ya da açık bütün kesimler onu dinledi. Bugün kimi müzik otoriteleri "bitti" diyor, ama "hayır zirvelerde" diyenler de var. Atlas, sanatçılarıyla arabeski konuştu.

YAZI: TEVFİK TAŞ FOTOĞRAFLAR: HALUK ÇOBANOĞLU

Dinleyicilerinin "Baba" dediği Müslüm Gürses, arabesk dünyasında da incelikli kişiliğiyle tanındı. Konserlerine ilişkin "insanlar kendilerini jiletliyor" türü yakıştırmalar, bir tek olayın magazinciler tarafından döne döne işlenmesiyle oluştu. Sanatçı bir süre sonra, müzik tarzını değiştirme kararı aldı. Müslüm Gürses'in konser verdiği yerlerin arasında İstanbul Açıkhava Tiyatrosu da (yıl, 2002) vardı (büyük fotoğraf.) Sanatçı 2005 yılında da Bayrampaşa'da arabeske veda konserini verdi (üstte.)

AMASYALI
SEFER
Ben Köylüyüm
yalvarıyorum Bunu söyle
BABA

KÖYE ÖZLEM

Arabeskin başat temalarından biri, göçle büyük kentlere gelenlerin arkada bıraktıkları yaşam oldu. Hakkı Bulut'un "*Ben Köylüyüm*" şarkısı da bunlardan biridir. İstanbul'da bir gelenek haline gelen Gülhane Halk Konserleri'nin birinde (1999 yılında) seyirci, tahtaların arasına sıkıştırdığı notla sahneye çıkan Hakkı Bulut'tan bu şarkıyı istiyor.

İstanbul'da Tarlabaşı'nın o rengâhenk hayhuyu iyiden iyiye kılık değiştirmişti. "Cadde genişletmek" gerekçesiyle tarihi binalar yıkılmış, asırları aşan yaşamlar dağılıp gitmişti. Akordeonuyla bizim ilk gençlik aşklarımızı süslemiş olan Madam Anahit'in neredeyse bir müzik müzesi olan evinin yıkıntılarına bakarak dertleşiyorduk. Bir anda Müslüm Gürses'in, arabeskin o en ince ruhlu "baba"sının sesi bütün sözleri bastırdı: "Arar bulur muydun beni, beni / Sahipsiz bir mezar olsaydım, olsaydım." Madam, evsizliğe mahkûm olmuş yaşlı ellerini ovuşturarak; "kim a kuzum" dedi: "Kim böyle bir acı yazabilir? Sahipsiz mezar olmak... Ah ki ah!"

Müslüm Baba'nın sorusu da, madamın sözü de yıllarca asılı kaldı aklımda. Şimdiye dek hiçbir dizede; sevgiye, birinin ötekini sevip sevmediğini anlama biçimine ilişkin bu ağır soruyu aşacak bir tek imge bulamadım. Bu, Charles Baudeleaire'in dizesini biraz değişik söylersem, hem bıçak, hem yaraydı.

Arabesk için toplumun her kesiminde bir tanım yapıldı. Kimi "dolmuş müziği" dedi, kimi "cumhuriyetin ilk özgün popüler kültürü"... Arabeskin içinden "kula kulluk edene yazıklar olsun" ya da "insanlığından şüphem var şu düzeni savunanın" gibi şarkılar ortalıkta inliyordu, ama yine de "kadercilik, yozlaşmışlık" gibi tanımlardan kurtulamıyordu. "Halk kitlelerinin hayata, kadere isyanıdır da diyemez miyiz" sorusu tam olarak yanıtlanmıyordu. Seçkinlerin "gecekondu zevksizliği" dediği bu tarz TRT ve devlet müzik eğitim kurumları başta olmak üzere, resmi dünyanın bütününden kovulmuştu.

Gelgelelim bütün bu kesimlerdeki bireyler gizli ya da açık olarak dinledi arabeski. Sadece Müslüm Gürses'in andığım şarkısında kristalize olan sözcükler, anlamlar değil; arabeskin kendisi dibin de dibinden geldi. Sovyet yazarı İlya Ehrenburg'un o harikulade üçlemesinde dediğince, "dipten gelen dalga" oldu.

Öyle ki 1970'li yıllarda üzerinde "Vita" yazan yağ tenekelerine ekilmiş çiçeklerin süslediği gecekondulardan başlayarak, yeni ekonomik ilişkilerin sağladığı kazanç ve olanaklarla, örneğin İstanbul'un Levent, Etiler, Ataköy gibi semtlerinin çehresini değiştiren apartmanlarda da sokağa süzülen müzik, çoğunlukla arabesk oldu.

Derdinin, bireysel isyanının bütün simgelerini arabeskte keşfeden insanlar dinliyordu arabeski; çaresizlik ummanında nefes almak isteyen, aşamadığı dert dağlarına bakıp bir ah çekerek tutunmak isteyen insanlar... Bunları düşünürken, gülümseyerek o günlerin anılarına gittim.

İstanbul'un güz aynasına ikindi gölgeleri iniyor ve 1980'li yıllar sona eriyordu. Biz birkaç şair, İstanbul'da Kurtuluş'un Dolapdere'ye bakan sırtında bir masada efkâr ederek memleketin halini, bardak bardak kırmızı dumanlı çay içerek tartışıyorduk. Derken minarelerden gelen ikindi ezanına, arabeskin en ünlü simalarından Ferdi Tayfur'un sesi karıştı. Bu ses de bir başka minareden geliyordu: "Varlığının tiryakisi, yokluğunun

Sanatçı Kibariye yoksul bir ailenin kızı olarak girdi eğlence dünyasına. Geçmişini hiç saklamadı, zira bunun kabahat olmadığını biliyordu. Sesiyle şarkılarıyla, "arabesk müziğin Roman Kraliçesi" olarak anılır oldu.

hastasıyım / … / Her gecenin sabahında başım yine döner, döner / Getirmiyor seni bana kısa kalıyor geceler." Kasımpaşa'dan yayılan bu ses karşısında kalakaldık. Ses aniden kesildi ve o minare de ezana döndü. Ötekilerden daha geç başlayan bu ezanı dinlerken yüzümüzde sersemlemiş gülümseyişlerle birbirimize bakıyorduk.

Biz, o eski türkünün dediğince, "Bademli'ye efem, bir incecik kış oldu / Duyan duydu aman, duymayanlara düş oldu" diye düşünürken, ertesi gün, Dolapdere'de bir arsada top oynayanlardan öğrendik işin aslını:

Sevdiği kıza açılamayan gençlerden biri, arkadaşlarıyla bir plan yapmış. Kızın da müptelası olduğu bir Ferdi Tayfur parçasını cami hoparlöründen bütün mahalleye dinletecek, sonra da aynı kasete kaydettiği kendi sesinden aşkını ilan edecek… Ha... Camilere teyplerin girdiği ilk yıllardı ve bazı müezzinler minareye bile çıkmadan, teybe yerleştirdikleri kasetlerden okuyordu ezanı. Gençler de teypteki ezan kasetiyle, ilan-ı aşk kasetini gizlice değiştirince işler karışmış. Mahallenin ağır abileri elbet biraz haşlamış gençleri, ama bu aşk da yarıda kesilen o şarkıyla mahalleye manşet

olmuş… "En delikanlı yine caminin imamı çıktı" diyordu bitirim genç; "gençlikte olur bunlar" demiş, "çok ilişmeyin." "Harbiden delikanlıymış" diyordu gömleğinin düğmeleri göbeğe kadar açık olan öteki...

Tuhafa bakın ki, arabesk tam bu günlerde hem entelektüel çevrelerin, hem de hükümetin kültür kurmaylarının gündemini meşgul ediyordu. Zira öyle bir yaygınlaşmıştı ki, dönemin Kültür ve Turizm Bakanı Tınaz Titiz: "Bize gelen şikâyetler, arabeskin toplumda neredeyse bir hastalık derecesine ulaştığı yönünde" diyordu.

Arabesk şarkıcısı Hakkı Bulut, "öyle bir dönemdi ki" diyor, "Anadolu'dan çocuğunu kolundan tutan, Unkapanı'na koşuyordu ve "benim çocuğum arabesk söyleyecek" diye tutturuyordu. Öküzünü, ineğini satıp gelenlerin sayısını söylemek zor..."

Unkapanı'nda yapımcılık yapan Şahin Özer, "aslında arabesk müziğe hakikaten emek verenlere kimsenin bir diyeceği yoktu" diyordu dönemin gazetecilerine ve ekliyordu; "ama ticari kaygılar her türlü sesi piyasaya itekliyordu. Dahası Unkapanı demek her bakımdan arabesk demekti."

Ortalığı adının önünde "küçük" sözcüğü olan çocukların feryadı, figanı kaplamıştı ve bir anlamda Unkapanı'nda, gazinolarda dönen parayla, futbol borsasında dönen para yarışır gibiydi.

Bugün gülenler çıkacaktır biliyorum, zira o zaman da kimilerini gülümsetiyordu, ama hakikaten pek çok mahallede kadınlar ağlamak için toplu olarak arabesk sanatçıların filmlerinin oynadığı sinemalara gidiyordu.

Ne var ki arabesk, 1970'ten beri TRT'de enikonu yasaktı.

İşte tam böyle bir zamanda, 1989'da kültürle ilgili bakanlık, arabesk sanatçılarıyla, öğretim üyeleriyle, aydınlarla bir Arabesk Kongresi topladı. "Arabeskin toplumda yaydığı hastalıklı davranış ve düşünüşe bir çare" aranıyordu, lakin arananın ne olduğunu kimse bilmiyor, tanımlayamıyordu.

Ortalıkta sadece "biraz neşeli olsa," ya da "bu kadar umut kırıcı, bunca acılı olmasa" gibi laflar dolaşıyordu.

Hakkı Bulut, kongreyi şöyle özetliyor: "Gittim bakana, "aradığınız bende var" dedim. Önce inanmadı, ama "beni bir kez dinleyin" diye ısrar ettim." Bu yeni forma sahip parçayı dinlediler, kabul ettiler, arabesk TRT'ye adım attı, ama çözüm olmadı. Çünkü TRT sansüründen geçemeyen nice parça vardı.

ACISIZ DEVLET ARABESKİ

Aslında söz konusu "*Seven Kıskanır*" adlı beste daha önce piyasaya sunulmuş; plakları, kasetleri yüzbinlerce satmış, 1980'li yılların ortasında çekilen filmde Hakkı Bulut, "Kıskanmak aşkın kanununda var / Gerçek seven kalbi bu duygu sarar / Henüz üç yaşında bir kardeşim var / Seni ondan bile kıskanıyorum" demişti. Bu şarkının eski söylenişiyle yenisi arasındaki fark ise, yaylı çalgıların çoğalması, tekrarları bir koronun yapması gibi ayrıntılardan oluşuyordu...

Arabeskçi sanatçıların sahneye çıktığı gece kulüplerine, gazinolara, milyonlarca insanın gitmesi ekonomik bakımdan olanaksızdı. Bu nedenle "Halk Konserleri" adıyla yılın belli günlerinde açık hava etkinlikleri yapıldı. İbrahim Tatlıses'in Kasımpaşa Stadyumu'nda verdiği konserde, isteği yerine getirilmeyen bir dinleyici sesini duyurmaya çalışıyor (sağda.) Latif Doğan, Adıyaman'dan başlayarak, doğu ve güneydoğu bölgesinde adını duyurdu. İstanbul'daki etkinliğiyle kısa sürede ülke çapında tanındı. Sanatçı televizyon ekranlarında, "*Küstüm*" adlı şarkısıyla anılan şov programını uzun yıllardır sürdürüyor (karşı sayfada.)

Gazeteci Metin Uca, Tınaz Titiz'le yaptığı bir görüşmede, şarkıyı dinledikten sonra, henüz halka ulaşmamış bu yeni düzenlemenin adını, manşetten verdi: "Acısız Arabesk!"

Hem şarkı, hem de tanım çok uzun zaman tartışıldı. "O da solcu arabesk yapıyor" yollu eleştirileri tebessümlerle savuşturan protest müziğin popüler ismi Ahmet Kaya: "acısız arabesk, acısız Adana kebaba benzer, onu da midesi rahatsız olanlar yer; bizim halkımızın midesi sağlam, halaylarında bile acı vardır" dediğinde müzik dünyası yeniden çalkalandı.

Ne var ki o günkü basının "acısız devlet arabeski" dediği haliyle de olsa yıllardan sonra –iki istisna hariç- arabesk TRT kapılarından içeri girdi.

İstisna dediğime değinerek devam edeyim: TRT'nin arabeske getirdiği yasak, ilk kez 1979'un yılbaşı programında bozuldu ve Orhan Gencebay "Yarabbim" diye seslendi izleyicilere; "Ya rabbim sen büyüksün / Durdur geçen zamanı, kulların gülsün!" İkinci istisnayı Kibariye yaptı: 1981'de TRT yılbaşı programında: "Kim bilir" dedi; "Ufkumda batan güneş bu sabah doğacak mı?"

Peki, ne olmuştu? Arabesk TRT'nin kapısından içeri neden giremiyordu?

Türkiye'de müzik üzerine hakikatli bir birikimi olan Orhan Gencebay, önce tanıma itiraz ediyor: "Bizim yaptığımız müziğe "arabesk" dediler. Bu üstümüze yapıştı kaldı. Oysa biz Türkiye müziğinden kopmadan, onu geliştirdik. En azından bizim yaptığımız "Hafif Türk Sanat Müziği" olarak tanımlanabilir. Ama arabesk değil. "

TOPLUMDA ARABESK KARŞITLIĞI DAHA ÇOK ARAP KÜLTÜRÜNE GÖNDERME YAPILARAK VE BİR KÜÇÜMSEME OLARAK ŞEKİLLENDİ.

Gencebay TRT'nin tutumuna ilişkin soruyu, bu alanda kapsamlı ve önemli çalışmalardan birini yapan Meral Özbek'in kaleminden yanıtlıyor: "TRT'nin içinde katı bir söyleme biçimi var, belirli kalıplar var, o kalıpların içinde söylüyor herkes ve o kalıpların dışına çıkıldığında da TRT reddediyor. Bence her insanın yapısındaki farklılıklar değiklikleri oluşturuyor. Mesela her insanın hançeresi, gırtlak yapısı farklıdır, bu gırtlak yapısının farklılığı, yorum farklılığı getirir. TRT bunu kabul etmiyor."

Dahası yaygın olarak bilindiği haliyle sadece arabeskçiler değil, örneğin Türk Sanat Müziği'nin duayenlerinden Sadettin Kaynak'ın kimi eserleri de sansürleniyordu; çünkü TRT kalıplarına uymadığı için arabesk sayılıyordu. "Bu ne sevgi ah, bu ne ızdırap" parçasını en iyi söyleyenlerden biri Abdullah Yüce'dir. Ama onu uzun yıllar kimseler dinleyemedi TRT'de... Müzeyyen Senar, Kadri Şençalar, Zeki Duygulu gibi sanat müziğinin bugün de saygıyla dinlenen seslerinin yanı sıra, Nuri Sesigüzel, Neşet Ertaş başta olamak üzere halk müziğinin pek çok sanatçısının parçaları da TRT

Arabeskin önde gelen isimlerinden Ferdi Tayfur'un konserlerine yüzbinlerce insan akın ediyordu. 2001 yılında Kâğıthane'de yapılan Hıdrellez Şenlikleri'nde sahneye çıkınca izdiham olmuştu.

tarafından "yorum farkıyla" kapı dışarı edildi.

"Türkiye'nin yedi bölgesi var ve her bölgenin müziğini, sözlerini, şivelerini ayrı ayrı anlamak için insan ömrü yetmez" diyor Gencebay ve ekliyor: "Oysa TRT örneğin halk müziğinde şiveleri, bireysel gırtlakları, farkları sildi. Kendine haslıkların, farkların düzleştiği bir yayın ikliminde, yurttan sesler korosu mecburen dinlenir hale geldi."

Yani "Al almayı daldan al" dizesindeki "almayı" elma olarak değiştirince, Neşet Ertaş'ın dilinden "goynum" diye dökülen sözcüğü, "gönlüm" diye İstanbul Türkçesine dönüştürünce her şey çözülmedi, sadece müzik kıvrımını, edasını, ahengini yitirdi.

Aslını aradığımızda ilk karşımıza çıkan, bu yasağın, yaygın olarak bilindiği gibi 1970'lerde değil, neredeyse 1940'lı-50'li yıllardan başladığıdır. Saadettin Kaynak, Münir Nurettin Selçuk ve o kuşaktan çok sanatçı sinema ve radyolar aracılığıyla Mısır müziğini tanıyor ve bu müziğin ölçüleriyle Türk müziğinin ezgilerini birleştirmeye çalışıyordu. Radyo cihazlarının kıt olduğu dönemde, mahallelerde toplu halde Kahire radyosu dinleniyordu. Çünkü Yusuf Vehbi'li, Ümmü Gülsüm'lü filmlerin müzikleri, popüler Arap parçaları çok insanı kucaklıyor, kavrıyordu.

Sosyolojinin gözüyle bakıldığında yetimlik, gariplik, sevimli berduşluk, saf avarelik Türkiye

DÜNYAYA SİTEM

Orhan Gencebay, salt arabesk dinleyicisinin değil, müziğe ilişkin birikimi ve görgüsüyle bu alanda araştırma yapanların da ilk başvurduğu isimdir. 70'li yıllarda yaptığı "*Batsın Bu Dünya*" adlı uzunçalarının kapak fotoğrafını çerçeveleterek, bugüne dek koruyan sanatçı, "O yıllar sinemada, Yılmaz Güney'in filmlerine müzik yaptıktan sonra ilk atılımı yaptığım yıllardı" diyor (sağda.) Arabesk, salt popüler isimlerin yaptığı bir iş değildi, o yıllarda neredeyse her düğün salonu, gece âlemindeki hemen her mekânın arabesk söyleyen müzisyen grupları vardı. Doğubayazıt'taki gençler, bunun örneklerinden biri (karşı sayfada, üstte.) Galatasaray'ın 2000 Mayıs'ında oynadığı UEFA Kupası final maçı dev ekranlarla Taksim Meydanı'nda yansıtılacaktı. Ama maç öncesi öncesi Ferdi Tayfur konseri de düzenlendiğinden arabesk müzik hayranları da meydanı doldurdu (karşı sayfada, altta.)

CUMHURİYET DÖNEMİNDE "TÜRK MÜZİĞİ TÜRKÜLERLE BATI MÜZİĞİNİN BİR KAYNAŞMASIDIR" VURGUSU YAPILDI.

insanının kırılganlık noktalarıyla buluştu da diyebiliriz. İşin tuhafı, bu müziklerin kimisi de Münir Nurettin Selçuk, Sadettin Kaynak gibi müzisyenlerce besteleniyordu.

Neredeyse 1930'lu yılların sonundan başlayarak Türkiye'de Arap şarkıları ve onlara benzeyen Türk besteleri popülerleşirken, ülkenin resmi kurumlarındaki müzik rotası, "batının normları" diye tanımlanan bir biçimde ve bir bakıma kapalı devre sürüyordu.

Zira bunun teorik bir arka planı da yok değildi. Prof. Dr. Cem Behar, Ziya Gökalp'in "*Türkçülüğün Esasları*" adlı eserindeki yaklaşımını şöyle özetliyor: "Türk harsına (kültürüne) ait olan yalnızca halk türküleridir. Şark Müziği (Klasik Türk Müziği) eski medeniyete aittir. Hasta ve Bizans kırması olduğu için gayrimillidir. O halde milli musikimiz memleketimizdeki halk musikisiyle, garp (batı) musikisinin imtizacından (kaynaşmasından) doğacaktır." Bunun da özeti, türkülerin "çok sesli" denen batı enstrümanlarıyla icra edilmesiydi.

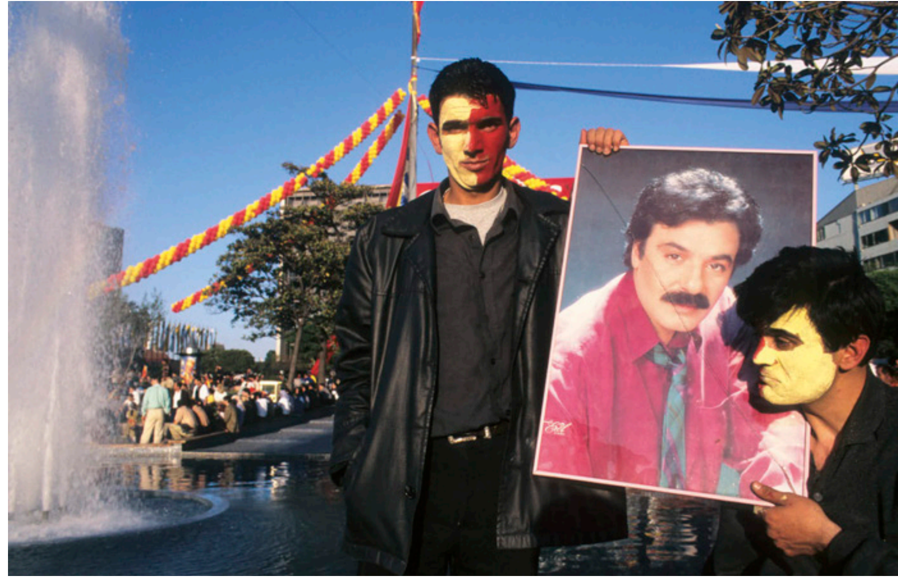
Bizans'ı küçümseyip batının normlarını sahiplenmenin çelişkisi bir yana; Türk Beşleri'nin yönünü, devlet konservatuarlarının şekillenmesini çizen bu olgu oldu. Bütün bu olaylarda, Atatürk'ün 1926'da bir konserde, Mısırlı sanatçılardan sonra sahneye çıkan bir sanat müziği grubu için: "burada icra edilen musiki, yüz ağartıcı olmaktan uzaktır" demesiyle başlayan resmi ve gayriresmi yasakların da etkisinin olmadığını söyleyemeyiz. Öyle ki neredeyse 1970'li yılların sonuna dek, devlet eğitim kurumlarında sistemli bir Türk Sanat Müziği eğitimi olmadı diyebiliriz.

Murat Bardakçı, "ilk alaturka musiki yasağı, tam 50 sene boyunca, Süleyman Demirel'in meşhur Milliyetçi Cephe hükümetinin İstanbul'da 1976'da bir Türk Müziği Konservatuvarı açmasına kadar titizlikle uygulanmıştır" diyor.

ACININ VE İSYANIN DİBİ

İşte arabesk tam böyle bir müzik ortamının içinde yeniden doğdu. Bir yandan İstanbul başta olmak üzere büyük kentlerin kuş uçmaz kervan geçmez bölgeleri gecekondularla doluyordu. Orhan Gencebay gibi, müzikaliteyi önde tutan sanatçıların olmasa bile, hiçbir müzik eğitimi, görgüsü olmadan bir tek notayı bile anlamadan piyasaya çıkan arabeskin alıcılarının ilk sırasında bu kesim, küçük sanayi işçileri, işsizler geliyordu. Zira köyden kente göçenlere, yine köyünü söyleyen; hançeresi, sözleri arkada bırakılmış o hayatı haykıran bir rüzgâr esiyordu.

Örneğin, İbrahim Tatlıses, "*Ayağında Kundura*" gibi bir halk türküsüyle adım attı bu piyasaya. Bir inşaat işçisi, belki de asırlardır söylenegelen bir halk türküsüne kattığı yeni enstrümanlarla onu, zengin yoksul herkesin dinleyeceği bir yere taşıyordu. Bu yükseliş aslında sanıldığı gibi hep yeni ve döneme uygun parçalar üzerinden gitmiyordu. İbrahim Tatlıses, Abdullah Yüce'nin taşplağa okuduğu, "*Ölürsem Kabrime Gelme İstemem*" parçasını yeniden düzenliyor, Unkapanı ve Yeşilçam bunu sunuyordu.

"Minibüs dönemi" olarak da adlandırılan 70'li yıllar aynı zamanda arabeskin en parlak dönemi oldu. Seyyar satıcıların arabesk müzik kasetleri satmaya başlaması da yine 70'lere tarihleniyor.

Kısa zaman sonra "acıların çocuğuyum" diye ünleyen Küçük Emrah'ın, Ümit Besen'in ya da Selami Şahin'in, "acıların kadınıyım" diyen Bergen'in ve benzeri arabeskçilerin kaset satışları milyonlu rakamlarla ölçülüyordu. Eleştiriler gecekonduları gösteriyordu. Elbette bu tarzın önce oralarda yayıldığı bir gerçekti, fakat salt buna bağlamak doğru muydu?

Zira bir yandan da müstakil evlerinde çilingir sofrasına Dede Efendi besteleri, hicazlar, acem kürdiler eşlik eden aile yapıları, yoğun yıkımlarla ve apartmanlaşma furyasıyla çözülüyordu. Onlardan doğan boşluğu da yine göçler dolduruyor, semtler ve eğlence yaşamı handiyse göz açıp kapayınca diyeceğimiz kısa zaman aralığında değişiyordu. Tek kanallı televizyonla, tek olan devlet radyosuyla film, plak, kaset, gazino dahası sokağa hitap eden endüstrinin karşılaşmasında arabesk arayı hızla açıyordu.

Bütün bu hayhuy içinde çıktı Kibariye. Bir Roman kızıydı ve bu, yaşamında, girdiği piyasada onu iki kat hırpalayan bir olgu oldu. Buna rağmen "Orijinal Çingeneyim" demekten vazgeçmedi. "Şöhret olduktan sonra da Çingeneyim diye çok küçümsendim. Ama ne oldu şimdi? Çingene olmayanlar da çingene oldu; ne yapacaksın?" Hiç

Ciguli dağılan Balkanlar'ın Roman sanatçılarından biriydi. O Türkiye'ye gelirken kardeşi Marin Vasilev, elinde akordeonuyla Almanya'ya gitmişti. Ciguli arabesk müziğe getirdiği farklılıkla kısa sürede tanındı (üstte.) Malatyalı İbrahim Dulkadiroğlu, salt müziğiyle değil, dinleyici kitlesiyle de ilgi çekiyor. Örneğin Karadeniz bölgesinden göç alan Japonya'ya turneler düzenliyor (altta.)

saklamadan söyledi eksiklerini: "Hiç okula gitmedim, Kibariye olduktan sonra dışarıdan bitirdim. Nasıl giderdim ki okula? Biz sekiz kardeş bir halının üzerinde yattık kalktık yıllarca. Annemle babam 30 yıl nikâhsız yaşadı, ben para kazandıktan sonra nikâhlanabildiler."

BİTTİ Mİ ARABESK?

Latif Doğan'nın yanına giderken aklımda Kibariye'nin o buğulu sesinden yayılan, "Kim bilir bu gidişin dönüşü olacak mı / Ah nasıl yollarına bakacağım kim bilir" sözleri vardı. Çünkü şu günlerde pek çok müzik otoritesi "arabesk bitti" diyordu. Dinleyicisinin karşısına yalnızca "Küstüm Show" adlı tv programında çıkmıyordu Latif Doğan, arabesk şarkıcıların geleneğini sürdürerek gece yaşamında da onların yaygın deyişiyle "sahne alıyordu."

Bakırköy'de Siyami Usta'nın mekânında buluştuğumuzda, "bitti deniyor arabesk için" dedim. O bütün enerjisiyle güldü. "Yanılıyorlar" dedi; "tam tersine arabesk zirvede." Şaşkınlığımı görünce. "Yalnızca şu kadarını söyleyeceğim. Bugün sahneye çıkan hangi popstara bakarsan bak, her biri sahnede mutlaka birkaç tane arabesk parça okuyor. İnsana ulaşmada biçim

Latif Doğan, son dönemde yaygın olduğu üzere her yeni çalışması için bir klip çekiyor. "*Yar Gelecek*" adlı çalışma için hazırlanan klibin bir kesiti İstanbul Çatalca'da geçiyor (üstte.) İbrahim Tatlıses, "Senfonik Arabesk" başlığıyla İstanbul'da Açıkhava Tiyatrosu'nda dinleyicilerin karşısına çıktı (altta.)

değiştirdi diyebiliriz ama bitti mi? Asla."

Latif Doğan devam ediyor: "Ben müziğe 11 yaşımda başladım. Düğünlerde darbuka çaldım. O gün bugündür, arabesk için hep bir şeyler söylendi. Ben biraz para kazanınca Adıyaman'da bir radyo açtım. O deney bana öğretti ki insanlara ulaşabilirsen belki değişiklikler olur, ama tükenmezsin."

Ben değişikliklerin ne tarafa doğru olduğunu anlamaya çalışıyorum; Doğan şöyle diyor: "Ben, "*Küstüm*", "*Yar Gelecek*" gibi albümler yaptım. Bunlar beni her bakımdan gönendirdi. Bugün Türkiye'nin

farklı yerlerinden insanlar beni dinlemek için uzun yollara, meşakkatlere katlanarak geliyor. Ama şimdi yeni kuşaklar, farklı sohbetler, espriler var. Mesala yeni parçalarımdan birinin adı: "*O Kedi Buraya Gelecek*." Biz arabeskçiler sadece insanlara müzik vermiyoruz, onlardan alıyoruz da."

Latif Doğan ile sahneye çıkacağı geç saatlere kadar konuştuk. Bir ara konuştuklarımızın yetip yetmediğini sordu. Ben "daha ne olsun" dedim. Doğan, bu cümleyi yazdı. "İşte" dedi "bir şarkının adı da senin dilinden döküldü." Şimdi merakla bekliyorum.

Şair dostum Özgün Enver Bulut'la birlikte gittik Hakkı Bulut'un yanına. Saadet Bulut'un sofrasında başladık konuşmaya. "Bitti mi?" diye sordum arabeskin duayenlerinden Bulut'a: "Ben şimdi 61'inci albümümü yaptım. "*İkimiz Bir Fidanın Güller Açan Dalıyız*" diyerek çıkmıştım yola, aradan yarım asırı aşkın bir zaman geçti. Eğer benim o ilk şarkımı insanlar dinlemekten vazgeçerse, bıkarsa ben de bittiğine inanırım." Biraz duraksadıktan sonra: "Şimdi herkes piyasadaki popa bakarak bittiğini sanıyor arabeskin. Fakat işin ilginci, anlamıyorlar benim bestelediğim bir parçayı ben söyleyince arabesk, popçu söyleyince pop sanıyorlar."

Hakkı Bulut: "Bizim yaptığımız müzikte bir muhalafet var. Örneğin ben ağalık düzenini,

yoksulluğu eleştiren, gecekonduları anlatan parçalar yaptım. Bunun için, 12 Eylül'de işkence gördüm. Gözümün önünde insanları öldürüldüler." Susuyor bir zaman. Susuyoruz. "Yüzbinlerce insan bu şarkılarla nefes aldı, alıyor." Sonra sohbetin başına dönüyor: "Sen "bitti mi" diyorsun; insanın çaresizliği biterse arabesk de biter" diyor.

Müslüm Gürses adı, "konserlerinde kendilerine jilet atanlarla birlikte anılır oldu. Oysa o buna tepeden tırnağa karşıydı. Fakat magazin basınıyla, bu olaydan reklam elde etmek isteyen yapımcılarla başa çıkamadı. İstanbul Elmadağ'da bir konuşmamızda; "Blues'un, jazz'ın tarihiyle arabeskin kaderi benziyor. Beyazların eline geçince yükseliyor." Gülmüştük. "Hah işte ben de bu nedenlerle jazz yapayım" dedim ve giriştim. Bakalım nereye varacak ucu." O koca kahkahasıyla sarılmıştı bana. Şimdi de öyle duruyor aklımda.

Anahit'le bitsin bu yazı; insanı ve müziği anlamaya çalışan o zarif akordeoncu madamın hatırasıyla ve Müslüm Baba'nın sözleriyle: "Şu yarada kan olsaydım olsaydım / dökülüp ziyan olsaydım olsaydım / Şu dünyada yerim yokmuş, yokmuş / Keşke bir yalan olsaydım, olsaydım." Arabeskin bugünkü sakinliğine ve geçmişine bakınca, içinden sahici adamların çıktığını de görüyorum, yalan olanları da çıktığını da. Arabesk belli ki bitmedi, bakalım başka neler çıkacak ●

Arabesk dünyasının şatafatı değişik biçimlerde çıktı karşımıza. Şarkıcı Ebru Yaşar'ın magazin basınına açıklamalar yapma biçimi de bunun bir yansıması oldu (üstte.) Küçük Emrah adıyla müzik piyasasına giren Emrah Erdoğan, müziğe ilk başladığı günlerin gazetecilere anlatıyor (altta.)

Macahel, Artvin'in Borçka ilçesinde, Gürcistan sınırında bir yörenin adı. Daha sonra buraya Camili denmiş; altı köyden oluşuyor. Bu köylerden biri de Kayalar. Tarım ve hayvancılıkla geçinen köy, yazın serin ve nemli bir ikliminin hâkim olduğu bir coğrafyada yer aldığından hem yeşilin bin bir tonuyla süslü, hem de üzerinden sis hiç eksik olmuyor.

MACAHEL - ARTVİN

SINIRDAKİ CENNET

Orada, Türkiye'nin en kuzeydoğusunda, tam Gürcistan sınırında altı köy var; hepsi de derin yamaçlara asılı duruyor. Merkezde Camili'nin yer aldığı bu köylerden her biri kendi başına bir serüven… Artvin-Borçka'daki Macahel Vadisi büyülü bir kapı gibi keşfedilmeyi bekleyen coğrafyalara açılıyor.

YAZI: UĞUR BİRYOL / FOTOĞRAFLAR: SALVATOR BARKİ

Karçal Dağları Artvin ilinin Borçka ile Şavşat ilçelerini birbirinden ayıran bir dağ silsilesi. Zirvesi 3 bin 428 metre yüksekliğinde. Uzantıları Macahel yöresine kadar sokulan Karçal Dağları, uygun hava koşullarında eşsiz manzaralar sunuyor.

Doğu Karadeniz'in en doğusuna doğru ilerlediğinde, gizemi giderek artan başka bir dünyaya doğru yol alır gezgin. Keşfetme duygusunun had safhaya ulaştığı bir mecrada, bilinmeyene doğru giderek, hem kendi keşfini, hem coğrafyanın büyüsünü anlamlandırmaya çalışır. Karadeniz'in farklı güzelliklerdeki vadilerinde değişik bir kültür ve farklı bir yaşam sürer. Bunun kimileri insanlar tarafından kirletilmiş olsa da, ne iyi ki hâlâ keşfedilmemiş ya da el değmemiş yerleri de var. Camili ya da eski adıyla Macahel, bu gizemli coğrafyanın en merak edilenlerinden biri olagelmiştir hep. Karakteristiği Anadolu, kültürü Gürcü, ama temeli Karadeniz olan bu bileşim coğrafyası, tepeleri aşıp, uzun yollardan sonra ona vardığınızda size, kendi içerisindeki masalın ne kadar renkli olduğunu fısıldar.

Yolunu sahil tarafından buraya düşürüp, yüksek geçitleri aşıp geldiğim ilk günü hatırlıyorum. Sol tarafta görkemli Karçallar ve boylu boyunca yamaca serpiştirilmiş, geniş çatılı, balkonlu, ahşap sevimli evler… Önlerinde uzanan mısır tarlaları, yamaçlarında asırlık gürgen ağaçları... Bir sükûnet haliyle etrafınıza baktığınızda, zamanın durduğunu hissediyorsunuz. Öyle bir sessiz, öyle bir sakin ve huzurlu...

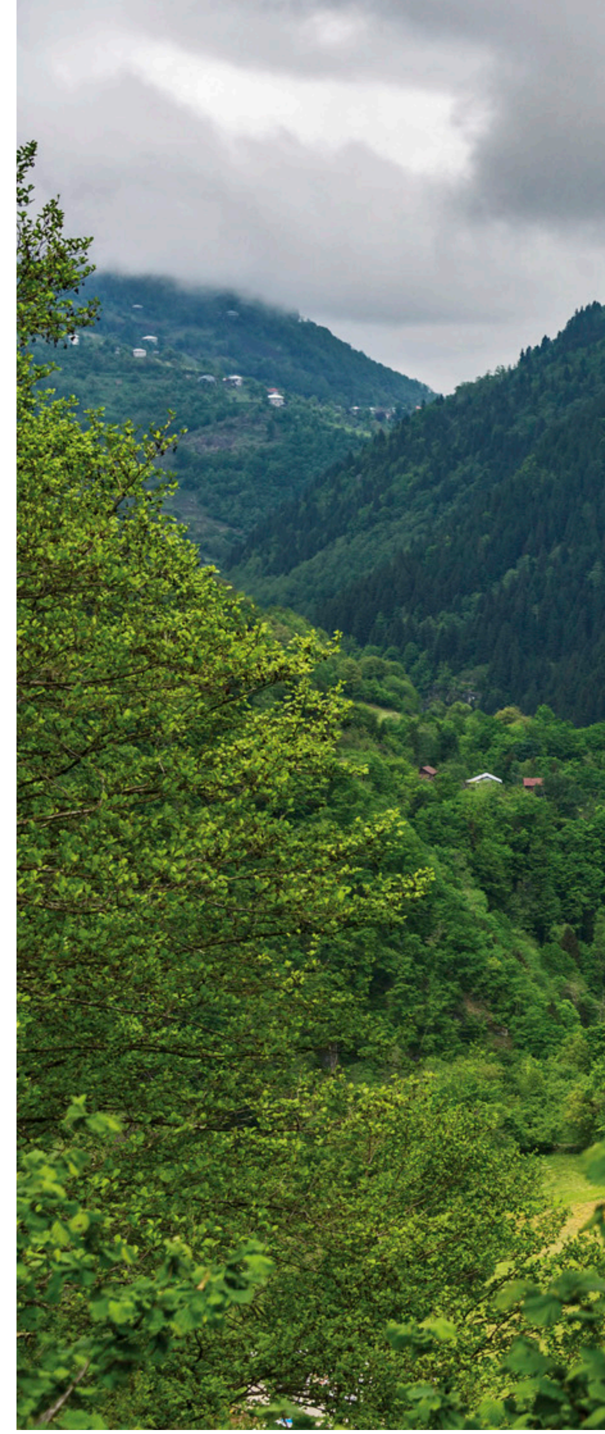

Kelime anlamı olarak bakıldığında, Gürcüce bir ad olan Macaheli, halk etimolojisine göre "maca" (bilek) ve "heli" (el) sözcüklerinden oluşuyor. Gürcüce "ca" kuyu, çukur anlamına gelir. Macaheli sözcüğünün gövdesi "ca"dır. Macaheli'ye yukarıdan bakıldığında, buraların bir kuyuyu andırdığı görülür. Bugün genel olarak bakıldığında Macahel olarak anılan bölge, esasen 12 köyden oluşuyor. Ama bu köylerin sadece altısı Türkiye sınırları içerisinde, kalanları da Gürcistan tarafında. Aslında bir kestane ağacının yaprağının bir yüzünü bize, bir yüzünü onlara bırakmış anlaşmalar… Coğrafya aynı, kültür aynı, dil aynı, kader aynı. Yılın altı ayını karlar altında geçiren, dünyayla iletişimini yine komşu üzerinden sağlayabilen aynı coğrafyanın insanları… Kimlik, onları ayırt eden bir fonksiyon sadece. Ne olursa olsun, büyünün önünde hiçbir engel kalmıyor. Coğrafyanın birleştiriciliği, akordeonun ninnili sesinde insanı eşitliyor.

Macehel denilen yörenin bugünkü adı Camili; buradaki ilk köyün adı da Camili. Köyün girişinde, sınıra en yakın bölgede, çok eski ve kalem ve ahşap işçiliğiyle ön plana çıkan çok eski bir cami var. Bu cami, selde yıkıldıktan sonra, II. Mahmut döneminde tadilattan geçirilmiş ve köylüler evlerindeki ahşap malzemeleri buraya bağışlayarak, caminin tamamlanmasını sağlamış. Caminin

Yöredeki yerleşim yerleri arasında dere geçişlerinde kullanılan köprüler çoğunlukla Camili Köyü'ndeki gibi basit ama hoş (en üstte.) Yazları yağışlı, nemli ve serin olan Macahel yöresinde hayatın ayrılmaz bir parçası olan sis ormanları, yolları, vadileri ansızın basabiliyor (üstte.)

Yöredeki en sevimli camilerden biri Maralköy'deki İremit Camii. İlk yapılış tarihi bilinmiyor, ama 1965'te yıkılıp yeniden yapılmış. Ahşap caminin içi oymalar ve boyamalarla süslü.

hemen altında, eski zaman kasabalarını andıran sıra sıra dükkânlar var bunların ahşap olması sevimliliklerini bin kat daha arttırıyor. Dükkânların içerisinde birilerini görmek nerdeyse imkânsız çünkü çoğu kapalı, sadece bal hasadı zamanında bal satış reyonu olarak kullanılan minik dükkân açık oluyor, o da her zaman mümkün değil. Bir de sınıra yakın mini bir bakkal bulunuyor köyde, bunun dışında alışveriş yapacak bir yer yok. İyi ki de yok, çünkü alışveriş kültürünün girdiği yerlerin ne hale geldiği hepimizin malumu.

Bugünün coğrafi sınırları içerisinde girişinde Camili Köyü'nün yanı sıra, beş köy daha yer alıyor bölgede. Sırasıyla Camili (Hertvisi), Düzenli (Zedvake), Efeler (Eprati), Kayalar (Kvabistavi), Maralköy (Mindieti) ve Uğurköy (Akria.) Bu köylerin her birine araçla ulaşmak mümkün ancak yükseklerdeki yaylalarının çoğuna hâlâ yürüyerek gidilebiliyor. Bu yaylalardan biri olan Gorgit, yaşlı anıt ormanların içerisinden yaklaşık dört saatlik bir yürüyüşle ulaşılan, otantikliğinden zerre bir şey kaybetmemiş, evlerinin üstü ince ahşap örtülerle kaplı bir yayla olarak günümüze kadar ulaşmış. Gorgit, bölgeye gelen ziyaretçilerin yürüdüğü yaylaların başında geliyor. Gorgit dışında, gidilen yaylalardan biri de Lekoban. Bir pansiyonun da yer aldığı Lekoban'dan yukarılarda, buzul gölleri yer alıyor. Lekoban gibi yaylaların florası da oldukça zengin. Zaten Macahel bölge olarak da değişik türde yaşlı ağaçlara ev sahipliği yapıyor.

Vadinin yaklaşık yüzde 70'i ormanlar ve meyve ağaçlarından oluşuyor. Gürgen, kestane, ıhlamur, çam gibi ağaç türlerinin yanında karayemiş, dağçileği, muşmula, fındık, elma, hurma, ayva, vişne, kiraz, dut, ceviz gibi farklı meyveler yetişiyor.

VAHŞİ BAYIRLARIN MARAL'I

Macahel köylerinin içerisindeki Kayalar Köyü, adeta bir seyir terası gibi. Karçallar tüm görkemiyle açık bir havada izlenebilir. Efeler Köyü de bölgenin önemli yerleşimlerinden biri. Gürcü kraliçesi Tamara tarafından yaptırıldığı söylenen kemer köprüler hâlâ köyde duruyor, hatta bir tanesinin altından geçiyorsunuz Kayalar Köyü'ne giderken. Macahel dereleri ise oldukça berrak akıyor. Su, burada Tanrı'nın esirgemediği en önemli yaşam kaynağı olarak göze çarpıyor. Kuraklık diye bir şey söz konusu değil, çünkü zaten yağmur ormanlarının içerisinde yaşıyorsunuz adeta. Macahel köylerinin en karakteristiklerinden olan Maral'a çıkarken bunu daha iyi anlıyorsunuz.

Belirli bir bölgeye kadar araçla yapılan yolculuktan sonra, asırlık gürgenlerin arasından geçen patikayı takip ederek, Maral'ın derinliklerine doğru yol alıyorsunuz. Dik patikadan aşağı vardığınızda ise karşınızda, sizi alıp bambaşka bir duyguya bırakan bir şelaleyle karşı karşıya kalıyorsunuz. Maral Şelalesi, vahşi orman örtüsünün içerisinde adeta kristal bir tül gibi dökülüyor. Çok

Gürcistan sınırının hemen dibindeki Camili Köyü (Gürcüceden gelen eski adı Hertvisi), aynı vadide yer alan beş köyle birlikte oluşturdukları bucağın da merkezi. Camili'de ekonomi tarım ve hayvancılığa dayanıyor. Köyün girişinde kalem ve ahşap işçiliği ön plana çıkan eski bir cami de yer alıyor.

KRİSTAL TÜL

Maral Şelalesi, Maralköy'ün birkaç kilometre kuzeydoğusunda. Ona ulaşabilmek için araçla yapılan yolculuğun ardından asırlık gürgenlerin arasından geçen patikayı da adımlamak gerekiyor. Vahşi bir ormanın içinde kristal bir tülü andıran şelale yaklaşık 60 metreden dökülüyor.

BU KEŞFİ TAMAMLAMAK İÇİN KALEMLE ÇİZİLMİŞ KADAR GÜZEL EVLERİN ARASINDA YÜRÜMEK GEREKİYOR.

uzaklardan bir ses gibi sizi davet eden bu orman büyüsünün daha yakınına varmak ve kıyısında yüzmek isteği uyanıyor bedeninizde, o halde biraz daha yol almanız gerekecek. Şelalenin dibine vardığınızda görkemin daha bir farkına varıyorsunuz. Bu kısa gibi görünen maceralı etkinlik işte tam orada nasıl bir yerde olduğunuzu size fark ettiriyor. Derin ormanların içerisinde bir rüyadasınız. Belki de hiç uyanmak istemiyorsunuz.

Tekrar yukarıya doğru tırmandığınızda, bir seyir terasında köylülerin yaptığı çayı yudumlayarak, anın tadına varıyorsunuz. Maral dünyasından çıkmak hiç kolay değil, yol kenarlarındaki evlerde insanlar tarlalarında çalışıyor, inekler gelişigüzel yayılıp otlama özgürlüklerinin tadını çıkarıyor. Kalemle çizilmiş kadar güzel, dağınık evlerin arasında yürüyerek, bu keşfi tamamlamak, doğanın insana sunduğu en büyük nimetlerden biri. Maralköy sınırları içerisinde kalan bir de küçük cami var: İremit Camisi. Bu camiyi görmeden dönmek olmaz. İçerisindeki ahşap işçiliği göz kamaştırıcı, ayrıca rengârenk. Yöre insanı renkli yaşamlarını, dualarını burada birleştiriyor adeta.

Bir dünyadan bir başka dünyaya yolculuk ederken, yamaçlardaki kestane ağaçlarının dinginliğini yaşıyor insan. Altta yüzyıllardır sükûnetle akan berrak Macahel Deresi, Karadeniz'e kavuşmadan selamlıyor insanlarını. Böylesi önemli bir bölgenin başında bazı sıkıntılı durumlar da yok değil. Yeşil Yol denilen proje Macahel'in binyıllık sessizliğini iş makineleriyle zaman zaman delse de, yine doğa direniyor. Doğayla insanın yazılmamış öyküsü, yok edicilikle, kıyımla nereye kadar varacak, elimizde ne kalacak, çocuklarımıza nasıl bir gelecek bırakacağız soruları da, bu sınır köyünde insanın zihnini meşgul ediyor. Oysa şu görkemin karşısında, insan ne kadar küçük kalıyor? Tavandan tabana kadar bir yaşam döngüsünün hırs uğruna yok edilmek istenmesine kimsenin itirazı yok gibi. Oysa bir ağaç gibi düşünse insan kendini ve baltayı kendi gövdesine vurduğunu anlasa… Belki o zaman bir şeyler değişebilir.

DOĞANIN ŞİFASI, DAĞIN BEREKETİ

Macahel bölgesinin köylerinde, artık biraz da talepten kaynaklandığından yavaş yavaş turizmle ilgili hamleler de göze çarpıyor. Ev pansiyonculuğu ile başlayan turizm atağıyla, bölgeye gelen ziyaretçilerin konaklama sorunu çözülmüş. Bu konuda öncülük eden aileler var özellikle ve bölge

Macahel Vadisi içerisinde yer alan altı köyden biri de Efeler. O da eski bir Gürcü yerleşimi. Orman ve sis manzaralı köyde bir süre kalmak, huzurun ne olduğunu deneyimlemeye yetiyor.

Karçal Dağları manzaralı Kayalar Köyü de Macahel'in diğer beş köyü gibi eski bir Gürcü yerleşimi; ayrıca beş köy arasında nüfusu en az olanı. Kış mevsiminde bu köyler üç metre karla kaplanıp baharda yeniden doğuyorlar.

onların sayesinde biraz daha görünür hale gelmiş. Yamaçlara kurulmuş köylerde konaklamak, sabahleyin köyün zengin kahvaltısıyla güne başlamak, tüm günün yorgunluğunu yine bölgenin eşsiz yerel mutfağıyla taçlandırmak, bu kazanımlardan biri. Hoş bölge insanı misafirperver bir yapıya sahip; ola ki yolunuzu düşürdünüz, kimse size kapısını kapatmaz, oldukça sıcak insanlar.

Daha çok Efeler ve Maral köylerinde bulunan pansiyonlarda, köy evinin tüm huzurunu deneyimlemek mümkün. Kuzinede pişirilmiş mısır ekmekleri, karalahana sarması, silor mantısı ve tatlısı, köy yoğurdu, patatesli kabaklı yemeklerle zenginleşen sofralar, sabahları tereyağıyla balla tam bir şölene dönüşüyor. Zorlu coğrafyadan kendilerine farklı bir kültür evriltmeyi başaran bölge halkı, kendileri nasıl yaşarsa gelenlere de onu yaşatma derdinde. Ticarileşmiş bir zihniyetle turizm yapmamaya ve ziyaretçileri kendi evlerinde ağırlama anlayışına sahipler hâlâ. Bu çok önemli çünkü ticarileşen zihniyetin bizi nereye götürdüğü, coğrafyaya ne kadar zarar verdiğini yıllarca deneyimlemişiz. İnsanların kendi coğrafyalarında kendi imkânları ölçüsünde bir şeyler yapma çabası göstermesi mühim.

TEK BİYOSFER REZERV ALANI

Macahel, yaban yaşam sahası bakımından da oldukça zengin. Alakarga, karatavuk ve değişik türlerde serçenin yanı sıra mevsimsel olarak göç eden guguk ve bıldırcınlar yaşamlarını burada sürdürür. Atmaca, kuzgun, şahin gibi yırtıcı kuşlar da bölgenin 300 yıllık ağaçlarına uyum sağlayanlardandır. Boz ayılar, gündelik yaşamda en çok karşılaşılan hayvanların başında gelir. Gündüz insanların dolaştığı yerlerin akşam ziyaretçisidirler. Ayılarla beraber yaban domuzu, çakal, tilki, ceylan, tavşan, yaban keçisi gibi hayvanlar da bölge faunasının türlerindendir. Bunca tür çeşitliliğinin bir arada yaşamını sürdürdüğü zengin coğrafyanın koruma altına alınması da şüphesiz çok önemli. Geçmiş yıllarda bölgenin balları ve Kafkas arı ırkıyla ilgili koruma ve geliştirme projesi yapan TEMA Vakfı'nın ardından,

Yöredeki her tepede bir yaşam izi bulunuyor, Efeler Köyü'ne bağlı ama ondan kilometrelerce uzaktaki Altınkaya Mahallesi gibi. Dik yamaçlardaki tarlalar buralarda yaşayanların önemli geçim kaynakları.

bölge 2005 yılında "Biyosfer Rezerv Alanı" ilan edildi. Bu konuda çalışmalar yürüten ve komitede yer alan uzman Biyolog Yıldıray Lise şunları söylüyor: " Uluslararası önem taşıyan kara ve su ekosistemlerine sahip alanlar Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO), İnsan ve Biyosfer Programı kapsamında Biyosfer Rezervi olarak ilan edilir. Bu alanların temel amacı doğal kaynakların korunmasına yönelik sistemler ve modeller geliştirmek ve biyosfer rezervlerin içinde veya çevresinde yaşayan halk için sosyo-ekonomik alternatifler ve fırsatlar yaratmaktır. Türkiye'nin dokuz orman sıcak noktasından biri olan Camili (Macahel) havzası, Türkiye'nin ilk ve tek biyosfer rezervidir. Sürdürülebilir kalkınma ve ekoturizm konularında örnek çalışmalarla Türkiye'de doğa koruma ve kalkınmanın bir arada olabileceğini gösteren en önemli bölgelerinden biri haline gelmiştir."

ATLAS KARTOGRAFYA SERVİSİ

MACAHEL'E YOL DÜŞÜRÜN

Çok uzaklarda gibi görünse, biraz zahmetli de olsa, istenildiğinde ulaşılabilen Macahel bölgesini insanların görmesini isterim. Doğanın sükûnetini, bölgenin zengin kültürünü, coğrafyanın renkli sakinlerini, asırlık ağaçları, suları, ormanı, arıları… Doğaya dair ne varsa, her şeyi insanlar görsün ki, sahip olduğu hayatın kıymetini bilsin isterim. Bir coğrafyayı baştanbaşa dolaşıp, hayatı anlamlandırabilmek adına en çok da. Macahel, bize Karadeniz Bölgesi'nin tek tip olmadığını gösteren çok önemli bir havza. Bilindiği varsayılan Karadeniz'den bambaşka bir Karadeniz daha var içerilerde. O dünyayı keşfetmek gerek ●

Gladyatörler kullandıkları silah, zırh, miğfer ve kalkanlara göre farklı isimler alıyordu. Roma'nın Terme di Diocleziano Müzesi'ndeki rölyefte "retarius"a (yere düşmüş gladyatör) karşı zafer kazanmış "secutor" görülüyor. Retarius Deniz Tanrısı Neptün'ün üç başlı mızrağı trident, Roma hançeri pugio ve bir balık ağı ile dövüşüyordu. Secutor, miğferindeki iki küçük göz deliği nedeniyle sınırlı bir görüşe sahipti (üstte.) Gladyatörler, yüzyıllar boyunca insanları etkiledi. Jean-Leon Gerome (1824- 1904) tablosunda imparatoru selamlayan gladyatörleri konu almıştı (sağda).

Dövüşün Köleleri

Hayvanların karşısına ellerinde bir tek mızrakla çıkarlardı; bazen bir ayıyla, bazen de aslan ya da leoparla dövüşürlerdi. Arenaya çıplak ayakla çıkarlar, birbirleriyle dövüşürken değişik silahlar kullanırlardı. Köle, esir ve itibarsız kişilerdi, ama onlardan hep Roma'nın "ideallerini" sergilemeleri beklendi; cesaret, disiplin, şan ve zafer tutkusuna sahip olanlar döneminin yıldızı oldu.

YAZI VE FOTOĞRAFLAR: ALPER GÜNAY

AVE CAESAR! MORITURI TE SALUTANT CAESAR! / JEAN-LEON GEROME

Arenanın Hayaleti

Günümüzde İtalya'nın başkenti Roma'nın en çok ziyaretçi çeken köşelerinden Colosseum, antik dönemde gladyatör dövüşlerinin başlıca adresiydi. İnşası İS 80 yılında tamamlanan devasa amfitiyatro büyük bir törenle açıldı ve kutlamalar 100 gün sürdü. Gladyatörlerin ölüm kalım mücadelesine çıktığı arenanın altında ise koridor ve mahzenlerden oluşan geniş, karanlık bir bodrum uzanıyordu.

Şimdi duvarlarında neşeli kahkahaların yankılandığı devasa yapı Colosseum'dan bir zamanlar aslanların kükremeleri, dehşet içindeki insanların çığlıkları, seyircilerin kimi zaman öfkeli, kimi zaman da coşku dolu haykırışları yükseliyordu. Gladyatörler burada güç ve cesaret sınavına çıkıyor, binlerce kişinin gözü önünde birbirleriyle ölümüne mücadele ediyordu… İtalya'nın başkenti Roma'nın ortasında, dünyanın en büyük antik amfitiyatrosunda dolaşırken bunlar geçiyordu aklımdan. Colosseum'un serin koridorlarında yürümüş, tüm arenayı görebileceğim bir yer bulmaya çalışmıştım ama buna pek olanak yoktu. Gladyatör dövüşlerinin sona ermesinden yüzlerce yıl sonra burası tekrar insanların gözdesi haline gelmişti ama bu kez amaç geçmişe duyulan merak ve keşfetme arzusuydu.

Kalabalıktan uzaklaşıp daha sakin bir yere geçtim. Yüzlerce yıl boyunca depremlere ve yangınlara direnen, inşaat malzemesi elde etmek amacıyla ağır şekilde yağmalanan Colosseum her şeye rağmen 1936 yıldır ayaktaydı. "Bir milyon insan öldürüldü burada" diye anlatıyordu yanından geçtiğim grubun rehberi. Abartılı bir bilgiydi bu, ama tam sayı bilinmese de genel olarak bu duvarların birkaç yüz bin insanın ve sayısız hayvanın ölümüne tanık olduğu kabul ediliyordu.

Colosseum, Roma İmparatorluğu'nun efsanevi gladyatör dövüşleriyle ünlü bir mimarlık başyapıtıydı. En büyük gladyatör okulu Ludus Magnus'tan yeraltı tünelleriyle gelip asansör sistemi sayesinde bir anda arenanın ortasında beliren gladyatörleri hayal etmek çok da zor değil burada. Gladyatörler arenaya çıktığı anda insanların büyük bir heyecana kapıldığını, yoğun tezahürat yaptığını, tüm yapının inlediğini tahmin etmek de.

Gladyatörler Roma kenti başta olmak üzere imparatorluğun birçok bölgesinde 600 yıldan fazla süre arenaya çıktı ve birbirleriyle ya da vahşi hayvanlarla dövüştü. Gözümüzde şöyle bir sahne canlandıralım: Romalıların aylardır sabırsızlıkla beklediği oyunlar sabah saatlerinde nihayet başlıyor. Programda sırası gelen hayvanlar meşalelerin aydınlattığı, geniz yakan dumanların sardığı karanlık tünellerden yukarı çekiliyor. Arenaya kuzey ormanlarında yakalanmış bir ayıyla ona zincirle bağlanmış iri bir boğa çıkarılınca seyirciler büyük bir coşkuya kapılıyor…

Bir villada bulunduktan sonra Roma'daki Borghese Galerisi'nde sergilenmeye başlanan mozaikte hayvanlarla dövüşen bir gladyatör (bestarius), elindeki mızrakla bir leoparı öldürürken görülüyor. Roma'da bu konuda uzmanlaşmış, yalnızca "bestarius" ve hayvan avcısı "venatore" yetiştiren Ludus Matutinus adında bir gladyatör okulu bulunuyordu.

Colosseum'da sabah programının ilk saatlerinde vahşi hayvanlar birbirleriyle dövüştürülürdü. Sonra evcilleştirilmiş sirk hayvanları hünerlerini sergilerdi. Ardından sıra "venatio" denen ava gelirdi. Arenaya salınan yaban domuzu, zürafa, tavşan, deve kuşu gibi hayvanlar avcılar tarafından öldürülürdü.

Avdan sonra arenaya "bestarius" denen ve hayvanlara karşı dövüşen gladyatörler çıkardı. Bestarius bazen bir ayıya, aslana ya da leopara karşı dövüşürdü. Bunun için tek silahı mızraktı. Ancak

özellikle ayı, aslan gibi hayvanları tek mızrak darbesiyle öldürmek zordu. Bazen hayvan yaralanır ve bestariusun üzerine atılarak onu paramparça ederdi.

İLK DÖVÜŞ

Üç çift gladyatörün İÖ 264 yılında, Roma konsüllerinden Junius Brutus'un cenaze töreninde ölümüne yaptığı dövüş, tarihte kayıtlı ilk gladyatör dövüşüdür. Ancak gladyatör dövüşlerinin kökeni konusunda kesin bir bilgiye sahip değiliz. "Munus", Etrüsk dilinde "görev" anlamına geliyordu. Ölülerin ruhlarını yatıştırabilmek için kan dökülmesi gerektiğine inanıldığı için, gladyatörler akıttıkları kanlarıyla onuruna dövüştükleri kişiye karşı bir görev yerine getirmiş oluyordu. Homeros, *İlyada* destanında Akhilleus'un, ölen Patroklos için esir alınan 12 Troia savaşçısını kurban ettiğini yazar. Yunanlılar gibi Romalılar da insan kurban etmeye yabancı değildi. Kartacalı general Hannibal'e karşı İÖ 216'da Cannae Savaşı'nı kaybettikten sonra umutsuz bir duruma düşmüş olan Roma, -muhtemelen Savaş Tanrısı Mars'a- sunulmak üzere insan kurban etmişti.

Etrüsk mezarlarında gladyatörlere ilişkin bir bulguya rastlanmamış olması kimi kaynaklara göre gladyatör dövüşlerinin bu kültürden geldiği iddiasını zayıflatıyor. Lucania ve Campania'da

Roma'daki Gruppo Storico Romano adlı gladyatör okulu, ziyaretçilerine bu antik dövüşçülerin nasıl bir eğitimden geçtiğini gösteriyor. Okuldaki bir eğitmen hoplomachus gladyatörünün miğferi (galea), murmillo kalkanı (scutum) ve yine murmillo kılıcı (gladius) kuşanmış.

bulunan ve İÖ 4. yüzyıla tarihlenen mezar resimlerinden birinde tasvir edilen silahlı dövüşçülerin cenaze töreninde birbirleriyle olan mücadelesi ve buna bir hakemin eşlik etmesi bize, gladyatör dövüşlerinin kökeninin Etrüsk yerine, Campania kültürüne dayanıyor olabileceğini de gösteriyor.

Kökeni ne olursa olsun zamanla gladyatör dövüşlerinin amacı farklılaştı, dövüşler ölenlerin ruhunu yatıştırmak yerine halkı eğlendirmek ve politik güç sağlamak amacıyla yapılır oldu.

"Ludus" adı verilen gladyatör okullarının insan kaynağı genellikle suçlular ve köleler olsa da özgür kişilerden gönüllü olarak gladyatörlüğü seçenler de vardı. Bu kişiler ne kadar süreyle, hangi koşullarda, ne tür bir gladyatör olarak, hangi sıklıkta dövüşeceklerini, nerede yaşayacaklarını (özgür kişiler, kölelerin aksine gladyatör okulundaki koğuşlarda yaşamak zorunda değildi), kazançtan ne kadar pay alacaklarını ve diğer şartları okulun sahibi olan "lanista" ile karşılıklı imzaladıkları bir sözleşme aracılığıyla belirlerdi. Özgür kişilerin gladyatörlüğü seçmesinin en büyük nedeni yoksulluktu.

MUHTEŞEM COLOSSEUM

Neron'dan sonra imparator olan ve Colosseum'un inşasını başlatan Vespasianus, asıl adı Amphitheatrum Flavium olan yapının tamamlandığını göremeden İS 79'da öldü, yerine oğlu Titus geçti. Colosseum, 80 yılının Haziran ayında

Gladyatör oyunlarının bir parçası olan vahşi hayvan avı (venatio) için arenalara yaban hayvanları getirilirdi. Colosseum'da o dönemlerden kalmış bir yaban domuzu çenesi ve hemen arkasında yine bir yaban domuzu kafatası sergileniyor.

100 gün süren oyunlarla açılacaktı. Yüksekliği 50 metreyi aşan Colosseum, Roma'nın o güne dek gördüğü en yüksek ve görkemli yapıydı (yüksekliği günümüzün 15 katlı binalarına eşdeğer). Tam sayı bilinmese de kaynaklar genellikle 50 bin ila 65 bin arasında değişen bir seyirci kapasitesinden söz eder. Yapıldığı tarihte, arenanın altında koridorlar yoktu, bu bölüm Domitianus döneminde eklendi.

Ölüme mahkûm suçlular ve köleler öğle vakti idam edilirdi. Gösteriyi düzenleyenler, seyircilerin ilgisini canlı tutabilmek için mahkûmları mitolojik birer kahramana dönüştürmek de dahil birçok farklı yöntem uyguluyordu. Sık sahnelenen öykülerden biri Orpheus'unkiydi. Eline lir tutuşturulan bir mahkûmdan, karşısına çıkarılan aç ayıyı lir çalarak Orpheus gibi büyülemesi beklenirdi. Ancak öykü mitolojidekinden farklı olarak, mahkûmun ayı tarafından parçalanmasıyla sona ererdi.

Sık kullanılan bir diğer yöntem de arenaya iki mahkûmun çıkarılması ve birinin eline bir kılıç tutuşturulmasıydı. Savunmasız mahkûm hayatta kalabilmek için kaçmaya çalışır ama kısa bir kovalamacanın ardından elinde kılıç olan tarafından öldürülürdü. Ardından, sağ kalanın elinden kılıç alınır ve arenaya çıkarılan başka bir mahkûma verilirdi. Böylece kaçma sırası kovalayana gelirdi. Geriye son mahkûm kalıp bir gladyatör tarafından öldürülünceye kadar bu kovalamaca sürüp giderdi.

En çok ilgi çeken ve merakla beklenense öğleden sonraki gladyatör dövüşleriydi. Bu dövüşlerde

Zafer kazanan gladyatörler bir miktar para ve palmiye dalıyla ödüllendirilirdi.

en iyi gladyatörler genellikle sona saklanırdı. Gladyatörlerin arenaya çıktıklarında, “Yüce Sezar, ölmekte olan bizler seni selamlarız” dediklerine dair yanlış bir inanç var. Bu yanlış inancın kaynağı, Amsterdam Üniversitesi Eski Çağ Profesörü Fik Meijer’in *Gladyatörler* adlı kitabında belirttiği gibi, Romalı tarihçi Suetonius’un *On İki Caesar’ın Yaşamı* adlı eseri. Burada Claudius’un bir deniz savaşını canlandıran 9 bin mahkûmun, ölmeden önce imparatoru bu şekilde selamladığı yazılı. Ancak gladyatörlerin de aynı selamı verdiklerine dair herhangi bir kanıt yok.

MODERN ÇAĞ SAVAŞÇILARI

Günümüz Roma’sında Gruppo Storico Romano adlı gladyatör okulu, gladyatörlerin nasıl bir eğitimden geçtiğini daha yakından görme olanağı veriyor. Eğitmen Mirko Lucino’dan ders almak üzere okula gelenler arasında uzun yıllar boks yapmış, dövüş sporlarına ilgi duyan Amerikalı Keith Marran ve Roma tarihine meraklı küçük yeğeni Lorenz Marran da var. Keith “dövüş sporlarına yatkınım, gladyatör eğitiminde fazla zorlanacağımı sanmıyorum” diyor. Keith ile Lorenz, Colosseum’u ziyaret ettikten sonra böyle bir okulun varlığından haberdar olmuş ve bunun eğlenceli olacağını düşünerek iki saatlik bir eğitim almaya karar vermiş.

Eğitmen Mirko, yeni öğrencilerine okulun gladyatör müzesini gezdirip gladyatör oyunlarının tarihi hakkında bilgi verdikten sonra eğitime geçildi. Birkaç ısınma hareketinden sonra sıra daha ağır bir egzersize geldiğinde, Mirko, omuzlarına aldığı bir kalasla çökme hareketleri yaparak öğrencilerine tam olarak yapmaları gerekenleri gösterdi. Kalasla çökme hareketi, zamanında gladyatörlerin fiziksel güçlerini artıran önemli bir egzersizdi. En çok yapılan çalışmalardan biri de direğin karşısına geçen gladyatörün onunla rakibiymiş gibi mücadele etmesi, tahta kılıcını defalarca ona saplamasıydı. Bu yalnızca silah kullanmada ustalaşmaya yardımcı olmakla kalmıyor,

Roma’daki Altemps Sarayı’nı isimsiz bir gladyatör heykeli süslüyor. Bu, günümüze en iyi durumda ulaşmış örneklerden biri (solda.) Gladyatörler antik Roma dünyasında o kadar popülerdi ki heykelleri, dövüş resimleri, mozaikleri, kabartmaları Romalı zenginlerin villalarında ve yağ kandillerinde boy gösterir, adları sokakta duvarlara yazılırdı. Capua, antik dönemde en önemli gladyatör merkezlerinden biriydi. Kentteki Gladyatör Müzesi’nde bronz miğferler de sergileniyor; önde “murmillo” ve arkada “thracian” gladyatörlerinin miğferleri görünüyor (altta.)

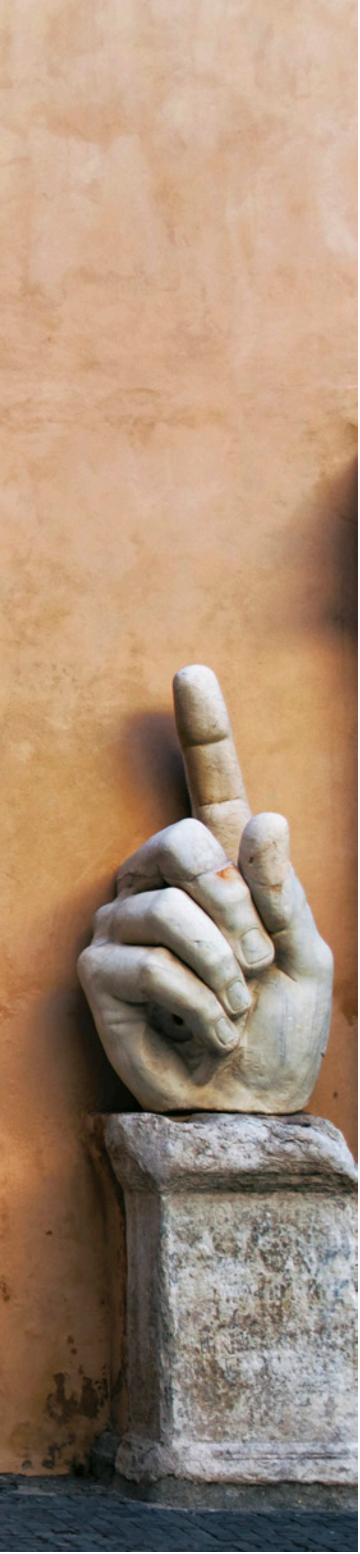

aynı zamanda dengeyi de geliştiriyor, dayanıklılık, güç, hız ve esneklik kazandırıyordu. Gladyatörler arenaya çıplak ayakla çıkardı ve çalışmalarını da bu şekilde yapardı.

SİLAHLAR VE İŞARETLER

Gladyatörler kullandıkları silah, zırh, miğfer ve kalkanlar bakımından kendi aralarında farklılık gösteriyordu ve birçoğu Roma'nın düşmanlarından esinlenmişti. Samnitler ile sonraki yıllarda müttefik haline gelen Roma, Samnite adlı gladyatörden müren balığı anlamına gelen "murmillo"yu türetmişti. Murmillo'nun rakiplerinden biri olan "retarius" türündeki gladyatörün silahları şunlardı: Deniz Tanrısı Neptün'ün üç başlı mızrağı "trident", "pugio" denen Roma hançeri ve balık ağı.

Gladyatör dövüşlerinin 600 yılı aşkın tarihi boyunca 20'den fazla gladyatör türü ortaya çıkmışsa da resimlerde, mozaiklerde, rölyef ve diğer arkeolojik buluntularda en çok rastlananları thracian, murmillo, retarius, hoplomachus, secutor ve provocator'du. Viyana Üniversitesi'nden Karl Großschmidt'in gladyatörler üzerinde yaptığı araştırmalar, kaybeden gladyatörün öldürülmesi kararını

Tarihteki ilk Hıristiyan Roma imparatoru kabul edilen Constantinus'un heykeli Capitol Müzesi'nde sergileniyor. Constantinus, gladyatör dövüşlerinin sona erdirilmesi için adım atan ilk imparatordu, İS 325 yılında Doğu Eyaleti valisine resmi bir belge yollayarak gladyatör okullarındaki suçluların madenlere yollanmasını istemişti. Ama dövüşler bundan sonra bir süre daha devam etti (solda.)

Eğitmen Mirko Lucino, gladyatör okulunun müzesinde hoplomachus'un büyük ve ağır miğferini gösteriyor. Diğer miğferler ise (soldan sağa) thracian ve secutor'a ait (sağda.)

simgeleyen hareketin -yaygın inancın aksine- elin yumruk yapılarak başparmağın aşağıyı göstermesi şeklinde olmadığını, bunun yerine başparmağın boğazı gösterdiğini ortaya çıkardı.

Roma Üniversitesi'nde görevli arkeolog Riccardo Rudilosso'nun, Guiseppe Rudilosso ile birlikte yazdığı "*Gladiatores*" adlı çalışması, Karl Großschmidt'in araştırma bulgularıyla örtüşüyor. Buna ek olarak muhtemelen birkaç farklı hareketin bulunduğunu ve bunların zaman içinde değişmiş olabileceğini belirtiyor Rudilosso. Ona göre, aynı anlama gelebilecek bir diğer hareket de yenilgiye uğrayan gladyatöre indirilen ölümcül darbeyi simgeleyen avuç açık, tüm parmaklar birbirine bitişik bir şekilde elin düz olarak aşağı uzatılmasıydı. Dövüşü kaybedip merhamet dileyen gladyatörün işaret parmağı ileriyi gösterecek şekilde sağ elini yumruk yaparak yukarı kaldırdığını söyleyen Rudilosso, gladyatöre merhamet edilmesini isteyen seyircilerin de "canını bağışla" anlamına gelen "mitte" işaretini, gladyatörün yaptığı şekilde tekrarladığını belirtiyor. Rudilosso eserinde şöyle diyor: "Romalıların ne tür jestler kullandıkları konusunda kesin bir bilgimiz yok, duvar resimleri, mozaik ve rölyefler bize bu konuda yeteri kadar bilgi vermiyor. Ama ne olursa olsun, belgesellerde ve filmlerde görülen, yumrukla birlikte başparmağın yukarıyı ya da aşağıyı gösterdiği hareketin yanlış olduğunu kesin olarak biliyoruz."

LAPA YİYENLER

Gladyatör okullarındaki koğuşlarda yaşayan gladyatörlerin besinleri tahıla ve baklagillere dayanıyordu. Bu nedenle onlara "lapa yiyenler" anlamına gelen "hordearii" denirdi. Oyunların başlayacağı günden önceki akşam, oyunlara sponsor olan "editor"un verdiği şölende et, meyve ve sebze yeme olanağına kavuşurlardı. Bu, ertesi gün arenaya çıkacak gladyatörlerden bazıları için son akşam yemeği anlamına geliyordu.

Baklagillere ve tahıla dayanan diyetleri, ağır çalışmalar sonucu elde ettikleri kaslarını kalın bir yağ

Günün son ışıkları, antik Roma'nın en büyük mimarlık yapıtlarından Colosseum'u akşam renklerine boyuyor. Yüksekliği 50 metreyi aşan amfitiyatro, imparatorluğun o güne dek gördüğü en görkemli yapıydı.

tabakasıyla kaplıyordu. Bu yağ tabakası, kesiklerin sinirlere, damarlara ve kaslara ulaşmasını zorlaştırdığı için istenen bir şeydi. Marcus Aurelius'un özel hekimi Galenos, bu göreve gelmeden önce Pergamon'da (Bergama) bulunan bir gladyatör okulunda hekimlik yapmıştı. Galenos, tahıl ve baklagillerden oluşan beslenmenin yetersiz olduğunu ve bunun aşırı derecede yağlanmaya yol açtığını söylüyordu.Toplum gözünde "infamis", yani itibarsız kişilerdi gladyatörler. Cicero, Marcus Antonius'a ve diğer siyasi rakiplerine hakaret etmek istediğinde onlara "gladyatörler" derdi. Toplum gözündeki itibarsızlıklarına, zor ve tehlikeli yaşamlarına rağmen arenada vahşi hayvanlara atılma, kılıçla ya da çarmıha gerilerek öldürülme cezası almış diğer köle ve suçlulara göre daha şanslıydılar. Çünkü bu yolla hayatta kalma ihtimalleri vardı. Ancak özgürlüğüne kavuşan gladyatörlerin sayısı çok azdı. Birçoğu otuz yaşını göremeden arenada ölüyordu. Gladyatör, biriktirdiği parayla özgürlüğünü satın alsa ya da tahta kılıç "rudis" ile ödüllendirilerek özgürlüğüne kavuşsa bile toplum tarafından dışlanıyor, infamis etiketi yakasını ölünceye dek bırakmıyordu. Vatandaşlığa alınmayan, herhangi bir kamu görevine getirilmeyen gladyatör için yaşamını sürdürmek son derece zordu. Şanslı olanlar ya bir zenginin koruma görevlisi oluyor ya da bir gladyatör okulunda eğitmenlik yapıyordu. Bu olanağı bulamayanlarsa çoğu zaman bir sözleşme karşılığında arenalara geri dönüyordu.

Dövüşü kaybeden gladyatör, sağ işaret parmağını yukarı kaldırarak merhamet dilerdi.

ROMA İDEALLERİ

Ortalama sekiz ile 15 dakika arasında sürdüğü tahmin edilen dövüşlerin başlamasıyla birlikte seyirciler gladyatörlerin üzerine bahis oynardı. Her dövüşe bir hakem eşlik ederdi. Gladyatörlerden biri yaralanırsa hakem hemen müdahale eder ve elindeki sırıkla araya girerek dövüşü bitirirdi. Bazen gladyatörlerin yenişemediği ve dövüşün berabere bittiği karşılaşmalar da olurdu. Dövüş uzarsa kısa bir mola verilebilirdi. Romalı şair Martialis, gladyatör Priscus ile Verus arasında geçen bu tür bir karşılaşmadan söz eder. Martialis, kurala göre gladyatörlerden birinin kalkanını bırakıp parmağını kaldırması sonucu dövüşün sona ereceğini, ancak yenilmemek için ikisinin de buna yanaşmadığını, en sonunda gladyatörlerin yalnızca kazananlara verilen palmiye dalı ile ödüllendirildiklerini anlatıyor.

Dövüşü kaybeden gladyatör, sağ işaret parmağını yukarı kaldırarak "editor"dan (veya oyunu düzenleyen imparatorsa imparatordan) merhamet dilerdi. Oyunun sponsoru, seyircilere döner ve kararını onların isteklerine göre verirdi. Editorun, seyircilerin isteğine uyarak kaybeden gladyatörün öldürülmesi emrini vermesi, seyirciler tarafından bir cömertlik göstergesi olarak algılanırdı. Çünkü ölen gladyatörler için editorun okul sahibi lanistaya ödediği tazminat çok yüksekti. Bir gladyatörün yetişip ustalaşması masraflı, çok zaman ve emek isteyen bir işti. Bu nedenle lanista sermayesini olabildiğince korumaya çalışırdı. Oyunlar öncesi

SPARTACUS

Roma'yı Titreten Gladyatör

Spartacus, İÖ 73 yılında bugünkü İtalya'nın Capua kentindeki gladyatör okulundan kaçıp isyan etti. Diğer kölelerin de ona katılmasıyla karşısına çıkan orduları yenerek Roma Devleti'ni sarstı.

Capua'ya gittiğimde karşımda küçük ve sakin bir İtalyan kenti buluyorum. Ama burası antik dönemde en önemli gladyatör merkezlerinden biriydi; Julius Caesar da burada "Ludus Iulianus" adında bir gladyatör okulu kurmuştu. Capua'nın asıl ünüyse Spartakus'ün Roma'ya karşı isyan ateşini yaktığı yer olmasından geliyor. Kentteki arena onun adını taşıyor ama aslında inşası daha sonraya, Augustus dönemine (İS 1. yüzyıl) dayanıyor. Ancak arkeologların Adriano Meydanı'nın alt kısmında yaptığı kazılar, muhtemelen Spartacus dönemine ait eski bir arenanın varlığını ortaya çıkardı.

Roma ordusunda lejyoner olan Spartacus, ordudan kaçmış ve yakalanarak köle olarak Capua'daki bir gladyatör okuluna satılmıştı. Plutarchos ve Florus'a göre burası çok katı bir okuldu. Gladyatörler, antrenmanları dışındaki zamanlarda hücreden farksız koğuşlarda gün boyu kilit altında tutuluyordu.

Ancak İÖ 73 yılında hiç beklenmeyen bir olay yaşandı; 78 gladyatör, silahları kilit altında tutulduğu için mutfağa girdi ve buradan bıçak alarak güvenlik görevlilerini öldürdü, ardından yüksek duvarları aşarak okuldan kaçtı. Yolda gladyatör silahlarıyla dolu bir yük arabasına rastladılar ve tüm silahları ele geçirdiler. Capua'dan, Herculanium ve Pompeii yakınlarında bulunan ve altı yıl sonra patlayarak bu kentlere ölüm kusacak olan Vezüv Dağı'na geçtiler, zirveye yakın bir yerde kamp kurdular. Roma, bu isyanı başlangıçta pek ciddiye almadı ve bastırması için 3 bin kişilik lejyoner birliğinin yeterli geleceğini düşündü. Birliğin başındaki Gaius Claudius Glaber, dağın eteklerinde kamp yaparak isyancıların kaçış yolunu kapattı. Burası dağın tek geçiş noktasıydı ve gladyatörlerin buradan yapacakları bir saldırıda kazanma şansı yoktu. Ama Spartacus ve adamları, buldukları yabani üzüm asmalarının dallarıyla merdiven yaptı ve bunu uçurumdan sarkıtarak dağdan indi. Romalılar olup bitenden habersizdi. Spartacus ve adamları Roma birliğine arkadan yaklaştı, ani bir saldırıyla onları avladı ve yok etti.

Bu haberin yayılmasıyla birlikte binlerce köle isyancılara katıldı. Sayıları arttıkça kentlere saldırmaya ve önlerine çıkan küçük birlikleri yok etmeye başladılar. Gittikleri yerlerde köleleri özgürlüklerine kavuşturuyorlardı. Orduya katılanlar, Spartacus ve diğer gladyatörler tarafından silah kullanma konusunda eğitildiler.

Roma, bu köle ordusuna karşı ciddi bir şeyler yapmak gerektiğinin farkına varmıştı artık. Konsül olan Gellius ve Lentulus, birlikleriyle yola çıktı. Bu sırada Crixus, Galyalı ve Cermen gladyatörlerle birlikte kölelerin de bir kısmını yanına alarak Spartacus'ten ayrılmıştı. Böylece köle ordusu ikiye ayrılarak güç kaybetti. Gellius, Crixus'un küçük ordusuyla karşılaştı ve onu ezerek yok etti. Lentulus da Spartacus ile karşılaşmıştı ama ordusu Spartacus tarafından yenilgiye uğratıldı. Roma'ya ulaşan bu kötü haberle birlikte senato, Spartacus'un Roma'ya saldıracağından korkmaya başladı. Bunun üzerine Roma'nın en zengin adamı olan Marcus Licinius Crassus göreve çağrıldı. Politik hırsları olan Crassus, çağrıyı kabul etmekte gecikmedi. Spartacus, İtalya'nın güneyine çekilmeye başlamıştı. Kilikyalı korsanları kiralayarak, kendisini ve ordusunu Sicilya'ya geçirmeleri konusunda anlaşma yaptı. Ancak Kilikyalı korsanlar sözünde durmayarak ona ihanet edecekti...

Bu sırada Crassus senatodan, İspanya'da bulunan Pompeius'u ve Trakya'da bulunan general Lucullus'u ordularıyla birlikte İtalya'ya çağırmasını istedi. Pompeius zamanında gelerek İtalya'nın güneyinde sıkışmış olan Spartacus'u ve ordusunu ağır bir yenilgiye uğrattı. Spartacus, bu savaşta yaşamını yitirdi. Sağ olarak ele geçirilen 6 bin köleyse, Crassus tarafından Capua'dan başlayarak Roma'ya uzanan 200 kilometrelik Via Appia boyunca çarmıha gerildi...

Spartacus ve adamları, Roma ordusundan saklanmak için Vezüv Dağı'na sığınmıştı. Pompeii'nin kalıntıları arasından görünen Vezüv bundan birkaç yıl sonra, İÖ 79'da patlayıp çevresindeki her şeyi yok etti.

Venatore adı verilen avcı gladyatörler iyi bir donanıma ve eğitime sahipti; savunma amacıyla bir kalkan, miğfer ve çoğu zaman deriden yapılma bir göğüs zırhı taşırlardı. Capua Gladyatör Müzesi'nde, elinde gladius adı verilen kılıcıyla aslana karşı dövüşen bir venatore canlandırılmış (üstte.) Pompeii'de bulunan ve Napoli Ulusal Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen freskte, İÖ 59 yılında arenada çıkan bir kavga tasvir ediliyor. Bu kanlı çatışmada Pompeiililer ve yakındaki Nuceria kasabasından gladyatör dövüşlerini izlemeye gelenler karşı karşıya gelmiş, çok sayıda kişi ölmüştü. Bunun üzerine Pompeii'de gladyatör oyunları 10 yıl yasaklandı (altta.)

sponsorun hangi gladyatöre ne kadar kira ödeyeceği, gladyatörün kaç dövüş yapacağı, ölümü, yaralanması veya sakat kalması halinde lanistaya ne kadar tazminat ödeyeceği sözleşmeyle belirlenirdi.

Kaybeden gladyatör genellikle öldürülmezdi. Ama oyunlar imparatorun onuruna ya da önemli başka bir kişinin adına düzenleniyorsa, yenilen gladyatörlerin öldürülmesi ihtimali yükselirdi. Bu nedenle eyaletlerde, özellikle de küçük kentlerde kaybeden gladyatörlerin Roma'dakilere kıyasla hayatta kalma oranları daha yüksekti. Ancak ne olursa olsun seyirci gladyatörden cesurca dövüşmesini beklerdi. Sürekli savunmada kalan bir gladyatör seyircileri tatmin etmezdi ve böyle bir gladyatörün kaybetmesi halinde seyircilerden merhamet görmesi beklenemezdi. Çünkü gladyatörden Roma idealleri olan cesaret, güç, azim, dayanıklılık, disiplin, şan, şöhret sevgisi, ölümden korkmama ve zafer kazanma tutkusu gibi erdemleri sergilemesi beklenirdi.

Zafer kazanan gladyatör bir miktar para ve palmiye dalıyla ödüllendirilirdi. Kaybeden gladyatör merhamet dilerken kazanan gladyatör de onun arkasına geçer ve kılıcının ucunu boyunla omzun birleştiği noktaya dayardı. Editorun kararı ölüm olursa kazanan gladyatör kılıcını diğerinin göğüs kafesi boşluğundan geçirerek kalbine saplardı.

Ölen gladyatör cenazesi için para biriktirmişse belirgin bir mezara gömülür, mezar taşına

Amerikalı Keith Marran (soldaki) ve Roma tarihine meraklı küçük yeğeni Lorenz Marran, gladyatör okulu Gruppo Storico Romano'da iki saatlik bir eğitimle gladyatörlerin dünyasına konuk oluyor.

kazandığı zaferler kazınırdı. Mezar için para biriktirmemiş olan gladyatörse, toplu gladyatör mezarlığına isimsiz bir şekilde gömülür ve adı unutulurdu.

DÖVÜŞÜN SONU

Gladyatör dövüşlerinin tarih sahnesinden nasıl çekildiği kesin olarak bilinmiyor. Bu konuda birçok engelleme ve yasaklama girişimi olmuştu, bunlardan ilki, İmparator Constantinus dönemindeydi. Constantinus, İS 325 yılında Doğu Eyaleti valisine resmi bir belge yollayarak gladyatör okullarındaki suçluların madenlere yollanmasını istemiş ve bu yolla kanlarını dökmeden suçlarının cezasını çekebileceklerini belirtmişti. Ancak ne Constantinus'un, ne de ardılı imparatorların yasaklama girişimleri işe yaradı. Hıristiyanlığın resmi din olarak kabul edilmesinin ve yaygınlaşmasının da etkisiyle oyunlara ilgi zamanla azaldı ve belki de oyunların ortadan kalkması bu şekilde, kendiliğinden oldu.

Gladyatörler 600 yılı aşkın süre boyunca Roma dünyasının yıldızları olarak kaldı. Onların hayatına ilişkin gizemini koruyan, bilmediğimiz birçok nokta var. Ortaya çıkan yeni bulgular bu konuda bilgimizi artırsa da yaşamlarını hiçbir zaman tam olarak bilemeyeceğiz. Bu antik çağın kahramanları hakkındaki eksik kısımları hayal gücümüzle tamamlamaya devam edeceğiz ●

DÜZCE YIĞILCA'DAN BOLU YEDİGÖLLER'E

BİR SONBAHAR ROTASI

Bolu'daki Yedigöller Milli Parkı'nda her biri güzelliğiyle nam salmış yedi göl bulunuyor. Bu cennet parçası vadiye farklı yollardan gitmek mümkün. Ama keşif yapmak isteyenler sonbahar manzaralarıyla süslü, Yığılca-Yedigöller yolunu deneyebilir.

Sonbahar renklerinin birbiriyle uyumlu olarak izlenebileceği yer neresidir denince benim aklıma ilk olarak Bolu'daki Yedigöller gelir. Üç yoldan oraya ulaşmak mümkün: İkisi Bolu, biri ise Düzce üzerinden. Bolu'nun içinden geçen ve büyük bir kısmı asfalt olan 42 kilometre yol yükseldikçe, bir de hava güneşliyse eğer, sonbaharın pastel renklerin her türünü görmek olası.

Ama ben oradan çok geçtiğim için bu kez Yığılca üzerinden giden yolu denemeye karar verdim ve düştük yollara. Düzce'den Yığılca'ya doğru giderken doğada hafif değişimler gözlense de Bolu –Yedigöller yolu kadar çekici değiller. Fakat Yığılca'yı geçip birkaç kilometre sonra Yedigöller yoluna saptığımızda her şey aniden değişiyor. Geleneksel evler doğanın içinden göz kırpıyorlar bize. Sayıları azalmış, hatta bazıları harap olmuş olsa da ilk günkü güzelliklerinden bir şey kaybetmemişler. Doğanlar Köyü'nden bir süre sonra yol iyice daralıyor, ama doğa da güzelliklerini bir bir sunmaya başlıyor

Yükseldikçe sarı, kırmızı ve kahverenginin tüm tonları ortaya çıkıyor. Böylesine hoş renklerin içinde kıvrılarak yavaş yavaş yükselen yol bir düzlüğe varıyor. Buradaki ağaçların coşması için bir 15 gün gerekiyor, o an geldiğinde inanılmaz renklere bürüneceklerinden emininim. Düzlükte yarım saat kadar oyalanıp bir kahve içtikten sonra tekrar yola koyuluyoruz.

Yol bir tepe noktasının ardından inişe geçiyor. İnanılmaz bir yer! Kuzeydeki dağın yamaçları pastel renklere boyanmış bile. Daha sonra da karşımıza henüz renkleri oturmamış da olsa büyük bir ormanla kaplı, görkemli ve bir o kadar da ürkütücü devasa vadiler sistemi çıkıyor. Birçok noktasına insan ayağı değmemiştir henüz. Kuzey Anadolu Fayı'nın milyonlarca yıllık hareketinin doğaya sunduğu muhteşem oluşumlar bunlar.

Yamaç aşağı devam eden yol henüz fazla bozulmamış olan Düzce'ye bağlı Mengen Köyü'nün içinden geçiyor.

Yedigöller Milli Parkı'ndaki göllerden biri Saklıgöl; sonbahar yapraklarıyla kaplanınca muhteşem görüntüler sunuyor. Gölün çevresinde yarım saatlik bir yürüyüş yapmak onun güzellikleri yakalamak için yeterli (karşı sayfada.) Yığılca -Yedigöller yolu üzerinde bulunan Düzce'ye bağlı Mengen Köyü sonbahar gelince pastel renklere boyanıyor. Köy henüz bozulmamış geleneksel evleriyle dikkat çekiyor (üstte.)

Pastel renkler arasında kaybolmuş geleneksel evleriyle köy masal dünyasını andırıyor. Mengen'i geride bırakarak dar ama düzgün yoldan devam ediyoruz. Kısa bir süre sonra da vadi tabanına ulaşıyoruz. Buradan itibaren Aklan Dere eşlik ediyor bize. Yol boyunca açılmış olan yarmalar vadinin jeolojik tarihi hakkında önemli bilgiler veriyor. Dere üzerindeki bir köprüden geçtikten yaklaşık 15 dakika sonra Bolu'nun Mengen ilçesinden gelen yol ile birleşiyoruz. Bu noktadan beş kilometre ötede Yedigöller. Böylece Yığılca'dan Yedigöller sadece 35 kilometre tutmuş oluyor. Yol boyunca gördüğümüz harika görüntüler Yedigöller'in muhteşem manzarasını tamamlıyor.

Göllerin etrafında büyük bir keyif ve mutlulukla dolaşmaya başlıyoruz. Yedigöller her zaman olduğu gibi çok kalabalık ama Büyükgöl'den diğerlerine doğru ilerledikçe kalabalık da azalıyor. İnsanların bu muhteşem doğal güzelliği böylesine hor kullanmaları ve çöplerini gelişigüzel atmaları dışında olumsuz bir şey yok.

Yedigöller Mili Parkı'nda yedi göl var; aralarında 100 metre fark olan iki plato üzerinde yer alıyorlar. Bu göllerin tümü sonbaharda pastel renkler tarafından kuşatılıyor. En büyüğü, deniz seviyesinden yaklaşık 780 metre yüksekteki platoda yer alan ve derinliği 15

metreye varan Büyükgöl. Aynı zamanda o, milli parkın en fotojenik gölü. Sabah erkenden yola çıkanlar kahvaltılarını bu gölün etrafındaki masalarda yaparak farklı bir güne başlayabilirler. Kahvaltıdan sonra da Sazlıgöl, İncegöl, Kurugöl, Nazlıgöl, Deringöl ve Küçükgöl'ün etrafında yürüyüş yapabilirler. Göllerdeki muhteşem yansımaları hem izlemek, hem de fotoğraflamak müthiş bir keyif verecektir. Özellikle sonbaharda bu yansımalar bir başka güzel oluyor. Anıt çam ağacına uğramayı da ihmal etmeyin. Büyükgöl'den tabelaları takip ettiğinizde patika sizi önce bir şelaleye götürüyor, sonra da diğer göllere giden patikaya çıkartıyor.

Yığılca -Yedigöller yolu, özellikle yüksek kesimlerde rengi kırmızıya dönmeye başlayan ormanlık alanlardan geçiyor. Sonbahar renklerinin en yoğun gözlendiği yerler Mengen Köyü öncesinden başlıyor. Buraları aynı zamanda kamp kurulabilecek kadar güzel manzaralara da sahip.

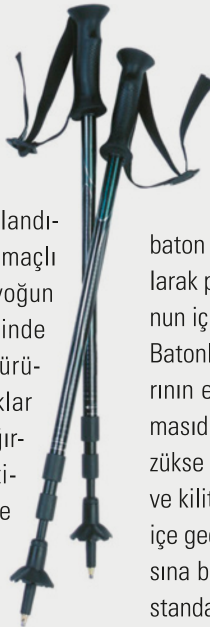
Milli parkın böylesine muhteşem olmasının bir diğer nedeni ise Türkiye'nin en güzel karışık ormanlarına sahip olması. Kayın, meşe, kızılağaç, akçaağaç, karaağaç, sarıçam, köknar, ıhlamur bunlardan bazıları. Eğer Ankara ve İstanbul civarında oturuyorsanız Yedigöller'den daha iyi bir rehabilitasyon merkezi bulamazsınız. Hele bir de kamp malzemeniz varsa orada muhteşem bir gece geçirebilirsiniz. Akşama doğru ziyaretçilerin çok büyük çoğunluğu geri döndüğü için tüm doğa gerçek sahipleri olan hayvanlara ve kampçılara kalıyor. Gürültü yapmamaya özen gösterin yeter.

Sonbaharda bir günde bile birçok şeyin nasıl değiştiğini, doğayla baş başa kalmanın insanı nasıl yenilediğini yaşayarak görecek, siz de tıpkı yapraklar gibi yenilendiğinizi, yaşama yeniden başladığınızı hissedeceksiniz ●

SIRT ÇANTASI

YÜRÜYÜŞ DESTEĞİ

Son yıllarda doğa yürüyüşü yapanların çantalarında eksik olmayan bir malzeme var: Yürüyüş batonları. Kısa bir süre öncesine kadar sadece kayakçıların kullandığı bir malzeme olan baton, özel tasarlanarak yürüyüş amaçlı kullanılmaya başladı. Yaklaşık 15 yıldır Türkiye'de de yoğun olarak tercih ediliyor. Nedeni de aslında çok basit. Elinde baton olanlar kendilerini sanki dört ayak üzerinde yürüyormuş gibi hissediyorlar. Böylece ağırlığı sadece ayaklar üzerinde taşıyan vücut, baton kullanımıyla birlikte bu ağırlığı kollara da aktararak bacakların yorulmasını geciktiriyor. Yürürken sürekli elde taşındığı için özellikle dere geçişlerinde de oldukça büyük bir denge sağlıyor. Dinleme anında ise batona yaslanmak yorgunluğu daha iyi atmayı sağlıyor.

Yürüyüş batonları iç içe geçen iki veya üç parçadan oluşuyor. İç içe geçmesi batonun boyunun ayarlanmasını sağlıyor. Bu yüzden baton küçültülerek çantaya konulabiliyor. Yürüyüş sırasında çantadan çıkarılan baton gevşetilerek, ona istenen boy verildikten sonra tekrar sıkılarak parçaların iç içe geçmesi engellenebiliyor. Bu sıkılma batonun içindeki kilit sistemi sayesinde gerçekleşiyor.

Batonların gövdeleri genellikle alüminyumdan. Yürüyüş batonlarının en büyük özelliği içinde yaylı bir anti-şok sistemini bulunmasıdır. Bu batona yüklenme sırasına büyük bir avantaj gibi gözükse de arızalandığı zaman anti-şok sistemi devreden çıkabilir ve kilit sistemini etkileyerek bir yüklenme sırasında parçaların iç içe geçmesine yol açabilir ki, bu da bazen sporcunu sakatlanmasına bile neden olabilir. Bu yüzden anti-şok sistemi bulunmayan standart batonlar daha güvenilir sayılıyor.

DOĞADA 75 MACERA

YAMAÇ PARAŞÜTÜ, DALIŞ, MAĞARACILIK, DAĞCILIK, YÜRÜYÜŞ, KAYA TIRMANIŞI, RAFTİNG, DENİZ KANOSU, SÖRF, BİSİKLET

ATLAS

Yayıncı

Doğan Burda
Dergi Yayıncılık ve Pazarlama A.Ş.

Yayın Direktörü
Murat Köksal

Yayın Yönetmeni (Sorumlu)
Sinan Çakmak

Yazı İşleri Müdürü
Hüseyin Keçe

Yazı İşleri Müdür Yardımcısı
Mustafa Türker Erşen

Tasarım
Bahadır Erşık

Tüzel Kişi Temsilcisi
Ferit Özkaşıkçı

Hazırlayanlar
Ersin Demirel, Yıldırım Güngör, Ali Ethem Keskin, Servet Dilber

Yönetim Yeri
Trump Towers Kule 2, Kat 21
34387 Şişli - İstanbul
Tel: 0212 410 35 66 - Faks: 0212 410 35 64

Baskı ve Cilt
Vatan Ofset Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş.
Sanayi Mahallesi 1650. Sokak No: 2
Doğan Medya Tesisleri
Esenyurt / İSTANBUL
Tel: 0 212 622 19 00

Dağıtım
Yaysat A.Ş.
Tel: 0212 622 22 22

YAMAÇ PARAŞÜTÜ
Babadağ / Fethiye, Muğla ... 8
Kaş / Antalya ... 10
Ören / Milas, Muğla ... 12
Boztepe / Ordu ... 14
Taşbaşı, Kapıkaya / Bafra, Samsun ... 16
Salda Gölü / Yeşilova, Burdur ... 18
Yamaç Paraşütü Malzemeleri ... 20
DALIŞ
Ayvalık / Balıkesir ... 24
Bodrum / Muğla ... 26
Kaş / Antalya ... 28
Kaş / Antalya ... 32
Çeşme / İzmir ... 34
Kemer-Tekirova / Antalya ... 36
Saros Körfezi / Edirne-Çanakkale ... 38
Fethiye-Sarıgerme / Muğla ... 40
Bozcaada / Çanakkale ... 42
Karamürsel / Kocaeli ... 43
Batı Karadeniz ... 44
Dalış Malzemeleri ... 46
MAĞARACILIK
Ilgarini Mağarası / Kastamonu ... 50
İnsuyu Mağarası / Burdur ... 52
Altınbeşik Mağarası / Antalya ... 54
Kocain Mağarası / Antalya ... 56
Mağaracılık Malzemeleri ... 58
DAĞCILIK
Kızlar Sivrisi / Antalya ... 62
Uludağ / Bursa ... 64
Erciyes Dağı / Kayseri ... 66
Demirkazık / Niğde ... 68
Emler Zirvesi / Niğde ... 70
Verçenik Dağı / Rize ... 72
Kındevul Tepe (Kemerli Kaçkar) / Rize-Artvin ... 74
Bulut Dağı / Artvin ... 76
Süphan Dağı / Bitlis-Ağrı ... 78
Ağrı Dağı / Iğdır-Ağrı ... 80
YÜRÜYÜŞ
Kartepe'de Kış / Kocaeli ... 84
Trans Aladağlar / Niğde-Kayseri ... 86
Karapınar Kumulları / Konya ... 88
Valla Kanyonu Geçişi / Kastamonu ... 90
Verçenik'ten-Kaçkar'a / Rize-Erzurum-Artvin ... 92
Yaylalar Köyü-Çaymakçur Gölleri / Artvin-Rize ... 94
Buzul Göllerini Keşif / Erzurum-Rize-Artvin ... 96
Avusor Yaylası-Libler Gölü-Barhal / Rize-Artvin ... 98
Narman Vadisi / Erzurum ... 100

Lykia Yolu / Antalya 102
Dağcılık ve Yürüyüş Malzemeleri 104
KAYA TIRMANIŞI
Olympos / Antalya 110
Geyikbayırı-Çitdibi /Antalya 112
Bafa Gölü / Muğla-Aydın 114
Dedegöl Dağları / Isparta 116
Ballıkayalar / Kocaeli 118
Kaya Tırmanışı Malzemeleri 120
RAFTİNG
Fırtına Deresi / Çamlıhemşin-Ardeşen, Rize 124
Melen Çayı / Cumayeri, Düzce 126
Dalaman Çayı / Dalaman, Muğla 128
Köprüçay / Manavgat, Antalya 130
Göksu Nehri / Silifke, Mersin 132
Zamantı Çayı / Yahyalı, Kayseri 134
Kemaliye / Erzincan 136
Rafting Malzemeleri 138
DENİZ KANOSU
Gökova / Akyaka, Muğla 142
Marmaris / Muğla 144
Dalyan / Muğla 146
Göcek - Yediburunlar / Fethiye, Muğla 148
Kekova-Kaş / Antalya 150
Eğirdir Gölü / Eğirdir, Isparta 152
Van Gölü / Edremit, Van 154
Deniz Kanosu Malzemeleri 156
SÖRF
Alaçatı / Çeşme, İzmir 160
Aydıncık - Kefaloz Plajı / Gökçeada, Çanakkale 162
Sörf Malzemeleri 164
BİSİKLET
Liman Mahallesi-Konyaaltı-Lara / Antalya 168
Kapıdağ Yarımadası / Balıkesir 170
İznik Gölü / Bursa 172
Hitit Yolu / Çorum 174
Düzce-Yedigöller-Bolu / Düzce-Bolu 176
Belgrad Ormanı / İstanbul 178
Ümraniye-Polonezköy-Riva-Kavacık / İstanbul 180
Yenice Ormanları / Karabük 182
Küre Dağları Milli Parkı / Kastamonu 184
İstiklal Yolu / Kastamonu 185
Bodrum Yarımadası / Muğla 186
Kapadokya Turu / Nevşehir 188
İkizdere-Çamlıhemşin / Rize 189
Gökova Körfezi / Muğla 190
Bisiklet Malzemeleri 192

DOĞADA MACERA

Doğaya açılmanın, onunla baş başa kalmanın en özel, en heyecan verici yolu macera sporları. Kimi zaman yüksek zirvelerde, kimi zaman denizin derinliklerinde yapılan bu etkinlikler insana dünyanın farklı yüzlerini, çok az kişinin haberdar olduğu ayrıntılarını gösteriyor. Macera sporları hem bedenin, hem de doğanın sınırlarını öğretiyor...

Türkiye, sahip olduğu coğrafi çeşitlilik sayesinde doğa sporları için sayısız seçenek barındırıyor. Atlas'ın okurlarına hediye ettiği bu kitapçık yamaç paraşütü, dalış, mağaracılık, dağcılık, kaya tırmanışı, rafting, deniz kanosu, sörf, yürüyüş ve bisiklet başlıklarına sahip. Konusunda uzman isimler bu sporlar için en cazip adresleri tek tek tanıtırken her bölümün sonunda o spor için kullanılan malzemeler anlatılıyor.

Malzeme, deneyim ve rehberlik doğada yapılan macera sporları için büyük önem taşıyor. Atlas, kitaptaki etkinliklerin özel beceri ve deneyim istediğini ve bir rehber eşliğinde yapılması gerektiğini tekrar hatırlatıyor.

ATLAS

SÜPHAN DAĞI / HAKAN ÖGE

BABADAĞ / CÜNEYT OĞUZTÜZÜN

YAMAÇ PARAŞÜTÜ

YAZI VE FOTOĞRAFLAR: ERSİN DEMİREL

BABADAĞ / FETHİYE, MUĞLA

Kanat takıp göklerde süzülmek kimin hayallerini süslemez ki? İnsanoğlunun özgürlüğe düşkünlüğünün en önemli göstergesi kuşlara öykünmesi belki de. Tıpkı babası Daidalos'u dinlemeyen İkarus ya da efsanelerdeki sınır tanımayan Hezarfen Ahmet Çelebi'nin yaptığı gibi.

Ölüdeniz sadece Türkiye'de değil, dünyada ender bulunacak güzellikteki yamaç paraşütü cennetlerinden birisi. Amatör pilot eğitimlerini tamamlamış olanlara yönelik ileri uçuş teknikleri eğitimi ve profesyonel pilotlar için harika bir uçuş alanı. Yaklaşık 1965 metrelik Babadağ'dan yapılan düz bir uçuş yaklaşık 30 dakika sürüyor. Tecrübeli pilotlar, yükselen hava akımlarını değerlendirerek saatler süren uçuşlar yapabiliyor. Kalkış pistine Ölüdeniz'den 45 dakikalık yolla ulaşılıyor. Alanda toplam üç kalkış pisti mevcut. Yaklaşık 1700 metredeki güney

ERDEM YAVAŞÇA

CÜNEYT OĞUZTÜZÜN

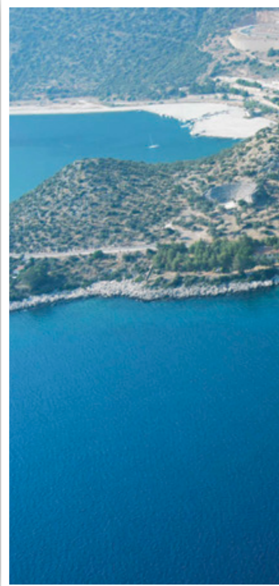
pisti kalkış için çok müsait, 1800 metredeki kuzey pisti biraz küçük ve dik, 1900 metredeki kuzey zirve pistinin kalkış alanı ise oldukça rahat. Babadağ'dan müthiş bir manzara eşliğinde havalanan pilotlar, Belcekız Plajı'na iniş yapıyor.

Yamaç paraşütü etkinliği, meteorolojik verilere bağlı. Bölgede yaz sezonu boyunca hava tutarlılık gösterir. Bazen sabah saatlerinde kuzey rüzgârı eser ve kuzey pistlerinden vadi içine kalkış yapılır.

Güney pisti günün büyük bölümünde 5-20 kilometre arasında güneyden esen rüzgârı karşılar. Babadağ'daki hızlı hava değişimlerine karşı dikkatli olmanız gerektiğini hatırlatalım.

Karayoluyla Antalya'dan gelişte, tepeden denizi ilk gördüğünüz anda, sanki usta bir ressamın elinden çıkmış bir tabloyla karşılaşırsınız: Yemyeşil bir yarımada, irili ufaklı adalar ve koylar, bir taş atımlık mesafede Meis Adası ve begonvillerle süslenmiş balkonlu evleriyle Kaş... Kış aylarında kimsesiz sokaklarıyla sakin, yazın ise cıvıl cıvıl bir Akdeniz kasabası. Virajlı ve dar yolları yüzünden ulaşımının zorluğu, diğer tatil yerlerine göre daha sakin ve temiz kalmasını sağlarken, o sadece sevdalılarına kucak açar.

Kaş, antikçağlardaki ismiyle Antiphellos, kıyılarından çıkarılan kaliteli sünger ve yüksek dağlarından kesilen ve gemi yapımında kullanılan sedir ağaçlarının ihraç edildiği önemli bir limandı. Günümüzdeyse cazip bir seyahat rotası olarak tanınıyor. Yörede Likya Yolu'nda yürümek, Saklıkent'e cip safari yapmak, Kekova'ya tekne turuna çıkmak, Phellos-Patara-Ksanthos-Hoyran-Kyneai gibi antik kentleri ziyaret etmek dışında yapabileceğiniz bir başka turizm aktivitesi de yamaç paraşütü.

Kaş'ın kuzeyinde bulunan yaklaşık 1000 metre yüksekliğindeki Asas Dağı'ndaki

kalkış pistine 35 dakikalık bir yolculukla ulaşabilirsiniz. Bulunduğunuz noktadan Kalkan'dan Kekova'ya uzanan bir coğrafyayı kuşbakışı seyretmek doyumsuz bir serüven. Rüya yolculuğunun kahramanları olan gökyüzünde süzülen paraşütler, Yeniköy ve Gökseki Köyü üzerinden Çukurbağ Yarımadası'na doğru yol alır öncelikle. Sonra Yunanistan'ın Meis Adası'nın manzarasını seyrederek limana iniş yapabilirsiniz. İlçe merkezine ve çevresine yayılan birçok acente, size yamaç paraşütü hakkında gerekli bilgiyi verip yönlendirecektir.

ÖREN / MİLAS, MUĞLA

Gökten düşen bir cennet parçasını andıran Gökova'nın güzelliğini seyretmek için en uygun nokta Ören'in arkasındaki Kocatepe. Denizle gökyüzünün mavisini kıskanıp araya giren yemyeşil orman dokusuyla bezenmiş girintili çıkıntılı koylar ve adalar, benzersiz bir manzara oluşturur. Altınızdaysa 12 kilometrelik kıyı şeridiyle körfezin tek düzlük noktası olan Ören, altın bir tepsi gibi uzanıverir.

Milas'a 40 kilometre uzaklıktaki Ören, sakin bir balıkçı köyüydü yıllar önce. Gökova Körfezi'nin koylarına yelken açan mavi yolculuk teknelerinin de ikmal noktasıydı aynı zamanda. Son yıllarda turizm potansiyeli açısından hatırı sayılır bir gelişme gösteren belde, şirin bir kasaba özelliğini yitirmeyen ender yerlerden biri.

Ören'i gezerken bir günü mutlaka Kocatepe'ye ayırmak gerek. Kasabaya 15 kilometre uzaklıktaki bu doğal teras sadece sunduğu manzarayla değil, yöresel tatlarla donatılmış kahvaltı sofrasıyla da bilinir. Kekik kokuları arasında altınızda uzanan sonsuz maviliği ve Ören'i seyretmek anlatılmaz bir hazdır. Siz kahvaltı ederken yanı başınızdan rengârenk bir yamaç paraşütü havalanırsa sakın şaşırmayın. Kocatepe aynı zamanda yamaç paraşütlerinin de kalkış noktası. Ayakları yerden kesilen adrenalin tutkunları, 640 metrelik yükseklikten turkuvaz-mavi sular, rengârenk hasır şemsiyeler, portakal ve limon bahçeleri üzerinde keyifli bir tur atar. Burası, sıcak hava türbülansı oluşması nedeniyle dün-

yadaki önemli atlayış merkezlerinden biri sayılıyor. Bu sayede havada uzun süre kalabilir, atladığınız yerden daha yükseklere çıkabilir ya da aynı noktaya geri iniş yapabilirsiniz. Kısacası her zaman denizden yapılan mavi yolculuğu bu kez havadan yaparak daha fazla ayrıntı görme şansını yakalamış olursunuz.

Şair Melih Cevdet Anday'ın da doğum yeri olan Ören'e ulaşım, Bodrum-Milas yolu üzerinden Beçinkale sapağıyla ayrılan 45 kilometrelik çam ağaçlarıyla donanmış asfalt bir yolla sağlanıyor. Eğer Gökova'dan geliyorsanız, Muğla yolu üzerindeki Yerkesik kavşağına sapmalısınız. Ayrıca Akyaka'dan sahil boyu devam eden 48 kilometrelik stabilize yol da sizi bu şirin tatil beldesine ulaştıracaktır.

Yamaç paraşütünün Türkiye'deki geçmişine baktığımızda ilk uçulan yerlerden biri olarak Ordu-Boztepe'yi görmekteyiz. Bu spor dalı, 1994'te Ordu'ya Ölüdeniz'den gelen deneyimli gönüllülerin katkısıyla bugünkü düzeyine ulaştı. Şehir merkezinin hemen üzerinde yer alan 475 metredeki kalkış pistiyle Boztepe'den sahile yapılan uçuşların yanı sıra, Çamaş Kaymakamlığı'nın desteklediği bir eğitim pisti mevcut.

Boztepe'nin fiziksel ve meteorolojik şartlarının uygunluğu ve sunduğu panorama, Ordu'da yamaç paraşütü etkinliğinin popüler olmasının ana nedenleri arasında. Karadeniz'de hâkim olan coğrafi yapı, tepelerin denizden geriye doğru basamaklar yaparak yavaşça yükselmesi şeklinde. Bu yüksekliklerin yetersizliği ve yamaçlara yayılan sık bitki örtüsü, aslında yamaç paraşütü açısından olumsuz şartlar yaratır. Ama Boztepe'nin deniz seviyesinden bir anda 475 metre yüksekliğe ulaşması ve yılın neredeyse tüm aylarında uçuşa uygun meteorolojik şartlara sahip olması, yamaç paraşütü sevdalıları açısından cazip bir ortam sağlar. Elbette bu şartlara kalkış için uygun doğal alanı ve deniz kenarında yer alan iniş pistini de eklemek gerek. Kendine has bir mikro meteorolojik sistemi olan tepenin gün içerisinde kuzeyden rüzgâr alması, bu sporla ilgilenenlere mükemmel imkânlar sunar. Karadeniz'in ılıman ikliminden dolayı termik oluşumları pek nadir de olsa, özellikle öğle ve ikindi saatlerinde keyifli yelken uçuşu şartları görülebilir.

Kalkış alanının küçük olması ve rüzgâr şartları açısından bakıldığında orta ve üst seviyede pilotlara hitap eden tepe, Ordu Valiliği'nin çalışmalarıyla çimlendirildi ve büyütülmesi için projeler

geliştirildi. Büyütüldüğünde kalkış alanının hemen her seviyedeki pilot için uygun olacağı öngörülüyor. Boztepe zirve noktasına kısa sürede ulaşan teleferik ve kent merkezinden başlayan asfalt yol, paraşütçüler açısından önemli avantajlar. Yemyeşil tepelerden Karadeniz'in derin lacivertine doğru uçmak isteyenler, bu heyecan ve adrenalin dolu serüveni mutlaka yaşamalı.

TAŞBAŞI, KAPIKAYA / BAFRA, SAMSUN

Samsun'un Bafra ilçesindeki hava sporları aktivitelerinin geçmişi 1986 yılına kadar dayanır. Türk Hava Kurumu (THK) Bafra Şube Başkanlığı'nın girişimiyle, şimdiki Turizm Fakültesi'nin bulunduğu alanda sportif havaalanı oluşturuldu ve Karadeniz Bölgesi gençlerine planör pilotaj ve paraşütçülük eğitimleri verilmeye başlandı. Bu kurslar sayesinde Samsun'da pek çok pilot ve paraşütçü yetişti.

Bafra ilçe sınırlarında, ilgili kurumlardan gerekli izinlerin alındığı yamaç paraşütüne uygun beş adet uçuş pisti mevcut. Bu kalkış alanları: Kuzey rüzgârlarıyla yamaç paraşütü başlangıç seviyesine elverişli Derbent Barajı kıyısındaki Derbent Tepesi (200 m). Doğu rüzgarlarının hâkim olduğu ve başlangıç dahil her seviyedeki pilotlar için Örencik Köyü Elmacık Tepesi (385 m). Kuzey/kuzeydoğu rüzgârlarına açık ve deneyimli pilotların tercih ettiği Kolay Beldesi İnözü Tepesi (420 m). Eğitim uçuşları için ideal Sürmeli Köyü Keltepe (170 m). Kuzey rüzgârlarının egemen olduğu Kapıkaya Köyü Taşbaşı Seyir Terası (625 m).

Özellikle kalkış ve iniş alanının genişliği, ulaşım kolaylığı, konaklama olanağı bulunan dağ evi, Altınkaya ve Derbent baraj gölleri manzarası, Asarkale ve kaya mezarları görselliğiyle Kapıkaya Taşbaşı, ulusal uçuşlar ve turistik faaliyetler açısından tercih ediliyor. Bu noktadan havalananlar Kızılırmak Havzası'nı gözetleyen tarihi Asarkale ile Paphlagonia dönemine ait üç kaya mezarını da görebilir.

SALDA GÖLÜ / YEŞİLOVA, BURDUR

Burdur ilinin Yeşilova ilçesindeki Salda, Türkiye'nin en derin göllerinden biri. Yaklaşık 44 kilometrekarelik gölün derinliği 148 metreyi buluyor, sahilinden 50 metreye kadar dizi geçmeyen su birdenbire derinleşiyor ve dibi görünmez oluyor. Doğal sit alanı statüsüne 1989 yılında kavuşan Salda, İç Anadolu'nun güneyindeki dağlar ve alüvyon ovalarla çevrili. Salda Gölü'nün en ayırt edici yanlarından biri rengi kuşkusuz. Gölün ortasındaki derinliklerdeki yeşillik, kıyılara doğru turkuvaza dönüşüyor. Sahilde ise beyaz kumullar uzanıyor.

Burdur il merkezine 60 kilometre mesafede bulunan Salda Gölü'nün güzelliğini havadan seyretmek isterseniz, Eşeler Dağı Kayak Merkezi'nin Tınaztepe mevkiindeki yamaç paraşütü pistine gitmelisiniz. Pist, ağaç sınırının bittiği noktaya konumlanıyor. Çevre illerden gelen yamaç paraşütçülerinin her hafta sonu renkli görüntüler sergilediği pistten havalandığınızda Salda Gölü'nün mavi-yeşil-beyaz-turkuvaz renklerini izleme şansına sahip olabilirsiniz. İniş pisti olarak sahildeki otelin kumsalını kullanabilirsiniz.

YAMAÇ PARAŞÜTÜ MALZEMELERİ

Motor olmadan sadece bir kanat yardımıyla uçmayı sağlayan yamaç paraşütü, 1980'li yıllarda Fransız havacılık meraklılarının serbest paraşütlerle yamaçlardan koşarak havalanmalarıyla başladı. Zamanla paraşütler aerodinamik yapılarının geliştirilmesiyle geniş bir kanada dönüştü ve uzun süre havada kalmayı sağlayan bir uçuş aracı haline geldi. Küçük tepelerden havalanıp yüzlerce metre yükseğe çıkmak, saatlerce gökyüzünde kalarak kilometrelerce uzaklara uçmak artık mümkün. Katlandığında sırt çantasına sığabilecek hacimde ve 6-15 kilogram ağırlıkta olan yamaç paraşütü (parapant, paragliding) adrenalin meraklısı herkes tarafından denenebilir. Tek kişi uçulabileceği gibi tandem, yani bir pilotla birlikte iki kişi de uçulabilir.

Bu sporda kullanılan başlıca malzemeleri paraşüt, pilotun oturduğu harness, kask, tulum, kalkış ve inişlerde bileğin burkulmasını önleyen bot, saniyede kaç metre yükseldiğinizi veya alçaldığınızı gösteren variometre, telsiz, rüzgârölçer, rüzgârın yönünü belirleyen windscok olarak sıralayabiliriz.

Paraşütün Özellikleri

Paraşütün kumaş kısmına kanat (kanopi) adı veriliyor. Yüksek kalitedeki kumaşlardan yapılan bu kanatların yırtılması oldukça zor. Aradaki "hücre" adı verilen bölümlere giren havanın yardımıyla uçuş kolay hale geliyor. Geniş yüzeyi ile şişen paraşüt, havada süzülen bir uçak kanadı şekline bürünüyor rüzgârla birlikte.

İpin Önemi

Oldukça esnek ve hafif bir malzemesi olan paraşütün ipleri de 150 kilogram yakın bir ağırlığı çekme gücüne sahip. Tüm ipler, pilotun hâkim olduğu bir halkada

toplanıyor. İpleri birbirine ve halkaya bağlamaya yarayan vidaların çeker gücü 400 kilogramın üzerinde. Su geçirmez yapıya sahip olan kanadın her iki yanında frenler bulunuyor. Bu frenler aracılığıyla paraşüt, pilot tarafından istenilen yere yönlendirilebiliyor. Yamaç paraşütüne hâkim olmayı sağlayan bu özellikler, normal paraşütten farkını oluşturuyor. Normal paraşütün amacı, yavaşça süzülerek yere inmek. Oysa yamaç paraşütüyle uzun süre havada uçarak olabildiğince uzun mesafe kat etmek hedefleniyor.

Eğitim

İyi bir uçuş pilotu olabilmek için deneyim ve bilgi gerekiyor. Ne yazık ki Türkiye'de yamaç paraşütü konusunda henüz resmi bir eğitim verilmiyor. Kendi öğrencilerine eğitim veren bazı üniversite kulüpleri ve Türk Hava Kurumu dönem dönem kurs açıyor. Ayrıca, ticari uçuşların yapıldığı Fethiye-Ölüdeniz, Kaş, Boztepe ve Ören gibi merkezlerde deneyimli pilotlardan eğitim almak da mümkün.

VALIK

DALIŞ

YAZI VE FOTOĞRAFLAR: ALİ ETHEM KESKİN

Zeytinlikler ve çamlarla kaplı yemyeşil Ayvalık kıyılarının açıklarında gözlerden uzak sualtı cennetleri bulunuyor. Bu gizli hazine bin bir renkli sualtı canlıları, çeşit çeşit balıklarıyla göz alıyor; kırmızı, mor, sarı, turuncu ve pembe renklerden oluşan mercan ve süngerlerin ortaya koyduğu bir renk şöleni sunuyor. Derin deniz tabanından yükselen ve tepesi su altında kalmış resiflere balıkçılar "banko" adı veriyor. Ayvalık derinliklerini farklı kılan mercan oluşumlarına Deli Mehmet, Kerbela, Ecevit'in Bahçesi, Ezerbey ve Tokmaklar bankolarında rastlanıyor. Genellikle fazla ışıklı ortamları sevmeyen mercanlara 20 metreden daha derin sularda rastlanıyor.

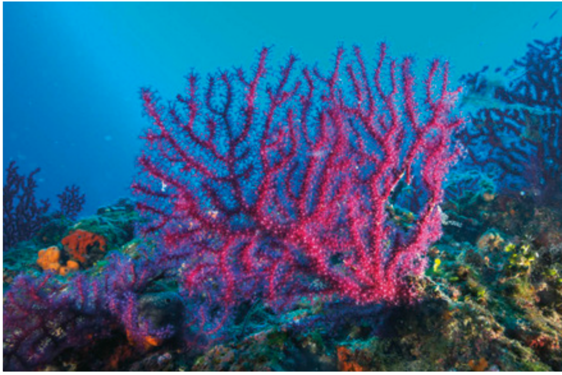
Deli Mehmet Bankosu: Kız Adası ve Burhaniye'nin ortasında, derinliği 45 metre civarından 19 metreye kadar olan iki adet su altı tepesinden oluşuyor. Her iki tepenin de etrafı kırmızı mercanlarla sarılmış olduğundan ileri seviye dalgıçların vazgeçemediği bir nokta.

Kerbela (Selam Süngerci) Bankosu: Kırmızı mercan popülasyonunun en yoğun olduğu 30 metreden başlayıp 50 metreye kadar inen harika bir resif. Bu gizli dalış cenneti, rahmetli Ayvalıklı Selam Süngerci tarafından sünger avcılığı yaptığı dönemde keşfedilmiş.

Ecevit'in Bahçesi: Yakın zamanda Ecevit isimli bir balıkçının ağlarına kırmızı mercanların takılmasıyla sonucu ortaya çıkmış. Burası Deli Mehmet ve Kerbela ile karşılaştırıldığında yıpranmamış ve daha bakir kalmış bir banko.

Tokmaklar: Deneyimli dalıcılara uygun bir dalış noktası. Kırmızı mercanlar, gorgonlar, orfoz, müren, böcek, mığrı gibi çeşitli deniz canlıları görülebilir.

Ezer Bey: Tecrübeli da-

lıcılara uygun. Kırmızı ve sarı mercanlar, orfoz, lahos, mığrı, müren, böcek ve çeşitli balıkların görülebildiği güzel bir dalış noktasıdır.

Melina Adası: Her seviyedeki dalıcı için uygun, her hava koşulunda dalış yapılabilecek bir nokta. Genellikle deneme dalışlarının ve kursiyerlerin dalışlarının yapabileceği bir yer. Solda 15 metreden başlayıp 37 metreye kadar devam eden taşları var. Yine Midilli Adası istikametinde 40 metreye kadar inen taşlar, böceklere ve çeşitli canlılara ev sahipliği yapıyor.

Büyük İlyosta: Her seviyedeki dalıcı için uygun. Üç metreden başlayıp 35 metreye kadar devam ediyor. Istakoz, müren, deniztavşanı ve balıklar görülebilir.

İncirli Adası: Yaklaşık 17 metreden başlayıp 38 metreye kadar devam ediyor; 24 metre civarında sağlam amfora ve çapalar görebilirsiniz. Buradan sonra parçalı taşlar dibe kadar devam ediyor ve taşların üzeri beyaz mercanlarla kaplı.

Gâvur Ali ve Deli İbrahim Sığlıkları: Bodrum marinasından tekneyle sadece 15 dakikada ulaşılabilen iki sığlık, zengin bir sualtı yaşamına ev sahipliği yapıyor. Ters çevrilmiş dev kovaları andıran resiflerin üstü yüzeyden yaklaşık beş metre, dipleri ise 30 metre derinlikte. Bu resiflere yaşamlarını süngerciliğe adamış Gâvur Ali ve Deli İbrahim'in isimleri verilmiş.

Kargı Adası: Bodrum Akyarlar'ın güneyinde yer alan, deniz kuşlarına ev sahipliği yapan ıssız bir ada. Bodrum sualtı yaşamının en zengin noktalarından biri olmasına karşın tekneyle ulaşım için uzak, bu nedenle dalış merkezleri tarafından az ziyaret ediliyor. Adanın güneybatısında, 25 metre derinlikte bulunan dev kayalar balıklar için korunaklı bir habitat oluşturuyor. Kargı Adası'nın en önemli özelliklerinden birisi ise genellikle akıntılı olması. Bu, ilk etapta olumsuz algılanabilir; ancak aslında bir avantaj. Çünkü akıntılı su, gözlem yapılabilecek balık sayısının fazla olması anlamına gelir. Sürüler akıntıya karşı durarak gelip geçen planktonlarla beslenirler.

Karaada: Karaada her seviyede dalıcı için olanaklar sunan Paçoz, Kaçakçı, Poyraz, Meteor, Alarga Koyu gibi onlarca dalış noktasını barındırıyor.

TCG 115 Sahil Güvenlik Botu: Bodrum Sualtı Derneği'ne (BOSAD) TC Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından hibe edilen gemi, yapay resif oluşturmak ve dalış turizmine katkıda bulunmak üzere 16 Mayıs 2007 tarihinde batırıldı.

TCG Y111 Pınar 1: Boyu 37 metreyi bulan yedi metre genişliğindeki gemi, 1939 yılında TC Deniz Kuvvetleri'nde göreve başlamış. BOSAD'a hibe edilen gemi, 20 Mayıs 2007 tarihinde Karaada Poyraz Limanı mevki-

inde batırıldı.

Osmanlı Çapası: Bitez Koyu'nun Akvaryum Koyu'na uzanan batı kısmında, 22 metre derinliğinde, 19. yüzyıla ait dev bir çapa bulunuyor. Dalış merkezleri ona Osmanlı Çapası adını vermiş. Beş metre boyu ve üç metre genişliği ile sizi hemen etkiliyor.

Köçek Adası: Bodrum'a bir mil uzakta, çok küçük bir kayalık ada. Kara yanı 10 metre, Bodrum ve Kargı tarafı 20-22 santimetre, Gökova yönü ise 32-34 metre derinliğe sahip. Antik amfora parçalarının görülebileceği bu dalış noktasında Gökova yönünde 30 metre ileride iki adet demir, geç dönem çıpası kayalara kaynamış durumda.

Orak Ada Burun: Bodrum'a bir buçuk saat uzaklıkta ve Gökova Körfezi içerisinde günübirlik gidilebilen en uzak dalış noktalarından. Sualtında çok fazla balık görme olasılığı yok ama topografik yapısıyla en ilginç dalış noktaları arasında.

Uçanbalık Bankosu (Flying Fish): Türkiye'nin en iyi 10 dalış noktasından biri olarak gösteriliyor. Tepesi dört metreden başlayan bu banko, ismini güneydoğu ucunda 55-71 metre arasında yatan, İkinci Dünya Savaşı'nda Meis'i bombalarken düşürülmüş "Sparviero-"Atmaca lakaplı İtalyan Savoia-Marchetti SM79 modeli bombardıman uçağı batığından alıyor.

Deve Taşı Resifi: Son birkaç yıldır popüler olan bu dalış noktasını, sualtı canlılığı açısından Akdeniz'in en favori dalış noktası Uçan Balık Resifi'yle karşılaştırmak mümkün.

Besmi Adası: Pabuç şeklindeki bu bankoda dalışınızı adanın etrafını turlayarak ve kuzeydoğu sığlığını ya da güneybatıya doğru basamaklar halinde giden kayalıklar gezilebilir. Kaplumbağaların yanı sıra 40 metrelerinin altında pitosları ve tam amforaları ve çapalarıyla meşhur derin bir batık alanı bulunur.

Kanyon-Dimitri (Pamuk) Batığı: İki ada arasındaki sığ boğazdan geçilerek dibe inilir. Kanyon 20 metreye düşen iki dimdik duvar şeklinde karşımıza çıkar. Kanyonun duvarları düğme mercan ve kırmızı karideslerle kaplı dar bir mağaraya uzanır. Kanyonun dışında Dimitri-Pamuk batığı, 1968 yılında adalara vurmuş ve etrafa pamuk balyaları saçmış. Batık yolunda 30 metrelerde, Kaş'a ve sualtı topluluğuna çok emeği geçmiş Gökhan Türe anısına yerleştirilmiş bir eser de bulunuyor.

Oasis Bankosu: Kanyonun kuzeyinde kumların ortasında 16 metreye kadar yükselen bu bankoda orfoz ve lagoslar artık dalıcılara alışık, çatlaklardaki amforalar ise eşsiz. Etrafındaki ince deniz çayırları, bilhassa sular ısınırken hayat kaynar. Buradan doğuya doğru gi-

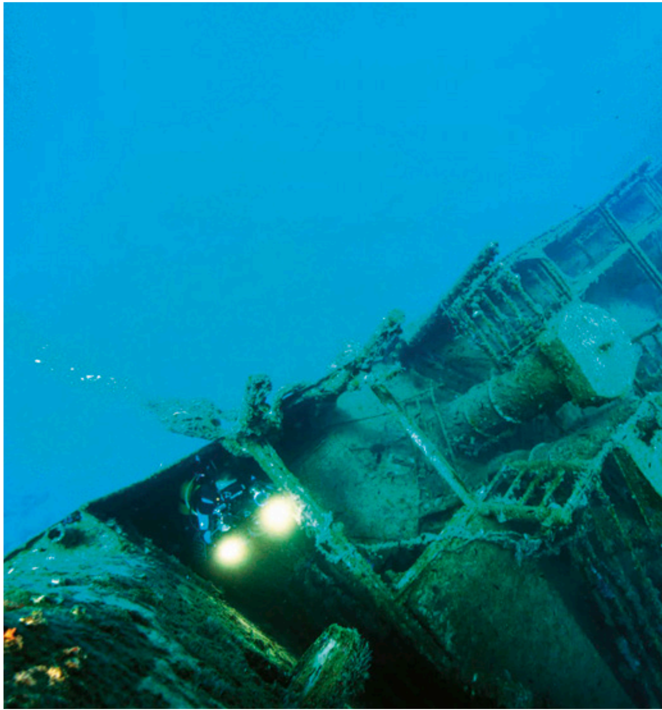

derken ahşap batık kalıntısı ve daha ileride ”posidonia” çayırları sualtı canlılığı açısından hatırlayacağınız ortamlar.

Kovanlı Adası: Adını, üstündeki “sercüven” balı kovanlarından alan ada Kaş’ın sualtı arkeolojisi açısından önemli yerlerinden biri. Tam ve kırık amforalar, taş ve metal çapalar yoğun. Bunları görmek için adanın dışına geçip batıdan gelen akıntıyı arkanıza alın, sonra posidonya yataklarının üzerinde barbunları ve avlanan flütleri seyre dalın. Büyük metal çapalar dalışın sürprizleri.

Heybeli Ada: Burada dalışlar çok sığ bir geçitle birbirinden ayrılmış iki adanın hem dış (doğu), hem de iç (güneybatı) tarafında yapılabiliyor. Sırtı dört buçuk metreye kadar çıkan güney sığlıktaki kayalar ve doğu-

sundaki kumluk yamaç, değişik deniz çayırları, küçük adanın etrafındaki kayaların altları ve doğusundaki sığ banko, büyük adanın kuzeydoğusundaki derin döküntü, ufak batık parçası... Bunların hepsi apayrı ve zengin ekolojik ortamlar sunuyor.

Pina Banko: Tekne ya adanın kuzeybatı kıyısında durur ya da duvarın üstünde. Duvardan boğaza doğru kayalıklar derinleşiyor.

Sarıot Ada: Biraz uzak ama Kaş'ın en güzel duvarı kabul edilir burası. Genelde güneyden gelen akıntı çok kuvvetli olabilir. Klasik bir rotada adanın güney burnunun dibindeki yarıktan aşağıya inerken akıntı zorlamaya başlar. Sonra dipsiz gibi gözüken ve pembe berber balıklarıyla dolu capcanlı duvardan kopmadan kayarken, akıntıyı kollamaktan başka çare yok... Dönüşte duvarın üstündeki sırtta akıntı kendini çok hissettirmez. Ada kıyısından rahatça tekneye dönerken bir seri taştan kemer ve devasa kayaların altlarındaki balıklar sizi oyalar... Bu sırt deneyimsiz dalıcılar için de ideal.

Çoban Burnu-Tünel: Olağan rüzgâr ve dalgalar bu dalışa ancak sabahları izin verir ama akıntı hiç yoktur. Burnun kuzeyine bağlanan tekneden hemen aşağı düşüp tam 20 metrede kalarak batıya doğru seyre

başladınız mı büyük birkaç kayanın arasına saklanmış tünelin girişi karşınıza çıkar. Kapıyı tutan büyük orfozu selamlayıp bacadan yavaşça düşün, hemen çıkışı görüp rahatlarsınız. Yaklaşık 10 metrelik tünelin çıkışında, sağ ve soldaki ışık almayan kovuklarda neptün dantelleri arayın ama kenarlara çok yaklaşmayın, kabarcıklarınız duvarları yalamasın, bu kırılgan canlılar sağlam kalsın. Dönüşte yine tünelin üzerinden geçerseniz çatlaklardan sızan kabarcıklar hoş bir görüntü verir.

Limanağzı-Fener, Osmanlı batığı ve C47 Uçak Batığı: Kaş'a yakın mesafede ve çeşitlilik gösteren bir dalış noktası olduğundan çok popüler. Tekne, İnce Burun'un korunaklı doğu tarafına, fenere yakın bağlanır; dışarısı öğleden sonra rüzgâr ve dalga alır. Tam doğuya doğru inince Osmanlı batığı 23 metrede aşınmış ahşap omurga ve postaları ve büyük bir su testisiyle karşınızda. Fenerden başlayıp kuzeybatıya 30 metrelere kadar uzanan sığlık yoğun canlılık gösteriyor, gece dalışları için de ideal. Hurdaya ayrıldıktan sonra 22 metre derinliğe yapay resif olması için batırılan C-47 Dakota uçağı (kanat açıklığı 29 metre, uzunluk 20 metre) daha iç tarafta. Derinlik müsait, acemi dalıcılar da kargo bölümüne girebilir.

Güvercin Ada: Güvercinler artık yok ama sığ kayalıklar karagöz balığı cenneti. Kemal Tufan'ın köpekbalığı heykeli, deneme dalışı yapanları biraz korkutuyor. Korunaklı bu koy ve ufak adası, şnorkelciler, dalış eğitimine başlayanlar ve dalışa uzun bir ara vermiş olanlar için Kaş'taki en ideal yer. Deneyimli dalıcılar için de çok şey var; 21 metrede fazlaca dağılmış La Villa ahşap batığı, 28 metrede kırık amfora dolu ufak bir banko,

28 metrede bir saç batık, tek bir dalışa hepsini sığdırmak zor…

Neptün-Üçkaya: Çondur Burnu'nu yalayarak geçen sert dalgaların altında sekiz metrelere kadar yükselen zengin bankonun güneyinde kesin bir antik batık alanı var. Amfora yığınları 20 metrelerden banko ile kıyı arasındaki boğaza doğru yayılmış. Onların da altında, burada batırılan emekli TCSG-119 sahil güvenlik botu sizleri 33 metrede bekliyor. Boğazda biraz akıntı olduğunda lagoslar gümüşleri avlamak için ortaya çıkar…

Çapa Bankosu: Otelin havuzunda güneşlenenlerin bakışları altında dalmak pek de doğayla baş başa olma hissi vermiyor ama sualtında canlılık ve çeşitlilik çok güzel. Ayrıca isminden de anlaşıldığı gibi bu sığlıkta bol miktarda demir çapa kalıntısı ile birkaç amfora ve iki tane değirmen taşı var. Akıntı az. Sığlık batıya doğru kumluk zemine oturmuş büyük kayalar şeklinde derinleşerek devam ediyor. Yaklaşık 35 metrede karşınıza çıkacak dip mağarası tekin değil, uzak durmakta fayda var. Sığlaştıkça kayaların altı ve kıyıdaki çatlaklar balta balığı kaynıyor.

Gürmenli Kayaları: Açık denizde su üstüne çıkan iki kayanın güneybatı-kuzeydoğu ekseninde yayılıyor bu sığlık. Genelde kayaların kuzey tarafında dalınır, güney taraf yavaşça derinleşen tabaka kayalardan ibarettir.

Hemen 15 metreye düşen adanın kuzey dibindeki duvardan kuzeye doğru yönelince bol kayalıklı bir alan 35-40 metrelerde kuma varır. Batıya dönerseniz bulacağınız sırt kuzeybatıya doğru gittikçe gidiyor. Gelip geçen akyalar ve sığ kayaların üzerinde kırmızı deri süngerler manzaraya güzellik katıyor.

Ayrıktaş: Çeşme'de Eşek Adası'nın kuzey ucunda yer alan Ayrıktaş en büyük ve derin dalış noktası. Üç ayrı parkuru olması nedeniyle her seviyede sporcu dalış yapabilir. Sıfırdan 70 metreye kadar inen düz duvar üzerindeki eski balıkçı ağlarının altında ıstakoz ve deniz böcekleri bulunur. Balık çeşitliliği de oldukça fazla.

Monem Batığı: Alman 1956 yapımı gemi, parçalanmaya götürülürken Çeşme açıklarında 18 metrelik bir bölüme batmış. Çeşme Dalış turları kapsamında gezilen batık, dik pozisyonda. Geminin burnundan zemine iniliyor ve 17-18 metre boyunca ilerleniyor. Türkiye'de dalış yapılabilen en büyük batık.

No Name: Genel olarak eğitim ve ikinci dalışlar için kullanılan bölge sıfırdan 14 metreye kadar 45 derecelik bir eğim yapıyor.

Yatak Odası: Etrafında tam tur dönülebilen küçük bir ada. Taş kemerden geçilerek altı metre derinlikte mağaraya girilir. Mağaradan sonra 13-14 metre devam edilir; 16-18 metrelerde Barakuda taşları bulunur.

88 Taşları: Eşek Adası'nın güney ucunda bulunur, 42 metre derinliğe kadar inilebilir. Yaklaşık 32 metrede Roma savaşçısı rölyefi dalgıçları karşılar. Çeşme dalış noktaları içinde anaforları, mürenleri ile farklı bir yere sahiptir. İki yıldız ve profesyonel dalgıçlara daha uygundur.

Ildırı Fener: Çeşme dalış merkezleri Fener Adası ve Pırasa Adası'na demirlenerek Ildırı etrafında dalış yapılır, 35 metreye kadar inilir. Reef ve oyukların olduğu yerlerde böcek ve eskinalara rastlanır.

Topuk: Denizciler açısından tehlikeli olan ve hemen fark edilemeyen bu bölge, derinliği 15-16 metreye ulaşan düz duvarları, dağınık

parça taşları ve oyuklarıyla güzel bir bölge.

Deve Taşları: Denizin ortasında yer alır. Büyük bir koni formunda olan kayalık bölge basamaklar halinde 60 metre derinliğe kadar iner. Teknenin demirlendiği beş metrelik derinlik ise eğitim çalışmaları için ideal.

Madonna: Pırasa Adası'nın yakınında. Beş altı metrelik düz bir platonun devamında 18-21 metrelere aniden düşen düz bir duvar formunda. Yaklaşık 500-600 metre uzunluktaki duvar sonunda Madonna adı verilen çift bacalı mağara yer alıyor.

Orkinos Çiftliği: Gerence Körfezi'nde bulunuyor; 300–600 kilogramlık dev balıklar 30 metrelik kafeslerde duruyor. Bu özel dalışlar beş kişilik gruplar halinde yapılıyor. Yaklaşık 30 dakika süren dalışlara sadece advanced veya üzeri seviyedeki dalgıçlar katılabiliyor.

Çeşme'de ayrıca Tektaş, Riko, Mengene, Göbektaşı gibi noktalar da bulunuyor.

Akvaryum Koyu: Kemer civarındaki en güzel dalış noktalarından biri olan bu koy hem dalışa yeni başlayanlar, hem de yüzme, şnorkel ve güneşlenme olanaklarıyla aile üyeleri ve arkadaşlar için ideal. Akvaryum Koyu, Kemer Yat Limanı'na 18 dakika, buraya sadece denizden ulaşım sağlanıyor. Rüzgâr ve dalgaya karşı korunaklı. Tekir, kupes, karagöz, kefal, sargoz, papaz, sarpa, günbalığı, orfoz, ahtapot, denizkestanesi, denizyıldızı, bazen barakuda, kalamar ve vatoz görülebilir.

Kiriş Mağara Koyu: Rüzgâr ve dalgaya karşı korunaklı. Kemer Yat Limanı'ndan dalış teknesiyle 15 dakika mesafede. Sığ başlaması ve uzantısının 18 metreye varan bir derinliğe ulaşmasıyla hem yeni başlayan, hem de sertifikalı dalgıçlar için çok uygun. İçi yarı hava, yarı su ile dolu iki küçük mağara bulunur. Sualtında da görülmeye değer küçük mağaralar ve tüneller bulunur. Sualtının yer yer kaya, taş, çakıl ve kumdan oluştuğu bu koyda sargoz, karagöz, papaz, kefal, günbalığı, sokar, kayabalığı, kertenkele balığı, müren, orfoz, kupes, barbunya, tekir gibi çok çeşitli balık türlerine ve yengeç, denizyıldızı, denizkestanesi, karides, mürekkepbalığı, ahtapot gibi diğer deniz canlılarına rastlanabilir.

Fener (Tünel): Her seviyeden dalgıca uygun bu güzel dalış noktası Kemer Yat Limanı'na sadece sekiz dakika uzaklıkta. Birçok irili ufaklı tünel ve kaya oluşumlarına rastlanır ve en önemlisi de bu dalış noktasına adını veren L-Resifi ve tüneldir. Resif su yüzeyinin üç metre altından başlar 18 metreye kadar devam eder. Bu noktada mürenden ahtapota, karavidadan deniz akrebine birçok canlıya rastlayabilirsiniz.

Paris II Batığı: Kemer Yat Limanı'ndan yedi dakika mesafede, 21-31 metre derinlikte, tamamen kumdan oluşan deniz tabanında oturmuş durumda. Fransız Batığı Paris II, 1917 yılının Eylül ayında, Mustafa Ertuğrul komutasındaki küçük bir Türk askeri birliğinin Kocaburun Tepe'sinden açtığı top ateşiyle batmış. Uzunluğu 65 metre, genişliği ise 14 metre. Yıllardır sualtında yatan bu gemi enkazı çeşitli renklerde sünger ve mercanlarla kaplı. Aynı zamanda da müren, iskorpit, karavida, orfoz gibi birçok canlıya ev sahipliği yapıyor.

Adalar: Tekirova sahillerinde Martı, Mağara, Piknik ve Küçükada olarak anılan dört ada bulunuyor. Bunlar uluslararası kriterlere uygun nadir dalış merkezleri. Yaklaşık 30 dakikalık tekne yolculuğuyla varılıyor.

SG-120 Batığı: Almanlar tarafından 1948 yılında hücum bot olarak üretilen SG-120, Türk donanmasında uzun yıllar görev yaptı; 2007 yılının Mayıs ayında doğal resif olması amacıyla batırıldı. O günden beri ziyaretçisi eksik olmayan SG-120, emekliliğinin tadını dalıcılar ve ev sahipliği yaptığı deniz canlılarıyla çıkarıyor.

Bölge sularında bir gemi ve uçak batığı da bulunuyor.

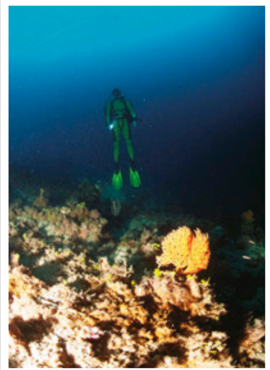
Kömür Limanı: Dalış tutkunlarının sıklıkla uğradığı, kamp yapmaya müsait dalış noktalarından biri. Karadan Gelibolu'nun Fındıklı Köyü sapağındaki yol takip edilerek ulaşılır. Turkuvaz rengi sularıyla, derine inen kayalıklarıyla, deniz canlılarıyla Saros'un en gözde dalış alanlarından.

Despot Kayalıkları: Sadece denizden, Gelibolu Güneyli Köyü'nden kalkan dalış tekneleriyle ulaşılabilir. Falezli kıyı yapısı ve zengin denizaltı canlı varlığı ile dalıcıların gözde bölgelerinden birisi.

Üç Adalar: İbrice Limanı'ndan ya da karşı kıyıdaki Güneyli Koyu'ndan kalkan dalış tekneleriyle ulaşılır. Diğer bölgelerin sert rüzgâr alması durumunda gidilen bir dalış bölgesi.

Bebek Kayaları: Saros Körfezi'nin Ege Denizi'ne açılmadan önceki görkemli son kayalığı. Güneyli Limanı'ndan kalkan dalış tekneleri kadar Kabatepe Limanı'ndan kalkan ve Gelibolu'da hizmet veren dalış teknelerinin de güncel dalış bölgesi. Akıntı dalışı deneyimi olan dalgıçlara bin bir rengi ve canlı türleriyle görkemli dalışlar sunar. Su yüzeyinden birkaç metre yükselen kayalar, denizin dibinde yüzlerce metre iner. 12 metreden sonra başlayan renkli kayalıklarda başta mürenler olmak üzere çeşitli balık ve böceklere rastlanabiliyor.

Toplar Burnu: Erikli ve İbrice arasında kalan bu

kayalık, ismini çevrede bol görünen tarihi top güllelerinden alıyor. Yaklaşık 30 metreye bir duvar şeklinde uzanan bölgede iri mercanlar ve dev bir orkinosu görmek mümkün. Dipte, kaya oluşumlarının büyüleyici güzellikleri görülebilir.

Asker Taşı: Uzunkum bölgesinde yer alan bir dalış noktası. Kıyıdan yaklaşık bir mil açıkta. 12 metre derinlikte başlayan bir resif olan Asker Taşı, 33 metre derinliğe kadar iner ve çapı 250 metre civarındadır. Akıntılara açık bir bölge ve iri ıstakozlara rastlanıyor.

Minnoş Kayalıkları: Gelibolu Yarımadası tarafında. Kömür Limanı açıklarında bulunan, karadan 150-200 metre mesafede duvar dalışı yapmaya müsait kayalık bir bölge.

İbrice: Liman etrafında ve daha açıktaki kayalıklarda birçok dalış noktası bulunuyor. En popüler dalış noktaları limanın hemen iki yanında yer alan, Cennet ve Cehennem olarak adlandırılan bölgeler.

SARIGERME

Nar Adası: Unutulmaz bir dalış garantisi veriyor. Görüş uzaklığı çok iyi ve her türden balıkla karşılaşma olanağı tanıyor. Dik inen duvarlar muhteşem bir renk paleti sergiliyor. Denizatı, *Caretta caretta* deniz kaplumbağaları sıklıkla görülebilir. Zaman zaman hafif akıntı olmakla beraber Fethiye'deki en keyifli dalış noktalarından biri.

Af Kule ve Türk Hamamı: Giriş noktası su üzerinden de görülebilen Mercan Mağarası'ndan dalışa başlanır. Mağaranın içinde derinlere indikçe muhteşem renklilikte bir duvar dalıcıları bekler. Çeşitli anemonlar ve neptün danteli denen yosun hayvanları görülebilir. Mağara 45 metre derinliğe kadar tecrübeli dalıcılara keyifli bir deneyim sunar. Mağaranın çıkışında ise orfozlar görülebilir. Dalışın sonuna doğru hem su üstünde, hem de altında muhteşem bir manzarayı içeren, tavanı açık adeta bir hamamı andıran Türk Hamamı'na ulaşırsınız.

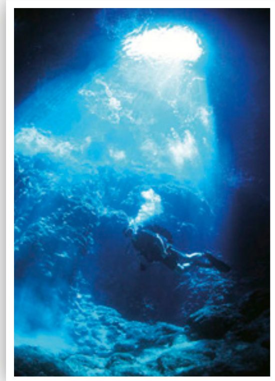
Aşı Koyu: İçinde birçok mağara barındıran bir dalış bölgesi. Buradaki en ünlü dalış noktası Mavi Mağara. Eni oldukça geniş olan mağara yüzeye yakın. Dalış sonunda eşsiz turkuvaz renklerle bezenmiş olan yüzeydeki mağara odasında, hava boşluğunda soluk alıp manzaranın tadını çıkartabilirsiniz.

Yeni Mağaralar: Dalışa 2004 sonunda açılan yeni bir dalış sahası. Burada iki adet mağara var. Birinci mağara yarım bir silindiri andırıyor. İkincisi ise karideslerle dolu gerçek bir mağara. Satıhtan yedi metre derinliğe inildiğinde çapı 15-20 metre, derinliği 45 metre olan silindirik mağaranın girişi görülüyor. Sağ kenardan başlayıp 10-12 metre kadar inildiğinde, geriye dönülüp bakılınca muhteşem mavilik sizi içine alıyor.

Sarıyarlar: Akvaryum Koyu'nu geçip solunuza baktığınızda sarı renkli yamaçları ve koyun sonundaki kumsalı görürsünüz.

Akvaryum Koyu: Fethiye Limanı'na en yakın dalış noktası. Eğer koyu boş bulup girebilirseniz burada harika bir gün geçirebilirsiniz. Burası her seviyedeki dalıcıya seçenekler sunuyor.

Peksimet Adası: Hava şartları el verdiğince gidilen ve zaman zaman oldukça sert akıntıların görüldüğü bakir bir dalış noktası. Dik inen muhteşem duvarlardaki anthiaslar pembe renkleriyle dalıcılar büyüler.

Bakla Taşları: Sulubahçe Resifi'nin uzantısı olan bu bölgede karagöz, lagos ve orfoz gibi balıklar görülebilir. 16 metre derinliğinde ve iki kilometre uzunluğundadır.

Ayazma: Bozcaada'nın en ünlü kumsalı olan Ayazma'da gece dalışları tercih edilir. Resif 13 metre derinliğinde ve 800 metre uzunluğunda. Kum canlıları ve çeşitli deniz kabukluları görülebilir.

Eleni Batığı: Ayazma açıklarında 1918 yılında mayına çarparak batan Eleni, 30 metre derinlikte yatıyor. Eleni'nin gerçek kimliği 2015 yılında Selçuk Kolay tarafından doğrulandı.

Mermer Burnu: Yaklaşık 15 metre derinlikte olan Mermer Burnu, rüzgârlı günler için uygun bir dalış bölgesi. Fok mağaralarının bulunduğu kayalar arasında foklarla karşılaşılabilir; ahtapotlar, renkli deniztavşanları, sünger ve şakayık görülebilir.

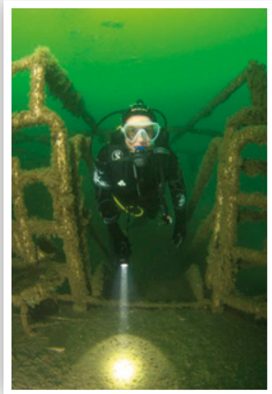

Kalın Burun: Yaklaşık 30 metreye ulaşan derinliği ile adanın en derin resifi. Sağlam ve kırık birçok amfora görülebilir.

Mavria (Tavşan) Adaları: En derin noktası 35 metre. Dört adadan oluşan bu bölgede dört adet de batık bulunuyor. Başta akyalar olmak üzere birçok büyük balık görülebilir.

Kocaeli'nin Karamürsel ilçesindeki dalış kulübü, 2008'den bu yana hizmet veriyor. Karamürsel'de konforunuz için her şey düşünülmüş. Tesislerde gece ve gündüz dalış operasyonları boyunca sıcak su, duş, tuvalet, kadın, erkek, engelli dalıcı ve eğitmenler için ayrı ayrı tasarlanmış soyunma kabinleri bulunuyor. Bu da dalış konforunu artırırken kış ve soğuk gibi kavramları dalış hayatınızdan çıkarıyor. Bölgenin sualtı faunası son derece renkli. Aralık 2013'te İnönü Yolcu Vapuru'nun batırılmasıyla oluşturulan yapay resif de Karamürsel sularının mevcut canlılığına kısa sürede renk kattı. Marmara Denizi'nin ilk yapay resifi İnönü Batığı, KARSAD İskelesi'nin sadece 20 metre açığında ve 15-22 metre derinlikte dalıcıları bekliyor. Yaygın olarak özellikle kış ve bahar aylarında denizatı, deniztavşanı, dikenli çütre, dört mevsim boyunca iskorpit, horozbina, karides, anemon gibi ilginç türlere ev sahipliği yapan KARSAD, farklı yapay resifleriyle sualtı fotoğrafçılarının da gözdesi.

FOTOĞRAFLAR: RECEP ŞEN

Sakarya, U-20 Denizaltı Batığı: İkinci Dünya Savaşı sonlarında Köstence Limanı'nın müttefikler tarafından bombalanması sonucu gidecek limanı kalmayan üç Alman denizaltısından biri olan U-20, Karacasu yakınlarında kaptanı tarafından batırıldı. Sualtı Kurtarma Komutanlığı tarafından 1994 yılında bir manevra sırasında bulunan batık 23 metre derinlikte.

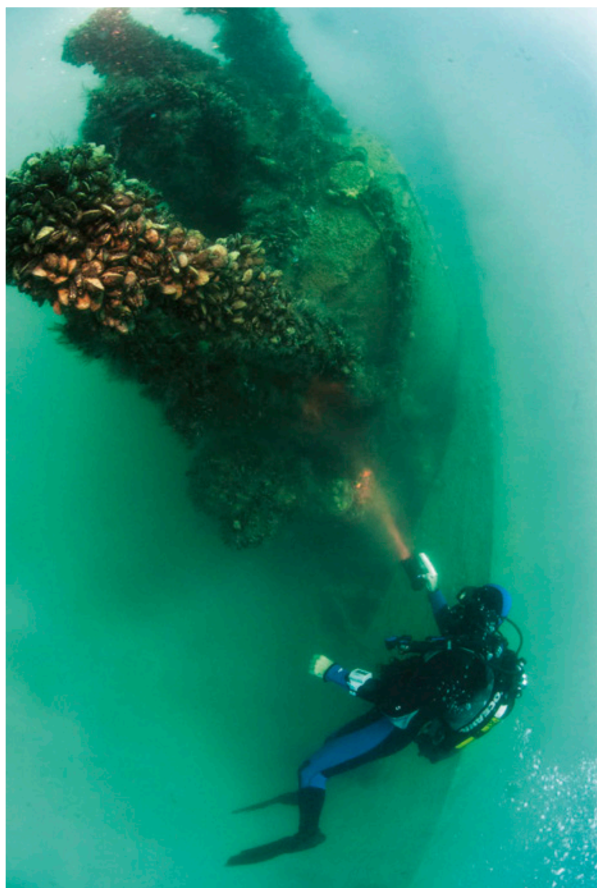
Düzce, C47 Uçak Batığı: Akçakoca sahiline 2009 yılında getirilip dalış turizmini artırmak için batırılmış C47 tipi nakliye uçağı. Paşalar Köyü sahilinden yaklaşık bir buçuk mil açıkta ve 27 metre derinlikte yatıyor.

Sinop, Karakum Plajı: Özellikle eğitim dalışları için elverişli bir bölge. Dip yapısı kumluk. Başlıca görülebilecek canlılar ise kalkan balığı, çeşitli kabuklular, denizatı ailesinden deniziğnesi, yengeç, pavurya, iskorpit, horozbina, kırlangıç balığı, pisi balığı ve tekir.

Sinop, Adabaşı Mevkii: Bu dalış noktasında Osmanlı döneminden kalma toplar ve nereden veya nasıl geldiği bilinmeyen lahitler bulunuyor. Bunların dışında Osmanlı donanmasına ait batıklarla Rus gemilerinden atılan parçalanmış gülleler ve Osmanlı gemilerinin cephaneleri olan içi barut dolu gülleler de görülebilir.

Kocaeli, Kerpe: Bu kıyılar olağanüstü sayıdaki denizatı popülasyonuyla sualtı fotoğrafçıları tarafından ilgi görüyor.

Kocaeli, Kefken: Burasının dalış açısından özelliği sualtı mağaraları. Yılın hemen her mevsiminde berrak suyu ve kayalık dip yapısı, avuç içinden büyük pavuryaları, mağara girişlerini mesken edinmiş eşkinalarıyla (kaya levreği) dalıcılara güzel görüntüler sunuyor.

DALIŞ MALZEMELERİ

Maske: Önemli olan yüze uyabilmesidir. Genellikle silikondan yapılır. Görüş açısı daha fazla olan tercih edilebilir.

Palet: Dalış paletlerinin arkası açık ve kayışlıdır, çünkü patik ile birlikte kullanılır.

Şnorkel: Dalmadan önce su yüzeyini incelemek veya yüzeyde yüzmek için kullanılır.

Patik: Üst tarafı neoprenden yapılan patiklerin amacı ayakları soğuktan korumaktır.

Denge Yeleği: Diğer adı yüzerlik kontrol cihazıdır. Sportif dalışın en önemli malzemeleri arasındadır. Öncelikle tüp bu malzemeye takılır. Dalgıç tıpkı ceket giyer gibi bu yeleği üzerine giyer. Cihaz dalıcının yüzerliğini kontrol eder. Üzerinde bulunan hava kesesi dalgıcın istediği derinlikte sabit kalmasını sağlar. Dalıcı derine inmek için ise bu keseyi boşaltır.

Regülatör: Jacques Cousteau tarafından icat edilen bu cihaz modern dalışın temel malzemesidir. Tüpteki basınçlı havayı ayarlayarak dalıcının bulunduğu derinlikteki ortam basıncına eşit basınçta hava almasını sağlar.

Manometre: Tıpkı otomobilin benzin göstergesi gibi tüpteki kalan hava miktarını gösterir.

Dalış Bilgisayarı: Dipteki basıncı ölçer. Bulunulan derinliği, dalış süresini gösterir. Dalış tablolarından yararlanarak dalıcının dipte kalma sürelerini hesap eder. Yüzeye hızlı çıkışlarda uyarı verir. Yapılan dalışların kayıtlarını tutar.

Tümleşik Dalış Maskesi: Tüm yüzü kaplayan ve regülatörün bir kısmını içeren bu cihaz son zamanlarda artan bir ivme ile dalıcılar tarafından tercih edilmekte. Yüzü soğuktan korur, çeneyi yormaz, gözlük takanlar için ideal çözüm sunar, sualtında haberleşmeye olanak sağlar.

OCEANREEF
OCEANREEF

SUYU MAĞARASI, BURDUR / ALİ ETHEM KESKİN

MAĞARACILIK

YAZI VE FOTOĞRAFLAR: ALİ ETHEM KESKİN

ILGARİNİ MAĞARASI / KASTAMONU

Kastamonu'ya bağlı Pınarbaşı ilçe merkezine 36 kilometre uzaklıkta Ilgarini Mağarası'na Sümenler Köyü'nü geçtikten sonra ormanın içindeki patikalardan iki saatlik dik bir yürüyüşle ulaşılıyor. Girişte, Bizans dönemine ait olduğu sanılan bir köy yıkıntısı bulunuyor, bu bölümde definecilerin zaman içinde yaptığı tahribat göze çarpıyor. Sağdaki düz yol takip edildiğinde bir su sarnıcıyla karşılaşılıyor. Mağaranın sola ayrılan diğer yolundan gidildiğindeyse, ağızdan itibaren eksi 250 metreye kadar iniliyor, geçmiş dönemlere ait insan izlerine rastlanıyor. Birçok dönüşü olan, taştan örülmüş bir yol alt bölümlere inişte kullanılıyor. Bu düzlükte kilise kalıntısı ve mezarlar bulunuyor. Mağaranın daha aşağıdaki bölümüne devam edebilmek için teknik malzeme ve dikey mağaracılık bilgisi gerekli. Uzunluğu

858 metre olan mağaranın alt galerisinin tabanı traverten havuzlarıyla kaplı. Ancak bu bölümde yer çok kaygan. Zeminin de eğimli olması sebebiyle son derece dikkatli yürümek gerek.

İNSUYU MAĞARASI / BURDUR

İnsuyu Mağarası, Burdur-Antalya karayolu üzerinde, Burdur il merkezinin 10 kilometre güneydoğusunda yer alıyor. Türkiye'nin turizme açılan ilk mağarası. Yaklaşık 597 metrelik bölümü beton yürüyüş yoluyla kaplı olan İnsuyu Mağarası'nda yıllar içinde yeraltı sularının alçalmasıyla birlikte "ikinci bölüm" adı verilen yeni galeriler ortaya çıktı. Yatay bir mağara olan İnsuyu'nun günümüzde ölçülen toplam galerilerinin uzunluğu on kilometreyi aştı. Burası, her seviyeden mağaracının kolaylıkla çalışabileceği bir mağara. Türkiye'nin ikinci en uzun mağarası olan İnsuyu'da keşif çalışmaları hâlâ sürüyor. Mağara içinde yakın zamana kadar birçok yeraltı gölü bulunuyordu. Ancak yakın çevrede sulama amaçlı açılan kuyuların fazlalığı nedeniyle su seviyesi on metreden daha fazla düştü ve bu göllerin çoğu kurudu.

ALTINBEŞİK MAĞARASI / ANTALYA

Altınbeşik, diğer adıyla Düdensuyu Mağarası 1966 yılında, Oymapınar Barajı'yla ilgili çalışmalar sırasında bulundu. Adını bir üst kısmında yer alan Altınbeşik Tepesi'nden alan mağara o tarihten başlayarak birçok mağaracılık ekibi tarafından araştırıldı. Halen Çek ve Türk mağaracılık ekipleri mağaranın üst katlarında keşif çalışmalarını sürdürüyor. Mağaraya 200 metre uzunlukta bir yeraltı gölü üzerinden botla giriliyor. Bu gölün sonunda traverten oluşumları bulunuyor. Göl sonundan 44 metrelik dikey bir traverten oluşumu üzerinden ikinci kata dikey mağaracılık disipliniyle, bir hat üzerinden çıkılıyor ve oradan 130 metre uzunluğunda, ince uzun sığ bir göl başlıyor. İkinci katın sonuna kadar küçük gölcükler ve orta kısmında göçük yapan çok büyük, yüksek bir salondaki kalker blokları üzerinden ilerleniyor.

KOCAİN MAĞARASI / ANTALYA

Kocain Mağarası, Antalya il merkezinin 45 kilometre kuzeyinde yer alıyor. Mağaraya, Antalya-Burdur karayolundan Camiliköy-Ahırtaş köyleri üzerinden 10 kilometrelik bir yolla ulaşılıyor. Türkiye'nin en geniş ağza ve tek parça olarak en büyük galerisine sahip mağarası Kocain. Dünyanın da on dördüncü tek büyük salonu-

na sahip mağarası. Yaklaşık 600 metre uzunluğundaki mağaranın galeri yüksekliği yer yer 50 metreyi buluyor. Her seviyede mağaracının kolaylıkla gezip deneyimleyeceği olağanüstü güzel sütun, dikit ve sarkıtlara sahip. Kocain Mağarası'nın ağzında prehistorik devirlere ve daha sonra Roma dönemine ait kalıntılar mevcut.

MAĞARACILIK MALZEMELERİ

Türkiye'de mağaracılık denince ilk akla gelen isim Dr. Temuçin Aygen (1921-2003). Aygen, 60'lı yıllarda başta İnsuyu, Altınbeşik ve Hadim yakınlarındaki Yerköprü olmak üzere birçok mağaranın keşif ve araştırmasına öncülük etti. Kendisi ayrıca Ankara'da MAD'ı (Mağara Araştırma Derneği) kurarak mağaracılığın Türkiye'de amatörler tarafından da yapılmasını sağlayan ilk adımı attı. Bunu birçok üniversitede kurulan mağaracılık kulüpleri izledi. Türkiye'de haritaları çıkartılan mağaraların envanteri Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri websitesindeeki veri tabanları arasında:
www.tayproject.org/veritab.html

Mağaracılığa ilgi duyanların öncelikle bunun eğitimini alması gerekiyor. Mağaracılık eğitimleri üniversitelerin mağaracılık kulüplerinde, derneklerde, bağımsız gruplarda veriliyor.

Çizmeler

Mağara araştırmacıları, içine mümkünse su almayacak şekilde tasarlanmış, ön kısmı darbelere karşı kopça ile korunan boyu 40 santimetreye yakın özel tasarlanmış çizmeler kullanıyor.

Dış ve İç Tulum

Mağaracılıkta sürtünmeye dayanıklı, suyu geç geçiren, dizlerinde darbelere karşı koruyan padleri bulunan kapişonlu özel dış tulumlar kullanılıyor. Tulumlar genellikle ekibi ayırt edecek renk ve desenlere sahip. Ekip üyelerini karanlıkta ayırt edebilmek için genellikle dış tulumlarda sarı, kırmızı ve turkuvaz renkler kullanılıyor.

Ayrıca araştırma yapılacak mağaranın özelliklerine göre kalın veya ince polardan iç tulumlar var. Göl ve yeraltı akarsularının bulunduğu mağaralar içinse neopren iç tulumlar kullanılıyor.

Kask

Mağaralarda mutlaka özel tasarlanmış, şoka dayanıklı mağaracı kaskları kullanılıyor. Eldiven, ısı yalıtıcı battaniye, kafa lambası diğer önemli malzemeler. Geçmiş dönemlerin vazgeçilmezi olan karpit lambalar günümüzde yedek olarak acil durumlarda lambanın yaydığı ısıdan faydalanabilmek için kullanılıyor. Mağaracı koşumu iniş ve çıkış için kullanılacak aletleri takmak ve kullanabilmek için özel tasarlanmış kemer sistemi. Mağaracılıkta iniş ve çıkış malzemeleri de önem taşıyor.

DAĞCILIK

YAZI VE FOTOĞRAFLAR: YILDIRIM GÜNGÖR

KIZLAR SİVRİSİ / ANTALYA

HAKAN ÖGE

Kızlar Sivrisi 3 bin 86 metre ile Batı Toroslar içinde yer alan Bey Dağları'nın en yüksek zirvesi. Yüksekliği belki çok fazla değil, ancak tırmanışa deniz seviyesinden başlandığı düşünülürse hiç de azımsanacak bir rota değil. Örneğin Ağrı Dağı'na tırmanış için ana kamp 3 bin 200 metrededir. Yani iki günde 1937 metre çıkılıyor. Oysa Kızlar Sivrisi tırmanışı için Antalya'dan yola çıkanlar iki günde neredeyse 3 bin 100 metrelik bir tırmanış yapıyorlar.

Kızlar Sivrisi için en uygun tırmanış rotası Antalya Elmalı yolu üzerindeki Çamçukuru Vadisi. Bu rota kondisyonu iyi olan herkesin rahatlıkla çıkabileceği bir rota. Aracı olmayanların öncelikle Antalya otogarından kalkan Elmalı minibüslerine binip Elmalı'ya ulaşmaları gerekiyor. Tırmanıştan önce Orman İşletme Müdürlüğü'nden izin almak gerekiyor. Çünkü rota üzerinde koruma altına alınan sedir ağaçları var. İzin konusunda pek bir pü-

ALİ İHSAN GÖKÇEN

rüz çıkmıyor. Tırmanış için Çamkuyu Yaylası'na gitmek gerekiyor. Elmalı Çamkuyu arası 14 kilometre. Bu yolu taksi ile gitmek en pratik çözüm. Ancak taksiyi tercih etmeyenler Elmalı- Finike minibüslerine binip Çamkuyu sapağında inerek yaylaya yürüyebilir. İlk gün burada kamp kurarak hem dinlenmek hem de vücudun dağa uyum sağlamasını ayarlamak gerekiyor. Sabah erkenden yayladan yola çıktıktan sonra bir süre sedir ağaçlarıyla kaplı ormanda yürünüyor. Orman bittiğinde zirve tam karşıda görünecek. Buradan itibaren yavaş yavaş yükselerek sağdaki sırta doğru ilerleyin. Bu etap orman etabından farklı olarak oldukça yıpratıcı.

Yükseldikçe dağ daha büyük gözükmeye başlayacak. Zirveye yaklaşınca güneydoğuya doğru hafifçe kıvrılarak rahat bir rotadan zirveye kadar çıkmak mümkün. Zirveden bakanlar, hava güzelse bu manzarayı bırakarak aşağılara inmeyi bir türlü düşünmüyor.

Eğer yanınızda deneyimli dağcılar varsa, doğa sporlarına meraklıysanız ve malzemeleriniz iyiyse, Uludağ'da birkaç günlük kış kampı çok cazip bir macera seçeneği. Hava çok yağışlı değilse, oteller bölgesinden birkaç saat içinde eski volfram (tungsten) madenine ulaşıp kısa bir mola vereceksiniz. Kış koşullarında sıvı almak çok önemli; hava soğuk olduğu için sıcak sıvı almak gerekiyor. Moladan sonra tekrar yola çıkarak bir saat içinde doğayla baş başa birkaç gün geçireceğiniz kamp yerine varıyorsunuz. Çadırı kurarken üç noktaya dikkat edilmeli: Çadırın ağzı rüzgârın estiği yöne bakmamalı, yoksa kapının her açılışında içeriye kar dolar. Çadır kurarken uygun zemin bulunmalı; böyle yapılmazsa gece yarısı sıcaklığınızla eriyen kar çukur oluşturur ve gecenizi mahveder. Ayrıca çadırın etrafına kar duvarı örülmeli, duvarla çadır etrafında kalacak alan mümkün olduğunca geniş bırakılmalı, yoksa gece esen tipi çadırla duvar arasını kısa sürede doldurur

ve çadıra zarar verir.

Kamp yerinde yürüyüşler yaparak, kar mağaraları inşa ederek birkaç gün geçirebilirsiniz. Ama bir kış kampı mutlaka deneyimli dağcılarla birlikte yapılmalı. Uludağ belki çok yüksek değil, ama kışın oldukça zorlu. Yazın gitmek isteyenlere ise Uludağ yollarını daha kolay açacaktır. Eski volfram madenine kadar araçla gidilip buradan itibaren tırmanışa başlanabilir. Tırmanış kelimesine kanmamalı, çünkü Uludağ'ın zirvesine kadar yürümek mümkün. Sadece ilk etap biraz dik. Etaptaki büyük patika, ilk aşamanın kolay geçilmesini sağlıyor. Yokuş bitip düzlüğe gelince, üzerinde eski bir yapı bulunan bir tepe görülüyor. Burası genellikle zirve sanılıyor, ama aslında zirveye sola doğru giden patikadan ulaşılıyor. Patikaya girildikten sonra bir buçuk saat sonra zirveye varılıyor. Bu arada bir iki küçük zirve görebilirsiniz ama inatla zirveye uzanan patikayı takip etmek gerek. Zirvenin en güzel yanı, kuzey çanağındaki buzul gölleri seyretmek.

ERCİYES DAĞI / KAYSERİ

Erciyes Dağı, tırmanış heyecanı arayanlar için ideal parkurlara sahip. Dağın iki zirvesi var. Biri 3 bin 900 metrelik küçük zirve, diğeri de 3 bin 916 metrelik büyük zirve. Ancak dağcılar genellikle küçük zirveye çıkmayı tercih ediyor. Büyük zirve daha fazla risk taşıyor ve tecrübeli dağcılara hitap ediyor.

Erciyes'in üç tırmanış rotası var. İkisi Tekir Yaylası'ndan gidilen Şeytan Boğazı ve sırt rotası, diğeri de Sütdonduran üzerinden çıkılan buzul rotası. Zirve için önerilen rota Şeytan Boğazı. Riskin en az olduğu tırmanış ayı mayıs sonundan itibaren başlıyor. Elbette bu dönemde de tırmanış kurallarına tam olarak uymak gerekiyor. Rota oteller bölgesinden başlıyor. Üç dört saatlik kamp malzemeli bir yürüyüşle 3 bin metre rakımdaki Çobanini mevkiine varılıyor. Burada geceyi geçirmek için uygun bir kamp alanı mevcut. Kamp kuracağınız alanın hemen yanında bulunan kanallardan yaz başına kadar su akıyor. Bu suyu rahatlıkla kullanabilirsiniz. Eğer dağlara çok fazla tırmanış yapmamışsanız kampta iki gece geçirmeniz tırmanışınızı kolaylaştıracaktır. Tırmanış için en uygun hareket saati 02.00. Bunun nedeni Şeytan Boğazı'nın en dar yerini güneş doğmadan geçmek. Güneş doğduktan sonra rotanın üstünde bulunan hörgüç kayadan kopan taş parçaları büyük risk yaratabiliyor. Tırmanış için bol miktarda su almayı ihmal etmemek gerek. İlk mola yeri yürüyüşe başlandıktan yaklaşık iki saat sonra varılan boğazın yakınındaki mola kaya. Burada iyice dinlendikten sonra boğazın en dar yerine doğru yola çıkılıyor. Bu mevki genellikle kar veya buzla kaplı. Bu noktadan itibaren grup liderinin dediklerine harfi harfine uymak önemli.

Şeytan Boğazı'nın bu dar yerini geçtikten ve sağa doğru kayarak taş düşme riskini azalttıktan sonra yavaş bir tempoda tırmanmaya devam ediliyor. Yükseldikçe nefes alıp verişleriniz hızlanacak, daha çabuk yorulduğunuzu hissedeceksiniz. Tırmanırken çok fazla oturma molası verirseniz hem çok fazla zaman kaybeder, hem de daha çabuk yorulmaya başladığınızı hissedersiniz. Bu nedenle ayakta kısa dinlenmeler tercih edilmeli. Zirveye yaklaşınca rotanın ortasında büyük bir kaya görülüyor. Buradan doğrudan zirveye gidilebiliyor ama eğer zemin karlıysa biraz kaygan olabilir. Önerimiz sırta çıkarak oradan zirveye yürümek.

Zirveye çıkıldığında hava açıksa Aladağlar ve Hasan Dağı görülüyor. Burada havanın durumuna göre epey zaman geçirilebilir. Küçük zirvenin tam karşısında bulunan büyük zirveye gitmek pek tavsiye edilmiyor. Yorgun haldeyken çok zorlanabilirsiniz.

Dermirkazık gerek görünüşü, gerekse tırmanış zorluğu nedeniyle dağcıların en çok ilgi gösterdiği zirvelerin başında geliyor. Barındırdığı farklı rotalarıyla diğer dağlardan farklı bir yere konuyor her zaman. Klasik rota, kuzey duvarı, doğu duvarı, batı sırtı ve kuzeybatı sırtı en çok bilinen rotalar. Ağrı Dağı ve Süphan Dağı'nın aksine Demirkazık iyi bir dağcılık deneyimi olmayanlar için yaşamsal risk taşıyor. Bu nedenle bu aktivite sadece dağcılık yapanlar için geçerli. Ancak ne olursa olsun zirveye daha önce çıkmamışsanız mutlaka yanınıza rehber almak zorundasınız. Özellikle zirveye bağlanan etap son derece dikkat edilmesi gereken bir geçiş. Bu son etap çıkarken pek zorluk yaratmasa da inerken ciddi bir derinlik hissi veriyor. Bu nedenle iniş sırasında emniyet alınması şart. Tırmanış boyunca kafanızdan kaskı, çantanızdan da dağcılık teknik malzemelerini eksik etmemenizde yarar var.

HAKAN ÖGE

EMLER ZİRVESİ / NİĞDE

Emler, 3 bin 723 metreyle Aladağlar'ın en yüksek birkaç zirvesinden biri. Ancak yüksekliği ile zorluğu arasında ters orantı var. Emler, belki de Aladağlar'da tırmanılması en kolay zirve. Sokullupınar'da başlayan yürüyüş, önce dar bir boğazdan geçiyor. Dik eğimli bir patika tırmanılarak vadinin içine giriliyor. Buradan sonra patika döne döne bir sonraki düzlüğe kadar gidiyor. Burada bir de kamp yeri var. Kamp yerinin biraz ilerisinde patika ikiye ayrılıyor. Sola giden patika Karasay ve Eznevit tepelere doğru ilerliyor. Aşıta doğru giden patika önce Çelikbuyduran Pınarı'na, oradan da yarım saat içinde Yedigöller aşıtına ulaşıyor. Buradan sola doğru giden patika önce bir çarşaktan, sonra da kayaların arasından devam ederek zirveye ulaşıyor. Emler Zirvesi'nden tüm Aladağlar inanılmaz güzel görüntüler sunuyor. Özellikle Kızılkaya

ve Demirkazık zirvelerinin en görkemli görüntüleri buradan izlenebiliyor. Yedigöller Platosu ve en görkemli zirvesi Direktaş bu manzaranın tamamlayıcısı.

VERÇENİK DAĞI / RİZE

Yüksekliği 3 bin 709 metreyi bulan Verçenik, tırmanış zorluğu açısından Türkiye'de klasik rotası en zor dağ. Teknik zorluğu nedeniyle sadece eğitimli dağcıların (ve yörede yaşayan köylülerin) çıkabileceği zirvenin müthiş bir manzarası var. Tırmanış için Rize'nin Pazar ilçesinden Verçenik Yayla'ya araçla gidilip iki saatlik yürüyüşle Kapılı Göller'e ulaşılıyor ve burada kamp kuruluyor. Dağın dibinde bulunan göllerde kamp kurmak zaman açısından büyük bir avantaj sağlıyor. Burada kurulacak kampın ilk günü çevrede dolaşılabilir, göller ve muhteşem coğrafya görülebilir.

Ertesi gün şafak sökmeden önce uyanmak gerekiyor. Dağda erken yola çıkmak her zaman avantajlıdır, böylece geri dönüş için daha çok zaman kalır. Ayrıca tırmanışın başlayacağı noktaya kadar güneş ışığı almadan gitmek enerji tasarrufu sağlar. İlk etap yaklaşık iki saat sürüyor. Gölün kenarındaki çimenliklerden başlayan yürüyüş kısa bir süre sonra taşlık, daha sonra da yamaç molozlarıyla kaplı zeminde devam ediyor. Bu arada eğim de dikleşmeye başlıyor. Yamaç molozunun bittiği yerdeki kayalıklar ilk mola yeridir. Burada yolu göstersin diye taşlar üst üste konarak yapılan "baba" denilen işaretlerden var.

Dinlendikten sonra arkadaki yumuşak eğimli kulvara doğru yönelmek gerekiyor. Burası yarım saat ile bir saat arası bir zamanda çıkılabilir. Kulvarın sonunda eğim iyice dikleşiyor ve arkası uçurum olan "V" şekilli bir noktaya varılıyor. Burada rotayı anlamak biraz zor. Aslında rota göründüğünden daha kolaydır. Gelinen yönün sağında kalan taraf zirveye giden rotadır. Rotanın başlangıcı olan küçük sete çıkmak için sağdaki kayalara tırmanıp küçük bir

yan geçiş yapmak gerekiyor. Çok zor değil ama yükseklik ürküttüğü için emniyet almakta fayda var. Burada setten yukarı doğru giden bir baca var ama o da çok zor değil; sadece derinlik duygusu fazla. Bu nedenle bu bacada da emniyet alınması gerekiyor. Bir ip boyu tırmanıldığında iri bir kayayla karşılaşılıyor. İşte bu kayanın üzerine çıkıldı mı tırmanışın en zor kısmı halledilmiş oluyor. Bu noktadan itibaren zirvenin dibine kadar yürüyeceksiniz. Tek zorluk zeminin biraz gevşek olması. Yaklaşık 15 dakikalık bir çıkıştan sonra zirvenin altına varılıyor. Doruk noktasına 25-30 metre kala karşılaşılan küçük bir set de aşılınca zirveye varılıyor. Bu küçük set tırmanırken değil ama inerken biraz zorlayabilir. Zirveye çıkınca, eğer hava güzelse, uzaklardan Kaçkar Zirvesi gözükecek. Verçenik Dağı'nın zirvesinden Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın göllerini seyretmenin verdiği haz, tırmanışın en güzel hediyelerinden.

KINDEVUL TEPE (KEMERLİ KAÇKAR) / RİZE-ARTVİN

Bulut ve Kındevul derelerinin birleştiği noktadan itibaren sağdan, yani kuzeyden gelen ve Bulut Deresi'ne karışan dereyi takip edin. Hemen yükselmeye başlayacaksınız. Kındevul Deresi'nin kenarından yaklaşık bir saat kadar çayırlık bir zeminde yürüdükten sonra yeşillik azalacak ve kayalık zeminde yürümeye başlayacaksınız. Derenin suyu da azalmaya başlayacak ve bir süre sonra su kalmayacak. Bu nedenle bu etabı geçmeden mataralarınızı doldurun. Kaya bloklarından oluşan zemin kısa bir süre sonra gevşek kayalık bir zemine dönüşecek. İri kaya blokları keskin köşeli olduğu için dikkatli yürümek gerekiyor. Kayalık zemin kısa bir süre sonra toprağa dönüşecek. Karşınızda Kındevul Aşıtı duruyor. Aşıta çıkarak zirveye tırmanmak zor, çünkü arada bir duvar var. Çok aşağılara inip bu duvarı dolaşarak tekrar yükselmek gerekiyor. Bunun yerine aşıta varmadan hafifçe sağa

doğru yükselin. Aşıtın arkasındaki kaya kütlelerinin arasında bulunan ilk bacaya girin. Baca 35-40 derecelik bir açıyla yükseliyor. Girişi oldukça geniş. Her iki tarafı da sağlam kaya bloklarıyla çevrili. Eğer çok sağa kayarsanız zirveye giden sırta ulaşmak için teknik problemlerle karşılaşabilirsiniz. Bu nedenle hemen ilk geçitten sırta çıkmaya bakın. Bacanın ilk kısmı biraz kayalık. Birkaç kişiyseniz ya tek tek çıkın ya da birbirinize çok yakın olun. Bacanın içi topraklaşmaya başlamış durumda. Ayrıca gevşek iri kaya blokları da var. En küçük bir darbeyle de aşağıya doğru iniyorlar. Bu bacaya girdikten sonra tüm yollar zirveye giden sırta çıkıyor. Ancak en doğrusu bacayı doğrudan çıkın. Uzunluğu 70-80 metre.

Sırta çıktıktan sonra yol zaten kendini belli eder. Buradan sonra hiçbir teknik zorluk yok. Dikkat etmeniz gereken en önemli nokta, gevşek ve kaygan taşlar. Bu çok sıkıcı ve de tehlikeli etap bir saat kadar sürüyor. Birkaç küçük zirveyi geçtikten sonra hafifçe sağa kıvrılınca karşınıza büyük bir zirve çıkacak. Şekli biraz eğere benzeyen bu zirveyi ana zirve sanabilirsiniz; oysa ana zirve bunun arkasında. Bu tepe ise yüksekliği 3 bin 500 metre civarında olan Eğerkaya Tepesi. Zirveye giden sırtı sola doğru takip edin. Aşağıda bir yerde “V” şeklini alacak. Bu nokta, sizin zirvenin arka tarafına geçiş noktanız. Buraya varmak için zirvenin dibine kadar yürüyün. Buradaki patikadan yan geçiş yaparak geçide varın. Bu nokta uzaktan biraz ürkütücü görünür, ancak tırmanılması oldukça kolay. Bu geçitten sonra ana zirveye çok az kalır. Kayaya çıkarak biraz dinlenip sırtı takip ederseniz, 15-20 dakikada Kındevul’un zirvesine varabilirsiniz.

BULUT DAĞI / ARTVİN

Bulut Dağı çok yüksek değil ama büyük bir tırmanış keyfi veriyor. Yaylalar Köyü'nden araçla Körahmet'e kadar gidiliyor. Köyün içinden geçerek biraz yükseldikten sonra neredeyse yol genişliğindeki patikaya çıkacaksınız. Yol boyunca sağdan gelen birkaç küçük dereyi geçeceksiniz. En geride karşınızda duran yükseltiler Bulut Dağları. Bu patika sizi bir saate varmadan Satelef Yayla'ya götürecek. Yayladan sonra patikayı takip edin. Kısa bir süre sonra sağdan gelen Kındevul Deresi, Bulut Deresi'ne karışacak. Bu iki dere bu noktadan itibaren Zamevan Deresi'ni oluşturuyor. İki derenin birleştiği noktadan itibaren yaklaşık bir saat sonra Covpınarı'ndaki kamp yerine varabilirsiniz. Covpınarı, arkasını yüksek dağlara dayamış bir düzlük. Burada kamp kurarak bölgeyi daha iyi tanıma şansını bulabilirsiniz. Buradan zirve ortalama bir ekip için gidiş dönüş dört-altı saat arasında.

Pınardan sonra önce küçük bir yükseltiyi geçeceksiniz. Kayalıkları çıkınca biraz aşağıda, içinde küçük bir dere akan bir düzlük göreceksiniz. Tam karşınızda da Bulut Dağı olacak. Bulut Zirvesi'nde sola doğru inen sırt hattı ile bu yayvan zirveler arasında bir aşıt var. Bulunduğunuz bölgeden bu aşıtı çok rahat görebilirsiniz. Derenin kenarına inerek, düzlük boyunca yürüyerek yavaş yavaş sağ yamaca doğru yükselin. Aşıta varınca, aşağıdaki çanağın içinde Şeytan Gölü'nü göreceksiniz. Bu nokta çok önemli. Eğer dik çıkarsanız kısa bir süre sonra tıkanarak geri dönmek zorunda kalırsınız. Bu nedenle göl hep solunuzda kalacak şekilde kayalıkların dibindeki bir seti geçerek arkadaki geniş düzlüğe ulaşın. Aşıttan bu etap, sanki sonu uçurumla bitecekmiş gibi görünür,

ancak kayalıkların arkasına dönünce öyle olmadığını göreceksiniz. Bu düzlükte 15-20 dakika dinlenin. Artık rotayı aramanıza gerek yok. Çok sağa veya sola kaçmadan ortalardan bir yerden yavaş yavaş yükselin. Önerimiz sağa doğru tırmanarak oldukça geniş bir bacayı kullanmanız. Bu aşamadan sonra kaya tırmanmaya başlayacaksınız. Eğer kaya tırmanış eğitiminiz yoksa biraz ürkebilirsiniz. Ayrıca bazen kayalar iyice gevşek hale gelebiliyor. Yükseldikçe rota kendini daha çok belli edecek ve zirveyi aramak için çok zorlanmayacaksınız. Bu etap en fazla bir saat çeker. Tırmanma bittiğinde bir düzlüğe varacaksınız. Burası Bulut Dağı'nın zirvesi. Aşağıdan çok dik gözüken tepenin zirvesi oldukça yayvan. Bu zirve tırmanışı için yanınızda bir ip bulundurmanızda fayda var. Eğim dik olduğu için inişte zorlanabilirsiniz. Gerekirse ip kullanın. Dağcılık eğitiminiz yoksa bu zirveye çıkmanız önerilmez.

SÜPHAN DAĞI / BİTLİS-AĞRI

Süphan Dağı, Bitlis ile Ağrı il sınırları içinde yer alıyor. Doğu Anadolu volkanlarının Van Gölü kenarındaki bu görkemli temsilcisi çok yakın zamanlara kadar aktivitesini sürdürdü. Dağın eteklerindeki Aygır Gölü bu aktiviteler sonucunda oluşan tipik bir volkanik göl. Bu tür göllere "maar" adı veriliyor. Dağın zirvesi yakınlarında bir de buzul mevcut. Bir zamanlar tüm zirveyi ve vadileri kaplayan bu buzul ne yazık ki günümüzde epey küçülerek yamaçlara kadar çekildi.

Yüksekliği 4 bin 54 metre olan dağa en kolay tırmanış Bitlis-Adilcevaz'dan yapılıyor. Kışkılı mezrasından başlayan tırmanış muhteşem bir manzara eşliğinde 3 bin 700 metreye kadar devam ediyor. Bu noktaya kadar zemindeki volkan küllerinin yumuşaklığı sanki çim zeminde yürünüyor hissi veriyor. Yükseldikçe Van Gölü de küçücük görünüyor. Bu etap 3 bin 700 metrede Süphan'ın ilk kraterinde sona eriyor. Sıkı bir şekilde dinlenerek ve beslenerek son etaba hazırlık yapılıyor.

Burası büyük bir düzlük ve tam ortasında başka bir krater yükseliyor. Zirve ve göl bu kraterin üzerinde. Buraya kadar oldukça rahat olan tırmanış bu etapta biraz dikkat gerektiriyor. Belli belirsiz bir patika zirveye kadar gidiyor. Ancak rota üzerindeki kayalar çok gev-

HAKAN ÖGE

HAKAN ÖGE

şek. En küçük bir müdahalede koparak aşağı iniyorlar. Fiziksel parçalanmanın çok yoğun gözlendiği bu etapta iri kaya blokları bile hareket edebiliyor. Bu noktada çok dikkatli olmak gerekiyor. Ekibin durumuna göre yaklaşık bir saat süren bu etap sonunda, ortasında masmavi bir gölün bulunduğu büyülü bir dünyaya ayak basacaksınız. Bu gölün krater gölü olduğu sanılıyor ama aslında bir buzul gölü.

Zirve çukurunun içinde böyle birkaç göl daha bulunuyor. Muhteşem manzaranın keyfini çıkarın. Buradan zirve sadece 10 dakika. Zirveye çıkınca hemen karşıdaki zirve daha yüksek gibi gözükür ama asıl zirve gölün sağında kalan sizin çıktığınızdır.

AĞRI DAĞI / IĞDIR-AĞRI

Doğa sporlarıyla uğraşanlar için 5 bin 137 metrelik Ağrı Dağı'na yapılacak tırmanış, en güzel ve en keyifli maceralardan biri. Ağrı, yüksekliği dışında, yaz aylarında ve iyi hava koşullarında teknik zorluğu olan bir dağ değil. En büyük zorluğu yüksekliğe uyum sağlamak. Dağa Iğdır'dan da tırmanılmasına rağmen turistik rota Doğubayazıt'ın Eli Köyü'nden başlıyor. Köye kadar araçlarla gidildikten sonra 3 bin 200 metredeki kampa kadar yürünüyor. Ekibin kondisyon durumuna göre bu süre altı ila 10 saat arasında değişiyor. Daha önce dağ sporları yapmayanların bu yükseklikte iki gece kalmalarında fayda var. Yüksekliğe uyum sağlayamama kendini baş ağrısı olarak gösterir. Daha sonraki hedef 4 bin 200 metredeki kamp yeridir. İki kamp yeri arasındaki mesafe kısa olmasına rağmen, eğim bir önceki etaba göre oldukça dik. Kamp yerinden az bir eğimle başlayan etap 3 bin 800 metreden sonra dikleşmeye başlar ve 4 bin 200 metredeki kampa kadar böyle devam eder. Kamp yerine kadar yapılacak tek şey patikayı takip etmek. Kamp yeri muhteşem bir manzaraya sahip. Buradan zirveye kadar olan son etabın ise diğer iki etaba göre daha dik olmasına rağmen teknik bir zorluğu yok. Yine patika takip ediliyor. Kayalıklar 4 bin 900 metre civarında sona eriyor ve buzul başlıyor. Bu etap da zor değil ama mutlaka krampon takmak gerek. Dağın riskli tek bölgesi bu noktadan zirve dibindeki buzul platosuna kadar olan 120-200 metrelik mesafe. Buzul platosundan sonra yarım saatlik bir yürüyüşle zirveye çıkılıyor. Eğer hava güzelse zirvede biraz kalarak Türkiye'ye en yüksekten bakmanın keyfini yaşayın.

Dağcılık Malzemeleri sayfa 104'te.

CÜNEYT OĞUZTÜZÜN

HAKAN ÖGE

KARTEPE / YILDIRIM GÜNGÖR

YÜRÜYÜŞ

YAZI: YILDIRIM GÜNGÖR

KARTEPE'DE KIŞ / KOCAELİ

Kar macerası yürüyüşleri için başlıca önerimiz Kartepe. Kocaeli'nin Maşukiye ilçesi sınırları içinde yer alan 1606 metre rakımlı Kartepe, yaz ve bahar aylarında yöre sakinlerinin nefes alabildiği yüksek alanlardan biri. Kamp yerleri ve kısa yürüyüş parkurları ile doğaseverlerin sık sık uğradığı Kartepe kış gelir gelmez aşılması zor bir engele dönüşüyor. Öyle ki Sapanca'da, Maşukiye'de yağmur çiselerken Kartepe'de tipiden adım atmak bile olanaksız hale gelebilir. Ağaçların dalları karı tartamayacak kadar ağırlaşır. Sonra yağış diner ve Kartepe'de güneş açar. Artık yerde iki metreye yakın kar vardır ve Kartepe karın tadını çıkarmak isteyenleri bekler.

Kışın Kartepe'de yürümek isteyenler karlarla kaplı zirve yolunu deneyebilir. Hem ortanın üzerinde bir performans harcayacağınız, hem de kaybolma riskini hiç yaşamayacağınız bir macera rotası. Yürürken karla kaplı ormanda bir an yalnızlık hissederek kaybolma korkusu bile yaşasanız yoldan çıkmadığınız sürece kaybolmazsınız. Kuzu Yayla kamp alanının girişinde başlayacak olan yürüyüşünüz bir saat sonra Kuzu Yayla'da sona erecek. Burada mola vererek doğanın muhteşem görüntülerini kazıyın belleğinize. Ağaçlar gelinlik kızlar gibi beyaza bürünür. Dalları karı taşıyamaz hale gelir. Mola sırasında sıcak sıvı içmenizde fayda var. Moladan sonra tekrar yola çıkın. Hedefiniz Kuzu Yayla'dan sonra devam eden yolu takip ederek zirveye varmak. Yol kıvrıla kıvrıla yukarı doğru tırmanmaya başlayacak. Biraz kar da ya-

MUSTAFA ÖZKAYA

ğıyorsa değmeyin keyfinize. Lapa lapa yağan karın altında zirveye yürürken karşınız da belli belirsiz siluetler göreceksiniz. Burası büyük bir vericinin de bulunduğu Kartepe Zirvesi. Zirveye yaklaşınca dikkatli olmalı, kuzeyden gelen rüzgârlar zirvedeki ısıyı bir anda eksi 15 dereceye düşürebiliyor. Zirvede bir kahve molası verdikten sonra telesiyej hattını takip ederek piste paralel bir şekilde yürüyerek aşağı inebilirsiniz. İnişte dikkatli olmak gerekiyor, dağlarda kazaların büyük bir çoğunluğunun inişte olduğunu unutulmamalı. Yürüyüş sonunda otelin yanındaki kafeteryada sıcak bir şeyler içerek yorgunluğunuzu atabilirsiniz.

Bir dağ silsilesini baştan başa geçerek yüksek zirvelerin arasında kaybolmak için ideal bir rota. Aladağlar geçişi Niğde'nin Çamardı ilçesinin Demirkazık Köyü'nden başlıyor. Demirkazık'tan sonra ya Sokullu Pınar-Çelikbuyduran Pınar-Yedigöller Platosu rotası ya da Karagöl-Durugöl-Teke Kalesi Geçidi-Yedigöller Platosu rotası izleniyor. Önerimiz Karagöl rotasından gidip Çelikbuyduran rotasından dönmek. Yürüyüşe başlamak için Demirkazık Köyü'nden traktörle Karagöl'e ulaşmak gerekiyor. Maden Boğazı geçildikten kısa bir süre sonra Karagöl'e varılıyor. Burada kısa bir hazırlanma molası verip dinlendikten sonra yürüyüşe başlanıyor. Yola çıktıktan üç-dört saat sonra Yıldız Gölü'ne, ardından da yeşillikler arasında küçük gölet Durusu'ya ulaşılıyor. Adı gibi çok berrak olan bu suyun başı çadır kurmak için çok uygun. Hava iyice karardığında burada yıldızlar o kadar yakın görünüyor ki, insan, "elime alabilirim" hissi yaşıyor bir an. Yıldızların gölde yansıması da inanılmaz bir görüntü sunuyor.

Ertesi sabah yola çıkmadan önce kuvvetli bir kahvaltı yapmalı. Yürüyüşün en zorlu ve en uzun etabı buradan başlayacak. Teke Kalesi geçidi aşılarak Yedigöller Platosu'na geçilecek. Mesafe arttıkça ve yürüyüş yer yer tırmanışa dönüştükçe biraz zorlandığınızı hissedeceksiniz, ama 3 bin 500 metre rakımlı aşıta varınca her şeyi unutacaksınız. Aşıta çıkınca Yedigöller'in muhteşem manzarası ile karşılaşılıyor. Bir zamanlar buzullarla kaplı mevkide bugün sadece onların kalıntıları buzul gölleri görülebiliyor. Bu etabı en az çıkış kadar dikkatli inmek gerekiyor. Kısa bir süre sonra Direktaş'ın hemen yakının-

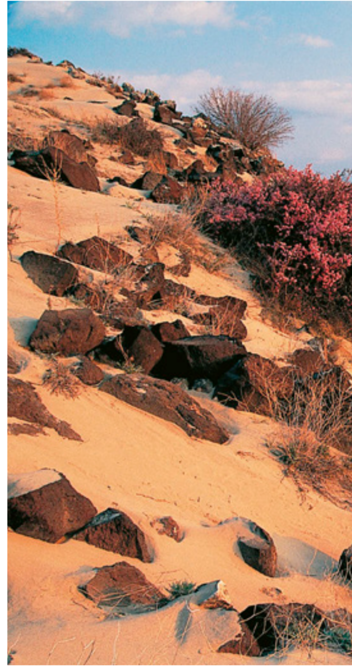
YILDIRIM GÜNGÖR

daki büyük gölün kenarına varılıyor. Burada kamp kurarak bir iki gün geçirip Aladağlar'ın bu en az ziyaret edilen bölgesini daha iyi tanıyabilirsiniz. Dileyen Hacer Boğazı'ndan devam ederek Barazama Şelaleleri'ne gidebilir. Eğer Demirkazık Köyü'ne geri dönmek istiyorsanız sabah erkenden yola çıkarak 3 bin metre rakımlı aşıta yönelin. Burada eşyalarınızı bırakıp 3 bin 723 metre rakımlı Emler Zirvesi'ne basit bir tırmanış yaparak maceranızı daha da renklendirebilirsiniz. Aşıta geri döndükten sonra, biraz aşağısındaki Çelikbuyduran Pınarı'ndan su içmeyi ihmal etmeyin. Bu noktadan sonra eğim aşağı iki saatlik bir inişiniz olacak ve Sokullu Pınar'a varacaksınız. Burada kamp yaparak yıldızların tadını çıkarmayı ihmal etmeyin.

KARAPINAR KUMULLARI / KONYA

Konya'nın Karapınar ilçesi kumullarıyla biliniyor. Yörede bir erozyon önleme sahası da bulunuyor. Ama asıl kumullar Karacadağ'ın eteklerinden Karapınar'a doğru fark ettirmeden yaklaşıyor. Araçla arazide dolaşırken bunu çok açık bir şekilde anlayabilirsiniz. Etkinlik için akşam saatlerini seçerseniz daha az zorlanırsınız.

Yolculuk Karapınar'dan başlıyor. Ereğli yolu üzerindeki şehitliği geçer geçmez sola dönen toprak yola girerek Karacadağ yönüne ilerleyin ve sakın yoldan çıkmayın. Çıkarsanız bitki örtüsünün altında derin bir kumun yattığına şahit olabilirsiniz. Yani arabanız batar. Yolun sola döndüğü noktada araçtan inerek Karacadağ'ın sağındaki sırtlara doğru ilerleyin. Yanınıza bol miktarda su almazsanız ciddi sorun yaşayabilirsiniz. Araçtan indikten bir saat sonra bitki örtüsünün iyice azaldığını ve uzaktan gözüken sırtların tamamen kumullar tarafından işgal edildiğini göreceksiniz. Kum zeminde yürümekte zorlandığınızı hissedeceksiniz.

Yavaş bir tempoda yü-

CÜNEYT OĞUZTÜZÜN

rüyün. Kendinizi çok zorlamayın. Bir süre sonra kumulların eğimi dik olan noktasına varacaksınız. Buradan yaklaşık yarım saatlik yürüyüşle kumulların tepe noktasına varılıyor. Kumullarda insan izi arayın ya da geriye dönerek bıraktığınız izlere bakın: Rüzgârın getirdiği kumlar tarafından nasıl da hızla yok edildiğine tanık olacaksınız.

VALLA KANYONU GEÇİŞİ / KASTAMONU

Bu zorlu kanyon geçişi en az iki gün sürüyor. Bazı yönlerden riski de var. Ama tam bir macera parkuru ve dikkatli olunursa sorun yaşamadan tamamlanabilir. Türkiye'de çok sayıda ve her türden zorluk derecesine sahip kanyon bulunuyor ama kanyon geçişlerinin çok eskiye dayanan bir geçmişi yok. Kastamonu sınırlarındaki Küre Dağları'nın batı kesimleri endemik bitki örtüsü, yaban hayatı, mağaraları, şelalelerinin yanı sıra kanyonları ile de dikkat çekiyor. Burası Avrupa'da acil olarak korunması gereken doğal alanlar arasında ve 2000 yılından beri milli park statüsünde. Küre Dağları'ndaki Valla Kanyonu'nun çıkışında "milli parkın kalbi" diye anılan ve ne yazık ki bugün adını hidroelektrik santralı (HES) inşaatı ile duyduğumuz eşsiz Loç Vadisi yer alıyor.

Valla Kanyonu, Pınarbaşı ilçesi sınırları içerisinde kalıyor. Turizm ve doğa sporlarına Pınarbaşı Belediyesi'nin ve jandarmanın verdiği destek oldukça sevindirici. Burada yapılacak etkinlikler için öncelikle jandarma karakoluna başvurarak katılımcı listesinin bildirilmesi ekibin güvenliği için oldukça önemli. Ayrıca jandarma kanyon geçişi için gereken güvenlik ve hava koşulları sağlanmadıkça geçişe izin vermeyebiliyor. Pınarbaşı'ndan sonra dağların arasında kıvrılarak ilerleyen 26 kilometrelik yol Muratbaşı Köyü'nden geçerek kanyonun yakınlarına kadar araçlara ulaşım olanağı veriyor. Sonraki bir buçuk kilometrelik orman yolundan yürüyerek Kanlıçay'a ulaşılıyor. Kanlıçay, ileride Devrekâni Çayı ile birleşiyor. Valla Kanyonu tam bu noktadan başlıyor. Nazlı akan Kanlıçay'ın aksine yüksek debide akan Devrekâni Çayı, muhteşem kaya duvarları arasında iler-

YILDIRIM GÜNGÖR

leyip Cide'de Karadeniz'e kavuşuyor. Valla Kanyonu 12 kilometre ile dünyanın büyük kanyonları arasında. Kanyonun özelliği sadece uzunluğu değil, kanyon boyunca uzanan ve geçit vermeyen yüksek kaya duvarları da dikkat çekici. Çoğu yerde 1000 metreye yakın seyreden kaya duvarları bir noktada 1200 metrenin üzerine çıkıyor. "Gidişi var, dönüşü yok" deyimine uygun olarak bir kere girildiğinde çıkışı görmeden yarıda terk etme şansı yok. Bu nedenle donanım, deneyim ve iyi rehberler olmadan kalkışmamak gerek.

Doğa yürüyüşü yapan herkesin yaşaması gereken bir macera. Teknik hiçbir zorluğu yok ancak üst düzey bir dayanıklılık, sağlam psikoloji ve iyi bir performans istiyor. Bu tür dağ geçişlerinin en zor tarafı her sabah çadır toplamak ve akşam tekrar çadır kurmak. Kamp malzemeleri ve yiyeceklerle 25 kilodan fazla yükün yedi-sekiz gün boyunca günde 10 saat taşınması da işin bir başka zorluğu. Her gün 3 bin metre yükseklikte bulunan bir aşıttan geçiliyor. Yani yürüyüş oldukça yükseklerde yapılıyor. Kamp yerleri kimi zaman bir yayla, kimi zaman da muhteşem bir buzul gölünün kenarı...

Bu etkinlikte Kaçkar Dağları Milli Parkı boydan boya geçiliyor. Rize'den başlayan yürüyüş Erzurum'da devam ederek Artvin'de sona eriyor. Toplam yürünen mesafe yaklaşık 80 kilometre. Bu etkinliği yapacakların mutlaka doğa tecrübesinin olması, iyi bir harita-pusula ve de GPS kullanıcısı olması gerekiyor. Etkinlik sırasında birçok kez kendinize "neden buradayım" diye kızacaksınız ama yürüyüş bitince yıllarca anlatacak anılarınız birikmiş olacak. Rota özetle şöyle; Verçenik Yaylası-Sulak Göller-Başyayla-Hacıvanak Aşıtı-Yıldız

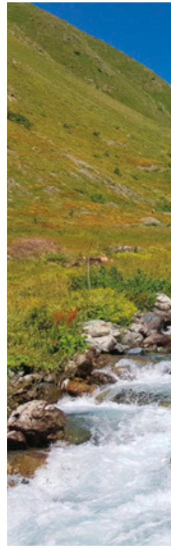

TURGUT TARHAN

Gölü-Hacıvanak Yayla-Hodiçur Aşıtı-Döner Göl-Davalı Yayla-İsimsiz Göl-Deniz Gölü-Kaçkar zirve tırmanışı-Dilberdüzü-Hastaf Yayla-Oldublar-Yaylalar Köyü. Unutulmaması gereken bir şey daha var: Yürüyüş başladıktan sonra Yusufeli'nin Yaylalar Köyü'ne kadar alışveriş yapacak bir yer yok. Etkinliğin her noktası farklı güzelliklerle kaplı. Ancak yine de bazıları ağır basıyor. Verçenik Zirvesi dibindeki Kapılı Göller, Tatos Dağları'nın içindeki Tatos Gölleri veya Sulak Göller, Hacıvanak Yayla'nın üzerindeki Çiçekli Göl, Davalı Yayla'nın üzerindeki Döner Göl ve Kaçkar'ın güney yamacındaki Deniz Gölü rotanın en etkileyici görüntüleri.

Artvin'den Rize'ye geçiş için en çok kullanılan bu rota, Kaçkar Dağları'nın en çok yürünen yolu aynı zamanda. Doğa turizmiyle uğraşan acenteler önce Dilberdüzü'nde kamp kurarak Kaçkar zirvesine tırmanış yaptırıyor, daha sonra Olgunlar Mahallesi'ne dönerek Dübe Yayla üzerinden devam edip, Naletleme aşıtınından Çeymakçur Gölleri'ne iniyor. Burada yapılan kamp sonrasında Çeymakçur Yayla üzerinden Ayder'e varılıyor. Bu rotayı bir turizm firmasıyla da yapabilirsiniz, birkaç arkadaş toplanarak kendi başınıza da. Rota bulmakta problem yaşanırsa Yaylalar Köyü'nden İsmail Altunay'dan lojistik destek alınabilir.

Rotanın en görkemli görüntüsünü 3 bin 376 metre yükseklikteki 60 metre derinliğe sahip Deniz Gölü veriyor. Olgunlar'dan itibaren başlayan etkinliğin Dübe Yayla'ya kadar olan kısmı büyük bir patikayla devam ediyor. Yayladan sonra soldaki Dübe Dere'nin kenarından hafif hafif yükselerek bir düzlüğe varılıyor. Düzlükte ilerlerken patika küçük eğimlerle yükselerek devam ediyor. Burada doğa çiçeklerle bezeniyor. Yaklaşık bir saatlik yürüyüşten sonra yeşil görünüm sona erip taşlık bölgeye varılıyor.

Patika takip edildiğinde karşıdaki aşıta varmak için 15-20 dakika yürümek gerekiyor. Bundan sonra yol yokuş aşağı devam ediyor. Yol boyunca görülen üç adet göl "Çeymakçur Gölleri" olarak anılıyor. Burada kamp kurarak geceleyebilirsiniz. Tüm gece Kaçkar Dağları'nın

YILDIRIM GÜNGÖR

görkemli siluetlerini izleyebilirsiniz. Eğer zaman varsa Çeymakçur'dan inmek yerine Öküz Çayırı'na gidip Kaçkar Buzulu'nun görkemli ve ürkütücü görüntüsü de seyredilebilir. Buzul hızla eriyor ve muhtemelen 20-25 yıl sonra artık orada olmayacak.

Öküz Çayırı'ndan sonra Mezovit Dere'yi takip ederek iki saat içinde Yukarı Kavran Yaylası'na varılıyor. Oradaki kafeteryada mıhlama ve alabalık yiyebilir, yayladaki insanlarla keyifli sohbetler yapabilirsiniz. Buradaki pansiyonda konaklama imkânı mevcut. Dileyen Ayder'deki kaplıcaları da tercih edebilir.

BUZUL GÖLLERİNİ KEŞİF / ERZURUM-RİZE-ARTVİN

Dağların gizli kalmış noktalarında bulunan buzul gölleri, aynı zamanda en temiz su kaynakları. Türkiye'nin en güzel buzul gölleri Kaçkar Dağları Milli Parkı içinde yer alıyor. Keşif Erzurum'un İspir ilçesine bağlı Yedigöller'den başlıyor. İsmini bir çanak içinde bulunan yedi buzul gölünden alan bölge ideal bir kamp yeri. Ne yazık ki göllere kadar araç yolu yapıldı. Bu da muhteşem doğa harikalarının yakın gelecekte kirleneceği anlamına geliyor. Buradan birer günlük arayla Çifte Göller'e giderek orada kamp kurulabilir; bir gün sonra da Aksu göllerine yürüyüş yapıp geri dönülebiliyor. Rize-Erzurum sınırları içinde kalan Verçenik Dağı (3 bin 709 metre) civarındakiler Doğu Karadeniz Dağları'ndaki en güzel buzul göllerinin başında geliyor.

Etkinliğe Yedigöl Köyü'nün Pidasor Yaylası'ndan başlanıyor. Birkaç saatlik

yürüyüşle Mal Gölü'ne ulaşarak kamp kurulabiliyor. Burada iki gün geçirebilir, Deli Göl ve Yıldız Gölü'ne günübirlik yürüyüşler yapabilirsiniz. Daha sonra Verçenik Zirvesi'nin altında bulunan Kapılı Göller'e gidip bir gün kamp kurulabilir. Kapılı Göller'den tekrar kuzeye, yani gelinen yöne doğru sırtlardan yürünürse iki saat sonra bir gölle karşılaşılıyor. Mocar adındaki bu gölün biraz üzerindeki

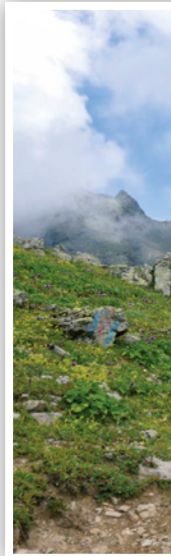

YILDIRIM GÜNGÖR

patika takip edilerek bir aşıta varılıyor. Aşıtta bu dağlardaki en güzel manzaralardan biriyle karşılaşılıyor. Arka planda Tatos Dağları ve çanaktaki Sulak Göller ya da diğer adıyla Tatos Gölleri muhteşem bir peyzaj oluşturuyor. Birbirine bağlı üç gölden oluşan bu alanda birkaç gün kalarak doğanın tadını çıkarmaya çalışın. Göllerin bulunduğu vadiden aşağıya doğru birkaç saatlik bir yürüyüşle Çiçekli Yayla'ya varılıyor. Buradan bir minibüsle Rize'nin Pazar ilçesine gidebilirsiniz. Altıparmak Dağları'ndaki buzul göller de çok fazla ziyaretçisi olmayan muhteşem doğal anıtlar. Burada da kamp kurarak buzul göller keşfedilebilir. Bu dağlarda çok fazla bilinmeyen bir bölge de Güngörmez Dağı'nın eteklerindeki göller. Yaylalar Köyü'nün Mikeliz Mahallesi'ne bağlı Mudut Yayla'da kamp kurarak bu göllere keşif yürüyüşleri ya-

Kaçkar Dağları'nın en güzel manzaraya sahip kamplı geçiş rotalarından biri. Yürüyüş Avusor Yaylası'ndan başlıyor. Yayladan başlayan patika dolanarak Kaçkar ve Avusor vadilerini birbirinden ayıran sırta doğru gidiyor. Patika kısa bir süre sonra yamaca paralel devam ediyor ve bir saat içinde aşıta varılıyor. Mevsim ne olursa olsun bu rota tam bir çiçek bahçesi gibi.

Dik eğimli ama düzgün olan patikadan düzlüğe indikten sonra sağdaki ilk aşıta doğru yürüyün. Hızarkapı gediği bu vadiden Artvin tarafına geçiş için en uygun yer. Başlangıçta biraz yorucu olmasına rağmen çok zorlamayan bir etap. Patikanın girişinden sonra varılan küçük bir tepenin üzerindeki yeşillikler insanı burada uzanmaya zorluyor. Sonraki etap biraz daha zorlu. Bu etapta patika yer yer çok kayganlaşıyor. Bu kaygan bölgeyi geçtikten sonra patika iri çakılların egemen olduğu zeminde devam ediyor. Eğim dik ama patika iyi olduğu için hızla çıkılıyor. Bu etap bitince 3 bin metrenin üzerinde bulunan geçide varılıyor. Geçidin inişindeki patika da çok düzgün. Buradan Libler Gölü gözükmeye başlıyor. Libler, yüksek volkanik kütlelerin dibinde bulunan bir doğal anıt. Bu dağlardaki diğer göller gibi bu da tipik bir buzul gölü. Diğer buzul gölleri gibi çok nazlı ve Altıparmak Dağları'nın en zorlu çanaklarından birinde saklanmış. Buradan göle uzanan rotaya bir saatte ulaşılıyor. Göle ulaşmak için iki seçenek var. İkisi de pek kolay değil. İlk rota, aşağı doğru inerken sağdaki

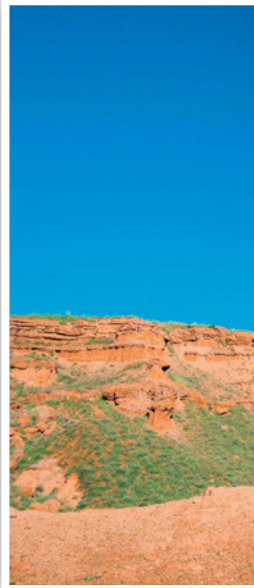
ALTIPARMAK DAĞLARI / YILDIRIM GÜNGÖR

patikaya ulaşıyor. Bu patika çok belirgin değil ama yukarıdan göle inilecek noktaya ulaşıyor. Yavaş yavaş inilerek göl kenarına varılabilir. İkinci rota, patikayı takip ederek doğrudan vadi tabanına iniyor. Bundan sonra da yaklaşık iki saatlik yürüyüş var. Gölden akan dere takip edilerek göl kenarına ulaşılabilir. Gölün kenarı kamp için düzlüklere sahip.

Geceyi burada geçirdikten sonra sabah erken yola çıkarak yaklaşık üç saat içinde Pişkankara Yaylası'na ulaşılıyor. Yayla evleri harap olmuş durumda. Yayladan iki saatlik sıkı bir yürüyüşle anayola yola çıkarak taşıtla Barhal'a ulaşabilirsiniz.

NARMAN VADİSİ / ERZURUM

Narman Kanyonu'nda, kırmızı periler diyarında geçireceğiniz iki günde doğanın bu görkemli anıtlarını hayranlıkla izleyeceksiniz. Narman-Pasinler yolunun 11. kilometresinden itibaren başlayan kırmızı peribacaları yaklaşık 15 kilometrelik bir alanı kaplıyor. Bölge Narman'dan itibaren yolun sağındaki Bulanığın Dere, Büyükdere, Yoldere ile yolun solundaki Deve Dere ve Komun Dere tarafından beş büyük bölgeye ayrılıyor. Her bir vadi kendi içinde muhteşem görüntüler barındırıyor.

Gökyüzüne yükselen bu kırmızı renkli sihirli merdivenler, günümüzden 2.5-3 milyon yıl önce bölgedeki diğer kayaçlardan kopan malzemelerin akarsularla taşınarak Narman havzasında birikmesiyle oluştu. Demir içerikli kayaçlardan çözülen demir de havzayı kırmızıya boyuyor. Daha sonraki süreçte önce suyun, ardından rüzgârın on binlerce yıllık aşındırmasıyla bu olağanüstü doğa harikaları ortaya çıktı. Sadece Narman Kanyonu değil, Koçkaya Köyü'nün bitişiğindeki göletin arkasındaki yer şekilleri de mutlaka görülmeli. Kilimli Köyü civarındaki volkanik akıntıların

CÜNEYT OĞUZTÜZÜN

aşınmasıyla oluşan gri peribacaları bölgeyi daha ilginç kılıyor. Bu gri peribacalarının arasında yürümek bile başlı başına bir macera.

Vadi, doğal yaşamıyla da önemli bir yere sahip. Yükseklere çıktıkça basılan yerlere dikkat etmek gerekiyor. Çünkü aşınma sonucunda peribacalarından dökülen küçük çakıl taneleri sert zeminde ciddi kayma riski yaratıyor. En küçük bir ters hareket bile kayarak zarar görmenize neden olabilir. Ayrıca kanyonda hiç su yok. Bu nedenle yanınıza fazladan su almayı da unutmayın.

Türkiye'nin en uzun ve en ilgi çekici rotası. Fethiye ile Antalya arasında uzanan Lykia Yolu, dünyanın en iyi uzun mesafe yürüyüşlerinden biri olarak gösteriliyor. Rotanın bir kısmında birkaç günlük yürüyüşler yapılabilir; toplam uzunluğu ise 505 kilometre. Her yıl binlerce kişinin en azından bir kısmını yürüdüğü Lykia Yolu'nda doğa ve arkeoloji harmanlanıyor.

Bu güzergâh antik dönemde Lykia kentlerini birbirine bağlıyordu. Birçok noktası bugün bile o zamanlardaki kadar iyi. Yolun tümünü yürümek bir ayı buluyor. Hisarönü'den başlayan güzergâh Babadağ'ın eteklerinden geçerek Uzunyurt ve Kabak üzerinden Boğaziçi'ne kadar uzanıyor. Yol burada ikiye ayrılarak ileride tekrar birleşiyor. Biri sahile yakın, diğeri ise daha yüksek kesimlerden, Dodurga yakınlarındaki Sidyma kentinden geçiyor. Bir sonraki antik kent ise Pydnae. Buradan itibaren kuzeye yönelen Lykia Yolu, Eşen Çayı'nı geçerek Kumluova ve Letoon'u aşıyor, bir süre sonra tekrar doğuya dönüyor. Ksanthos ve muhteşem bir sahile sahip Patara da yolun önemli antik yerleşimleri arasında. Üzümlü'den sonra güneye yönelen yol Kalkan'a varıyor. Buradan itibaren Bezirgân ve Sarıbelen'den geçiyor ve Asar Dağı'nı aşarak Kaş'taki Antiphellos

KEKOVA / ERDEM YAVAŞÇA

GELİDONYA / CÜNEYT OĞUZTÜZÜN

kentine ulaşıyor. Kuzeye dönen yol Asarönü'den Finike'ye geliyor. Limyra'ya ve Kumluca civarındaki Korydalla'ya da uğrayan yol Olympos ve Yanartaş'a uzanıyor.

"Kutsal ateş" olarak mitolojiye geçen Yanartaş'ın öyküsü aslında çok basit. Yanan taş değil, yörede egemen olan metamorfik kayalardan açığa çıkan gazlar. Buradan itibaren ikiye ayrılan yolun bir yönü Tahtalı Dağı'ndan, öteki de Phaselis kentinden geçerek Ovacık'ta birleşiyor. Lykia Yolu, Beldibi ve Belbaşı'dan sonra Hisarçandır'da sona eriyor. Lykia Yolu muhteşem bir coğrafyayı baştan başa kat ediyor. Bu 505 kilometrelik parkurda olağanüstü anlar ve sıkı bir macera yaşamak isteyenler 30 günü gözden çıkarmalı. Bu süre sonunda yolu baştan sona geçenler hem doğaya, hem de bizden yüzlerce yıl önce yaşamış insanların doğaya bakış açısına, zarar vermeden kullanma alışkanlığına hayran kalacak.

TEMEL MALZEMELER

Topoğrafik Harita, Pusula, GPS: Bu üçlü bir doğa sporcusunun çantasına bulunması gereken en önemli malzemeler. Artık akıllı telefonlarda yön bulma ile ilgili her türlü uygulamayı kullanmak mümkün, ancak yine de su geçirmez bir kılıfta taşınacak bir topoğrafik harita umulmadık zamanda yaşam kurtarabilir.

Yedek Giyecek: Etkinliğin derecesi ne olursa olsun çantanıza acil durumlar için yedek bulunması şarttır.

Yedek Yiyecek: En ideal hava koşullarında bile birden hava bozabilir ve dağcılar birkaç gün mahsur kalabilir. Bu nedenle her zaman planlanandan fazla yiyecek alınması şarttır.

İlk Yardım Çantası: İçinde bandajlar, gazlı bezler, atel, yara bantları, makas, lateks eldiven gibi malzemelerin bulunduğu bir ilk yardım çantası bulundurmalıdır.

Kafa Feneri: Doğada en iyi ışık kaynağı bir kafa feneridir. Doğa sporcusunun iki eli de serbest olmalıdır.

Ateş Kaynağı ve Tutuşturucular: Dağda kibrit ve çakmak gibi ateş kaynağı olmayan bir dağcının yaşamı tehlikeye girebilir.

Bıçak: Yemek yapmaktan kuru dal keserek basit barınak yapmaya kadar birçok işe yarayabilir. Çok işlevli küçük çakılar bir dağcının birçok işini görebilir.

Güneş Gözlüğü ve Güneş Kremi: Yükseklerde ultraviyole çok etkilidir. Gözleri korumak için polarize güneş gözlüğü şarttır. Ultraviyoleden korunmak için dağda en az 50 faktörlük bir güneş kremi kullanmak gerekir.

Bivak Torbası ve Alüminyum Battaniye: Bivak torbasına giren biri dış koşullardan çok az etkilenir ve vücut ısısını korumayı başarır. İkinci bir yalıtım malzemesi de alüminyum

battaniyedir. Zor koşullarda sığınılan bir yerde vücut ısısını korur.

Dikiş ve Tamir Seti: Dağda en korkulan şeylerden biri giysilerin sökülmesi veya çadırın bir yerinin yırtılmasıdır. Bu nedenle temel bir dikiş seti ve bir çadır tamir seti bulunmalıdır.

GENEL MALZEMELER

Giyecekler: Bere veya şapka, çabuk kuruyabilen pantolon, tırmanış pantolonu, salopet, termal içlikler, gömlek, polar, yağmurluk, rüzgârlık, polar wind stopper, elyaf veya kaztüyü anorak, iki parmaklı eldiven, beş parmaklı eldiven, ayakkabı, çorap, tozluk, balaklava vb.

Kişisel Malzemeler: Diş macunu ve fırçası, tuvalet kâğıdı, havlu, termos bardak, fotoğraf makinesi, hafıza kartları, yedek pil, dürbün.

Mutfak Malzemeleri: Ocak, ocak tamir takımı, tava seti, çatal, tahta kaşık, bıçak, plastik bardak, tuz, baharat ve şeker kapları, su dezenfektan tabletleri, termos, su bidonu.

Yiyecekler: Etkinliğin uzunluğuna ve diğer özelliklerine göre çeşitli gıdalar bulundurulmalıdır.

ÖZEL MALZEMELER

Ayakabı: İlk şart rahat, dayanıklı ve koruyucu özelliklere sahip olması. Su geçirmezliği de büyük bir konfordur. Ayakkabıda ne kadar az dikiş varsa su geçirmezliği o kadar fazladır. Tek parça deriden yapılmış olması da teknik olarak bir başka tercih nedenidir. Ayakkabının gore-tex kumaş tarafından kaplı olması çok önemli. Bu kumaş türü dışarıdan içeriye su geçirmiyor ama içeriden dışarıya su buharını göndererek ayağın kuru kalmasını sağlıyor.

Ayakkabının ayağı sıcak tutması dışında kuru tutması da önemlidir. Bunun

için nefes alabilen kumaşlardan yapılmış ayakkabılar tercih edilmelidir. Ayakkabı bileği mutlaka kavramalı, kaygan zeminde iyi tutunabilmelidir. Ayakkabının tabanı yere bastığınızda taşları hissetmeyecek kadar sert, ama yürüyüş için de esnek olmalıdır. Zemin çok sert değilse esnek tabanlı bir ayakkabı yeter ama dağa gidilecekse mutlaka sert tabanlı bir ayakkabı seçilmelidir. Dağcılık amaçlı üretilen ayakkabılar biraz daha ağırdır ve dişleri daha derindir. Tabanları esnek değil tam tersine çok serttir. Doğa yürüyüşü yapanlarla kampçıların ayakkabılarının dişleri, dağcılık ayakkabılarından daha küçük olabilir.

Çadır: Çok basit anlamda çadırları dörde ayırmak mümkün. En basit çadırlar yazlık çadırlardır. Bunları çok fazla uğraşmadan kurup, yaz etkinliklerinde içinde rahatlıkla uyuyabilirsiniz. Üç mevsim çadırlarla yaz aylarında dağlarda bile kamp yapılabilir. Koruyuculuğunun diğer çadırlardan bir farkı yoktur. Bu çadırların üst ve yan panelleri tülden yapıldığı için buralardan kışın kar girebilir. Bu özellik yazın iyi bir havalandırma sağlar. Dört mevsimlik ve beş mevsimlik çadırlar kış koşullarında da ideal bir kamp yapılmasına olanak verir.

Uyku Tulumu ve Mat: İkisinin de iyi olması halinde kampın en azından barınma kısmı çok iyi geçebilir. Tulum alırken özellikle mumya biçimli, hafif, belli bir koruma derecesi olan, sıkıştırıldığında iyice küçülebilen, çantada az yer kaplayan bir tulum olmasına dikkat edin.

Kaz Tüyü Uyku Tulumları: İyi ısıtması, sıkıştırılınca çok küçülebilmesi, torbasından çıkarılınca hemen şişebilmesi, hafif olması ve çok sıcak tutabilmesi özellikle yüksek irtifa tırmanış-

larında tercih edilmelerini sağlar.

Sentetik Uyku Tulumları: Bu tür tulumların en büyük avantajı neme dayanıklı olmaları ve ıslanınca çabuk kuruyabilmeleridir. Ayrıca sentetik tulumlar ıslakken de koruyabilir. Dağcının hem sentetik hem de kaz tüyü tulumlara sahip olması gerekir. Hangisini kullanacağına faaliyete göre karar verir.

Mat: İyi bir izolasyon malzemesi uyku tulumunun konforunu artırır. Bu izolasyon malzemesi de iyi bir mattır.

Sırt Çantası: Kampçılık için kullanacağınız çanta en az 65 litre olmalı. Bu hacimde bir çanta sizi iki günlük bir kampta idare eder. Çantanın bel kolonu yoksa sakın almayın. Çantanın vücudunuza tam oturması için ayarlanabilir modellerden olmasında fayda var.

Ocaklar: Kampçılıkta kullanılan birçok ocak türü var. En basiti özellikle yaz aylarında çok işe yarayan bütan veya bütan-propan tüpler. İspirtoyla çalışan türleri de verimlidir. Benzinli ocaklarsa her türlü koşulda yüksek verimle yanar.

Termos Mataralar: Dağcılıkta sıvı alımı çok önemlidir. Bir dağcı 3 bin metrenin üzerindeki bir tırmanışta en az 1.5 litre sıvı tüketmek zorundadır. Dağcı bu nedenle yanında içine koyduğu sıvının sıcaklığını 24 saat koruyabilen bir termos matara taşımak zorundadır.

Giysiler: Vücudunuzun hem soğuk, hem de sıcak havalarda doğru sıcaklıkta kalması, enerjinizi verimli kullanmanızı sağlar. Doğada giyim üç farklı katmanda ele alınır. Bunlar iç katman, orta katman ve dışa katmanlardır. Etkinliğinizin önemi ne olursa olsun yanımızda çok iyi bir polar, yağmurluk ve bir anorak olmasında her zaman fayda var.

ÇİT DİBİ, ANTALYA / SERVET DİLBER

KAYA TIRMANIŞI

Antalya'nın Kumluca ilçesinin sınırlarında yer alan Olympos antik kentinin çevresi, uzun zamandır kaya tırmanışçılarının gözbebeği. Burası çoğu tırmanış bölgesinin aksine ziyaretçilerine tatil imkânı da sunuyor. Olympos Vadisi'nin iç kısımları, farklı tırmanış alanları ve yüzlerce rotayla dolu.

Deniz manzaralı, zor ve kolay rota çeşitliliği sunan, günün büyük kısmında gölgede kalmasından dolayı güneşle boğuşmadan tırmanmanıza olanak sağlayan sektörün adı Cennet. Aşağıda sakin ve huzurlu Olympos sahili bulunuyor. Yorulduğunuzda veya sıcaktan bunaldığınızda denize inmek rahat. Bölgede 10 farklı tırmanış sektöründe 250'den fazla tırmanış rotası var. Pozitif eğimli kolay rotalardan, devasa negatif bloklara, teknik yüzey parkurlardan kolonetlere geniş bir tırmanış yelpazesine sahip. Rotaların tamamı boltlanmış. Kaya tırmanışı tecrübeniz var, fakat kişisel malzemeleriniz yanınızda yoksa Olympos'ta bulunan turizm firmalarından tırmanış ayakkabısı, emniyet kemeri, ip, karabinaları kiralama şansınız var.

Geçmiş zamanlarda Akdeniz korsanlarına ev sahipliği yapmış Ceneviz Koyu'nda da tırmanış rotaları açılmış. Kolay rota seçenekleri diğer sektörler kadar zengin olmasa da Adrasan, Çıralı ya da Olympos'a kadar gitmişken ziyaret etmekte fayda var. İlginç kaya oluşumunun yapısından dolayı açıklardan koyun içine bakılınca buradaki objeler kolay fark edilemiyor, doğal kamuflaj görevi görüyor. Civardan kalkan gezi tekneleri buraya uğruyor ama tırmanış için ziyaret edilecekse özel bir tekne kiralamak daha iyi olur. Tur teknelerinin burada duracağı kısıtlı zaman tırmanış

SERVET DİLBER

keyfini çıkartmak için yeterli gelmeyebilir. Koyda herhangi bir tesis yok. Yanınıza tırmanış malzemelerinize ek olarak su ve yiyecek almayı da unutmayın.

Kumluca'ya bağlı Adrasan yakınlarındaki Yarasalı kayalıkları Deep Water Solo tırmanışı için çok uygun. Adrasan'dan 30 dakikalık bir tekne yolculuğuyla ulaşılan kayalıklar denize dik veya negatif eğimlerin olduğu 10-20 metre yüksekliğinde rotalar barındırıyor. Botlardan doğrudan kaya yüzeyine geçiyor, gözünüze kestirdiğiniz şekilde yatay veya yukarıya doğru tırmanış yapabiliyorsunuz. Çok iyi bir tırmanıcı olmanız veya ufak tefek deneyiminiz olmasına da gerek yok. Fiziksel bir rahatsızlığı olmayan herkesin deneyebileceği eğlenceli bir vakit geçirme yöntemi. Yorulduğunuzda, sıkıldığınızda, düştüğünüzde endişelenmeye gerek yok. Tabii yüzme biliyorsanız.

– Servet Dilber

GEYİKBAYIRI-ÇİTDİBİ /ANTALYA

Türkiye'nin en büyük, Avrupa'nın da sayılı tırmanış bölgelerinden biri olan Geyikbayırı'nda uzunluğu 15-50 metre arasında değişen 1000'den fazla rota bulunuyor. Kızılçam, karaçam ve sedir ağaçlarının çevrelediği Geyik Sivrisi eteklerinde bulunan bölge, özellikle ılıman iklimiyle Avrupa'da kışın tırmanılacak ilk üç, dünyada ilk on bölge arasında gösteriliyor. Geyikbayırı'nın ana tırmanış sezonu ekim-haziran arası olsa da sıcakların bastırdığı dönemlerde de tırmanış şansı devam ediyor. Özellikle kuzeye bakan ve güneşin nadir vurduğu Trebenna sektörü ve mağara içlerinde tırmanış yapmaya elverişli Küllü İn sektörü sıcaklardan korunarak vakit geçirmek için iyi bir seçenek. Devasa mağaraların, griden kızıla çalan uzun ve geniş kaya duvarların asfalt yolun birkaç yüz metre ilerisinde ufuk çizgisine kadar uzandığı ve bir çit misali etrafı çevrelediği bölgede uzun süre vakit geçirmek istiyorsanız seçenek fazla. Civardaki kampinglerde bungalov kiralayabilir, kamp alanlarında çadırda kalabilirsiniz. Geyikbayırı bölgesi aynı zamanda 1. derece sit alanı. Yakınlarındaki yaylalar, antik kentler, bitki, ağaç ve kuş türlerini de gözlemlemek için iyi bir alan. Kaya tırmanışına meraklıysanız, denemek istiyorsanız birçok önemli tırmanıcıyla tanışma fırsatı yakalayıp tırmanışlarını seyredebilir, eğitim alabilir, Trebenna antik kentini ziyaret edebilir, Lykia Yolu'nda yürüyüş yapabilirsiniz.

Antalya ili kaya tırmanışı açısından oldukça zengin. Bunaltıcı sıcaklarda vakit geçirmek, tırmanış yapmak istiyorsanız tırmanışa yeni açılan Çitdibi bölgesi de seçenekler dahilinde. Antalya'nın 30 kilometre batısında, Tunç Dağı'nın eteklerindeki Çitdibi, 1000

SERVET DİLBER

metreden denize bakıyor. Çitdibi, Geyikbayırı gibi Konyaaltı ilçesinde yer alıyor. Bölgede ilkbahar ve kış aylarında dağdan akan suların etkisiyle oluşmuş yekpare sarkıtlar bulunuyor. Uzunlukları 10 metre ila 65 metre arasında değişen 65 rota var. Küçük bir kanyonu da bulunan Çitdibi eğer biraz tecrübeli bir tırmanışçıysanız keyif alabileceğiniz bir bölge. Çünkü kaya yapısı itibariyle pek fazla kolay rota bulunmuyor. Tırmanış dışında burada zaman geçirmek isterseniz 600 ve 1200 metre arasında görülen meşelik veya kızılçamların aralarından yükselerek 2 bin 100 metrelere kadar sedir, köknar, sarıçam, kayın ve ardıçların eşliğinde dolaşabilirsiniz.

– Servet Dilber

Bafa (Çamiçi) Gölü kıyılarını ziyaret ettiyseniz tırmanıcılar arasında "Bafantastik" olarak tanımlanan yerdesiniz. Burada kaya tırmanışının en yalın halini yapabilirsiniz. Milas'a bağlı Kapıkırı Köyü'nün çevresinde uzun, yüksek duvarlar olmadan etrafa saçılmış binlerce kaya parçasının üzerinde bir tırmanış ayakkabısı ve magnezyum tozuyla günlerce vakit geçirebilirsiniz.

Kısa kaya tırmanışında, tırmanıcılar arasında "bouldering" olarak anılan bu tırmanış türünde ip, kaya yüzeyine uygulanan emniyet malzemesi, karabina, düğümlerle uğraşmanıza gerek yok. Ayaklarınız basabiliyor, elleriniz tutabiliyor ve nefes alabiliyorsanız, tırmanışa merakınız varsa Bafa'da unutulmaz maceralar yaşayabilirsiniz. Ancak yere serilen bir tırmanış minderi "crash pad" olmazsa olmaz. Şehirlerarası yolculuklarda bu minderle seyahat etmek özel aracınız yoksa oldukça zor olabilir. Civardaki pansiyonlar son zamanlarda

FOTOĞRAFLAR: SERVET DİLBER

artan tırmanıcı yoğunluğunu görünce kiralamak üzere bünyelerinde crash pad bulunduruyor. Etrafta dolaşırken pansiyonların kapılarında kiralık tabelalarını görebilirsiniz.

Bafa, tırmanış bölgesi olmanın yanı sıra özel doğa ve tarih değerleri de barındırıyor. Dalaman Çayı ve Menderes Nehri'nin sınırlarını çizdiği, verimli ovaların, sarp dağların ve cesur savaşçıların ülkesi Karia'nın kalbi Bafa.

Bafa Gölü çevresinde tırmanışı yükselmeden yaptığınızda bu işin kolay olacağını düşünürseniz yanılabilirsiniz. Zor ve acımasız tutamaklar, yuvarlak kayalar kolayca sizi kayadan püskürtebilir. Genel yapısı granit ve gnays olan kayalar bazen pürüzsüz, bazen de sevindirici büyüklükte ama keskin tutamaklara sahip. Hamleyi tamamlamak veya gözünüze kestirdiğiniz rotayı bitirebilmek için denemek, düşmek, tekrar denemek, bıkmamak gerekiyor.

– Servet Dilber

DEDEGÖL DAĞLARI / ISPARTA

Dedegöl Dağları, Beyşehir Gölü ile Eğirdir Gölü arasında yükselen ve en yüksek noktası 2 bin 998 metre olan bir dağ silsilesi. Hem yaz hem de kış aylarında doğaseverlerin ilgi gösterdiği bu dağların kısa sürede bu kadar popüler hale gelmesinin nedeni sadece yüksekliği değil; Aksu ilçesinin Eldere Köyü'ne bağlı Kuzukulağı Yaylası'nı süsleyen devasa kireçtaşı blokları. Yükseklikleri 100 ila 800 metre arasında değişen bu kireçtaşı kuleleri yöreyi kısa sürede dünyanın önemli spor tırmanış parkurlarından biri haline getirdi. Her zorluk derecesine sahip rotaların bazıları Eldere, Ceza, Tanrı'nın Parmağı gibi isimlerle anılıyor. Daha önce farklı tırmanıcılar tarafından açılan bu rotalarda yeteneğini-

FOTOĞRAFLAR: YILDIRIM GÜNGÖR

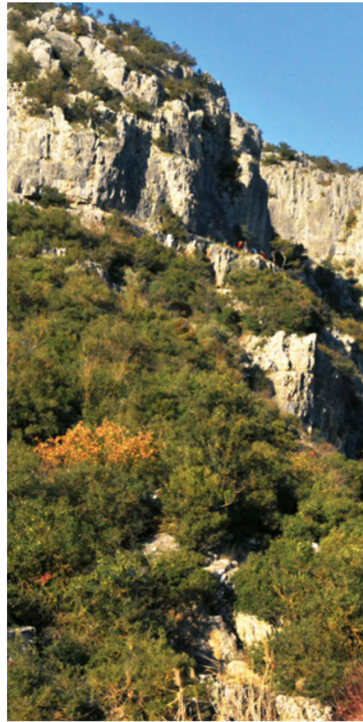
ze ve deneyiminize uygun rotalarda tırmanışlar yapabilirsiniz. Eğer salonlardaki yapay duvarlardan bıktıysanız ilk tatilinizde soluğu Eldere Köyü'nde alın. Ancak rotalar çok da kolay değil, çoğunluğu oldukça zor. Ancak civardaki daha kolay rotalarda geleneksel tırmanışlar da yapılabiliyor. Dedegöl Dağları'nda tırmanış yapmanın yanı sıra günübirlik yürüyüşlerle bölgenin diğer yaylaları da keşfedilebilir. Doğayı kirletmeden, bölge halkının değerlerine saygı duyarak ve yeteneğinize göre bol bol tırmanış yapın. Kuzukulağı Yaylası, Dedegöl Dağları'nın en güzel köşelerinden. Özellikle akşam saatlerinde kızıl renge bürünen kireçtaşı, olağanüstü manzaralar sunuyor.

– Yıldırım Güngör

BALLIKAYALAR / KOCAELİ

Kocaeli'nin Gebze ilçesinin Tavşanlı Köyü sınırlarındaki Ballıkayalar Kanyonu, Türkiye'nin ilk tırmanma bahçelerinden biri. Tavşanlı'nın içinden giden yol, kısa sürede Ballıkayalar yol ayrımına ulaşıyor. Yol ayrımına girdikten birkaç dakika sonra küçük bir göletin bulunduğu meydana varılıyor. Burada geçmişte ahşap bir yapı vardı, ancak vadi için yapılan proje çerçevesinde yıkıldı. Vadinin içine kadar ahşap merdivenlerden oluşan yollar yapılması planlanıyor.

Vadiye giren araç ve ziyaretçilerden ücret alınıyor. Ballıkayalar 1980 yılından beri İstanbullu dağcıların kaya tırmanışı merkezi. Bu yüzden tırmanıcılar için nostaljik bir anlamı da var. Vadi içindeki duvarlarda yeni başlayanlardan ileri derece tırmanışçılara kadar hitap eden geniş bir rota seçeneği bulunuyor. Geleneksel tırmanış eğitimi de

yapılabilen vadinin iki yamacında sezon başında eğitim çalışmaları yapan kulüplerle karşılaşabilirsiniz.

– *Yıldırım Güngör*

YILDIRIM GÜNGÖR

KAYA TIRMANIŞI MALZEMELERİ

Türkiye'de kaya tırmanışı sporu giderek gelişiyor. Birçok tırmanış bölgesi sabit boltlanmış rotalara sahip. Bu yüzden yeterli uzunlukta tırmanış ipi, emniyet kemeri, kaya tırmanış ayakkabısı, kask, çeşitli uzunluklarda ekspres bant ve karabinaları, kilitli karabina, yardımcı emniyet perlonu, grigri, tırmanış yapılacak rotalarla ilgili rehber kitap, magnezyum tozu ve toz torbası tırmanış çantanızda bulunabilir.

Emniyet Malzemeleri

Boltlanmamış geleneksel rotalarda tırmanmak, antrenman yapmak isterseniz çeşitli boyutlarda takoz, friend, perlon bant, nut key gibi emniyet alma malzemelerini de çantanıza ekleyebilirsiniz. Bafa Gölü çevresinde ağırlıklı olarak kısa kaya (bouldering) çalışmaları yapıldığı için düşmeler sırasında zarar görmemek için tırmanış minderi (crash pad) asıl önemli emniyet malzemesi. Yanınızda götürebilir veya çevre pansiyonlardan kiralayabilirsiniz. Kaya tırmanış ayakkabısı, rahat pantolon ve tişört, ellerin kaymasını engellemek için magnezyum tozu ve torbası unutulmamalı.

Ayakkabı, Mat ve Diğer Malzemeler

Kaya tırmanış ayakkabısı ayağı patik gibi saran, özel lastikten yapılmış ayakkabıdır. Kaya yüzeyine sürtünme ile tutunmanızı, küçük çıkıntı gibi basamaklara kolayca basarak yükselmenizi sağlar. Ayakların şekil alabilmesi ve içinde hareket etmemesi için biraz küçük beden olur. Kaya tırmanış ayakkabısı olmadan rahat ve zevkli bir tırmanıştan

bahsedilemez.

Magnezyum tozu ellerin kaya yüzeyi üzerinde kaymamasını sağlar, ter ve tozdan dolayı oluşacak düşük sürtünme etkisinin artmasını sağlar. Pütürlü yüzeylerde minimum da olsa parmakları korur.

Tırmanış aralarında dinlenirken oturmak için mat veya oturma matını da çantamızda bulundurmak konfor açısından iyi olur.

Tırmanış alanlarında su ve yiyecek bulamazsınız. Yanınızda götüreceğiniz sandviç, atıştırmalıklar, kuruyemiş gibi yiyecekler karnınızı doyurmayı ve enerji almanızı sağlar. Aynı şekilde sıvı alımı da önemlidir. Su, termosta çay kahve veya bulunduğunuz yerde sıcak bir şeyler hazırlamak için küçük bir ocak da tırmanış malzemelerine ek olarak çantaya konmalıdır.

Konforlu bir tırmanış için hava şartlarına uygun giyinmek de teknik malzemeler kadar önemli. Özellikle daha az hareket eden emniyetçinin sıcak veya soğuğa karşı önlem alacak kıyafetlerinin olması üşümesi veya aşırı sıcaklamasını engeller.

Geç saatlere kadar tırmanıp kamp alanına veya konaklayacağınız yere dönerken karanlığa kalmak her zaman olası. Bu yüzden doğada her zaman çantada olması gereken malzemelerden biri de düzgün çalıştığınızdan emin olduğunuz bir kafa lambasıdır.

Kullanma ihtimalimiz çok düşük olsa bile tırmanış çantasının ayrılmaz bir parçası ilk yardım seti olmalıdır. Düşme, çarpma, kesikler gibi durumlara müdahale edecek malzemeye sahip bir ilk yardım seti ilk müdahaleler için önemlidir.

ÖPRÜÇAY / CÜNEYT OĞUZTÜZÜN

RAFTİNG

YAZI: ERSİN DEMİREL

FIRTINA DERESİ / ÇAMLIHEMŞİN-ARDEŞEN, RİZE

Rize'nin Çamlıhemşin ilçesinden başlayarak denize uzanan 22 kilometrelik Fırtına Deresi parkuru, tatlı suda başlayan macerayı tuzlu suda bitirme şansını yakalayacağınız ender rafting etaplarından biri. Kaçkar ve Verçenik dağlarından gelen kar sularını Karadeniz'e taşıyan Fırtına, Türkiye'nin yegâne yağmur ormanları bölgesinde yer alıyor.

Fırtına Deresi rafting parkurunda amatör ve profesyonellere yönelik çeşitli etaplar bulunuyor. Yaz sezonundaki normal debi şartlarında zorluk derecesi üç olarak belirlenen Çamlıhemşin-Dikkaya Köyü arasındaki altı kilometrelik bölüm, yarı profesyoneller için uygun. Zorluk derecesi dört olan Dikkaya-Şenyamaç arasındaki altı kilometrelik etap ise tamamen profesyonellere hitap ediyor. Zorluk derecesi üç olan ve Şenyamaç Köyü mevkiinden aşağıya doğru uzanan 10 kilometrelik kısım, amatörler ve yeni başlayanlar için önerilebilir.

ERSİN DEMİREL

Bölge hırçın sularda yapılan kataraft sporu açısından da son derece elverişli durumda. Fırtına Vadisi, Çamlıhemşin'e bağlı Ülküköy Köprüsü yol ayrımından başlayarak ilçe merkezine kadar sekiz buçuk kilometrelik etapla birlikte, denize ulaşan toplamda 30 kilometrelik bir parkur imkânı sunuyor. Bu etap zorluk derecesi olarak kısmen

SERDAR GALİPOĞLU

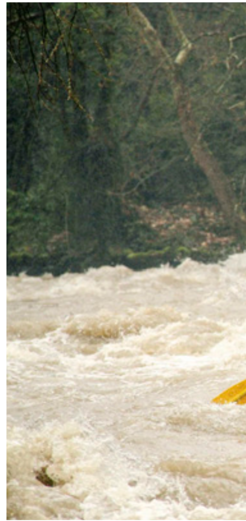
beşinci seviyeye ulaştığı için tamamen profesyonellere yöneliktir. Parkur için tavsiye edilen zaman ise nisan-haziran ayları arası.

Starttan yedi kilometre sonra karşınıza çıkan kanyon yüksek teknik isteyen geçişler sunuyor ve debinin yüksek olmasını gerektiriyor. Karakteristik açıdan full-down (sürekli akışkan) olarak bilinen bu etabı taşkın sularda geçmek için, bölgeyi bilen bir nehir rehberinden yardım almanın daha güvenli olacağını hatırlatalım.

Fırtına Deresi'nin Karadeniz'e kavuştuğu son yedi kilometrelik bölüm, son yıllarda kum ve çakıl alma işlemleri nedeniyle rafting parkuru olma özelliğini yitirdi. Ardeşen ve Çamlıhemşin ilçelerini birbirine bağlayan karayolu kenarında birçok rafting acentesi bulmak mümkün.

MELEN ÇAYI / CUMAYERİ, DÜZCE

İstanbul ve Ankara gibi büyük kentlere yakın olması nedeniyle seyahat acentelerinin tercih ettiği Melen Çayı rafting parkuru, özellikle hafta sonları yoğun ilgi görüyor. Geçtiğimiz yıllarda hayata geçirilen bir projeyle suyu borularla İstanbul'a aktarılan Melen Çayı, Düzce'nin Yığılca ilçesinden doğup Akçakoca Melenağzı Köyü'nden denize dökülür.

İçme suyu ihtiyacı nedeniyle suyunun azalmasına karşın özellikle bahar aylarında sporseverlere hizmet vermeye devam ediyor. Yaklaşık bir buçuk saatlik rafting etkinliği Düzce'nin Dokuzdeğirmen Köyü'nden başlayıp Sakarya'da Beyler Köyü'nde sona eriyor. Geçtiğimiz yıllarda Türkiye Rafting Şampiyonası'nın ikinci ayağının düzenlendiği Melen parkuru yaklaşık 16 kilometre uzunluğunda. Bahar aylarında üç, debinin düştüğü yaz aylarında ise iki zorluk derecesine sahip olan rafting güzergâhını isteyen herkes deneyebilir. Parkur sonunda Dokuzdeğirmen'e dönüp çevredeki restoran ve kafelerde yorgunluğunuzu atabilir, yöresel lezzetleri tatma fırsatı bulabilirsiniz.

Adını Melen Çayı üzerine kurulmuş dokuz su değirmeninden alan köy, Cumayeri'ne dört kilometre mesafede. Köyde anıt ağaç olarak

DÜZCE İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ ARŞİVİ

koruma altına alınan, 20 metre boyunda ve 11 metre gövde genişliğinde 600 yaşındaki çınar ağacını fotoğraflayabilirsiniz. Düzce'nin kuzeybatısında yer alan Cumayeri, şehir merkezine 21 kilometre uzaklıkta bulunuyor. Rafting için akarsu kıyısındaki tesislerden yararlanabilirsiniz. Hafta sonu için keyifli bir kaçamak yaparak Melen Çayı rafting parkurunu deneyenler, Düzce'deki Güzeldere, Samandere, Aktaş ve Aydınpınar şelalelerini, ilin güneyindeki dağlara serpiştirilmiş Balıklı, Pürenli, Kardüz, Topuk, Sinekli, Kocayayla, Odayeri, Torkul ve Derebalık yaylalarını, Konuralp yerleşimindeki Prusias Ad Hypium antik kentini de gezebilir.

DALAMAN ÇAYI / DALAMAN, MUĞLA

Toplam 230 kilometrelik yolculuğun ardından Muğla'nın Dalaman ilçesinde Akdeniz'e dökülen Dalaman Çayı, Türkiye'nin en önemli rafting merkezlerinden biri. Burdur'un Altınyayla (Dirmil) ilçesi yakınlarındaki Kocaş Dağı'ndan doğan ve derin vadilerden geçen çay özellikle Fethiye, Marmaris ve Dalyan tatil beldelerindeki seyahat acenteleri tarafından kullanılıyor. Ne yazık ki geçtiğimiz yıllarda yapılan baraj nedeniyle rafting parkuru büyük oranda kısaldı.

Bir zamanlar 26 kilometrelik uzun bir rafting parkuruna sahip olan Dalaman Çayı, üç ve dört zorluk dereceleriyle bu spora gönül verenler için çekici bir güzergâhtı. Akarsuyun geçtiği vadinin doğal güzelliğinin yanı sıra Akköprü gibi tarihi değerleri de görme fırsatı bulabiliyordunuz. Ne yazık ki tarihi köprü şimdi sular altında. Baraj inşaatı sonrasında parkur uzunluğu yaklaşık 12 kilometreye indi. Baraj gölünün üst etapları, dar bir yataktan geçtiği için çavlanlar ve rapidler yaratıyor. Bu nedenle üst etap üç zorluk derecesiyle profesyonellere, alt etap ise bir zorluk derecesiyle amatörlere hitap ediyor. Bu parkuru ailece deneyebilme şansınız var. Mayıs-ağustos ayları arası en iyi sezon. Bahar aylarında su debisi hatırı sayılır şekilde yükseliyor, yaz sonu ise azalıyor. Dalyan, Marmaris, Dalaman ve Fethiye'deki seyahat acenteleri rafting turları düzenliyorlar.

FOTOĞRAFLAR: ALTERNATİF OUTDOOR ARŞİVİ

KÖPRÜÇAY / MANAVGAT, ANTALYA

Yaklaşık 36 bin hektarlık alana yayılan Köprülü Kanyon Milli Parkı içerisinde akan çay, Türkiye'de rafting denilince ilk akla gelen birkaç yerden biri. Asıl kaynağı Aksu ve Karacahisar bölgelerinden gelen dereler olan Köprüçay, Isparta'nın Dedegöl Dağları'ndan doğup Antalya'nın Serik ilçesinde Akdeniz'e kavuşur. Isparta'nın Kasımlar ile Antalya'nın Değirmenözü yerleşimleri arasındaki 25 kilometrelik bölümde dar vadilerden ve kanyonlardan geçen çay, üzerinde oluşan rapidler ve çavlanlarla harika bir rafting parkuru. Değirmenözü'nden sonra genişleyen havza yeniden dar kanyonlara girerek başka bir parkur oluşturur. Bu bölümde Selge antik kenti, tarihi Oluk Köprü ve Böğrüm Köprüsü ile ülkemizdeki en büyük Akdeniz servisi ormanı görülebilir.

Zorluk derecesi iki ile üç arasında değişen güzergâhın günümüzde yaklaşık 12 kilometrelik kısmı kullanılıyor. İki bölümden oluşan parkur yaklaşık bir saat sürüyor. Köprülü Kanyon başlangıcından rafting parkuruna giren botlar, Karabük Köprüsü'nde sudan çıkıyorlar. Köprüçay Havzası'ndaki parkur ise daha kolay bir aktiviteyi tercih edenler için uygun. Bahar aylarında soğuk olan su, yaz aylarında normale dönüyor.

Antalya'nın Manavgat ilçesine bağlı Taşağıl beldesi sınırlarında bulunan Köprüçay Rafting Merkezi, her yıl binlerce turisti ağırlıyor. Akarsuyun iki tarafına konumlanan tesislerin acente, lokanta, kır gazinosu ve bungalov gibi hizmetlerinden yararlanabilirsiniz. Bu ünlü parkurda her yıl federasyon tarafından Türkiye Rafting Şampiyonası düzenleniyor. Parkur bölgesi, Antalya il merkezine yaklaşık 95, Manavgat ilçesine ise 67 kilometre uzaklıkta.

ERSİN DEMİREL

GÖKSU NEHRİ / SİLİFKE, MERSİN

Orta Toroslar'ın Geyik ve Haydar dağlarından doğan Gökçay ve Gökdere kollarının birleşiminden oluşan Göksu, yaklaşık 260 kilometrelik yolculuğu sonrası Silifke ve Taşucu yakınlarında geniş bir delta yaparak Akdeniz'le buluşur. Mersin'in en uzun akarsuyu olan Göksu Nehri'nin deltası, aynı zamanda önemli bir kuş gözlem alanı. Geniş bir nehir yatağına sahip olan Göksu, hemen hemen tüm akarsu sporlarına elverişli. Bu amaçla Derinçay ile Değirmendere köyleri arasındaki 90 kilometrelik alanı kullanabilirsiniz.

Genellikle yavaş akışlı bir nehir olmasından dolayı, özellikle yeni başlayanların deneyim kazanmaları açısından rafting sporuna son derece uygun bir parkur. Mut ilçesine bağlı Hocalı Köyü'nden başlayan 12 kilometrelik rota, Silifke'nin Kargıcak Köyü'nde son bulur. Bölgede rafting yapmak isteyenler Silifke veya Mersin yerleşimlerinde merkezleri bulunan seyahat acentelerinden yararlanabilirler.

Hocalı Köyü Mut ilçe merkezine 31, Silifke ise 76 kilometre mesafede. Silifke ilçesi Değirmende-

SELEFKOS TURİZM ARŞİVİ

re Köyü'ne 20, Mersin il merkezine ise 85 kilometre uzaklıkta yer alır. Silifke Kalesi, Aya Tekla Kilisesi, Cennet-Cehennem Mağaraları, Narlıkuyu Mozaik Müzesi, Meryem Ana Kilisesi, Kanlıdivane, Kızkalesi, Olba antik kenti ile Boğsak ve Susanoğlu plajları mutlaka görülmesi gereken yerlerden bazıları. Silifke-Erdemli arasındaki sahil bölümünde deniz kanosu, deniz paraşütü ve dalga-rüzgâr-uçurtma sörfü etkinlikleri yapılabilir.

ZAMANTI ÇAYI / YAHYALI, KAYSERİ

Seyhan Nehri ve havzasını besleyen 308 kilometrelik Zamantı Irmağı, Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesine bağlı Şerefiye Köyü'nden doğar. Kayseri il sınırlarında toplam 250 kilometrelik bir uzunluğa sahip olan Zamantı, derin vadiler içerisinde kıvrımlar yaparak akar.

Büyükçakır Köyü'nde Kayseri'yi terk ederek Adana il sınırlarına girer ve Aladağ ilçesinde Göksu Çayı'yla birleşerek Seyhan adını alır. Bir zamanlar daha çok profesyonellerin tercih ettiği bu rafting parkurunun boyu zaman içerisinde giderek kısaldı. Ardı ardına yapılan HES ve barajlardan fazlasıyla nasibini alan Zamantı'nın suyu birçok bölgede azaldı. Yahyalı ilçe sınırlarındaki toplam 21 kilometrelik rafting parkuru, zorluk derecelerine göre sekiz ayrı etaptan oluşuyordu.

Değirmenocağı ve Yerköprü mevkileri en zor parkurlar olarak biliniyordu. Özellikle Türkiye'deki bir-

FOTOĞRAFLAR: YAHYALI BELEDİYESİ ARŞİVİ

kaç yerköprü oluşumundan ikisinin altından geçen etap oldukça ünlüydü. Ancak Çamlıca-Yeşilköy arasına peş peşe yapılan barajlar hem yerköprü oluşumlarından birini ortadan kaldırdı hem de meydana gelen büyük göletlerle ırmağın akışkanlığı engellendi.

Yine de bahar aylarından haziran sonuna kadar su debisinin maksimum olduğu dönemlerde Yeşilköy-Çavdaruşağı-Büyükçakır arasındaki 12 kilometrelik parkur kullanılıyor. Tüm parkur yaklaşık iki saatte tamamlanabiliyor. Rafting turları için Yahyalı Belediyesi'nden veya Kapadokya'da faaliyet gösteren seyahat acentelerinden bilgi alabilirsiniz.

Türkiye'nin debisi en yüksek şelalelerinden biri olan Kapuzbaşı Takım Şelalesi, Yeşilköy ve Derebağ şelaleleri, Aladağlar Milli Parkı, Hacer Ormanları, Aksu Kanyonu, Emin Kadı tarihi taş kemer köprüsü, Çamlıca (Faraşa) Kalesi bölgede görülebilecek doğal ve tarihi mekânlar arasında.

Erzincan'ın güneyindeki Kemaliye ilçesi, benzersiz coğrafyası ve iklim özellikleriyle su sporları için çok elverişli. Bölgede özellikle nehir kayağı, kano ve rafting gibi akarsu sporları ile su kayağı ve kürek gibi durgun su sporları yapılabiliyor. Fırat Nehri'nin iki kolundan biri olan Karasu'nun aşındırmasıyla oluşan Kemaliye Vadisi, kısa mesafede yüksek irtifa gösterdiğinden zengin bir habitata sahip. Yüksekliği bin metreyi aşan dağ steplerinde sert kara iklimine bağlı olarak Alpin ekolojisi, vadi boylarında ise Akdeniz iklimi görülüyor. Sarp kaya duvarlarıyla son derece vahşi bir görünüme sahip olan Karanlık Kanyon'un derinlikleri, yaklaşık 10 kilometrelik kano parkurunun en heyecan verici bölümü. Nehirdeki hafif akıntı kano tutkunları tara-

fından çok seviliyor.

Tarihi evleri ve el yapımı kapı tokmaklarıyla da tanınan Kemaliye'de, 2008 yılından beri Kemaliye Uluslararası Kültür ve Doğa Sporları Şenliği düzenleniyor. Şenlik kapsamında base jumping (paraşütle yüksekten atlama), kano ve rafting aktiviteleri yapılıyor. Bölgedeki su sporları aktiveleri için Kemaliye'deki kulüplere veya Erzincan'daki seyahat acentesine başvurabilirsiniz. İl merkezine 51 kilometre uzaklıktaki Kemah ilçesinde, nehir safari ve Sansa Boğazı'ndan başlayan parkurda rafting olanağı var. Erzincan'a 150, Sivas'a 230, Elazığ'a 146 ve Malatya'ya 170 kilometre uzaklıktaki Kemaliye (Eğin), Fırat Nehri'nin Karasu kolu üzerindeki Keban Baraj Gölü'nün kıyısında bulunuyor.

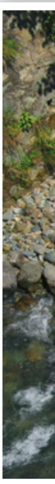
RAFTİNG MALZEMELERİ

Üç tarafı denizlerle çevrili olan Türkiye, birçok göl ve akarsuya da ev sahipliği yapması nedeniyle su sporları açısından olağanüstü bir potansiyele sahiptir. Bunlardan biri de adrenalin tutkunlarının tercih ettiği rafting.

Her türlü akarsuda hareket edebilecek yapısı ve sağlam malzemesi nedeniyle başlangıçta akarsu taşımacılığında tercih edilen raft, 1900'lerde özellikle Amerika'da kullanılmaktaydı. İkinci Dünya Savaşı sırasında çıkartma amaçlı olarak kullanılan bu botlar, diğer ülkelerin de dikkatini çekti ve giderek yaygınlaştı. Sonraki dönemlerde spor amaçlı kullanıma dönüşen raft, ABD'den başlayarak tüm dünyayı sarmaya başladı. Günümüzde rafting sporu "raft" adı verilen botlarla debisi yüksek nehirlerde yapılan bir akarsu sporu. Raftingde amaç, içinde bulunduğunuz raftı devirmeden, kürekle yönlendirerek kayalar ve engeller arasından geçirmek. Altı-sekiz kişilik bir takım sporu olan raftingin geçtiği doğal parkurlar, özelliklerine göre bir ila altı arasında zorluk derecelerine sahip.

Bot Tipleri

Dünyada iki tip raft kullanılıyor. Birincisi daha çok Amerika'da, büyük nehirlerde yük taşıma amacıyla kullanılanlar. Bu botlar bir kişi tarafından yönlendirilebiliyor. Kullanım prensibi, kürekli bir sandalla aynı. İkincisinde ise botta bulunan herkes kürek çekiyor. Sabit bir kürek yeri yok ve kürekçiler botun kenarlarına oturuyor. Rehber ise genellikle arkada; diğer kürekçileri komutlarla yönlendirerek botu idare ediyor. Deneyimli rehberler yönetimindeki raftingi birkaç saatlik bilgilendirme ve acil kurtarma provası sonrasın-

da herkes deneyebilir.

Kişisel Malzemeler

Rafting öncesinde güvenlik malzemeleri mutlaka temin edilmeli. Bu spor için kullanılması gerek malzemeler iki ana başlıkta sıralanabilir. Güvenlik ekipmanları ve kişisel malzemeler. Güvenlik ekipmanları can yeleği, kask, kurtarma ipi, yağmurluk ve özel ayakkabılardan oluşur. Bu malzemeler rafting turlarını düzenleyen şirketler tarafından her sporcuya veriliyor. Bunların dışında ihtiyaç duyabileceğiniz şort, mayo, soğuk havalarda neopren giysi, su geçirmez çanta, güneş kremi gibi kişisel malzemeleri özellikle mevsimsel hava şartlarına göre seçebilirsiniz.

ÖKOVA / SANER GÜLSÖKEN

DENİZ KANOSU

YAZI VE FOTOĞRAFLAR: ERSİN DEMİREL

Gökova Körfezi, doğal güzellikleriyle görenleri büyülüyor. Kuzeyde Bodrum, güneydeyse Datça (Reşadiye) yarımadalarıyla çevrili körfez, doğu-batı doğrultusunda uzanıyor. Sırtını yasladığı yemyeşil dağların eteklerine saklanan bakir koyları ve her daim esen ılık meltemiyle bir huzur sığınağı Gökova. Körfezin önemli tatil beldelerinden Akyaka yerleşiminde, su sporu olanaklarından yararlanarak keyifli zamanlar geçirebilirsiniz. Özellikle Azmak Deresi'nde ve kıyılarda yapılacak deniz kanosu veya kano etkinlikleri meraklılarını fazlasıyla tatmin edecek. Akyaka sahillerinin tüm motorlu su sporlarına kapalı olması, deniz kanosu için önemli bir avantaj. Eğer kendinize güveniyorsanız Akyaka'dan başlayarak güneye doğru Çamlı Koyu-Sedir Adaları-Taşyaka Koyu-Boncuk Koyu-Karacasöğüt-Okluk Koyu-Malderesi Koyu-İngiliz Limanı-Hırsız Koyu-Ayın Körfezi-Çiçekli Koyu-Löngöz (Kargılı)-Küfre Limanı-Yediadalar Körfezi-Bördübet Koyu rotasında uzun bir yolculuğa çıkabilirsiniz. Gökova Körfezi'nin kuzey kıyılarını de-

SANER GÜLSÖKEN

niz kanosu turuyla geçmek isteyenlerse Akyaka-Akbük Ören-Çökertme-Hurma-Mazı-Kisebükü etabını deneyebilir. Konaklayacağınız veya kamp yapacağınız alanları önceden belirlemenizde yarar var.

Akyaka çevresinde ayrıca dalga-rüzgâr-uçurtma sörfü, yelken ve kano yapabilirsiniz. Aktivitelerle ilgili bölgedeki tesis ve kulüplerden hem eğitim hem de ekipman tedarik etmek mümkün. Akyaka, Muğla il merkezine 27 kilometre uzaklıkta bulunuyor.

Marmaris su sporları açısından çok sayıda seçeneğin birlikte bulunduğu bir tatil beldesi. Açık denize görece kapalı olan Marmaris Körfezi, bu konumuyla her türlü su sporunun yapılmasına olanak tanıyor. İlçe merkezinden İçmeler'e kadar uzanan 11 kilometrelik sahil boyunca pek çok tesis sıralanıyor. Bölgede deniz sörfü, su kayağı, deniz paraşütü, kano ve deniz kanosu yapılabiliyor. İlçe merkezi dışında Turunç, Kumlubük, Çiftlik, Bozburun, Orhaniye, Hisarönü ve Selimiye'de su sporları merkezleri yer alıyor.

Eskimoların avlanmak ve denizde hareket etmek için kullandıkları deniz kanosu, son yıllarda hızla gelişen su sporlarından biri konumuna geldi. Hafif bir kano, ayakla komut verebileceğiniz dümen ve kas gücünüze bağlı bir kürekle, yeşil ve mavinin her tonunu görebileceğiniz Marmaris kıyılarında tura çıkabilirsiniz. Kendine güvenen ve deneyimli doğaseverler, acentelerin organize ettiği turlara katılabilirler. Turunç-Amos-Kumlubük, Çiftlik Koyu-Gebe Kilise, Hisarönü-Orhaniye-Turgut-Selimiye-Bozburun-Söğüt ve Taşlıca-Serçe Limanı-Bozukkale Marmaris çevresindeki uzun ve yorucu parkurlardan bazıları. Bu turlara özellikle yabancı turistlerin rağbet ettiklerini belirtelim.

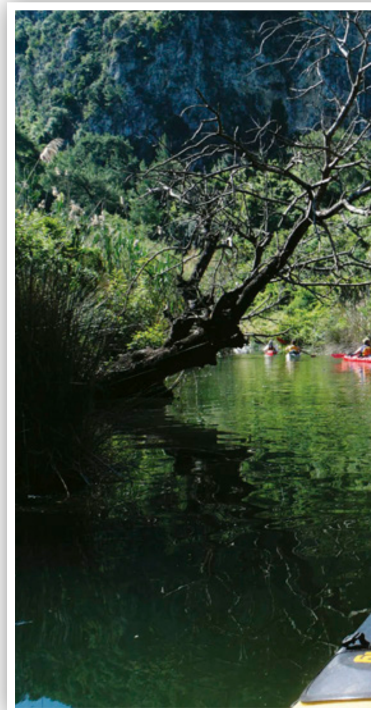
Açık denize bakan kıyılardaki deniz kanosu etkinlikleri için hava şartlarını kontrol etmenizi öneririz. Azgın dalgalar ve çalkantılı havalar deniz kanosu için uygun değil.

ÇIFTLIK KOYU, MARMARIS / FOTOĞRAFLAR :ERSIN DEMİREL

Köyceğiz Gölü, Muğla ilinin güneydoğusunda yer alıyor. Akdeniz'e 11 kilometrelik doğal bir kanalla bağlanan göl, bu özelliğiyle dünyadaki nadir örneklerden biri. Gölden çıkan su kanalı üzerinde Muğla ilinin en önemli turizm beldelerinden Dalyan yer alıyor. Kanal ayrıca kayalara oyulmuş kral mezarlarını selamlayarak bir zamanlar Karia ülkesinin ihtişamlı bir kenti olan Kaunos'a uğruyor. Artık insan boyunu aşan sazlıkların içinde ilerleyen kanal, tatlı su göllerinin arasından geçerek İztuzu Sahili'nde Akdeniz'in tuzlu sularıyla buluşuyor. Bu rota, bölgede yapılan deniz kanosu turlarının da güzergâhı aynı zamanda. Bir yanı doğal diğer yanı tarihi güzelliklerle bezeli bir kano yolculuğundan söz ediyoruz. Marmaris ve Dalyan bölgesinde faaliyet gösteren tur acenteleri, yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çeken bu parkuru kullanıyor.

Eğer kendinize güveniyorsanız kano turunu uzatmanız mümkün. *Caretta caretta*'ların yumurta bıraktığı İztuzu Sahi-

ALTERNATİF OUTDOOR ARŞİVİ

li'nden doğuya dönerek kıyı boyunca Aşı İskelesi Koyu-Karaburun-Sarıgerme-Baba Adası-Dalaman Kumsalı-Kurdoğlu Burnu (kuzeye yönelerek)-Kızılkuyruk Burnu-Ağa Limanı-Kapı Koyu-Göcek parkurunu tamamlayabilirsiniz. Bu parkurun en az altı gün gerektireceğini belirtelim.

Göcek, saklı bir cennet kabul edilen koyları ve adaları ile uluslararası sulardan gelen uzun yol gezginleri için popüler bir liman. Ağaç dallarının mavi sulara dokunduğu doğal bir ortamda kanoyla keyifli bir deneyim yaşamak ister misiniz? İşte size Göcek sahillerindeki ışıltılı koyları turlayan nefis bir program: Gökova Limanı çıkışlı deniz kanosu turu güneye doğru önce batı yakadaki koylara uğruyor sırasıyla. Kapıdağ Yarımadası'na ulaşıldığında batıya dönüp Domuz Adası üzerinden kuzeye yönelerek tekrar Göcek'e geliniyor. Göcek parkuru; Eğriçam-Osmanağa Çeşmesi-Atbükü (Kargılık)-Günlüklü-Boynuzbükü-Killebükü-Taşyaka (Bedri Rahmi)-Sıralıbük-Martin Burnu-Sarsala-Manastır (Hamam) Koyu-Çamlık-Yavansu-Merdivenli-Göbün-Domuz Adası-Tersane Adası-Yassıca Adalar-Göcek Adası güzergâhından oluşuyor. Dileyenler 10 gün süren bu programı kısaltarak da yapabilir. Taşyaka, Hamam ve Göbün koyları ile Tersane Adası'nda yatlara hizmet veren tesisler bulunuyor.

Fethiye çevresinde öne-

ZAFER KIZILKAYA

receğimiz bir başka deniz kanosu parkuru ise Ölüdeniz-Yediburunlar arasında. Rota, Ölüdeniz-Kelebekler Vadisi-Kabak Koyu-Balartlı (Cennet) Koyu-Kalabantia-Yalancı Sancak-Yediburunlar-Gavurağılı-Patara etaplarından oluşuyor. Yediburunlar deniz kanosu rotası bazı acenteler tarafından kano ve Lykia Yolu yürüyüşüyle birlikte kombine bir aktivite olarak gerçekleştiriliyor. Her iki tur için Fethiye veya Kaş ilçelerindeki seyahat acentelerinden yararlanabilirsiniz.

KEKOVA-KAŞ / ANTALYA

Tarihin derinliklerine serüven dolu bir yolculuk vaat eden Kaş-Kekova deniz kanosu turu birkaç gün süren bir etkinlik. Beğendiğiniz etabı günübirlik olarak da deneyebilirsiniz. Birbirinden güzel koylar, yamaçlarda kaya mezarları, bazen akıntının bıktırıcı gücü, bazen de durgun bir deniz, suya gömülmüş lahitler, berrak suyun altında görülen amforalar, binlerce yıl öncesinde yıkıcı bir depremle sulara gömülen antik yerleşimden merdiven ve yapı kalıntıları… Lykia kıyılarını keşfeden müthiş bir maceradan söz ediyoruz.

Kaş ilçesinden başlayan deniz kanosu turları Büyükçakıl-Limanağzı ve Liman-Hidayetin Koyu-Güvercin Adası-Çapa Banko-Çukurbağ Yarımadası-İnce Boğaz-Liman parkurlarını içeriyor. Elbette bu turları performansa göre kısaltmak elinizde. Kekova'da kürek çekmek isteyen doğa ve deniz tutkunları ise Üçağız-Simena-Kekova Adası Batık Şehir-Tersane Koyu-Çakar (Fener)-Değirmenlik-Sıçak İskelesi-Üçağız turuna katılabilir. Eğer kaslarınız yeterince güçlüyse ve birkaç günlük kamplı tur istiyorsanız, Sıçak'tan

GÖKHAN TAN

sonra Karalos-Geyikova Feneri-Aşırlı Adası-Gökkaya-Simena güzergâhı boyunca ilerleyebilirsiniz.

Kano turları hemen herkesin yapabileceği kolaylıkta. İlk gün alacağınız kısa bir bilgilendirme sonrasında kıyı boyunca deneyim kazanmak mümkün. Kanoya biniş, kürek tutuşu, devrildiğinizde su yüzeyine çıkmak gibi temel konularda eğitim alarak (açık deniz dışında) birçok bölgede kano kullanabilirsiniz. Kaş'ta kano için TÜRSAB belgeli acenteler var.

EĞİRDİR GÖLÜ / EĞİRDİR, ISPARTA

Eğirdir, gün içerisinde değişen tonlarından dolayı yöre halkı tarafından "yedi renkli göl" olarak da nitelendiriliyor. Isparta il sınırları içerisindeki gölün dar bir kıstakla ayrılan kuzey bölümü Hoyran olarak anılıyor. Tarihi ve doğal değerleriyle önemli bir turizm merkezi olan Eğirdir'in suları güneye akan bir dere aracılığıyla Kovada Gölü'ne dökülüyor. Yöre, biyolojik çeşitlilik açısından da önemli, uluslararası öneme sahip bir sulak alan.

Antalya-Yalvaç (Isparta) arasındaki 400 kilometrelik St. Paul yürüyüş rotası üzerinde bulunan Eğirdir yerleşimi, her yıl çok sayıda yerli yabancı gezgin tarafından ziyaret ediliyor. Eğirdir ilçesinde her bütçeye uygun konaklama seçenekleri var. Uzun süredir hem belediye, hem de sahildeki tesisler Eğirdir Gölü'nde su sporu aktiviteleri düzenliyor. Gölün duru sularında

yelken, kano, rüzgâr sörfü, kürek, deniz paraşütü, jetski ve su kayağı gibi su sporları yapılabiliyor. Kaleönü Liman mevkii, Yeşilada çevresi, Can Ada'nın önü, Eğirdir Kalesi'nin arkası, Derya Restaurant'ın önü,

İBRAHİM AĞARTAN

Dolmabahçe Park'ın önü, Yazla Plaj mevkii, Altınkum Plaj-Kamping ve Bedre Özel İdare Turistik Tesisleri'nde plaj emniyet şeridinin dışında bu aktiviteleri gerçekleştirebilirsiniz.

Geçtiğimiz yıllarda Akdeniz Kupası Yelken Yarışları'nın Eğirdir Gölü'nde yapıldığını da hatırlatalım. Bölgeye gelenlere yürüyüş, bisiklet ve su sporları konusunda paket turlar düzenleyen bir outdoor merkezi hizmet veriyor.

VAN GÖLÜ / EDREMİT, VAN

Van Gölü, 3 bin 713 metrekarelik alanıyla Türkiye'nin en büyüğü. Bitlis ve Van illerinin sınırları içerisindeki bu dev su kütlesi, doğal olarak Türkiye'nin en önemli su sporları merkezlerinden biri. Kimi zaman ufuk çizgisinin belirsizleşmesiyle göl adeta denize benziyor. Bu kadar büyük bir su kütlesinde dalga, rüzgâr veya durgunluk durumları aynı gün içerisinde bölgesel olarak değişebiliyor. Bu çeşitlilik de su sporları açısından bir avantaja dönüşüyor.

Gölün her iki ildeki kıyısında, üniversiteye ve kamuya ait su sporları merkezleri var. Ancak oldukça aktif olan Edremit ilçesindeki Gebze Su Sporları Merkezi, diğerlerine nazaran bir adım öne çıkıyor. Merkezde kano, kürek, yüzme, yelken ve dalış gibi kategorilerde hizmet veriliyor. Suyunun ve çevresinin temizliğiyle dikkat çeken Van Gölü, serin rüzgâr koridorlarıyla kanoseverlerin ilgisini çekiyor. Van Gölü, rüzgar sörfü için de uygun koşullara sahip. Göl ve çevresini turizme kazandırmak, bölgeye eko-

GEBZE SU SPORLARI MERKEZİ ARŞİVİ

nomik bir katkı sağlamak ve turizm pazarında tanıtmak amacıyla "Van Denizi Su Sporları Festivali" düzenleniyor. Festival kapsamında plaj futbolu ve voleybolu, kano, dragon, yelken, yüzme, kürek, jetski ve paraşüt etkinliklerinin yanı sıra halkın katıldığı yarışmalar da gerçekleştiriliyor.

DENİZ KANOSU MALZEMELERİ

Son yıllarda özellikle kano, deniz kanosu, dalga ve rüzgâr sörfü, su kayağı ve yelken gibi aktiviteler, Türkiye sahillerini renklendiren su sporları olarak öne çıkıyor. Kanolar bir ya da birden fazla kişinin kürekle yüzdürdüğü hafif tekneler. Profesyonel kanolar genellikle tek kişilik ve debisi yüksek hırçın akarsularda kullanılıyor. Özel eğitim gerektiriyor. Kızılderili tipi kanolarsa en az iki kişilik ve kullanmak için bir eğitim gerekmiyor. Rehberin tur öncesi vereceği talimatlar yeterli olacaktır. Deniz kayağı/deniz kanosu (sea kayak/sea canoe) ise ortasında kürek çeken bir ya da iki kişinin oturup bacaklarını öne doğru uzatarak yerleşebileceği özel olarak yapılmış küçük kayık.

İçine su girmesini önlemek amacıyla vücudu saran özel bir etek giyiliyor. Devrilip suya batınca bir dizi kürek ve vücut hareketiyle yeniden düz konuma geliniyor ve bu harekete "Eskimo dönüşü-Eskimo roll" adı veriliyor. Bu spor dalını yapmak isteyen bir kişinin ihtiyaç listesi kano, hafif bir kürek, kanonun içine su girmesini önleyen özel etek, mayo ve su geçirmez çantadan oluşuyor.

ERSİN DEMİREL

ALAÇATI / SİNAN ÇAKMAK

SÖRF

YAZI: ERSİN DEMİREL

Çeşme ilçesine bağlı Alaçatı beldesi, rüzgâr sörfünün en önemli adresi. Coğrafi koşulları gereği bölgenin her daim rüzgârlı olması, Alaçatı'da bu spor dalının gelişmesinin ve ününün dünyaya yayılmasının temel nedeni. Bölgede eğitim veren birçok okul veya malzeme desteği sağlayan otel bulabilirsiniz. Ayrıca Ilıca ve Çeşme sahillerinin bir bölümü de aynı özellikleri taşıdığından rüzgâr sörfüne uygun.

Alaçatı sahili küçük bir körfeze konumlanıyor. Hemen her mevsimde beyaz köpüklü dalgalarla karşılaşacağınız bu kumsalın karşı yakasındaki tepelerde devasa rüzgâr türbinleri yükseliyor. Özellikle yaz sezonunda rüzgâr sörfçüleri körfezde rengârenk manzaralar oluşturuyor. Her daim yelkenlerini şişirip tepedeki rüzgâr türbinlerinin pervaneleriyle yarışan sörfçüleri ve eğitmenleri eşliğinde bu spor dalını öğrenmeye çalışan amatörleri görebilirsiniz.

Alaçatı, İzmir il merkezine 76, Çeşme ilçesine ise 14 kilometre uzaklıkta yer alıyor. İki katlı eski evleri,

ERSİN DEMİREL

cumbalı pencereleri, kafe ve restoranlarıyla popüler bir mekân olan Alaçatı'da deniz ürünlerini, sakız reçelini ve Çeşme kumrusunu mutlaka denemelisiniz. Bölgede ayrıca Ilıca ve Şifne kaplıcaları, Ilıca, Pırlanta ve Altınkum plajları, Çeşme merkezde kale ve müze, Osmanlı dönemi çeşme ve camileri, Ildırı Köyü'ndeki Erythrai antik kenti diğer gezilecek mekânlar arasında.

AYDINCIK - KEFALOZ PLAJI / GÖKÇEADA, ÇANAKKALE

Türkiye'nin en büyük adası Gökçeada, 91 kilometrelik kıyı şeridine sahip. Yıldız, Aydıncık, Kefaloz, Laz Koyu, Gizli Liman, Marmaros, Uğurlu gibi plajları on binlerce ziyaretçi çekiyor. Mavi koyların arkasındaki tepelerde ise Merkez, Kaleköy, Yenibademli, Zeytinli, Dereköy, Tepeköy, Uğurlu, Şahinkaya gibi köyler sıralanıyor. Lavanta ve zeytin kokulu adanın kıyı bandı her daim güçlü rüzgârlara açık. Özellikle güney ve kuzey rüzgârlarını alan Aydıncık/Kefaloz (Eşelek) kumsalları, dalga sörfü ve uçurtma sörfü tutkunlarının vazgeçilmez adresi. Merkeze 10 kilometre uzaklıktaki Eşelek Köyü sınırlarındaki Aydıncık Plajı kuzey ve güney olmak üzere iki bölümden oluşuyor. Her iki koyu, aynı zamanda kuşlar için sulak alan vazifesi gören Tuz Gölü ayırıyor.

Gökçeada'nın günübirlik tesisi olan güneydeki plaj, yaklaşık 1200 metre uzunluğundaki altın rengi kumsaldan oluşuyor. Kuzeydeki

FOTOĞRAFLAR: ERSİN DEMİREL

plaj ise daha çok karavan ve kampçılar tarafından tercih ediliyor. Son yıllarda özellikle Bulgar sörfçülerin Aydıncık Plajı'nı keşfetmeleriyle burası bir sörf merkezine dönüştü.

Dünyanın önemli rüzgâr sörfü mekânlarından biri olan İzmir-Alaçatı'nın giderek kalabalıklaşması, günümüzde sörfçüleri Gökçeada Aydıncık Plajı'na yönlendiriyor. Kefaloz Körfezi'nden gelen kuzey rüzgârlarının Tuz Gölü'nü koridorundan kuvvetlenerek güneye esmesi, Aydıncık'da sörf için ideal, rüzgârlı ama dalgasız bir deniz oluşturuyor. Rüzgâr tersine dönüp güneyden (lodos) estiğinde aynı olay aksi yönden gerçekleşiyor ve dalgasız denizde sörf yapmak isteyenler bu sefer Kefaloz Koyu'na koşuyorlar.

Uçurtma sörfü meraklıları, yılın büyük bir bölümünde rüzgârlı olan plajdaki tesislerden sörf dersleri alabilir veya malzeme kiralayabilirler.

SÖRF MALZEMELERİ

Türkiye'de Alaçatı ve Gökçeada başta olmak üzere sörf aktivitesi giderek yaygınlaşıyor. Bu sporun bazı çeşitlerini şöyle sıralayabiliriz:

Sörf Çeşitleri

Yüzen bir tahtaya hareketli bir yelkenle yön vererek yapılan rüzgâr sörfü (windsurf), hedefi sörf tahtası üzerinde ayakta durarak dalgalara karşı dengede kalabilmek olan dalga sörfü (surf), yüzen sörf tahtası üzerinde ayakta durup kürek çekerek yapılan kürek sörfü (paddle board), ayaklara takılan bir board ile gövdeye iple bağlı uçurtmayla yapılan uçurtma sörfü (kitesurf/kiteboard). Dalga sörfü için kullanılan yegâne malzeme bir sörf tahtası; uçurtma sörfü içinse uçurtma (power kite), board tasması, sörf tahtası (board), can yeleği, pompa, ıslak (wetsuit) veya kuru (drysuit) elbise.

ERSİN DEMİREL

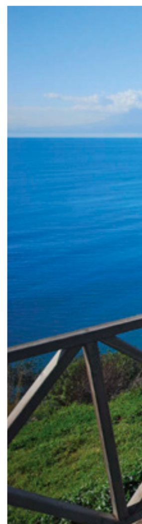

KAÇKARLAR

BİSİKLET

YAZI VE FOTOĞRAFLAR: ERSİN DEMİREL

Önereceğimiz rota, Antalya şehir merkezini batı-doğu doğrultusunda sahil şeridini izleyerek bir baştan diğer başa kat ediyor. Deniz seviyesinde seyreden rota 21 kilometre. Toros Dağları ile Akdeniz arasındaki ovalık bir alana kurulan Antalya, bisikletseverler açısından önemli bir yer. Türkiye'nin bir numaralı turizm merkezinin kurulduğu düz alan ile kentin hemen arkasında yükselen dağlar, her kategoriden bisikletçiye hitap eden parkurlar sunuyor.

Antalya'nın batı çıkışındaki Liman Mahallesi'nden başlayan rota sırasıyla Konyaaltı-Antalya Müzesi-Falezler-Selekler-Kaleiçi-Karaalioğlu Parkı - Işıklar-Dedeman-Antalya Karaburun Deniz Feneri-Düden Şelalesi-Lara güzergâhını izliyor. Işıklar-Dedeman arasında kısa bir süre deniz kıyısından ayrılan parkur, deniz fenerinden itibaren tekrar sahile paralel ilerliyor. Müze-Işıklar ile Dedeman-Lara arasındaki bölgenin bisikletçiler için belediye tarafından özel parkur şeklinde düzenlendiğini belirtelim. Liman Mahallesi-Konyaaltı boyunca sahilden ilerledikten sonra Beach Park bölgesinde falezlere tırmanan rotanın tek minik yokuşunu çıkmak durumundasınız. Daha sonra zengin kalıntıların sergilendiği Antalya Müzesi önünden geçip şehir merkezine varacaksınız. Bu bölümde tramvay hattına dikkat etmelisiniz. Yivli Minare ve Saat Kulesi gibi tarihi mekânların ardından eski çağlarda kentin kurulduğu bölgeye tekabül eden Kaleiçi semtine erişiliyor.

Geçmiş yüzyılların at-

KONYAALTI SAHİLİ

mosferini hâlâ taşıyan Kaleiçi dar sokakları, eski evleri, tarihi yapıları ve sakin duruşuyla karşılayacak sizi. Ardından Kesik Minare ve Kızıl Kule'yi geçerek Karaalioğlu Parkı'na giriş yapacaksınız. Işıklar-Dedeman arasında kısa bir süre trafiğin yoğun olduğu yollardan geçtikten sonra, Karaburun Deniz Feneri'ne yaklaştığınızda Akdeniz'le yeniden buluşacaksınız. Yaklaşık 40 metrelik Düden Şelalesi, parkurun mola noktalarından. Son bölümde hafif eğimli bir yokuşu inerek Lara Plajı'na erişebilirsiniz. Bu arada Antalya Belediyesi tarafından şehrin çeşitli bölgelerinde özel bisiklet kiralama merkezleri kurulduğunu hatırlatalım.

Bisikletseverlerin en çok tercih ettiği parkurlardan biri Kapıdağ Yarımadası. Alabildiğine sakin, doğayla iç içe bir yolculuk vaat eden 95 kilometrelik rota, deniz kenarından yarımadayı turlayarak başlangıç noktası Erdek beldesine dönüyor. İsteyenler 10 kilometrelik bisiklet sürüşünü daha göze alarak parkuru Bandırma ilçesinde sonlandırabilir.

Özellikle İstanbul'da yaşayan bisiklet sevdalılarının düşlerini süsleyen günübirlik yarımada turu Erdek-Ocaklar-Narlı-İlhan-Doğanlar-Turan-Ormanlı-Ballıpınar-Çayağzı-Çakıllı-Karşıyaka-Tatlısu-Erdek etaplarından oluşuyor. Bir bölümü toprak yollardan geçen rotanın hatırı sayılır rampaları bulunduğunu anımsatalım. Ancak çıkılan her yokuşun en yüksek noktasında nefis bir Marmara Denizi ve bakir koylar manzarası bulunması sizi kesinlikle motive edecektir. Erdek'ten pedal çevirmeye başlandığında solumuzda Paşalimanı Adası ile ancak güneybatı kıyılarını görebildiğimiz Marmara Adası yer alacak. Narlı'dan sonra rota, sert iniş ve çıkışlara dönüşüyor. Bir burundaki deniz fenerinin ardından kuzeye yöneliyoruz. Doğanlar, Ballıpınar, Çayağzı, Çakıllı ve Karşıyaka köyleri arasında sayısız doğal plaj yer alıyor, mayosu yanında olanlar yüzme molası verebilir. Köylerin bir kısmında 1924 mübadelesi sonrası gelen Selanik göçmenleri, bir kısmında ise Pomak göçmenler yaşıyor. Eğridere (Bağlar) mevkiine gelindiğinde yolun sağ tarafında kayalara oyulmuş merdivenle çıkılan bir sunak, rotanın sürprizleri ara-

sında. Karşıyaka Köyü'nün çıkışındaki yokuşun, günün son rampası olduğunu belirtelim. Karşı sahilde Bandırma yerleşiminin siluetini görebilirsiniz artık. Kıyıya paralel ilerleyen yol Tatlısu ve Aşağıyapıcı köylerinin ardından Bandırma-Erdek karayoluna kavuşuyor ve yolun sonuna geliniyor. Sağa dönerek önce Kyzikos antik kentine, ardından başlangıç noktası olan Erdek yerleşimine ulaşabilirsiniz. Rotayı daha kısa kat etmek isteyenler Ballıpınar-Yukarıyapıcı-Kirazlı Manastırı-Belkıs-Erdek güzergâhını tercih edebilir. Bandırma-Erdek arası 11 kilometre. Bandırma'dan İstanbul'a feribot seferleri mevcut.

Bursa şehir merkezine 78 kilometre uzaklıkta bulunan İznik ilçesiyle aynı ismi taşıyan göl, Türkiye'nin beşinci, Marmara Bölgesi'nin ise en büyük doğal gölü. Bir tatlı su gölü olan İznik, haritada elips şeklinde görünüyor. Günübirlik 84 kilometrelik bisiklet rotası, İznik ilçesinden başlayıp geniş bir daire çizerek tekrar başlangıç noktasına dönüyor. Neredeyse tamamı göl kıyısından ilerleyen rotanın kayda değer önemli bir rampası bulunmuyor. Parkur İznik-Çakırca-Boyalıca-Yeni-Keramet Ilıcası-İzzetkâhya Çiftliği-Örnekköy-Gölyaka-Dutluca-Sölöz-Paşapınar-Narlıca-Aşağı Güllüce-Çınaraltı-İznik güzergâhını izliyor.

Yaklaşık 90 metrelik bir yükseklikten başlayan rotanın en yüksek noktası, belli yerlerde 200 metrelik irtifaya erişen yokuşlara çıkıyor. Kuzey kıyılarda piknik sahaları, turistik tesisler, genelde yayın ve sazan bulabileceğiniz balıkçı lokantaları

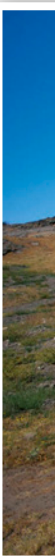
sıralanıyor. Güney kıyılarında ise Osmanlı Beyliği'nin ilk yerleşimlerinden şirin köyler yer alıyor. İki katlı cumbalı ahşap evler, geleneksel mimariyi yansıtıyor. Yolculuğunuz sırasında aynı zamanda önemli bir sulak alan olan İznik Gölü'nde çeşitli kuş türlerine rastlayabilirsiniz.

Rotanın sonunda mutlaka İznik'in zengin tarihi dokusunu ziyaret etmenizi tavsiye ederiz. Gölün doğu kıyısında yer alan kentin ismi Nikea'dan geliyor, Birinci Konsül'ün burada toplanmasından dolayı Hıristiyanlık âlemi için son derece önemli. Etrafı surlarla çevrili kente Yenişehir, Lefke, İstanbul ve Göl kapılarından giriliyor. İskele ismiyle anılan son kapı ne yazık ki günümüze ulaşmamış durumda. Çinileriyle ünlü İznik'te Ayasofya Müzesi, Roma Tiyatrosu, İznik Kilisesi, I. Murat Hamamı, Süleymanpaşa Medresesi, Aziz Tryphonos Kilisesi, Yeşil Cami, İznik Müzesi gibi mekânları görebilirsiniz.

Türkiye genelinde son yıllarda artan tematik kültür yolu rotalarından biri de Hitit Yolu. Çorum şehrinin güneyindeki Hattuşa, Alacahöyük, Şapinuva gibi antik yerleşimlerden geçen Hitit Yolu, bisiklet rotamızın ana güzergâhı. Aynı zamanda Boğazkale-Alacahöyük Milli Parkı'nı kat eden 39 kilometrelik rota, Alacahöyük-İmat-Tahirabat-Külah-Kalecikkaya-Akçiçek-Emirler-Boğazkale-Hattuşa etaplarını içeriyor.

Deniz seviyesinden 1084 metredeki Alacahöyük başlangıç noktamız. Yola çıkmadan önce kral mezarları, tapınak, evler, su kanalları, sfenksli kapı ve şehir suru kalıntılarının bulunduğu Alacahöyük ören yeri ile kazılarda açığa çıkartılan eserlerin sergilendiği müzeyi gezmenizi öneririz. Tahirabat Köyü'ne kadar toprak yoldan yükselen parkur, köy yerleşimi çıkışında Alacahöyük-Boğazkale asfaltına erişiyor. Yaklaşık 300 metre sonra köprüyü geçtikten sonra solunuzda göreceğiniz toprak yola girmeniz gerekiyor. Bir dere yatağını takip eden rota, Alaca-Sungurlu yoluyla kesişiyor. Siz, karşıya geçerek Külah'taki köy yoluna girin. Önünüze çıkan rampayı yavaş yavaş tırmanarak köyün girişindeki parkta mola verebilirsiniz.

Rotanın en yüksek noktası Külah-Kalecikkaya arasındaki 1226 metrelik tepe. Kalecikkaya Köyü'nden batıya yönelen güzergâh Akçiçek üzerinden Emirler'e ulaşıyor. Çok eski dönemde Hattuşa'nın üzüm bağlarının yer aldığı bu bölgede, toprak yolu izleyerek Boğazkale'ye ulaşabilirsiniz. Hattuşa ören yeri, ilçenin doğu çıkışına konumlanıyor. Anıtsal kapılar, Büyükkale Saray kompleksi, Büyük Tapınak, Hiyeroglifli Oda, devasa tahıl ambarları

Hattuşa'da görebileceğiniz eserler arasında. Ayrıca Boğazkale Sfenksi'nin sergilendiği müze ve Yazılıkaya kutsal alanına mutlaka zaman ayırmalısınız.

Günübirlik bu parkurla yetinmeyenlere önerimiz Hitit Yolu'nu kat eden 87 kilometrelik Boğazkale-Hattuşa-Yazılıkaya-Yüksekyayla-Küçükhırka-Büyükhırka-Evci Köyü-Alaca Göleti-Büyüksöğütözü-Alaca-Ünalan-Kızıllı-Çöplü-Çatak Göleti-Sultanköy-Soğucak Göleti-Kızılhamza Göleti-Karahacip-Şapinuva-Ortaköy rotası. Çorum merkez Alacahöyük'e 30, Boğazkale'ye ise 78 kilometre mesafede.

Önereceğimiz bisiklet rotası, ormanın yeşil dokusu ve gökyüzünün maviliği eşliğinde keyifli bir yolculuk serüveni sunuyor. Tamamı orman içinden geçen 76 kilometrelik rota, oksijen deposu bir ortamda yol almasının yanı sıra eşsiz manzaralarıyla bisikletçileri heyecanlandıran, Türkiye'nin en güzel parkurlarından biri. Bahar aylarında yeşil, sonbahar mevsiminde ise sarı, yeşil, kahverengi, kızıl başta olmak üzere bir renk cümbüşüne dönüşen bölge, büyüleyici bir güzelliğe sahip.

Rotamız Düzce il merkezine 38 kilometre uzaklıkta bulunan, denizden 350 metre yükseklikteki Yığılca ilçesinden başlıyor. Hasanlar Barajı, Saklıkent Şelalesi ile Sarıkaya ve Gökçekaya mağaraları ilçenin doğal güzellikleri arasında öne çıkanlar. Etrafı dağlarla çevrili Yukarı Melendere havzasına konumlanan Yığılca çıkışından hemen sonra ormanlık alana giren güzergâh yavaş yavaş yükselmeye başlıyor. Dingin bir ortamda bisiklet sürerken sadece yaprakların rüzgârdaki hışırtısı ve lastiklerin yolda çıkardığı cılız ses yankılanacak kulaklarınızda. Yaklaşık 1200 ve 1500 metrelik iki rampa tırmanan bisiklet rotamız, Mengen'den gelen yola katılarak 850 metre irtifadaki Yedigöller Milli Parkı'na ulaşıyor. Deringöl,

YEDIGÖLLER

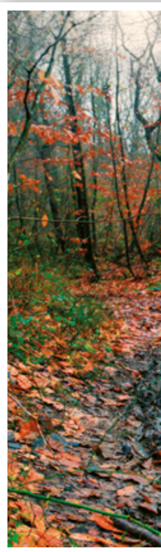
BÜYÜKGÖL

Büyükgöl, Nazlıgöl, Seringöl, Kurugöl, Sazlıgöl ve İncegöl'den meydana gelen göller bölgesinde isteyenler uzun bir mola verebilir. Doğanın tadını çıkarmak için rotayı iki günlük etkinlik olarak düşünenler ise milli park alanındaki göllerde kamp yapabilir. Parkurun devamında Kapankaya Seyir Terası'na kadar son rampayı çıkmak durumundasınız. Rota 76 kilometrenin sonunda 737 metre rakımındaki Bolu il merkezinde sona eriyor.

Bu rotayı iki günlük etkinliğe dönüştürmek isteyenlere önerimiz 66 kilometrelik Bolu-Mudurnu-Abant Gölü güzergâhını denemeleri. Konaklama için Bolu il merkezindeki tesisleri kullanabilirsiniz. Her mevsim farklı bir güzellik sergileyen milli parka Bolu il merkezi, Yeniçağa-Mengen-Yazıcık veya Düzce ili Yığılca ilçesinden ulaşabilmek mümkün. Son iki güzergâhın yaklaşık 30 kilometrelik bölümünün stabilize olduğunu belirtelim.

Belgrad Ormanı'nın İstanbul için önemi çok eski tarihlere dayanır. Neşet, Topuz ve Ayvad dereleri gibi akarsular Bizans ve Osmanlı döneminden yakın tarihimize kadar kentin içme suyunu sağlıyordu. Kırkmerdiven su sisteminin önemli bir merkezi olan Belgrad Ormanı'nda Kömürcü (1620), Büyük (1724), Topuzlu (1750), Ayvad (1765), Valide Sultan (1796), Kirazlı (1818) ve Sultan II. Mahmut (1839) adlı yedi bent inşa edilerek şehre su getirilmişti. Yeşil alan 1956 yılından beri mesire ve piknik alanı olarak hizmet veriyor. Büyük bent etrafındaki yürüyüş parkurunun yanı sıra orman içi yollarda bisiklet sürenlere rastlayabilirsiniz.

Önereceğimiz bisiklet parkuru 20 kilometre; Bahçeköy merkezden başlayıp orman içerisinde bir daire çizdikten sonra tekrar Bahçeköy'e dönüyor. Giriş kapısından ormanlık alana daldıktan sonra sağdaki yola girerek Valide Sultan Göleti'nin etrafını dolaşıyoruz. Ardından II. Mahmut Bendi yanından geçerek Gümüşdere yolundan güney yönünde ilerliyoruz. Biraz ilerde sağımızda görüş alanımıza giren Kömürcü Bendi'nin yanından geçip Neşet Suyu'na erişiyoruz. İsteyenler Büyük Baraj etrafındaki yürüyüş güzergâhını kullanarak parkuru uzatabilir.

Yaklaşık 83 metre irtifada bulunan Bahçeköy'den başlayan rotanın en yüksek noktası 212 metre. Sürekli alçalıp yükselen güzergâh üzerindeki rampalar pek yorucu değil. Belgrad Ormanı içerisinde sekiz ki-

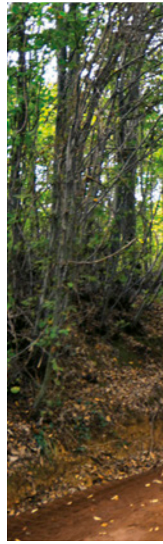

lometrelik özel bir bisiklet parkuru yer alıyor. Belgrad Ormanı'na ulaşım oldukça kolay. Hafta sonları aşırı kalabalık, o nedenle zamanı olanlar hafta içinin sakinliğinden yararlanabilir. Bisikletseverler ayrıca Büyükdere-Bahçeköy arasında altı buçuk kilometrelik asfalt yolu kullanabilirler.

İstanbul'un akciğeri olarak niteleyebileceğimiz Belgrad Ormanı, flora ve fauna açısından son derece zengin. Ne yazık ki 18. yüzyılda 13 bin hektarlık alana sahip ormanının günümüzde 5 bin 500 hektara gerilediğini söylersek, yeşil alan katliamının boyutunu gözler önüne sermiş oluruz.

Yeşil alanların yok edilmesi, yeni konut bölgelerinin inşası İstanbul'un spor alanlarının azalmasına da neden oluyor. Çok değil 10-15 yıl öncesine kadar Anadolu yakasında Üsküdar-Şile, Çekmeköy-Polonezköy, Beykoz-Riva gibi pek çok parkur bisikletseverler tarafından kullanılmaktaydı. Her yıl eklenen yeni yollar ve artan trafik yoğunluğu, birçok rotanın bugün tercih edilmemesinin temel nedenleri.

Görece daha az bir trafik akışına sahip olan 66 kilometrelik bu parkur, Polonezköy ve günümüzde giderek daralan ormanlardan geçerek Karadeniz kıyısındaki Riva'ya ulaşıyor. Rotanın bitim noktası ise Kavacık semti. Ümraniye veya Kavacık yerleşimlerinden biri, isteğe bağlı olarak başlangıç noktası seçilebilir. Ümraniye'den başlayanların görece daha az yokuş çıkacağını belirtelim. Güzergâh Ümraniye-Çekmeköy-Polonezköy-Paşamandıra Göleti -Riva-Alibahadır- Mahmutşevketpaşa-Zerzavatçı-Görele-Kavacık etaplarından oluşuyor. Çok az bir kısmı toprak yol olan parkurun büyük bölümü asfalt. Çekmeköy-Polonezköy-Paşamandıra Göleti arasında küçük rampalar mevcut. Polonezköy, civarının yoğun orman dokusuna sahip olması sebebiyle rotanın en güzel bölümü olarak nitelenebilir. Görele yerleşimi kavşak noktası ile Riva arasındaki etabın, gidiş-dönüş şeklinde iki kez geçildiğini hatırlatalım.

Yeşile özlem duyan İstanbulluların hafta sonu kaçamak adresleri arasında Riva ve Polonezköy ön sı-

POLONEZKÖY / MUSTAFA BÜYÜKKAYA

ralarda yer alıyor. Çayağzı olarak da anılan Riva, uzun kumsalı ve etrafında tesisler sıralanan deresiyle ünlü. Yerleşim merkezinde eski bir kale kalıntısı yükseliyor. Adampol ismiyle de bilinen Polonezköy, 1842 yılında Polonyalı sürgünler tarafından kurulmuştu. Günümüzde bir tarım köyünden turizm merkezine dönüşen Polonezköy'de pansiyon, kafe ve lokanta bulunuyor. Özgün Polonya yemekleri tadabilir ya da yöresel kahvaltı sofrasını deneyebilirsiniz. Hafta sonu güzergâhın trafik yoğunluğu arttığı için, olanağı bulunanların rotayı hafta ortası denemelerini tavsiye ederiz.

Tamamı toprak orman yollarını izleyen 69 kilometrelik rota, Yenice ilçesine beş kilometre mesafedeki Kent Ormanı'ndan başlayarak İncebacaklar-Aslandibi-Darıyazısı-Şekermeşe-Meri Sapağı-Sorgun Yayla-Kuyrukkaya Geçidi-Eğriova Göleti-Belen Yayla-Subatan Yaylası-Arboretum etapları sonrası ring yaparak başlangıç noktasına ulaşıyor. Kent Ormanı 152, Arboretum 1295 metre irtifada. Rotanın en yüksek noktası ise 1560 metrelik Kuyrukkaya geçidi. Eğer Kent Ormanı'ndan başlarsanız daha fazla yokuş çıkmak zorunda kalacağınızı hatırlatalım. Özellikle bahar aylarında orman yolları fazla yağış aldığından çok çamurlu, bu nedenle bazı bölgelerde bisiklet sürmekte zorlanabilirsiniz. Ayrıca işletme şefliğinin izin verdiği alanlardaki ağaç kesimlerine dikkat etmelisiniz. Tomrukların kimi zaman yolları kapadığı bölgelerde bisikletinizi elinize almak durumunda kalabilirsiniz.

Kent Ormanı-İncebacaklar arasındaki beş kilometrelik bölüm asfalt. Bu etapta Şeker Kanyonu'nun yarattığı etkileyici coğrafi oluşum eşliğinde pedal basacaksınız. Köy çıkışındaki sapakta soldaki yolu tercih etmelisiniz. Darıyazısı ve Şekermeşe orman depolarında görevlilere rastlarsanız çay içme şansına sahipsiniz. Meri kavşağındaki dört yola ulaştığınızda, soldaki yolu seçerek yükselmeye başlayın. Sorgun Yaylası'ndaki çeşmede sularınızı tazeledikten sonra, yürüyüş rotası tabelasının işaret ettiği yola girerek Kuyrukkaya Geçidi'ne kadar rampa tırmanacaksınız. Bu yorucu etabın ödülü yemyeşil orman denizi ortasındaki Eğriova Göleti olacak. Molanızın ardından yeniden yola koyulduğunuzda Belen Yaylası'nda başka bir ayrım

noktasına erişeceksiniz. Yine soldaki yolu seçerek toprak yolda ilerleyin. Kısa bir süre yükselen rota, anıt porsuk ve Türk fındığı ağaçlarının yanından geçerek Arboretum'a varacak. Son bölümde Yenice-Karabük asfaltına kadar yokuş aşağı inerek başlangıç noktanız olan Kent Ormanı'na dönebilirsiniz. Günübirlik rotayla yetinmeyenlere önerimiz Bolu ili Mengen ilçesi yakınlarındaki Bürnük Göleti'nden Yenice Ormanları'na giriş yapmaları yönünde. Yaklaşık 35 kilometrelik bu parkurun ilk dört kilometresi rampa. Yenice sınırından itibaren yokuş aşağı devam eden güzergâh, Camiyanı'na kadar toprak. Sonraki bölümde, eski tünellerden geçilerek asfalt bir yolla Yenice ilçe merkezi üzerinden Kent Ormanı'na ulaşılıyor. Yenice ilçesi, Karabük il merkezine 32 kilometre uzaklıkta bulunuyor.

Küre Dağları Milli Parkı'ndan geçen 78 kilometrelik bisiklet rotası Kastamonu ili Azdavay ilçesi sınırlarından başlayarak Pınarbaşı ilçesinde sona eriyor. Rota, Azdavay Şelalesi-Saray-Üyük-Topuk-Başakçay-Mehmetçelebi-Çatak-Geriş-Afetevleri-Ilıca Şelalesi-Pınarbaşı güzergâhından oluşuyor. Huzur veren görüntüleriyle insanı büyüleyen iki şelale arasındaki bu rota, yeşilin derinliklerine uzanan bir yolculuk aynı zamanda. Parkurun ilk bölümü, 884 metre rakımdaki Azdavay Şelalesi'nden başlayarak Saray ve Üyük köylerine uğruyor. Ahşap Kastamonu evlerinden zengin örneklere rastlayacağınız köylerden sonra Azdavay-Ağlı karayolundan karşıya devam edip Topuk Köyü üzerinden Başakçay'a ulaşılıyor. Ardından Akçay Deresi'ni bir köprü aracılığıyla geçiyoruz. Cide-Pınarbaşı ayrımından sola dönerek inişli çıkışlı bir coğrafyada bisikletimizi sürmeye devam ediyoruz. Afetevleri'ne indiğimizde Çatak Kanyonu'ndan çıkan Devrekâni Çayı karşılıyor bizi. Yarım saatlik düz bir hattın keyfini çıkararak Ilıca Köyü'ne varıyoruz.

PINARBAŞI

Şelale gezisinin ardından yine yollara düşerek önce sıkı bir rampayı çıkıp ardından Pınarbaşı ilçesine ulaşıyoruz. Saray-Üyük, Anayol-Topuk, Cide ayrımı-Hacıllı, Ilıca Şelalesi-Pınarbaşı etaplarında bisikletseverleri yokuşlar bekliyor. Rotanın en yüksek noktası 1007 metre ile Topuk Köyü. Ilıca Şelalesi 398, Pınarbaşı ilçesi ise 645 metre rakımda yer alıyor.

İstiklal Madalyası'na layık görülen İnebolu, Karadeniz'in en güzel ilçelerinden biri. İnebolu'dan başlayarak Kastamonu ve Çankırı illeri üzerinden Ankara'ya uzanan İstiklal Yolu, Kurtuluş Savaşı boyunca İnebolu'ya deniz yoluyla gelen cephanenin kağnılarla cepheye ulaştırılmasını sağlayan tarihsel bir güzergâh. Günümüzde bir kültür-tarih rotası olarak anılan İstiklal Yolu bisiklet güzergâhı ise İnebolu ilçesinde deniz seviyesinden başlayarak 1000 metre rakımdaki Kastamonu il merkezinde sona eriyor ve 95 kilometre kat ediyor. İnebolu merkez sonrası Taşoluk-Uğrak-Yukarıçaylı-Çuhadoruğu-Alacık - Yusuf Mahallesi-İkiçay Köprüsü-Küre-Ecevit Han-Uzunöz Ambarlı Mahallesi-Ödemiş-Üyük Gücükler Mahallesi-İmranlar-Takazlar-Seydiler-Halkacılar-Halife Kuyucağı-Halife-Emirler-Kuzeykent mevkilerinden geçilerek Kastamonu'ya ulaşılıyor.

ŞEKERKÖPRÜ

Yol boyunca gerek doğal kaynaklardan gerekse çeşmelerden içme suyu bulabilirsiniz. Güzergâhı izlerken Taşoluk'ta köy girişinde İnebolu-Kastamonu karayolunu terk ederek sağdaki yola sapılıyor. Yaklaşık beş kilometre sonra yeniden anayolla kesiştiğinizde yolun hemen karşı tarafındaki İstiklal Yolu tabelasının yönlendirmesiyle tarihi kağnı yoluna giriliyor. Önünüze çıkan her sapakta tabelaların ya da kırmızı beyaz işaretlerin kılavuzluğunda rotanızı bulacaksınız.

Ege'nin içlerine uzanan Bodrum Yarımadası stabilize köy yollarıyla bisikletçilere farklı seçenekler sunuyor. Yarımadanın ortasında bulunan Ortakent, Yakaköy, Dağbelen, Dereköy, Peksimet yerleşimlerine ulaşım sağlayan köy yollarını kullanarak değişik rotalardan sahildeki beldelere bisiklet sürebilirsiniz.

Bizim önerdiğimiz 80 kilometrelik rota, Bodrum ilçe merkezinden başlayıp yarımadanın çevresini sahilden dolanarak ring yapan kıyı bandı güzergâhı. Hemen hemen tüm turistik beldelere uğrayan günübirlik bisiklet rotamız Bodrum-Torba-Ilıca Bükü (Cennet Koyu)-Gölköy-Göltürkbükü-Gündoğan-Yalıkavak-Geriş-Gümüşlük-Turgutreis-Akyarlar-Bağla-Bitez - Bodrum güzergâhını izlemekte. Kayda değer yokuşu bulunmayan bu parkuru kendine güvenen her bisikletçi deneyebilir. Birçok koyda berrak denizin çağrısına uyarak sık sık yüzme molası verebileceğiniz rota, tadını doyasıya çıkarmak için iki günlük bir etkinlik biçiminde planlanabilir. Parkurun birçok yerleşime uğramasından dolayı su veya diğer ihtiyaçlarınızı rahatlıkla karşılayabilirsiniz. Bodrum Yarımadası turu esnasında ara sıra sert esen rüzgârlarla karşılaşacağınızı bilmenizde fayda var.

Bodrum merkezinden başlayan rotanın Torba beldesine kadarki etabı, deniz kıyısından uzakta seyrediyor. Yarımadanın kuzeyine eriştiğiniz Torba Koyu'nda batıya yönelmek durumundasınız. Artık çam ağaçlarının denizle kucaklaştığı ve kıyı boyunca beyaz villaların sıralandığı bir manzara eşliğinde bisiklet sürüyorsunuz. İsmini aldığı küçük gölü ve Karyanda antik kalıntılarıyla Göltürkbükü, mandalina ağaçları ve uzun

AKYARLAR

tık yarımadanın batı yakasına erişerek güney yönünde ilerliyor. Dalga seslerinin sakinleştirici ezgisi eşliğinde son derece keyifli bir yolculuk sizi bekliyor. Antik dönemde Myndos ismiyle bilinen Gümüşlük, bisiklet parkurumuzun en güzel mekânlarından biri. Hemen karşıdaki Tavşan Adası'na sığ denizden yürüyerek harabeleri ziyaret edebilirsiniz.

Bodrum'a bağlı en büyük yerleşimlerden biri olan Turgutreis ve hemen ardından Hüseyin Burnu Deniz Feneri sonrasında yarımadanın güney sahillerine varılıyor. Artık doğu istikametine hareket eden güzergâh Akyarlar, Bağla, Bitez üzerinden sabah çıktığınız Bodrum merkezine geri dönüyor.

kumsalıyla karşılayacak yolcularını. Yola devam edildiğinde yaz tatillerinin popüler adreslerinden Türkbükü, önünde uzanan Apostol Adası'yla Gündoğan ve Yalıkavak beldelerine ulaşılıyor. Yalıkavak çıkışında rota, ar-

Bölgenin coğrafi güzellikleri Erciyes, Hasandağı ve Güllüdağ volkanlarının milyonlarca yıl önce püskürttüğü lav ve küllerin oluşturduğu tabakaların zamanla yağmur ve rüzgâr tarafından aşındırılmasıyla meydana gelmiş. Başta Göreme Açıkhava Müzesi olmak üzere Avanos, Ürgüp, Uçhisar, Ortahisar, Zelve, Mustafapaşa, Çavuşin, Soğanlı, Erdemli yerleşimlerinde, Derinkuyu, Kaymaklı ve Özkonak yeraltı şehirlerinde bu değerlere tanık olabilirsiniz. Yolculuğunuzun büyük bölümü 1986 yılında milli park ilan edilen Göreme Tarihi Milli Parkı'ndan geçiyor. Bizim önerimiz Avanos-Çavuşin-Göreme-Uçhisar-Ortahisar-Ürgüp-Mustafapaşa güzergâhı. Kapadokya'nın önemli köşelerini görebileceğiniz 43 kilometrelik rota 943 rakımdaki Avanos'tan başlıyor. Parkurun en önemli rampası Göreme-Uçhisar arasında ve 400 metre tırmanılıyor. Zelve ayrımı sonrasında Vaftizci Yahya ve Büyük Güvercinlik kiliselerinin bulunduğu Çavuşin yerleşimine varılıyor. Yolun her iki yanında "şapkalı insan" görünümündeki peri bacalarının yarenliğinde Göreme'ye erişiliyor. Burada yer alan Açık Hava Müzesi'ne zaman ayırmanızı öneririz. Molada dinlendirdiğiniz adaleleriniz artık Göreme-Uçhisar arasındaki yokuşu çıkmaya hazır. Bölgenin doğal kalesi görünümündeki Uçhisar'dan kat ettiğiniz güzergâhı ve Erciyes Dağı'nı kapsayan manzarayı seyredebilirsiniz.

KAPADOKYA / MIDDLE EARTH TRAVEL ARŞİVİ

Kaçkar Dağları bölgesinden geçen 102 kilometrelik, oldukça zorlu bir rota. Kondisyonu iyi olan bisikletçiler, güzergâhı bir günde geçebilir. Yaklaşık 3 bin ve 2 bin 950 metrelik iki uzun rampa çıkışı bulunan rotayı, haziran-ekim ayları arasında deneyebilirsiniz. Her mevsim sis olabileceğini, yaz aylarında bile yükseklerde kar veya doluya yakalanabileceğinizi, Karadeniz ikliminin sürprizlerine hazırlıklı olmanız gerektiğini aklınızdan çıkarmayın. Kar sularından beslenen pınarlar ve çeşmelerin varlığından dolayı bol su kaynağı mevcut. Sadece İkizdere-Ilıcaköy ile Çat-Çamlıhemşin arası asfalt yol, geri kalan güzergâh ise orman ve yaylalardan geçen toprak yollardan oluşmakta. Dağ bisikleti rotamız İkizdere-Ilıcaköy-Eğvane (Hostavul) Şelalesi-Sudüşen Şelalesi-Yediçukur Yaylası-Eğnaçor Yaylası-Şemkavut Yaylası-Baltaş Geçidi-Ortayayla-Çat-Zilkale-Çamlıhemşin güzergâhını izliyor.

Karia yerleşimleri Halikarnassos'tan Knidos'a ulaşan 295 kilometrelik bu sıra dışı yolculuk, Gökova Körfezi'ni bir baştan bir başa sahilden dolaşıyor. Aynı zamanda "karadan mavi yolculuk" olarak adlandırabileceğimiz bisiklet rotası, Karia kentlerinin yanı sıra körfezin neredeyse gizli saklı köşelerinde kalmış isimsiz koylara uğramakta.

Rotanın Okluk Koyu-Bördübet Koyu, Mazı-Çökertme arası toprak yol, geri kalan kısmı ise asfalt. Dileyenler Mazı Köyü'nden Hurma sahiline inerek toprak orman yolu aracılığıyla, Çökertme Koyu'na kadar pek bilinmeyen koylar eşliğinde yolculuk yapabilir. Güzergâh Bodrum-Kızılağaç-Yeniçiftlik-Mazı-Çökertme-Ören-Adatepe-Kultak-Akbük Koyu-Akyaka-Gökova-Akçapınar-Gökçe-Çetibeli-Karacasöğüt-Okluk Koyu-Löngöz Koyu-Yediadalar-Küfre Koyu-Bördübet Koyu (Amazon)-Balıkaşıran-Emecik-Datça-Mesudiye-Hayıt Bükü-Ovabükü-Palamut Bükü-Yazıköy-Knidos etaplarından oluşuyor.

Gökova bisiklet turunun en yüksek noktası 440 metre ile Ören-Kultak Köyü arasındaki rampa. Yeniçiftlik-Mazı ile Okluk Koyu-Bördübet Koyu arasında küçük yokuşların bulunduğunu anımsatalım. Parkuru üç veya dört günlük bir etkinlik olarak planlayabilirsiniz. Sahildeki birçok doğal plajda kamp kurabileceğiniz gibi yerleşimlerdeki konaklama tesislerinden yararlanabilirsiniz. Zaten tur, körfez etrafındaki birçok turizm beldesinden geçiyor. Mazı-Çöketme-Ören, Akbük Koyu-Akyaka, Okluk Koyu-Bördübet Koyu, Hayıt Bükü-Palamut Bükü arası rotanın en güzel etapları arasında. Özellikle Okluk, İngiliz Limanı, Hırsız, Çiçekli, Löngöz

GÖKOVA / HÜSEYİN ÜRKMEZ

(Kargılı), Bekâr, Saklı, Küfre, Karaağaç ve Bördübet koyları arasındaki yolculuk yapanlar benzersiz manzaralarla karşılaşacak. Bodrum merkezde dünyanın yedi harikasından biri olan Mausolleion'a ev sahipliği yapan Halikarnassos, Ören'de zengin kalıntılarıyla Keramos ve Datça'da hem Ege hem Akdeniz'e bakan bir kıstak üzerine kurulmuş Knidos antik kentleri, doğal güzelliklerle bezeli rotanın tarihi mekânları arasında. Gerek Bodrum ilçesinde, gerekse Datça sınırlarında pedal çevirirken rüzgârlı tepelerde yükselen ve artık birer kültürel anıt özelliği taşıyan pek çok eski yel değirmenine rastlayacaksınız.

Bisiklet turu sonrası Datça-Bodrum arasında sefer yapan feribotları kullanarak başlangıç noktanız olan Bodrum ilçesine dönebilirsiniz. Mevsime göre sefer saatleri değiştiğinden, yola çıkmadan önce tarifeyi kontrol etmenizde yarar var.

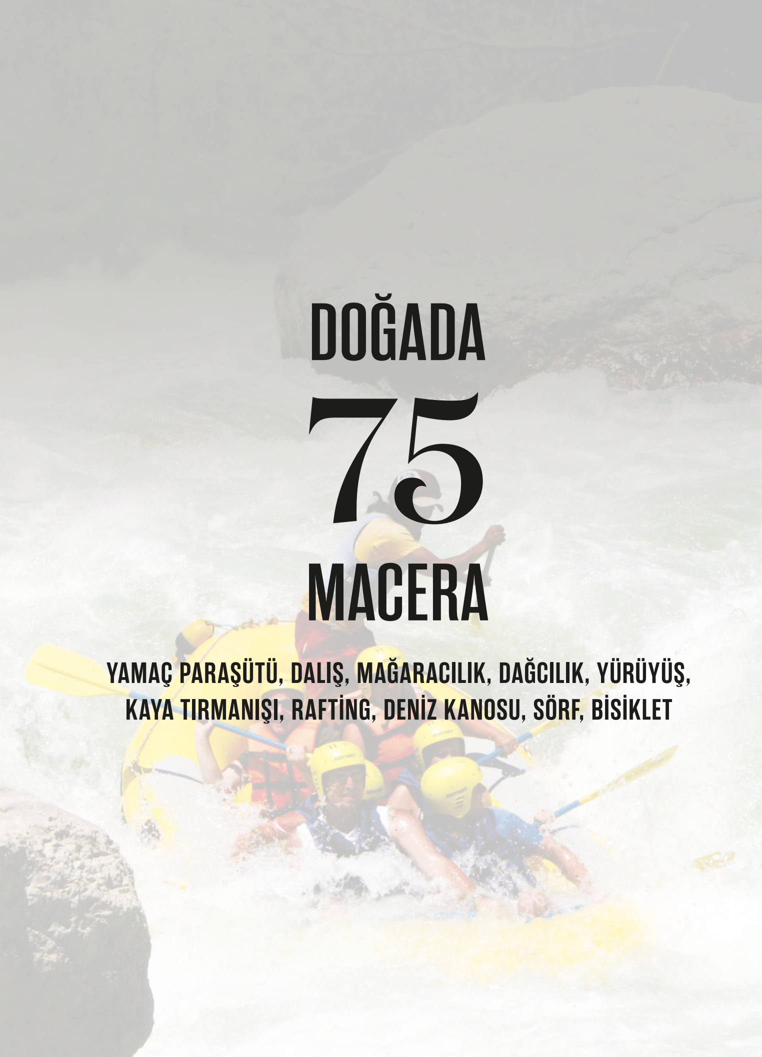
Bisiklet alırken öncelikle nerede ve ne amaçla kullanacağınıza karar vermeniz gerekiyor. Bozuk yollar ve doğa gezileri için dağ bisikleti ideal. Kalın ve dişli lastikler yolu iyice kavrayarak sürücüye kolaylık sağlıyor. Görece daha iyi yollarda ve hız yaparak bisiklet sürmek istiyorsanız şehir ya da yarış bisikleti almalısınız. Bunların daha ince tekerlekleri ve sürate uygun bir yapıları var.

Kısa ve Uzun Yol

Günübirlik bisiklet kullanımında malzemeler şöyle sıralanabilir: Başa uygun bir kask, eldiven, özel şort, teri dışarı veren cepli tişört, spor ayakkabısı (profesyoneller pedala takılan özel ayakkabıları tercih edebilirler), ter bandı, bisiklet zili, güneş gözlüğü, su matarası, bisikletin öne ve arkasına takılan kedigözü, kaska takılabilen dikiz aynası, bisiklet kilidi. Uzun yola çıkacak bisikletseverlere önerimiz ise listeye şunları da eklemeleri: Arka seleye heybe şeklinde takabileceğiniz su geçirmez çanta, ön tarafa takabileceğiniz küçük bir çanta, yağmurluk veya panço, uzun kollu tişört, harita, güneş kremi, ilk yardım seti malzemeleri.

Malzeme Çantası

Gece yolculuğu sırasında arkanızdan gelen araçların sizi görebilmesi için açık renk, mümkünse ışıkta parlayan giysiler giymelisiniz. Far, arka lambalar, kedigözleri ve lastiklerdeki ışığı yansıtan malzemeler de gece fark edilmenizi sağlayacaktır. Bisikletinizde bulunduracağınız ve içinde yedek bir iç lastik, küçük bir pompa, zincir sökücü, alyan anahtarı ve lastik patladığında bisikletin bir süre daha gitmesini sağlayan tüp jeli bulunan bir malzeme çantası, olumsuz durumlarda size yardımcı olacaktır.

DOĞADA
75
MACERA
YAMAÇ PARAŞÜTÜ, DALIŞ, MAĞARACILIK, DAĞCILIK, YÜRÜYÜŞ,
KAYA TIRMANIŞI, RAFTİNG, DENİZ KANOSU, SÖRF, BİSİKLET